Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

5. Baskı

PEGEM AKADEMİ

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM BİLGİSİ

ISBN 978-605-318-462-1
DOI 10.14527/9786053184621

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Mayıs 2016, Ankara
5. Baskı: Eylül 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türlüdür
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sage Yayıncılık Reklam Matbacılık San Tic. Ltd.Şti.
Kazımkarabekir Cad. No:97/24 İskitler - Ankara
0312 341 00 02

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 14721

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değişen ve gelişen dünya ile birlikte, toplumların ve devletlerin huzur ve refahı için en fazla ihtiyaç duyulan şey, milletin birliğidir. Milletin birlik ve beraberliği ise her şeyden önce *"dil birliği"*nden geçmektedir. Dil birliği demek; aynı dilde konuşmak, aynı dilde yazışmak demektir. Aynı dilde birliği sağlamak da her şeyden önce yazı dili ile mümkündür. Yazı dili; bir milletin resmî dilidir, edebî dilidir, ortak dilidir; konuşma dili ise bu dile malzeme veren temel kaynaktır.

Yazı dilini şekillendiren konuşma dilidir. Konuşma dili de sürekli değişime açıktır. Bu değişim, zamanla yazı dilini de değişime zorlamaktadır. Ancak bu değişim çoğunlukla yavaş ve sınırlı olur; çünkü yazı dili, konuşma dili kadar erken değişmez.

Türkiye Türkçesi de sürekli gelişmekte ve değişmekte; buna bağlı olarak da konuşma diline yansıyan durumlar kısa bir zaman sonra yazı dilini de değişime zorlamaktadır. Dilin değişime açık olması kadar kendi yapısını muhafaza etmesi, koruması da çok önemlidir. Türkiye Türkçesi, kanaatimizce, bunu başaran dillerden biri durumundadır. Bir taraftan kendi yapısını korurken bir taraftan da ihtiyaca binaen değişimlere cevap vermeye çalışmaktadır.

"Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi", Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan yazım kılavuzları esas alınarak hazırlanmış bir eserdir. Bu kılavuzlar içinde de özellikle güncel olan en son Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Kurallar ve örnekleri, bu son yazım kılavuzu esas alınarak verilirken; kuralların önceki yazım kılavuzlarındaki kullanımlarına da değinilerek gelişim ve değişim seyri dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra kuralların nedenleri izah edilmeye çalışılmıştır. Bazı kurallarla ilgili de çelişkili konular üzerine eleştiriler ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

"Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi" daha önce 4 baskı yapmıştı; bu, 5. baskı. Gereği üzerine bu baskıda bazı bölümler yeniden düzenlendi ve güncellendi; bir de, yeni bir bölüm eklendi. Bazı kuralların daha anlaşılır olması için, yeni yaklaşımlar sunuldu. Ancak yine de yazım hataları başta olmak üzere kitapta bir sürü hata yapılmış olabilir. Bu konuda da siz değerli okuyucularımıza çok iş düşüyor. Dönütlerinizi bekliyoruz. Bunlar doğrultusunda hatalar, eksiklikler giderilerek; eser, inşallah ilerleyen baskılarda daha iyi hâle gelecektir.

Kitap, 8 bölümden oluşmaktadır: 1. bölümde, *"Türkiye Türkçesi"*; 2. bölümde, *"Konuşma dili-yazı dili"*; 3. bölümde, *"Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde var olup yazı diline yansımayan durumlar"*, 4. bölümde, *"Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde var olup yazı diline yansıyan durumlar"*; 5. bölümde, *"Türkiye Türkçesi yazım ku-*

ralları"; 6. bölümde, *"Noktalama işaretleri"*; 7. bölümde *"Bilimsel yayınlardaki önemli yazım kuralları"* 8. bölümde "*Günlük hayatta çok kullanılan bazı yazışma türleri*" ele alınmıştır.

Konuların sonuna da kitabın okunabilirlik zevkini artırma, geliştirme adına *"Biraz hisse", "Biraz tefekkür", "Biraz tebessüm"* başlıkları altında; ders verici, düşündürücü, eğlendirici yazılar koyduk. Bunlarla eserimize bir tat vermeye çalıştık.

Kitap; *"yazım kuralları"*nın yanı sıra *"sözlü ve yazılı anlatım"*, *"diksiyon ve fonetik"* konularına yardımcı olacak mahiyettedir.

Bu kitabın bu duruma gelmesinde çokça emekleri oldu; Didem Kestek ve Müge Çetin Hanımefendiler başta olmak üzere Pegem Akademi çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

Kitabın, *"dilde birlik"* düşüncesine ve inancına, Türkçeye bir hizmet olması temennisiyle, herkese faydalı olmasını Rabbimden niyaz ediyorum.

01.06.2019, Erzurum

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

1969 yılında Erzurum'da doğdu.

İlköğrenimini Bayburt'ta, ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünü bitirdi. 1996'da Yüksek lisans, 2002'de Doktora eğitimini tamamladı.

Bir yıl kadar *"Türkçe Öğretmenliği"* yaptı. 1995-2002 yılları arasında *"Araştırma Görevlisi"* olarak görev yaptı. 2002'de *"Yardımcı Doçent"*, 2011'de *"Doçent"*, 2016'da *"Profesör"* oldu.

Başta Atatürk Üniversitesi olmak üzere Erzurum Teknik Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitelerinde *Türk Dili, Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dili Tarihi, Türkçe Öğretimi, İlk Okuma Yazma Öğretimi, Eski Türk Edebiyatı, Sözlü ve Yazılı Anlatım, İletişim, Fonetik ve Diksiyon, Etkili İletişim ve Konuşma* dersleri verdi.

Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dursunoğlu'nun yayımlanmış 4 kitabı bulunmaktadır: *"Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi"*, *"Aruz Öğretimi"*, *"Türkiye Türkçesi Ses Bilgisi"*, *"İnsan İlişkileri ve İletişim"*.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

1.1. Türkiye Türkçesi 2
1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi 3
1.3. Türkiye Türkçesinin Türkçe İçindeki Yeri 11
1.4. Türkiye Türkçesinin Temel Özellikleri 12
1.5. Türkiye Türkçesinin Bugünkü Durumu 15
1.6. Türkiye Türkçesinin Sesleri ve Harfleri 17

2. BÖLÜM

KONUŞMA DİLİ-YAZI DİLİ

2.1. Konuşma Dili 32
2.2. Yazı Dili 33
2.3. Konuşma Dili ile Yazı Dilinin Karşılaştırılması 35
2.4. Konuşma Dili ve Yazı Dili Bakımından Türkçe 37
2.5. Türkiye Türkçesinin Konuşma Dili ve Yazı Dili 38

3. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIMAYAN DURUMLAR

3.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar 43
3.2. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar 55
3.3. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar 62
3.4. Ses Baskınlığı ya da Zayıflığından Kaynaklanan Durumlar 63
3.5. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar 73

4. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIYAN DURUMLAR

4.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar 76
4.2. Ses Aşınmasından Kaynaklanan Durumlar 94
4.3. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar 95

4.4. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar 96
4.5. Ses İnceltilmesinden Kaynaklanan Durumlar 97
4.6. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar 99

5. BÖLÜM
TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM KURALLARI

5.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Yazımlar 107
5.2. Seslerin Söylenişinden Kaynaklanan Yazımlar 125
5.3. Ek ve Kelime Ayrımından Kaynaklanan Yazımlar 132
5.4. Noktalama İşaretli Yazımlar 143
5.5. Kelime Birleşmelerinden Kaynaklanan Yazımlar 149
5.6. Satır Sonlarındaki Hecelerin Ayrılmasından Kaynaklanan Yazımlar 182
5.7. Sayıların Yazımı 185
5.8. Tarih, Ay, Gün ve Saatlerin Yazımı 188
5.9. Büyük Harflerin Yazımı 191
5.10. Alıntı Kelimelerin Yazımı 200
5.11. Yabancı Özel Adların Yazımı 202
5.12. Atasözleri, Vecizeler, Deyimler ve İkilemelerin Yazımı 205
5.13. Kısaltmaların yazılışı 210
Kısaltmalar dizini 212

6. BÖLÜM
NOKTALAMA İŞARETLERİ

6.1. Nokta (.) 233
6.2. Virgül (,) 236
6.3. Noktalı virgül (;) 240
6.4. İki nokta (:) 242
6.5. Üç nokta (...) 244
6.6. Soru işareti (?) 245
6.7. Ünlem işareti (!) 246
6.8. Kısa çizgi (-) 247
6.9. Uzun çizgi (—) 248

6.10. Eğik çizgi (/) 249
6.11. Ters Eğik Çizgi (\ ) 250
6.12. Tırnak işareti ("...") 250
6.13. Tek tırnak işareti ('...') 251
6.14. Denden İşareti (") 252
6.15. Yay Ayraç ( ) 252
6.16. Köşeli ayraç ([ ]) 253
6.17. Kesme işareti (') 254

7. BÖLÜM
BİLİMSEL YAYINLARDAKİ ÖNEMLİ YAZIM KURALLARI

7.1. Bilimsel Yayınlarda Genel Yazım Kuralları 262
7.2. Bilimsel Yayınlarda Kaynak Yazımı 264
7.3. Bilimsel Yayınlarda "Kaynakça" Yazımı 282

8. BÖLÜM
GÜNLÜK HAYATTA ÇOK KULLANILAN BAZI YAZIŞMA TÜRLERİ

8.1. Dilekçe 295
8.2. Öz Geçmiş 305
8.3. CV 317
8.4. Sunum Dosyası Kapağı / Ödev Kapağı 331

Kaynaklar 333
İnternet kaynakları 339

1. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Bu bölümde ele alınan konular:

1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ
   - 1.1. Türkiye Türkçesi
   - 1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi
   - 1.3. Türkiye Türkçesinin Türkçe İçindeki Yeri
   - 1.4. Türkiye Türkçesinin Temel Özellikleri
   - 1.5. Türkiye Türkçesinin Bugünkü Durumu
   - 1.6. Türkiye Türkçesinin Sesleri ve Harfleri

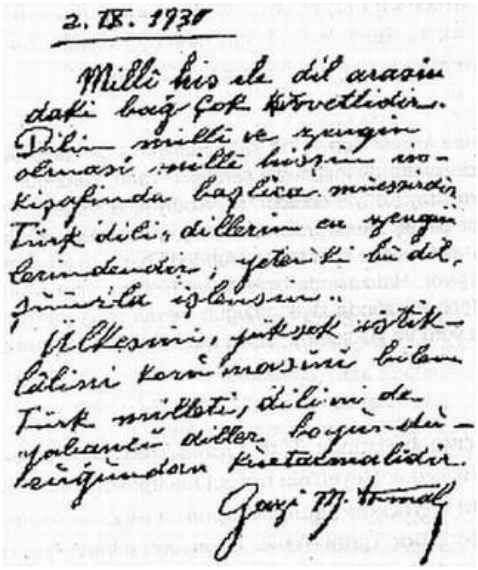

1.1. Türkiye Türkçesi

"Türkiye Türkçesi"; Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında ve Türkiye Türklerinin yaşadıkları bölgelerde kullanılan lehçesine verilen addır.

Türk lehçeleri içinde en çok konuşulanı ve en yaygın kullanılanı olan Türkiye Türkçesi, Türk dillerinden Oğuz koluna mensup bir Türk lehçesidir. Bu kola mensup diğer Türk lehçesi ise, Azerbaycan ve İran'da konuşulan Azerî Türkçesidir.

Türkiye ve Kıbrıs başta olmak üzere Türkiye'ye yakın bölgelerde, özellikle Oğuz boyuna mensup Türklerin yaşadığı coğrafyalarda (Irak, Suriye, Bulgaristan, Yunanistan, Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk, Romanya, Macaristan, Gürcistan, Orta Avrupa ve Orta Asya) konuşulmaktadır.

Türkiye Türkçesi; Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde *resmî dil*; Bosna Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Makedonya, Kosova ve Irak'ta bazı bölgelerde *tanınmış bölgesel dil* bazı bölgelerde ise *tanınmış resmî dil*dir.

Türkiye Türkçesi 2010'lu yıllar itibariyle, Kosova'da; Prizren, Priştine, Mitroviça, Vuçıtırın, Gilan belediyelerinde resmî statüye sahiptir. Makedonya'da da bazı belediyeler düzeyinde, Gostivar'da Makedon ve Arnavut dilleriyle beraber, resmî dil statüsündedir. Kırcaali belediyesinin Bulgar dilinin yanı sıra hizmet verdiği iki dilden biri Türkçedir. Bulgar Devlet Televizyonunun Türkçe programları vardır. Deliorman ve Doğu Rumeli'de ise okullarda Türkçe seçmeli ana dil dersidir.

Türkçe, Yunanistan'da İskeçe ve Gümülcine'de seçmeli ana dil dersidir. Dinî işlerde de kullanılmaktadır. Rodos'taki Türk azınlık ise bu haklardan mahrumdur.

Romanya'da yaşayan 35.000 Türk, devletçe resmî olarak tanınmıştır ve parlamentoda 1 milletvekilliği ile temsil edilirler.

Irak'ta ise Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde Türkçe resmî dildir. Irak Türkmenleri günlük hayatlarında Azeri lehçesini (güney) ve Urfa ağzını kullanırken, konuşurken; resmî yazı ve eğitim dili olarak Türkiye Türkçesini kullanmaktadırlar. Dolayısıyla Türkçe; Kerkük, Telafer gibi kentlerde resmî dildir.

1960'larda iş gücüne ihtiyaç duyan Avrupa, kapılarını büyük ölçüde Türklere açmış ve Türkiye'den Avrupa'ya yoğun bir göç yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında Balkanlarda yaşamaya devam eden Türkler ile birlikte bu insanların sayısı günümüzde 7 milyona ulaşmıştır ve büyük bir çoğunluğunun ana dili Türkiye Türkçesidir. Amerika ve Avustralya'da ise yaklaşık 200 bin kişi Türkçe konuşmaktadır.

Bütün bu ülkeler dikkate alındığında Türkçeyi ana dili olarak kullananlara Türkçeyi bilenler de eklendiğinde, Türkiye Türkçesini kullanan insan sayısı, 2010'lu yıllar itibariyle, 100 milyonu bulmaktadır.

1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi

Bir dilin gelişimi, tarihî araştırmalar neticesinde ortaya konur. Türk dilinin gelişimi ile ilgili çağdaş araştırma ve incelemeler, 19. yüzyılda yabancı Türkologlar öncülüğünde başlamıştır. Bu araştırma ve incelemelere 1932'de Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu başta olmak üzere daha sonraki dönemlerde kurulan TİKA, Yunus Emre Vakfı gibi kuruluşlar ile üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı ile ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyesi Türkologlar ve hayatını bu işe adamış yerli

Türkologlar da katılmışlardır. Türkoloji alanında son yıllarda çok önemli çalışmalar yapılmaya başlanmış, bu çalışmalar günümüzde de aynı hızla devam etmektedir.

Türkiye Türkçesinin tarihî gelişimi, Türk lehçelerinin tarihî gelişiminden bağımsız olarak düşünülemez. Tarihin belli dönemlerine kadar (12-13. yüzyıllara kadar) Türk lehçelerinin çoğuyla ortak bir mazi birlikteliğine sahip olan Türkiye Türkçesi, Türk dilinin tarihi dönemleri dikkate alındığında, bazı Türk lehçelerinden "Eski Türkçe Dönemi"nde bazı Türk lehçelerinden ise "Yeni Türkçe Dönemi"nde ayrılmış ya da ayrışmaya başlamıştır. Bu dönemlerden sonra birçok Türk lehçesi gibi Türkiye Türkçesi de Türkçenin tarihî seyri içinde kendine mahsus bir seyir izlemiştir.

Türk boyları arasında ayrılış, Ogur-Bulgar-Çuvaş-Yakut boyları dışında, Karahanlı döneminin sonlarına doğru başlamış; Türk dilleri de işte bu dönemden sonra lehçelere dönüşmeye başlamıştır. Bir başka ifadeyle, Karahanlı döneminin sonuna kadar Türk dilleri arasında henüz önemli ayrılıklar yoktur.

Her dilin olduğu gibi Türkçenin de bir "*konuşma dili*" bir de "*yazı dili*" vardır. Dillerin tarihî gelişiminde esas alınan, yazı dilidir. Her dilin konuşma dilinin geçmişi ne kadar araştırılırsa araştırılsın, kesin olarak ortaya konamaz. Yazı dilinin tarihî gelişimi ise, ancak o dile ait yazılı metinlerle takip edilebilir. Metinlerle takip edilemeyen dönemden öncesi için, birtakım yorumlar yapmak mümkün olmakla birlikte kesin bilgi vermek zordur.

Türkçenin dünyanın en eski, en köklü dillerinden biri olduğu muhakkaktır. Milâttan önceki binli yıllara dayanan bir maziye sahip olan Türkçe, yazı dili olarak ilk ürünlerini muhtemelen bu dönemlerde vermiş olsa da, bugün itibariyle, bunlara henüz ulaşılamamıştır.

Türklerin Hunlardan önce var oldukları ve devletlerinin olduğu muhakkaktır; ancak yine de bu dönem hakkında çok net şeyler söylemek doğru değildir, kanaatindeyiz. Türk tarih tezine göre; Sümerler, Etrüskler, İskandinavya'daki bazı halklar, Hititler, Frigler ve Truvalılar Türktür. Bu tezi doğrulayabilecek bazı işaretler de bulunmaktadır: MÖ 7-3 yüzyıllar arasında yaşamış Etrüsklere ait 80 iskeletten alınan DNA örnekleri alınarak çok titiz bir çalışma ile günümüzde yaşayan çeşitli milletlere ait DNA'lar ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Etrüsklerin genetiğinin diğer milletlere göre en çok bugünkü Anadolu Türkleri ile yakınlık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Şu an ki bilgilere göre, ilk Türk devleti olan ve Çin kaynaklarında *"Hiung-nu"* olarak zikredilen *"Hunlar"*, Moğolistan'ın güneydoğu kesiminde yaşayan göçebe bir kavimdi. 3. yüzyılda Kuzey Çin'e karşı sürekli ve etkili akınlar düzenledikleri, Çinlilerin de bu akınlara karşı koymak için Çin Setti'ni yaptıkları bilinmektedir.

Hunlar 350 yılında Asya bozkırlarından batı yönünde harekete geçmişler; dönemlerine göre çok gelişmiş silah ve donanımları, yüksek hızları ve üstün savaş taktikleriyle önlerine çıkan kavimleri sürerek ya da egemenlik altına alarak Avrupa'nın neredeyse tamamını hükümleri altına almışlardır. Hunların hareketiyle oluşan bu büyük hareketlilik Avrupa'nın sosyal, kültürel, demografik yapısını değiştiren ve bugünkü yapının temellerini oluşturan Kavimler Göçü'nü başlatmıştır. Hunlar MS 469 yılında tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Bu döneme ait bilgilere ve bazı dil yadigârlarına (kelime ve cümle düzeyinde) Çin kaynaklarında rastlanmaktadır.

"Türk" adıyla kurulan ve bu adı resmî devlet ismi olarak kullanan ilk Türk devleti olan *"Göktürkler"* ya da *"Köktürkler"*, 552-744 yılları arasında Orta Asya ve Çin'de hükümdarlık sürdürmüştür. *"Türk"* adı bugün kullanılan şekli ile ilk kez Göktürkler dönemine ait Orhun Yazıtları'nda geçmektedir. Bu döneme ait çok sayıda yazıt bulunmuştur ve günümüzde yapılan çalışmalarla bu yazıtlara yenileri eklenmiştir. Görünen o ki, araştırmalar yapıldıkça bu döneme ait yazıtlar ve eserler bulunmaya devam edecektir. Türkçenin yazılı metinlerle takip edilebilen ilk dönemi, en derli toplu ilk metinlerin olduğu bu dönem; Türk dili tarihi açısından bir milattır. Türk dilinin ilk mükemmel dil yadigârları Orhun yazıtları, bu dönemi dil tarihimiz açısından çok farklı bir yere koymuştur.

Orhun ve Selenga vadilerinin yerli Türk kavimleri olan *"Uygurlar"*, önce Göktürk devleti hâkimiyetini tanımış; daha sonra kendi siyasî birlikteliklerini oluşturup kendi devletlerini kurunca bu devletleri ile birlikte Türk dilinin tarihî seyrinde de yeni bir sayfa açmışlardır. Yerleşik hayat yaşamaları, Mani ve Buda inancını benimsemeleri, kültür ve ticaret bakımından gelişmiş olmaları, Uygurları yaşadığı dönem itibariyle diğer Türk boylarından ayıran özelliklerden bazılarıdır. İnançlarını samimi şekilde benimsemiş olan Uygurların dil yadigârları daha çok o dönemde mensup oldukları Maniheizm ve Budizm inancıyla alakalıdır.

Din olarak İslâm'ı kabul eden ilk Türk devleti olan *"Karahanlılar"*, Türk dili tarihî açısından, sayısı az da olsa, çok önemli eserlerin miras bırakıldığı bir dönem olmuştur. Türk dilinin en önemli eserlerinden *Dîvânü Lugâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atâbetü'l-Hakayık*, *Dîvân-ı Hikmet* ve *Kur'an tercümeleri* bu dönemin önemli ürünleridir.

Karahanlı dönemi sonrası, Türk toplulukları arasında bir kopuş, bir ayrılış yaşanmıştır. Farklı coğrafyalara, daha uzaklara giden Türk boyları birbirlerinden uzaklaştıkça dillerinde de farklılaşma başlamış; böylece lehçeler ortaya çıkmıştır. Bugünkü Türk lehçelerinin çok büyük çoğunluğunun başlangıcı da o döneme dayanır. Türk dilleri bu dönemden sonra toplulukların coğrafî dağılımlarına göre sınıflandırılmış ve adlandırılmıştır.

"Batı Türkçesi" olarak adlandırılan *"Oğuzca"*nın başlangıç dönemi, daha belirgin bir şekilde, bu dönemde başlar. Oğuzca için *Batı Türkçesi*, *Güney Türkçesi*, *Güneybatı Türkçesi* gibi adlandırmalar da kullanılmaktadır.

Oğuzcanın ilk dönemi, Oğuzların Anadolu topraklarını yurt edinmesiyle başlar; bu da *"Eski Anadolu Türkçesi"* adıyla adlandırılmıştır.

11-13. yüzyıllar arasında Harezm ve Horasan üzerinden dalgalar hâlinde Azerbaycan, İran, Anadolu ve Mezopotamya'ya kadar uzanan Oğuzlar; Karahanlılar ve Gazneliler devrinde mevcut yönetimlerle ittifak içinde yaşamışlardır. İran'ın batısında bölgesel bir güç olmaya başlamış ve Selçuk ve Tuğrul beylerle birlikte tarih sahnesine güçlü bir adım atmışlardır. Alparslan'ın Anadolu kapılarını açmasıyla da tarihte yeni bir sayfa açmışlardır.

Büyük Selçuklular ilim dili olarak Arapçayı, edebiyat ve devlet dili olarak Farsçayı kullansalar da konuşma dili olarak Türkçeyi kullanıyorlardı. Bağdat, Isfahan, Rey, Merv, Belh, Herat, Basra, Musul nizamiye medreseleriyle eğitim hayatında önemli atılımlar yapmışlardır Selçuklular.

Oğuz Türklerinin Üçoklu Kınık boyuna mensup Selçuklu hükümdar ailesinden Süleyman Şah tarafından Anadolu'da kurulan Anadolu Selçuklu Devleti ve Anadolu'da yaşanan otorite boşluğundan hareketle kurulan Anadolu beylikleri döneminde *Mevlâna, Yûnus Emre* gibi Türkçenin büyük isimleri dil tarihimizde önemli sayfalar açmışlardır.

Tarihin en büyük imparatorluklarından birini kuran Osmanlılar döneminde Türkçe artık bir imparatorluk dili olmuştur. Özellikle Arapça ve Farsçanın derin tesiri altında olan bu dil, 15. yüzyıldan sonra ustalıkla işlenen bir yazı dil hâline gelmiştir. Bu dönem eserleri Türk'ün başka dillere olan hâkimiyetinin de göstergesidir.

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yeniden var oluş sancıları çeken Türkçe, Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte, Atatürk'ün de çok özel çabalarıyla, yeni bir döneme girmiş; böylece, Türkçenin tarihinde yeni bir milat yaşanmaya başlanmıştır.

Bu bilgilerin ışığında Türkiye Türkçesinin tarihî dönemleri genellikle şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Batı Türkçesinin iki ana kolundan birini oluşturan Türkiye Türkçesi, tarihî süreçte kendi içinde üç döneme ayrılır:

1. *Eski Anadolu (Eski Türkiye) Türkçesi*
2. *Osmanlı Türkçesi*
3. *Türkiye Türkçesi*

1.2.1. Eski Anadolu Türkçesi (Tarihî Türkiye Türkçesi)

Mevlâna Yunus Emre Hacı Bektaş Veli Hacı Bayram Veli

13. yüzyılın başlarından 15. yüzyılın sonlarına kadar Anadolu ve Rumeli'de kullanılan, Oğuz temelindeki Türkçe olup Batı Türkçesinin ilk dönemini oluşturur.

Eski Anadolu Türkçesi, gramer şekilleri bakımından kısmen Eski Türkçeye bağlı olmakla birlikte, Kuzey ve Doğu Türkçelerine göre hızlı bir gelişme gösterdiği için bu dönemde yeni gramer şekilleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Eski Anadolu Türkçesini Anadolu'daki siyasî ve sosyal gelişmelere bağlı olarak kendi içinde "*Selçuklu Dönemi Türkçesi*", "*Beylikler Dönemi Türkçesi*" ve "*Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi Türkçesi*" olmak üzere üç döneme ayırmak mümkündür.

Anadolu Selçukluları döneminde bilim dili Arapça, resmî dil Farsça olduğu için Türkçeyle dinî, ahlâkî özellikler taşıyan ve daha çok halka seslenen eserler yazılmıştır. Bu eserlerin yazılmasında beylerin; kendi millî dil ve kültürlerine önem veren, Türkçe yazan bilim adamlarını ve şairlerini koruyup destekleyen tutumları oldukça etkili olmuştur. Bilhassa, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 15 Mayıs 1277'de çıkardığı *"Şimden gerü dîvânda, dergâhta, bârgâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır."* fermanı oldukça önemlidir.

Selçuklu devletinin parçalanmasından sonra ortaya çıkan Anadolu Beyliklerinde ise beylerin de millî geleneklere ve Türkçeye önem vermeleri sonucunda dil ve edebiyat açısından verimli bir dönem başlamıştır. Bu devirde Selçuklu döneminin az sayıdaki eserlerine karşılık epeyce eser meydana getirilmiştir.

Arapça ve Farsça unsurların henüz fazla olmadığı bu dönem, Eski Türkçeden ayrılan özellikleri olmakla birlikte bugünkü Türkiye Türkçesinin temelini oluşturur.

1.2.2. Osmanlı Türkçesi

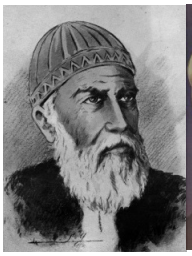
Fuzûlî

Bâkî

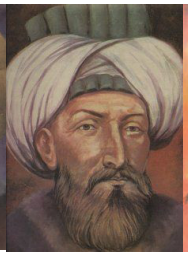
Nef'î

Nedîm

Nâbî

Şeyh Gâlib

N. Kemal

Ziya Paşa

A. Hamit Tarhan

Muallim Naci

Pratikte kısaca *"Osmanlıca"* diye de adlandırılan Osmanlı Türkçesi, 15. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı devletinin sınırları içinde kullanılan konuşma ve yazı dilidir.

Bu dönemin en belirgin özelliği, Arapça, Farsça gibi yabancı dillerden oldukça fazla kelime ve kelime grubunun Türkçeye girmiş olmasıdır. Klâsik bir edebiyat oluşturma ve sanat yapma anlayışıyla Türk yazı dili; Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerden oluşan üçüz bir dil hâline getirilmiştir. Bunda Türklerin İslâm toplumlarının çoğuna hükmetmesinin de etkisi çoktur. Sürekli savaşlarla hemhâl olan, coğrafya üstüne coğrafya katan Türkler, kendilerine göre daha yerleşik bir hayat süren ve İslâm'a referans olarak kabul edilen önemli eserler ortaya koyan Arap ve Fars kültüründen çok yakından etkilenmişlerdir. Bu etkileşme, dile de yansımış; bunun neticesinde de Türkçenin içine Arapça ve Farsça unsurlar bolca girmiştir. Bu dil, bir imparatorluk dilidir. O günün eğitimli insanının anlayacağı üst seviyede, edebî bir dildir.

Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde bazı yazar ve şairlerin duyarlılıklarıyla Türkçecilik şuuruyla bir mücadele verilmiş olsa da bu hareket, fazla etkili olamamıştır. Dönemde avam halkın anlayacağı yalın Türkçeden ziyade havas halkın anlayacağı sanatlı, edebî bir Türkçe tercih edilmiştir. Bunun neticesinde de bir üst

zümre edebiyatı, klasik edebiyat oluşturulmuştur. Bu durum 17. yüzyılda doruğa çıkmıştır.

Dilde ortaya çıkan bu ikilikten kaynaklanan anlaşılmazlık sorunu, 17. yüzyılda mahallîleşme hareketiyle yavaş yavaş çözülmeye başlamıştır. Bu çözülme 18. yüzyıl boyunca ve Tanzimat'a kadar devam etmişse de Türkçe, yabancı kelimelerle yüklü bir dil olarak varlığını Batı Türkçesinin üçüncü dönemini oluşturan Türkiye Türkçesine kadar sürdürmüştür.

1.2.3. Türkiye Türkçesi

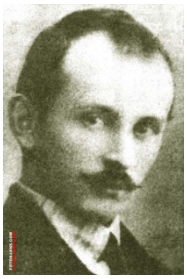
Ömer Seyfettin

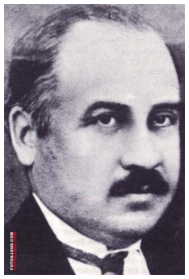
Ziya Gökalp

Ali Canip Yöntem

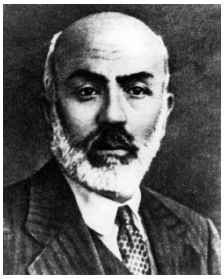
Mehmet Âkif

Yahya Kemal

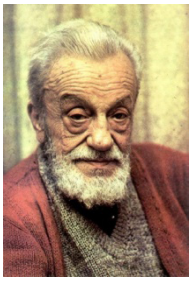
Necip Fâzıl

Temelleri 1900'lü yılların başında atılan ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyetinin resmî dili olan ve hâlen de kullanımda olan Türkçedir.

Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının (Z.Gökalp, A.C. Yöntem, A. Koyuncu) konuşma dilinden yeni bir yazı dili yaratma amacıyla *"Genç Kalemler"* dergisinde başlattıkları *"Yeni Lisan"* hareketi bu dönemin başlangıcı olarak kabul edilir. Yeni Lisan makalesinde bu hareketin amacı, *"Millî bir edebiyat meydana getirmek için önce millî bir dile ihtiyaç vardır. Bu dil konuşulan dil, İstanbul Türkçesidir. Yazı diliyle konuşma dili birleştirilirse millî bir edebiyat ancak o zaman dirilecektir.*

Bunun için de yapılacak tek şey, dilde Türkçenin kurallarını geçerli kılmak olacaktır." şeklinde özetlenmektedir.

Türkçenin sadeleşmesinde de önemli bir yeri olan Yeni Lisan hareketinin gerçekleşmesinde bugün de geçerliğini sürdüren ilkeler benimsenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

* Arapça ve Farsçadan Türkçeye giren dil bilgisi kuralları ve bu kurallarla yapılan bütün tamlamalar kaldırılmalıdır.
* Dilimize Arapça ve Farsçadan girmiş kelimelerle yapılacak yeni isim ve sıfat tamlamaları, Türkçenin kurallarına göre yapılmalıdır.
* Yazı diliyle konuşma dili arasındaki büyük ayrılığı kaldırmak için yazı dili konuşma diline yaklaştırılmalı, İstanbul konuşması, yazı dili olmalıdır.
* Bu ilkelerden yola çıkarak taklit değil, yeni ve millî bir edebiyat meydana getirilmelidir.

Bu ilkelerden hareketle yabancı kural ve kelimelerden hızla temizlenen Türkçe, Millî Edebiyat Akımıyla da İstanbul ağzına dayanan bir yazı dili şeklinde gelişmesini sürdürdü.

Türkiye Türkçesinin gelişmesi içinde Yeni Lisan hareketinden sonra en geniş çalışma 1928 yılında yapılan Dil inkılâbıdır. Dil inkılâbı, dil konusunu, önemi ve gelişme şartları bakımından çok yönlü ve sağlam bir zeminde ele alma ve olgunlaştırma hareketidir. 1928'de Lâtin alfabesinin kabulü, 1932'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)nin kuruluşu bu hareketin önemli halkalarıdır. Bu devrede Türkçeye devlet eli uzanmış ve Türkçeleşme hareketi devletin desteği ile yürütülmüştür. Bu hareketin ana hedefleri şunlardır:

4. Türkçede kalmış bazı yabancı gramer şekillerini ve kelimeleri dilden atmak
5. Dili, milleti birleştiren, millî kültür etrafında toplayan önemli bir varlık olarak görmek
6. Türkçeye, yapı ve özelliklerine uygun bir gelişme zemini hazırlamak
7. Türkçeyi eğitim dili hâline getirmek
8. Türkçeyi, ilim ve kültür dili hâline getirmek
9. Türkçeyi bir ilim kolu olarak inceleme ve araştırma konusu yapmak,
10. Dile yeni kelime katacak kelime türetme yollarına işlerlik kazandırarak, bu yolla dili zenginleştirmek.

Dil inkılâbı ile Türkçede, 1940'lı yıllardan itibaren bir tasfiyecilik hareketi görülür. Zaman zaman Türkçenin tabiî gelişmesinin önünü tıkayan bu tasfiyecilik hareketi artık hızını kaybetmiştir. Fakat bugün Türkiye Türkçesi yeni bir tehlike ile karşı karşıyadır. Bu da Batı kökenli kelimelerin kullanımının gittikçe artmasıdır.

Yalnızca Türkiye'de değil özellikle Türkiye'den gidenlerin bulunduğu geniş coğrafyalarda da konuşulan *"Türkiye Türkçesi"* gerek kullanıldığı coğrafyanın genişliği gerekse konuşulmasının yaygınlığı itibariyle Türkçenin en büyük lehçesi durumundadır.

1.3. Türkiye Türkçesinin Türkçe İçindeki Yeri

1. Türkçenin en çok konuşulan lehçesidir.
2. Türkçenin en geniş coğrafyada, Türkiye Türklerinin yaşadığı ülkeler dikkate alındığında, konuşulan lehçesidir.
3. Yazı dilinde Türklüğün en önemli kültür merkezi ya da merkezlerinden olan İstanbul ağzının esas alındığı Türk lehçesidir.
4. Batı dilleriyle etkileşimi nedeniyle, Batı dillerine ait kelimelerin en fazla olduğu Türk lehçesidir.
5. Batı dillerine en fazla kelime veren Türk lehçesidir.
6. Asırlarca imparatorluk dili olarak kullanılan Türk lehçesidir.
7. Latin harfli Türk alfabesini en uzun süre kullanan Türk lehçesidir.

8. Şimdiki zaman eki olarak "*-yor*"un kullanıldığı Türk lehçesidir.
9. Küçük ünlü uyumunun da çok kuvvetli olduğu Türk lehçesidir.

1.4. Türkiye Türkçesinin Temel Özellikleri

Türkiye Türkçesinin temel özellikleri, genel olarak Türkçenin özellikleridir. Bunun yanı sıra lehçe olarak kendisine mahsus birtakım özelliklere sahip olan Türkiye Türkçesi, bazı özellikleri itibariyle Türkçenin bazı lehçelerinden ayrı özellikler de gösterebilmektedir.

Türkiye Türkçesinin genel olarak özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Sondan eklemelidir

Türkiye Türkçesi, Türkçedeki temel kelime yapısını korumuştur. Yani kelimede kökler önce ekler sonra gelir. Diğer bir ifadeyle, Türkçede önce kök, sonra ek gelir. Bir kelimeden yeni kelime türetmek ya da kelimeyi çekimli hâle getirmek eklerle olur. Türkçedeki ek zenginliği nedeniyle Türkiye Türkçesi kelime türetmeye, türetilen kelimelerden de yeni kelimeler oluşturmaya son derece elverişli bir dildir.

2. Kelime kökleri çok büyük oranda tek heceden oluşur

Türkiye Türkçesinde kelime kökleri çoğunlukla Türkçenin temel hece yapılarına uygun olup çoğunlukla iki, üç, ya da dört harften oluşur. Bazen anlam bütünlüğü, kök anlamı ilk beş harfte de olabilmektedir.

3. Kelime kökleri değişmez

Türkiye Türkçesinde kelime köklerinin önüne ve arasına kesinlikle bir harf ya da birden fazla harf giremez. Bazı durumlarda sondaki sesler değişebilir; ancak, bu değişim çok sınırlı sayıdadır.

4. Kelimeler çok büyük oranda Türkçe kökenlidir

Türkiye Türkçesinde değişik dillerden özellikle de Arapça, Farsça ve Fransızcadan epeyce sayıda kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin oranı %14'ler civarındadır. Türkçe kökenli kelimelerin oranı ise %86 oranındadır. Bu da demektir ki, Türkiye Türkçesi kökeni itibariyle Türkçe kökenli kelimelerin baskın olduğu bir dildir.

5. Söz varlığı bakımından oldukça zengindir

Türkiye Türkçesinde 2017 yılı itibariyle, Türk Dil Kurumunca ve sürekli güncellenen *"Büyük Türkçe Sözlük"*e göre söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır.

6. Ses bakımından zengindir

Türkiye Türkçesinde ağızlar dikkate alındığında 30-40 arasında ses bulunmaktadır. Bu seslerden 10-14 kadarı ünlü, diğerleri ise ünsüzdür. Bu sesler, Türkiye ağızlarında oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak her sesin alfabede harf olarak karşılığı bulunmamaktadır. Alfabeye yansıyan sesler, İstanbul ağzında var olan ve yaygın olarak kullanılan seslerdir.

7. Harf bakımından zengindir

Türkiye Türkçesinde esas alınan İstanbul ağzında kullanılan seslerin 29'unun harf olarak karşılığı bulunmaktadır. Bu 29 harf, Türkiye Türkçesinde var olan seslerin hepsini karşılamasa da yaygın olarak kullanılan sesleri karşılamaktadır. Türkiye Türkçesinde bazı harfler birden fazla sesi de karşılayabilecek özelliktedir. "K" nin hem "kalın k" hem de "ince k"yi karılması gibi.

8. Ünlü sesleri arasında kalınlık-incelik uyumu kuvvetlidir

Özellikle Türkçe kökenli sözcüklerde, *"kalınlık-incelik"* uyumu çok kuvvetlidir. Bunun yanı sıra alıntı bazı kelimeler de bu uyuma uydurulmuştur.

Bir kelimenin ilk hecesindeki ünlü kalın ise diğer ünlüleri de kalın; ilk ünlüsü ince ise diğer ünlüleri de ince olur.

Türkçeleştirilmiş kelimelerin bazılarında da bu uyum vardır ya da bu duruma uydurulmuşlardır.

9. Ünlü sesleri arasında, Türkçe kökenli sözcüklerde, "düzlük-yuvarlaklık" uyumu kuvvetlidir

Özellikle Türkçe kökenli sözcüklerde, *"düzlük-yuvarlaklık"* uyumu çok kuvvetlidir. Bunun yanı sıra alıntı bazı kelimeler de bu uyuma uydurulmuştur.

Bir kelimenin ilk hecesindeki ünlü düz ise diğer ünlüleri de düz; ilk ünlüsü yuvarlak ise ondan sonra gelen ünlüler ya düz geniş ya da yuvarlak dar olması diğer ünlüleri de ince olur.

Türkçeleştirilmiş kelimelerin bazılarında da bu uyum vardır ya da bu duruma uydurulmuşlardır.

10. Ünsüz sesleri arasında "benzeşme" bakımından uyum vardır

Bir kelimenin kök ya da gövdesi sert ünsüzle bitiyorsa ardından gelen ek de ünsüz ile başlayan bir ek ise, kök ya da gövdenin sonundaki sert ünsüz ekin başındaki ünsüzü de sertleştirir.

11. İstanbul ağzının esas alınması nedeniyle sesler arasında değişik ses olayları görülür

İstanbul ağzı, Türkçenin en kibar, en nazik, en güzel ağzıdır. Bu ağız yazı dilinde esas alındığı gibi konuşma dilinde de belirleyici ağızdır. Bu nedenle İstanbul ağzındaki değişimler ses olaylarının da en önemli nedenini oluşturmuştur, denebilir.

12. Ek bakımından çok zengindir

Türkçe, ek zenginliğine sahip bir dildir. Türkiye Türkçesi bu zenginliği korumuştur. Türkiye Türkçesinde, Eski Türkçede ya da bazı Türk lehçelerinde kullanılan bazı ekler unutulmuşken, bazı ekler de çok zenginleşmiş ve kullanım alanını genişletmiştir.

13. Cümle yapısı (Söz dizimi), "özne+tümleç+yüklem" şeklindedir

Türkiye Türkçesi, Türkçenin temel cümle yapısını korumaktadır. Bunun yanı sıra devrik yapılı kullanımlar da kullanılır.

14. Etkileşime, değişime, gelişime çok açıktır

Türkiye Türkçesi, geçmişte Arapça ve Farsçanın günümüzde ise Batı dillerinin yakın tesiri altındadır. Bu dillerden çok sayıda kelime alan Türkiye Türkçesi, onlara çok sayıda da kelime vermiştir. Türk Dil Kurumunun 2005 yılında yayımladığı "*Türkçe Sözlük*"e göre Türkiye Türkçesinde 20.000'e yakın yabancı kökenli sözcük bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, bir sözcüğümüzün birkaç dile geçtiği göz önüne alındığında dünya dillerinde Türkçe kökenli sözcüklerin sayısının ise 35-40 bin civarında olduğu belirtilmektedir.

İstanbul ağzındaki değişimler Türkiye Türkçesini değişime zorlamaktadır. İstanbul ağzına giren söyleyiş ve yazımlar kısa zamanda Türkiye ağızlarına yayılmakta ve onları da hızla değiştirmektedir.

Dünyadaki gelişmelerle birlikte Türkiye Türkçesi de gelişimini sürdürmekte ve canlılığını korumaktadır. Türkiye Türkçesi her an yeni kelimeler, yeni terimler bünyesine katmakta ve dünyadaki değişime, gelişime ayak uydurmaya çalışmaktadır.

15. Çok büyük oranda, hemen hemen neredeyse tamamen, konuşulduğu gibi yazılan bir dildir

Dünya üzerinde pek çok dilin konuşma dili ile yazı dili arasında çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. Türkçede ise birkaç kelimenin dışında hemen hemen bütün sözler söylendiği gibi yazılmaktadır. Türkiye Türkçesinde de durum böyledir.

1.5. Türkiye Türkçesinin Bugünkü Durumu

Türk Dil Kurumunun, Kurum'un internet sayfasında dilimizde yaşanan gelişmelere bağlı olarak sürekli güncellenmekte olduğu *"Güncel Türkçe Sözlük"*e göre (2017 yılı itibariyle), Türkiye Türkçesinde 121.509 kelime bulunmaktadır.

Ortak bir veri tabanında kullanıma sunulan ve Türkçenin bütün söz varlığını bir araya getiren *"Büyük Türkçe Sözlük"* (2017) te söz varlığımızın sayısı söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767'dir. Bu sayı, yazı dilimizin söz varlığının yanı sıra bütün bilim, sanat ve spor terimleri, yer adları, kişi adları, bölge ağızlarındaki ve kaynaklardaki sözcükleri, deyimleri içermektedir.

Türkiye Türkçesinin söz varlığını çok büyük oranda, %86 civarında, Türkçe kökenli sözcükler oluştururken; %14'lük bir kısmını da Türkçeleşmiş (alıntı) sözcükler oluşturmaktadır. Türkiye Türkçesindeki sözcüklerin dağılımını tablolar hâlinde sunmak daha yararlı olacaktır.

Türkçe Sözlük (2015)'teki alıntı kelimelerin ait olduğu diller ve sayısal dökümü:

Dil	**Alınan kelime sayısı**		**Dil**	**Alınan kelime sayısı**
Almanca	85		Japonca	7
Arapça	6426		Korece	1
Arnavutça	1		Latince	147
Bulgarca	8		Macarca	19
Ermenice	23		Moğolca	13
Farsça	1363		Norveç	2
Fince	2		Portekizce	4
Fransızca	4645		Rumca	14
İbranice	9		Rusça	40
İngilizce	538		Slavca	24
İspanyolca	36		Soğdca	1
İtalyanca	632		Yunanca	399

Görüldüğü üzere Türkiye Türkçesinde en fazla *Arapça, Fransızca ve Farsça*dan kelime bulunmaktadır. Bunları *İtalyanca, İngilizce* ve *Yunanca* takip etmektedir.

Bu verilerle ilgili daha güncel bilgi ve sayılara Türk Dil Kurumunun 2007'den beri kullanıma sunduğu *"Türkçedeki Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü"*nden de bakılabilir.

Başka dillerdeki Türkçe kökenli bu sözcüklerin dağılımı ise şöyledir:

Dil	**Türkçeden aldığı kelime sayısı**	**Dil**	**Türkçeden aldığı kelime sayısı**
Almanca	166	İngilizce	470
Arapça	1.990	İtalyanca	146
Arnavutça	2.622	Macarca	1.982
Bulgarca	3.490	Rumence	2.780
Çekçe	248	Rusça	2.476
Çince	289	Sırpça	8.995
Ermenice	4.262	Ukraynaca	800
Farsça	2.969	Urduca	227
Fince	115	Yunanca	2.984

Görüldüğü üzere Türkiye Türkçesinin ve elbetteki öncesinde Osmanlı Türkçesinin en fazla kelime verdiği diller *Sırpça, Ermenice* ve *Bulgarca*dır. Bunları *Farsça, Rumence, Arnavutça* ve *Rusça* izlemektedir.

Bir sözcüğümüzün birkaç dile geçtiği göz önüne alındığında dünya dillerindeki Türkçe kökenli sözcüklerin sayısının 35-40 bin civarında olduğu söylenebilir.

1.6. Türkiye Türkçesinin Sesleri ve Harfleri

Türkiye Türkçesinde esas alınan sesler, İstanbul ağzındaki seslerdir.

İstanbul ağzındaki seslerin sayısı, resmî olarak 29'dur. Bu 29 ses, İstanbul ağzında en yaygın ve en belirgin olarak kullanılan seslerdir. Bu da demek oluyor ki İstanbul ağzındaki seslerin sayısı, 29'dan fazladır. Ancak seslerin sayısı; yaygınlığı ve belirginliği dikkate alınarak, 29 ile sınırlandırılmıştır. Böylece Türkiye Türkçesindeki seslerin sayısı da, İstanbul ağzında esas alınan seslerin sayısı kadar olmuştur; yani, 29 olmuştur. Eğer Türkiye ağızlarının sesleri esas alınsaydı, hiç kuşkusuz bu sayı çok daha fazla olurdu.

Türkiye Türkçesinde esas alınan harfler de, yine İstanbul ağzındaki 29 sesin karşılığı olarak kullanılan harflerdir. Yani Türkiye Türkçesindeki harflerin sayısı 29'dur. Bir başka ifadeyle, İstanbul ağzındaki 29 ses, Türkiye Türkçesinin 29 harfini oluşturmaktadır.

Bazı eserlerde Türkiye Türkçesinde 32 sesin karşılığı olarak 29 harf kullanıldığı belirtilmektedir. Bu seslerden 3'ü ikişer sesin karşılığı olarak kullanılmaktadır: g (kalın g, ince g), k (kalın k, ince k), l (kalın l, ince l).

Türkiye Türkçesinde sesler ve onların yazıdaki karşılığı olan harfler aynı şekilde adlandırılmıştır. Bir başka ifadeyle, harfler adlarını seslerden almıştır.

Türkiye Türkçesinde sesler ve harfler, iki şekilde adlandırılmıştır:

- *1. Söylenme durumlarına göre*
- *2. Şekillerine göre*

1. Söylenme durumlarına göre sesler, harfler

Söylenme durumlarına göre sesler ve harfler, 2 şekilde adlandırılmıştır:

1. Tek başına söylenebilen sesler ve yazıdaki karşılığı olan harfler, "*ünlüler*"
2. Tek başına söylenmeyen sesler ve yazıdaki karşılığı olan harfler, "*ünsüzler*"

Türkiye Türkçesinde 8'i ünlü, 21'i ünsüz olmak üzere 29 harf bulunmaktadır.

- 1. Ünlüler: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü.*
- 2. Ünsüzler: *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.*

2. Şekillerine göre harfler

Harfler şekillerine göre 2'ye ayrılır:

- 1. Büyük harfler (A, B, C…)
- 2. Küçük harfler (a, b, c …)

Türkiye Türkçesinde kullanılan harflerin hepsinin büyük ve küçük şekilleri vardır. Büyük ve küçük şekilleri birbirine benzeyen harfler olduğu gibi birbirine benzemeyen harfler de vardır.

1.6.1. Ünlüler

Türkçe, ünlü sesler bakımından zengin bir dildir. Bu zenginlik Türkiye Türkçesine de aynen yansımıştır.

Türkiye Türkçesinde, konuşma ve yazı dilinde *İstanbul ağzı* esas alındığı için bu ağızdaki ünlüler esas alınır. Buna göre de Türkiye Türkçesinde 8 ünlü bulunmaktadır: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü.* Bu ünlülerin yanı sıra Türkiye Türkçesi ağızlarında söyleyişte başka ünlüler de bulunmaktadır. Meselâ, *kapalı e* sesi, bazı kelimelerde uzun söyleyişe sahip *â, î, û* sesleri gibi. Ancak, ağızlarda var olan bu ünlüler, harf olarak Türkiye Türkçesinde yer almaz.

Türkçenin rahat söyleyiş özelliğine sahip olmasının en önemli nedenlerinden biri, ünlü seslerinin çok olmasıdır. Tek başlarına çıkarılabilme, söylenebilme özelliğine sahip olan ünlüler, Türkçenin en büyük ses zenginlikleridir.

Ünlülerin sayısı; Türkiye ağızlarındaki ünlüler dikkate alındığında genellikle 8-12 arasında değişmektedir. Türkiye ağızlarındaki ünlü sayısı, İstanbul ağzındaki ünlü sayısından çok daha fazla olsa da yazım birliği sağlanması açısından İstanbul ağzındaki ünlülerle sınırlandırılmıştır. Bir başka ifadeyle, Türkiye ağızlarında var olan ünlülerin hepsi yazı diline alınmamıştır.

Ünlüler, ses tellerinin titreşimi sonucu oluşur. Bu durumda ses yolu açık olup, sadece ses telleri titreşir. Ses, başka bir organa takılmaz, ağız daima açıktır. Bu, ünlülerin çıkarılması sırasında soluğun tam bir engellemeyle karşılaşmaması, hiçbir engelle karşılaşmadığı anlamına gelmez.

Ünlülerin oluşumunda *dil, dudaklar, ağız boşluğu* ve *söyleniş süreleri* belirleyici rol oynar. Bundan dolayı da Türkiye Türkçesinde ünlüler 2 şekilde adlandırılmıştır:

- *1. Ses organlarının durumuna göre*
- *2. Söyleniş sürelerine göre*

1. Ses organlarının durumuna göre ünlüler

Ses organlarının durumuna göre ünlülerin adlandırılmasında şu organlar belirleyicidir:

- *Dil*
- *Dudak*
- *Ağız boşluğu*

1.1. Dilin durumuna göre ünlüler (Boğumlandıkları yere göre ünlüler)

Dil, ünlülerin söylenişinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Onun için de ünlüler adlandırılırken, bu adlandırmalardan biri, *"Dilin durumuna göre"* adlandırmadır. Bu adlandırmaya *"Boğumlanma yerlerine göre"* adı da verilmektedir.

Dilin durumuna göre ünlüler, *"kalın ünlüler"* ve *"İnce ünlüler"* olarak adlandırılır.

Dilin durumuna göre ünlüler	Sesler/Harfler
Kalın (Art / Art damak) ünlüler	**a, ı, o, u**
İnce (Ön / Ön damak) ünlüler	**e, i, ö, ü**

1.1.1. Kalın ünlüler (Art ünlüler)

"a, ı, o, u" ünlüleri, ağız boşluğunda dilin geri çekilmesiyle çıkarılırlar; yani bu sesler çıkarılırken dil, ağız boşluğunda geri çekilir. Dil arkaya doğru çekilince de dilin arkasında şekillenen bu sesler, ağızdan *"kalın"* olarak çıkarlar.

Bu ünlüler; arkada, art kısımda şekillendikleri için *"Art damak ünlüleri"* veya *"Art ünlüler"* olarak da adlandırılır.

1.1.2. İnce ünlüler (Ön ünlüler)

"e, i, ö, ü" ünlüleri, ağız boşluğunda dilin ileri sürülmesiyle çıkarılırlar; yani bu sesler çıkarılırken dil, ağız boşluğunda ileri (öne) doğru itilir. Dil öne doğru itilince de dilin önünde şekillenen bu sesler, ağızdan *"ince"* olarak çıkarlar.

Bu ünlüler; önde, ön kısımda şekillendikleri için *"Ön damak ünlüleri"* veya *"Ön ünlüler"* olarak da adlandırılır.

1.2. Dudakların durumuna göre ünlüler

Ünlülerin söylenişinde önemli rol oynayan organlardan biri de dudaklardır. Onun için de ünlüler adlandırılırken, bu adlandırmalardan biri de, *"Dudakların durumuna göre"* adlandırmadır.

Dudakların durumuna göre ünlüler, *"Düz ünlüler"* ve *"Yuvarlak ünlüler"* olarak adlandırılır.

Dudakların durumuna göre ünlüler	Sesler/Harfler
Düz ünlüler	**a, e, ı, i**
Yuvarlak ünlüler	**o, ö, u, ü**

1.2.1. Düz ünlüler

"a, e, ı, i" sesleri söylenirken, dudaklar düz durumda olup herhangi bir hareketlilik söz konusu değildir. Dolayısıyla bu sesler, ağızdan *"düz"* olarak çıkmaktadır.

1.2.2. Yuvarlak ünlüler

"o, ö, u, ü" sesleri söylenirken, dudaklarda bir hareketlilik söz konusu olup dudaklar büzülmekte, yuvarlaklaşmaktadır. Dolayısıyla bu sesler, ağızdan *"yuvarlak"* olarak çıkmaktadır.

1.3. Ağız boşluğunun genişliğine göre ünlüler (Çenenin durumuna göre ünlüler)

Ünlülerin söylenişinde ağız boşluğu ve çenenin de önemli rolü bulunmaktadır. Onun için de ünlüler adlandırılırken, bu adlandırmalardan biri de, *"Ağız boşluğunun genişliğine göre"* ya da *"Çenenin durumuna göre"* adlandırmadır.

Ağız boşluğunun ve çenenin durumuna göre de ünlüler, *"Dar ünlüler"* ve *"Geniş ünlüler"* olarak adlandırılır.

Ağız boşluğunun genişliğine göre ünlüler	Sesler/Harfler
Geniş ünlüler	**a, e, o, ö**
Dar ünlüler	**ı, i, u, ü**

1.3.1. Geniş ünlüler

"a, e, o, ö" ünlüleri söylenirken, alt çenenin çok açıldığı ve ağızda geniş bir boşluk meydana geldiği görülür. Dolayısıyla bu sesler ağızdan *"geniş"* olarak çıkmaktadır.

1.3.2. Dar ünlüler

"ı, i, u, ü" ünlüleri söylenirken, alt çene fazla açık olmayıp, ağız boşluğunun daraldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu sesler ağızdan *"dar"* olarak çıkmaktadır.

2. Söyleniş sürelerine göre ünlüler

Ünlüler söylenirken, bazı ünlüler diğerlerine göre daha uzun ya da kısa söyleniş süresine sahiptir. Türkiye Türkçesinde Türkçe kökenli kelimelerde ünlüler çok büyük çoğunlukla kısa söylenir. Türkçeleşmiş (alıntı) kelimelerde ise, özellikle büyük ünlü uyumuna uymayan kelimelerde, bazı ünlüler uzun bir söyleniş süresine sahiptir.

Söyleniş süresine göre de ünlüler *"Kısa ünlüler"* ve *"Uzun ünlüler"* olarak adlandırılırlar.

Söyleniş sürelerine göre ünlüler	**Sesler/Harfler**
Kısa ünlüler	**a, e, ı, i, o, ö, u, ü**
Uzun ünlüler	ā, ē, ī, ī, ō, ō, ū, ū

2.1. Kısa ünlüler

Türkçe kökenli kelimelerde, aralarında ses uyumu olduğu için, ünlüler söyleniş süresine göre genelde kısa söylenir. Alıntı kelimelerde ise kapalı hecede bulunan ünlü, genellikle kısa söylenir.

2.2. Uzun ünlüler

"Türkçede uzun ünlü yoktur." diye bir kural söylenegelmektedir. Oysa Türkçenin eski dönemlerinde ve mevcut birçok Türk lehçesinde uzun ünlü vardır ve yine Türkçenin diğer dillerle olan etkileşimi neticesinde, kendi içinde olan seslerin özelliklerinden dolayı da uzun ünlü bulunmaktadır. Meselâ, *yumuşak ğ*, kendinden önceki ünlüyü muhakkak uzatır: *ağaç, ağabey, doğa…*

Türkiye Türkçesinde yüzlerce kelimede uzun ünlü bulunmaktadır. Alıntı kelimelerde açık hecede bulunan ünlü, genellikle uzun söylenir.

1.6.2. Ünsüzler

Türkçe, ünsüz sesler bakımından zengin bir dildir. Bu zenginlik Türkiye Türkçesine de aynen yansımıştır.

Türkiye Türkçesinde, konuşma ve yazı dilinde *İstanbul ağzı* esas alındığı için bu ağızdaki ünsüzler esas alınır. Buna göre de Türkiye Türkçesinde 21 ünsüz bulunmaktadır: *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.* Bu ünsüzlerin yanı sıra Türkiye Türkçesi ağızlarında söyleyişte başka ünsüzler de bulunmaktadır. Meselâ, *kalın k* sesi, *nazal n* sesi gibi. Ancak, ağızlarda var olan bu ünsüzler, harf olarak Türkiye Türkçesinde yer almaz.

Ünsüzlerin sayısı; Türkiye ağızlarındaki ünsüzler dikkate alındığında genellikle 20-30 arasında değişmektedir. Türkiye ağızlarındaki ünsüz sayısı, İstanbul ağzındaki ünsüz sayısından çok daha fazla olsa da yazım birliği sağlanması açısından İstanbul ağzındaki ünsüzlerle sınırlandırılmıştır. Bir başka ifadeyle, Türkiye ağızlarında var olan ünsüzlerin hepsi yazı diline alınmamıştır.

Ünsüzlerin oluşumunda ses yolu ya tamamen kapalı ya da çok az açık olup ses telleri ya hiç titreşmez ya da çok az titreşir. Bir başka ifadeyle ünsüzler, ses tellerini ya çok az titreştirirler ya da hiç titreştirmezler. Bu durumda da ses, bazı organlara takıldığı için ağızdan kolaylıkla çıkmaz; bu sesler, ağızdan çıkarken bazı engellerle karşılaşırlar, ağızda bir engele çarparak çıkarlar.

Ünsüzlerin oluşumunda *ses organları, hava akımı* ve *söyleniş süreleri* belirleyici rol oynar. Bundan dolayı da Türkiye Türkçesinde ünsüzler 3 şekilde adlandırılmıştır:

- *1. Ses organlarının durumuna göre*
- *2. Hava akımının durumuna göre*
- *3. Söyleniş sürelerine göre*

1. Ses organlarının durumuna göre ünsüzler

Ses organlarının durumuna göre ünsüzlerin adlandırılmasında şu organlar belirleyicidir:

- *Ses telleri*
- *Dudak, diş, damak, gırtlak*

1.1. Ses tellerinde oluşturdukları duruma göre ünsüzler

Ses telleri, ünsüzlerin söylenişinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Onun için de ünsüzler adlandırılırken, bu adlandırmalardan biri, *"Ses tellerinde oluşturdukları duruma göre"* adlandırmadır.

Bazı ünsüzler söylenirken ses telleri titreşmediği için çıkarılmaları da zor olmaktadır. Bir başka ifadeyle, bu ünsüzler söylenirken ağızdaki dişler, damaklar, dudaklar ve dil fazla zorlanır.

Bazı ünsüzler ise, söylenirken ses tellerini titreştirirler ve çıkarılmaları da kolay olur. Bu ünsüzler söylenirken ağızdaki dişler, damaklar, dudaklar ve dil fazla zorlanmaz.

Ses tellerinde oluşturdukları duruma göre ünsüzler *"Sert (Tonsuz/Titreşimsiz/Ötümsüz/Sedasız) ünsüzler"* ve *"Yumuşak (Tonlu/Titreşimli/Ötümlü/Sedalı) ünsüzler"* olarak adlandırılır.

Ses tellerinde oluşturdukları duruma göre ünsüzler	**Sesler/Harfler**
Sert (Tonsuz/Ötümsüz) ünsüzler	**f, s, t, k, ç, ş, h, p**
Yumuşak (Tonlu/Ötümlü) ünsüzler	**b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z**

1.1.1. Sert ünsüzler

"f, s, t, k, ç, ş, h, p" ünsüzleri söylenirken ses telleri titreşmez; bir başka ifadeyle, bu sesler çıkarılırken ağızdaki organlara daha şiddetli çarparlar. Bu sesler, diğer seslere göre çıkarmakta daha fazla zorluk çekilen seslerdir.

İşte, ses tellerini titreştirmeyen bu seslere *"Sert ünsüzler"* adı verilir.

Bu ünsüzler için; *"Tonsuz"*, *"Ötümsüz"*, *"Sedasız"*, *"Gürültüsüz"*, *"Titreşimsiz"* terimleri de kullanılır.

1.1.2. Yumuşak ünsüzler

"b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z" ünsüzleri söylenirken ses telleri az da olsa titreşir; dolayısıyla bu ünsüzlerin ağızdan çıkarılmaları diğer ünsüzlere göre daha kolay olmaktadır.

Başka seslere göre daha kolay çıkarılan bu sesler, çıkarken ağızdaki organlara daha yumuşak çarpar. Bu ünsüzler ses tellerini titreştirdiği için ağızdaki dişler, damaklar, dudaklar ve dil fazla zorlanmaz.

İşte ses tellerini az da olsa titreştirerek çıkan bu seslere *"Yumuşak ünsüzler"* adı verilir.

Bu ünsüzler için; *"Tonlu"*, *"Ötümlü"*, *"Sedalı"*, *"Gürültülü"*, *"Titreşimli"* terimleri de kullanılır.

1.2. Çıktıkları yerlere (Boğumlanma yerlerine) göre ünsüzler

Ünsüzlerin söylenişinde boğumlanma yerleri çok önemli rol oynamaktadır. Onun için de ünsüzler adlandırılırken, bu adlandırmalardan biri de, *"Çıktıkları yerlere göre"* adlandırmadır.

Ünsüzler; dudaklar, dişler, damaklar, dil ve gırtlak yardımıyla boğumlanırlar.

Çıktıkları yere, boğumlanma yerlerine, göre ünsüzler *"Dudak ünsüzleri"*, *"Diş ünsüzleri"*, *"Damak ünsüzleri"* ve *"Gırtlak ünsüzleri"* olarak adlandırılır:

Çıktıkları yerlere göre ünsüzler	Sesler/Harfler
1. Dudak ünsüzleri	
1.1. Çift Dudak	**b, m, p**
1.2. Diş-dudak	**f, v**
2. Diş ünsüzleri	
2.1. Asıl diş	**d, n, s, t, z**
2.2. Damak-diş (Diş eti)	**c, ç, j, ş**
3. Damak ünsüzleri	
3.1. Ön damak ünsüzleri	**g, k, l, r, y**
3.2. Arka damak ünsüzleri	**ğ**
4. Gırtlak ünsüzleri	**h**

1.2.1. Dudak ünsüzleri

"b, f, m, p, v" ünsüzleri söylenirken; alt dudak, üst dişlere veya dudaklara değer. Dolayısıyla bu sesler alt dudağın üst dişlere veya dudaklara değmesi ile çıkarılırlar. İşte bu seslere *"Dudak ünsüzleri"* adı verilir.

"b, m, p" ünsüzleri çıkarılırken, dudaklar birleşir. İki dudağın birleşmesi ya da birbirine değmesi sonucu çıkarılan bu seslere *"Çift dudak ünsüzleri"* adı verilir.

"f, v" ünsüzleri çıkarılırken; alt dudak, üst dişlere değer. Alt dudağın üst dişlere değmesi ile çıkarılan bu seslere ise *"Diş-Dudak ünsüzleri"* adı verilir.

1.2.2. Diş ünsüzleri

"c, ç, d, j, n, s, ş, t, z" ünsüzleri söylenirken; dilin ucu, dişlere veya diş etlerine değer. Dolayısıyla bu sesler dil ucunun dişlere veya diş etlerine değmesi ile çıkarılırlar. İşte bu seslere *"Diş ünsüzleri"* adı verilir.

"d, n, s, t, z" ünsüzleri çıkarılırken; dilin ucu, dişlere değer. Dilin ucunun dişlere değmesi sonucu çıkarılan bu seslere *"Asıl diş ünsüzleri"* adı verilir.

"c, ç, j, ş" ünsüzleri çıkarılırken; dilin ucu, diş etine değer. Dilin ucunun diş etine değmesi sonucu çıkarılan bu seslere *"Damak-diş ünsüzleri"* adı verilir.

1.2.3. Damak ünsüzleri

"g, ğ, k, l, r, y" ünsüzleri söylenirken dil, ön veya arka damağa değer. Dil, bu seslerden bazılarında ön veya arka damağın üstüne ya da ön damağın altına değer. Dolayısıyla bu sesler dilin ön veya arka damağın üstüne ya da ön damağın altına değmesi ile çıkarılırlar. İşte bu ünsüzlere *"Damak ünsüzleri"* adı verilir.

"g, k, l, r" ünsüzleri çıkarılırken; dil, ön damağın üstüne değer. Dilin ön damağın üstüne değmesi sonucu çıkarılan bu seslere *"Ön damak ünsüzleri"* adı verilir.

"y" ünsüzü çıkarılırken; dil, ön damağın altına değer. Dilin ön damağın altına değmesi sonucu çıkarılan bu ses de *"Ön damak ünsüzü"* olarak adlandırılır.

"y" ünsüzü çıkarılırken; dil, arka damağın üstüne değer. Dilin arka damağın üstüne değmesi sonucu çıkarılan bu sese de *"Arka damak ünsüzü"* adı verilir.

Hatırlatma ve Uyarı: Türkiye ağızlarında ses olarak kalın ünlü ile kullanılan *"kalın g"*, *"kalın k"*, *"kalın l"*, *"hırıltılı h"* ve *"nazal n"* ünsüzleri de arka damakta boğumlanırlar. Dolayısıyla bu seslerin kalın ünlülü kullanımları, arka damak ünsüzlerine dâhil edilir.

1.2.4. Gırtlak ünsüzleri

"h" ünsüzü söylenirken; hava akımı, gırtlağa değer. Dolayısıyla bu ses, hava akımının gırtlağa çarpmasıyla çıkar. İşte bu sese *"Gırtlak ünsüzü"* adı verilir.

2. Hava akımının durumuna göre ünsüzler

Hava akımının durumuna göre ünsüzlerin adlandırılmasında şu durumlar belirleyicidir:

- *Hava akımının çıkış yolu*
- *Hava akımının büyüklüğü-küçüklüğü (genişliği-darlığı)*

2.1. Hava akımının çıkış yoluna göre ünsüzler

Ünsüzlerin söylenişinde hava akımı yolu da önemli rol oynamaktadır. Onun için ünsüzler *"Hava akımının çıkış yoluna göre"* de adlandırılmaktadır.

Bu adlandırma için *"Hava akımı yoluna göre ünsüzler"*, *"Hava akımı boşluğuna göre ünsüzler"*, *"Havanın çıkış yerine göre ünsüzler"* gibi adlandırmalar da kullanılmaktadır.

Hava akımı yoluna göre ünsüzler, *"Geniz ünsüzleri"* ve *"Ağız ünsüzleri"* olarak adlandırılmıştır:

Hava akımının yoluna göre ünsüzler	Sesler/Harfler
Geniz ünsüzleri	**m, n**
Ağız ünsüzleri	**b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, s, ş, t, v, y, z**

2.1.1. Geniz ünsüzleri

"m, n" ünsüzleri çıkarılırken; küçük dil, geniz yolunu açar. Böylece bu sesler, genizden çıkan hava akımı sayesinde çıkarılmış olur. Bir başka ifadeyle, bu ünsüzler söylenirken; hava, burundan çıkarılır. İşte bu şekilde çıkarılan, burundan çıkan hava vasıtasıyla şekillenen bu seslere, *"Geniz ünsüzleri"* adı verilir.

Bu ünsüzlere *"nazal ünsüzleri"* denildiği de olmuştur.

2.1.2. Ağız ünsüzleri

"m" ve *"n"* ünsüzleri dışındaki ünsüzler, *"b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, s, ş, t, v, y, z"* ünsüzleri çıkarılırken; küçük dil, geniz yolunu kapar. Böylece bu sesler, ağızdan çıkan hava akımı sayesinde çıkarılmış olur. Bu şekilde çıkarılan, ağızdan çıkan hava vasıtasıyla şekillenen bu seslere, *"Ağız ünsüzleri"* adı verilir.

2.2. Hava akımının büyüklüğüne-küçüklüğüne, genişliğine-darlığına göre ünsüzler

Ünsüzlerin söylenişinde hava akımının büyüklüğü, küçüklüğü ya da genişliği, darlığı da önemli rol oynamaktadır. Onun için ünsüzler *"Hava akımının çıkışının büyüklüğüne-küçüklüğüne (genişliğine-darlığına) göre"* de adlandırılmıştır.

Bu adlandırma için; *"Temas derecelerine göre ünsüzler"*, *"Duyulurluklarına göre ünsüzler"* gibi adlandırmalar da kullanılmaktadır.

Hava akımının büyüklüğüne-küçüklüğüne göre ünsüzler, *"akıcı"* ve *"sızıcı"* ünsüzler olarak adlandırılmıştır:

Hava akımının büyüklüğüne-küçüklüğüne, genişliğine-darlığına göre ünsüzler	Sesler/Harfler
Akıcı ünsüzler	**l, m, n, r, y**
Sızıcı (Katı) ünsüzler	**f, ğ, h, j, s, ş, v, z; b, c, ç , d, g, k, p, t**

2.2.1. Akıcı ünsüzler

"l, m, n, r, y" ünsüzleri çıkarılırken; hava geçidi büyür, genişler. Hava akımı çıkarken hava geçidinin büyümesi, genişlemesi sonucu şekillenen bu sesler, *"Akıcı ünsüzler"* olarak adlandırılır.

2.2.2. Sızıcı (Katı) ünsüzler

"f, ğ, h, j, s, ş, v, z; b, c, ç, d, g, k, p, t " ünsüzleri çıkarılırken; hava geçidi küçülür, darlaşır. Hava akımı çıkarken hava geçidinin küçülmesi, daralması sonucu şekillenen bu sesler, *"Sızıcı ünsüzler"* olarak adlandırılır.

3. Söyleniş sürelerine ünsüzler

Ünsüzler söylenirken diğerlerinden daha kısa (süreksiz) ya da uzun (sürekli) bir söyleniş süresine sahiptir. Onun için de ünsüzler *"Söyleniş sürelerine göre"* de adlandırılmaktadır.

Bu adlandırma için; *"Boğumlanma tarzlarına göre ünsüzler"*, *"Ses organlarının birbirine değme derecelerine göre ünsüzler"* gibi adlandırmalar da kullanılmaktadır.

Söyleniş sürelerine göre ünsüzler, *"süreksiz"* ve *"sürekli"* ünsüzler olarak adlandırılmıştır.

Söyleniş sürelerine göre ünsüzler	Sesler/Harfler
Süreksiz ünsüzler	**b, c, ç, d, g, k, p, t**
Sürekli ünsüzler	**f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z**

3.1. Süreksiz (Patlamalı) ünsüzler

"b, c, ç, d, g, k, p, t" ünsüzleri çıkarılırken, ses yolundan patlayarak çıkarlar. Bu sırada ses organları hava akımına geçit vermeyecek şekilde, tam olarak kapanmıştır. Ses, bu organları zorlayarak dışarı çıkar. Bu şekilde çıkarılan sesler, *"Süreksiz ünsüzler"* olarak adlandırılmıştır.

3.2. Sürekli ünsüzler

"f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z" ünsüzleri çıkarılırken, ses yolundan patlamadan, sızarak çıkarlar. Bu sırada ses organları az ya da çok aralıktır. Ses, bu aralıklardan rahatça dışarı sızar. Bu şekilde çıkarılan sesler, *"Sürekli ünsüzler"* olarak adlandırılmıştır.

Bütün bu anlatılanlardan hareketle ünsüzler bir tablo üzerinde şöyle gösterilebilir:

		Sert (Ötümsüz)		Yumuşak (Ötümlü)	
		Süreksiz	Sürekli	Süreksiz	Sürekli
Dudak	Çift dudak	p		b	m
	Diş dudak		f		v
Diş	Diş eti	ç	ş	c	j
	Asıl diş	t	s	d	n, z
Damak	Ön damak	k		g	l, r, y
	Arka damak				ğ
Gırtlak	Gırtlak		h		

(Biraz tefekkür)
Atatürk'ten Vecizeler

"Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yüceltmek için çalışır."
"Bizim milliyetçiliğimizin esası dil birliğinin korunmasıyla mümkün olacaktır."
"Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği sayısız felaketler içinde ahlakının, geleneklerinin, hatıralarının, çıkarlarının, kısaca bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin, kalbidir, zihnidir."
"Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her kavramı ifade kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde çalışmak lazımdır."
"Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki, bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır."
"Milliyetin çok belirgin niteliklerinden biri de dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz."

2. BÖLÜM

KONUŞMA DİLİ-YAZI DİLİ

Bu bölümde ele alınan konular:

2. KONUŞMA DİLİ-YAZI DİLİ

- 2.1. Konuşma Dili
- 2.2. Yazı Dili
- 2.3. Konuşma Dili ile Yazı Dilinin Karşılaştırılması
- 2.4. Konuşma Dili ve Yazı Dili Bakımından Türkçe
- 2.5. Türkiye Türkçesinin Konuşma Dili ve Yazı Dili

Dünyada dillerin çok büyük çoğunluğu, tam olarak, konuşulduğu gibi yazılmaz ya da yazıldığı gibi konuşulmaz; yani, hemen hemen bütün dillerde konuşma dili ile yazı dili arasında muhakkak ayrılıklar bulunur. Bu ayrılıklar bazı dillerde çok fazla iken, bazı dillerde çok azdır. Bazı dillerde bu ayrılıklar öylesine fazladır ki konuşulan ile yazılan arasında hiçbir benzerlik bulunmaz ya da bulunamaz. Özellikle Hint-Avrupa dillerinin Avrupa koluna ait dillerde bu duruma çokça rastlanır. Meselâ, İngilizcede *"bir"* anlamına gelen *"one"* kelimesinin yazılış şekli ile söyleniş şekli *"van"* arasında bir ilgi kuramazsınız. Türkçe ise, dünyada diğer dillere oranla, çok büyük oranda konuşulduğu gibi yazılan bir dildir. Bununla beraber Türkçe de hep konuşulduğu gibi yazılmaz ya da yazıldığı gibi konuşulmaz; bir başka ifadeyle Türkçede de konuşma dili ile yazı dili arasında önemli ayrılıklar bulunmaktadır. Değişen zaman ve şartlarla birlikte Türkçede de konuşma dili ile yazı dili arasındaki ayrılıklar çoğalmakta ya da çoğalma eğilimi göstermektedir.

Bütün dillerde ana dile bağlı olarak bir *"konuşma dili"* bir de *"yazı dili"* vardır.

2.1. Konuşma Dili

Konuşma dili, günlük hayatta diğer insanlarla iletişim kurmak için konuşurken kullandığımız dildir.

Konuşma dili doğal olduğu için konuşurken cümlemizin kurallı olup olmadığına, kelimelerin doğru sıralanıp sıralanmadığına, söyleyişin doğru olup olmadığına pek dikkat etmeyiz. Bu sebeple zaman içinde, bölgeden bölgeye değişen birtakım söyleyiş farklılıkları ve kelime farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların tarihî süreç içinde bölgelere göre geçirdiği değişimden de o dilin lehçeleri, ağızları oluşmuştur.

Konuşma dilinde her yörenin kültürü, coğrafyası, iklimi ve hayat şartları etkili olup dil bunlara göre şekillenir. Her yörenin konuşması kendi adıyla anılır; bu adlandırmada çoğunlukla bölge adı ve il adı bazen de ilçe ve köy adı kullanılır. Mesela, Türkiye Türkçesinde konuşulan ağızlar için şöyle adlandırmalar yapılabilir: *Karadeniz ağızları, Trakya ağızları, Marmara ağızları, Ege ağızları, Akdeniz ağızla-*

rı, İç Anadolu ağızları, Doğu Anadolu ağızları, Güneydoğu Anadolu ağızları; İstanbul ağzı, Kahramanmaraş ağzı, Erzurum ağzı, Şanlıurfa ağzı, Trabzon ağzı, Elazığ ağzı, Kırşehir ağzı, Adıyaman ağzı, Tokat ağzı, Samsun ağzı; Sincan ağzı, Beypazarı ağzı, Ayaş ağzı; Yoncalık Köyü ağzı, Eskipolat Köyü ağzı, Gelinkaya Köyü ağzı…

Konuşma dili, yazı dilinin kaynağıdır. Yazı dili; kaynağını, malzemesini, konuşma dilinden alır. Her ağız, konuşma diline önemli zenginlik katar ve malzeme sunar. Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde esas alınan ağız, İstanbul ağzıdır. İstanbul, Türkiye Türkçesinin en doğru, en iyi, en hoş, en etkili, en güzel konuşulduğu yerdir. İstanbul, Türkiye'de konuşulan Türkçenin merkezidir. İstanbul, Türkiye'de konuşulan Türkçeyi şekillendiren, biçimlendiren; Türkçeye ruh veren, ilham veren; Türkçeyi gönüllere, kulaklara nakşeden şehirdir. Ziya Gökalp bunu çok veciz şekilde ifade etmiştir:

Güzel dil, Türkçe bize,

Başka dil, gece bize,

İstanbul konuşması

En saf, en ince bize…

Necip Fazıl da İstanbul'un bu özelliği için "*Türkçesi bülbül kokan*" ifadesini kullanır.

2.2. Yazı Dili

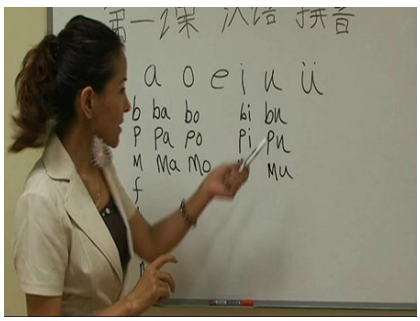

Yazı dili, dilde birliği, anlaşma kolaylığını sağlamak için kullanılan standart dildir. Yazı dili; resmî dildir, ortak dildir. Yazı dili kitap dilidir, kültür dilidir, edebî dildir. Konuşma dilinin her bölgenin doğal, günlük dili olmasına karşılık yazı dili, ülkenin resmî ve zorunlu dilidir.

Yazı dili, okuma yazmada, resmî yazışmalarda, resmî ortamlarda kullanılan ortak dildir.

Bir dilin yazısı, o dilin lehçe veya ağızlarından birine göre yazılır ve bu yazılış, standart yazı dilini oluşturur. Yazı dili olma vasfını taşıyan ağız, bir ülkenin, devletin kültür merkezi olarak gelişen yerin ağzıdır ve konuşma dillerinin en gelişmişidir. Türkiye Türkçesinin bu bakımdan yazı dilini oluşturan ağız, İstanbul ağzıdır.

İstanbul, Batıya gelen Oğuz Türklerinin merkezidir, başkentidir; bu asırlarca da böyle olmuştur. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte başkent değişse de İstanbul'un Batı Türklerinin merkezi olma, kültür ve medeniyet merkezi olma özelliği hiç değişmemiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, İstanbul, Türkiye Türkçesinin en doğru, en iyi, en hoş, en etkili, en güzel konuşulduğu yerdir. Dolayısıyla İstanbul hem konuşma dilinde hem de yazı dilinde Türkiye Türkçesinin merkezinde yer alır.

Bir ülkede çeşitli konuşma dilleri ve ağızlar bulunduğu hâlde bir tek yazı dili bulunur. Yazı dili kendini koruyan bir yapıya sahiptir; kolay değişmez, normal şartlar altında özelliklerini kolay kolay kaybetmez. Ayrıca, lehçe ve ağızların alabildiğine farklılaşmasını da önler. Gerektiğinde, hepsinin zenginliklerinden yararlanır ve onları ortak bir kaynaktan zenginleştirerek birbirine yaklaştırır.

Kişi, bazı ortamların dışında, genellikle yazı dilinde esas alınan ağızla konuşmalı ve yazı dilinin özelliklerini, kurallarını iyi bilmelidir. Ana dilin kuralları ve incelikleri iyi bilinmelidir ki dil, anlaşma aracı olma işlevini tam anlamıyla yerine getirebilsin.

2.3. Konuşma Dili ile Yazı Dilinin Karşılaştırılması

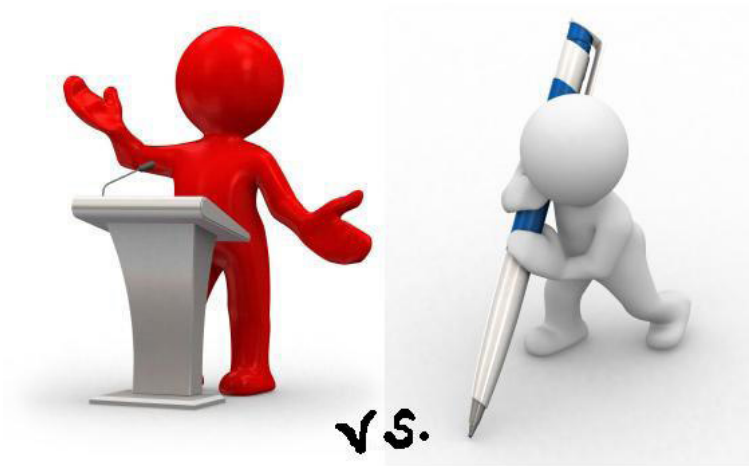

Konuşma dili ile yazı dili ortak malzeme kullansa da aralarında ayrılıklar vardır.

Konuşulan dil, yazıya aktarılırken bazı değişimlere uğrar ya da bazı kurallara uyar. Derler ya *"Bir elbisenin vitrinde sergilenmesi ile insanın üstünde sergilenmesi arasında fark vardır."* Bu sözden hareketle denebilir ki sözün ağızdan çıkması ile yazıya aktarımı, bir başka ifadeyle kalemden çıkması bir değildir. Konuşma dili ile yazı dili arasında, diğer bir deyişle konuşulan ile yazılan arasında, zaman zaman birbirinden çok farklı özellikler, zaman zaman da birbirine çok yakın özellikler vardır.

Konuşma dili ile yazı dili arasında bir karşılaştırma yapılacak olursa bazı özellikler şöyle gösterilebilir:

	Konuşma dili	Yazı dili
1	Doğaldır	Yapaydır
2	Sese dayanır	Harfe dayanır
3	Aracı; ağız, dil ve diğer ses organlarıdır	Aracı; kalem, bilgisayar ve benzerleridir
4	Samimiyet vardır	Resmiyet vardır
5	Günlük hayatta kullanılan dil esastır	Kitap dili, edebî dil esastır
6	Konuşulan özeldir	Yazılan resmîdir
7	Sübjektiflik ağır basar	Objektiflik ağır basar

8	İşitme esastır	Görme esastır
9	Erken unutulur	Geç unutulur
10	Çoğunlukla özel dil (ağızlar) kullanılır	Resmî dil kullanılır
11	Etkileyiciliği kısa sürelidir	Etkileyiciliği uzun sürelidir
12	Düşünülmeden, planlanmadan ortaya çıkar	Düşünülerek, planlanarak ortaya çıkar
13	Anında cevap verilebilir	Anında cevap verilemeyebilir
14	Anında düzeltilebilir	Çoğunlukla sonradan düzeltilebilir
15	Kuralsızlık söz konusudur	Kurallılık söz konusudur
16	Nispeten kontrolsüzlük vardır	Tam bir kontrol vardır
17	Kuralları delmeye çalışır	Kuralları korumaya çalışır
18	Değişim hızlıdır	Değişim yavaştır
19	Düzeltmede sınırlılık vardır	Düzeltmede sınırlılık yoktur
20	Söz dizimi gelişigüzeldir	Söz dizimi kurallıdır
21	Sınırlı sayıda insana ulaşır	Sınırsız sayıda insana ulaşır
22	Yayılım alanı dardır	Yayılım alanı geniştir
23	Dışa dönüktür	İçe dönüktür
24	Canlıdır	Cansızdır
25	Erken etkilenir	Geç etkilenir
26	Kolay değişir	Zor değişir

2.4. Konuşma Dili ve Yazı Dili Bakımından Türkçe

Dünyada, tam anlamıyla, hiçbir dil konuşulduğu gibi yazılmaz ya da yazıldığı gibi konuşulmaz.

Dünya dilleri arasında, diğer dillere nispetle büyük oranda, konuşulduğu gibi yazılma ya da yazıldığı gibi konuşulma özelliğine sahip dillerin en önemlilerinden biri Türkçedir. Bu özelliği, Türkçeyi diğer dünya dillerinden de ayıran en belirgin vasıflardan biridir. Konuşma dili ile yazı dili arasında yakınlığın çok büyük olduğu diğer diller de, Türkçenin mensup olduğu, *"Altay dilleri"*dir. Bu ailenin en sistemli dili durumunda olan Türkçe, büyük oranda konuşulduğu gibi yazılma özelliğine sahip olması ile de, bu dillerin en başında gelir.

2.5. Türkiye Türkçesinin Konuşma Dili ve Yazı Dili

Türkçenin kanaatimizce en gelişmiş ve en çok konuşulan lehçesi durumundaki Türkiye Türkçesinde, son yıllarda, konuşma dili ile yazı dili arasında ayrılıklar artma eğilimi göstermeye başlamıştır. Bunda da en önemli neden, İstanbul ağzındaki ses değişimleridir.

Dildeki değişimler son derece doğal karşılanmalı. İnsan değiştiği gibi dil de değişmektedir. İnsan hayatının alabildiğine hızlı değiştiği bir dönemde dilin bu değişimden nasiplenmemesi imkânsızdır.

Türkçenin, kendi kanaatimizce, bu en kibar, en latif ağzında görülen hızlı değişim; televizyon, gazete ve internet vasıtasıyla hemen halkın ağzına girmekte ve bir zaman sonra da yazı dilini zorlamaktadır. Bunun yanı sıra, *alıntı kelimelerin dilin ifade gücünü zorlamalarından kaynaklanan durumlar* da yazı dilini etkilemektedir.

Son yıllarda konuşma dili ile yazı dili arasında ayrılıklar artma eğilimi gösterse de Türkiye Türkçesi, büyük oranda, konuşulduğu gibi yazılma özelliğini korumaya da devam etmektedir.

Dillerde konuşma dilindeki birtakım kuralsızlıklar genelleşip kural hâline gelmedikçe yazı diline yansıtılmaz. Bu durum, Türkiye Türkçesi için de geçerlidir.

Türkiye Türkçesinde konuşma dili ile yazı dili arasındaki uyum ve uyumsuzluklar iki ana başlıkta incelenebilir:

1. Konuşma dilinde var olup yazı diline yansımayan durumlar
2. Konuşma dilinde var olup yazı diline yansıyan durumlar

Bu konuyu kitabın içeriğine uygunluk bakımından ayrı bölümler hâlinde vermeyi doğru bulduk.

***

Biraz tefekkür
(Vecizeler)

"Allah, söylediğinden çok dinlesin ve görsün diye yarattığı insana bir dil, iki göz ve iki kulak vermiştir." Lâedrî
"Kılıç yarası iyileşir; ama dil yarası iyileşmez." Hz. Ali
"Allah, her şey için iki kapı yapmıştır; dil içinse dört kapı yaratmıştır. Dudaklar, kapının dış iki kanadı; dişler ise, iç iki kanadıdır." Ali b. Bekâr
"İnsanın iki gözü ve bir dili vardır. Bunun nedeni, söylediklerinin iki katını görebilmeleri içindir. Görenler, az görüp çok konuşurlar; görmeyenler ise her şeye dil uzatırlar." Kotzebue
"İnsanın olgunlaşması için mutlaka acılarla yoğrulması gerekir. Çünkü o hem taş, hem de heykeltraştır." Napeleon
"Dünyadaki bütün başarılı insanlar, başkalarının yardımıyla değil, kendi çabalarıyla o konuma gelmişlerdir." Schiller
"Kendimizi incelersek, büyük bir güce sahip olduğumuzu, ama bunu fark edemediğimizi görürüz." Lavater
"İnsanın tek düşmanı kendisidir; onu da cesaretiyle yenebilir." Churchill
"Cesaret, insanların sahip olduğu en önemli özelliklerinden biri olup diğer özellikleri de onun sayesinde gelişir." Churchill
"Özendirmeyle korkakları savaşa, tembelleri ise çalıştırmaya yönlendirebilirsin." Parker
"Kendimizden memnun değilsek, başkalarından da memnun olmayız." Lâedrî
"Doğru söze yalan karıştırmak, altına başka madenleri karıştırmaya benzer, dayanıklılığı artarken değeri düşer." Bacon
"Kendinle sürekli konuşmalısın, çünkü kendine hem söyleyeceklerin hemde soracakların vardır." Epictetus
"Samimiyetin dili yoktur; o gözlerden anlaşılır." M. Kemal Atatürk
"Herkes insanlığı değiştirmeyi düşünür ama hiç kimse önce kendini değiştirmeyi düşünmez." Tolstoy
"Her şeyin başlangıcı küçüktür." Cicero
"Hiç kimse başarı merdivenine elleri cebinde tırmanmamıştır." J. Keth Moorhead
"İnsanın kendini feth etmesi zaferlerin en büyüğüdür." Eflatun
"Öyle horozlar vardır ki öttükleri için güneşin doğduğunu sanırlar." Lâedrî
"Dünyada kusursuz iki insan vardır; biri ölmüştür, diğeri doğmamıştır." Lâedrî
"Güzel gören güzel düşünür; güzel düşünen hayatından lezzet alır." Bediüzzaman
"Kalp ne ile doluysa, dudaklardan o dökülür gider." Lâedrî
"Hata yapmaktan korkan insan, hiçbir şey yapamaz." Lincoln

3. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIMAYAN DURUMLAR

Bu bölümde ele alınan konular:

3. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIMAYAN DURUMLAR
   - 3.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar
   - 3.2. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar
   - 3.3. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar
   - 3.4. Ses Baskınlığı ya da Zayıflığından Kaynaklanan Durumlar
   - 3.5. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar

Türkiye Türkçesinde standart ağız olarak *"İstanbul ağzı"* esas alındığından bu değerlendirme tamamen İstanbul ağzına dayalı olarak yapılmıştır.

Türkiye Türkçesinde konuşma dili ile yazı dili arasındaki farklılıklar, daha çok, İstanbul ağzındaki kullanımlardan kaynaklanmaktadır.

İstanbul ağzı; ince, nazik, nahif nazenin bir ağızdır. İnce, nazik, nahif, nazenin bir söyleyişe sahip olan İstanbul ağzı, Türkiye ağızlarının en ince, en nazik, en nazenin ağzıdır. Bu ağız; geçmişte de böyleydi, bugün de böyledir. Bir başka ifadeyle Türkçe, Türkiye'de en güzel İstanbul'da konuşulmuştur, hâlen de öyledir.

İstanbul ağzının bu söyleyiş güzelliğinin ardında bütün bir İstanbul'un güzelliği vardır. İstanbul; bütün bir coğrafyasıyla, deresiyle, tepesiyle, inişiyle, çıkışıyla, deniziyle, caddesiyle, sokağıyla, mahallesiyle, her türlü mekânıyla, buralardaki insanıyla ve buralarda geçirilen zamanıyla Türkiye Türkçesine renk veren, renk katan en önemli mekândır. İstanbul, her şeyiyle Türkiye Türkçesinin merkezidir ve bu lehçenin seslerinin belirleyicisidir. İstanbul değiştikçe, İstanbullu değiştikçe Türkiye Türkçesi de bu değişimden nasiplenmekte ve bu değişim kısa bir sürede Türkiye'nin geneline yayılmaktadır. Türkiye Türkçesinin gelişim seyrinin dümeninde ve merkezinde hep İstanbul olmuştur. İstanbul, Türkiye Türkçesinin ifade yerindeyse kaptan gemisidir ve rotasını ne tarafa çevirirse Türkiye Türkçesi de o tarafa doğru gitmekte ve o tarafa doğru yön almaktadır.

İstanbul ağzındaki söyleyişlerden bazıları yazı diline yansırken, bazıları yansımamıştır. Yazı diline yansıyan durumlar, epeyce bir zaman geçtikten sonra yansımıştır. Bazı söyleyişlerin yazı diline yansıması için epeyce bir zamanın geçmesi gerekir. Bunun için de dili kendi gelişim seyrine bırakmak en doğrusudur.

Yazı diline yansımayan durumlar, aşağıdaki şekilde maddelendirilebilir:

3.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar

Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde görülen epeyce sayıda ses olayı bulunmaktadır; *ses düşmesi, ses türemesi, ses benzeşmesi, ses değişmesi, ses göçüşmesi* gibi… Bu ses olayları daha çok *ses çatışması* ya da *ses göçüşmesi* şeklindedir. Bu olaylardan bazıları yazı diline yansıtılmış bazıları ise yansıtılmamıştır. Yansıtılmayan durumlar şunlardır:

3.1.1. Ses düşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Ses çatışmasından kaynaklanan ses düşmesi

Bu çatışma genellikle "e" ünlüsü ile "y" ünsüzü arasında olur. Şimdi bu durumlara bakalım:

1.1. "e" ünlüsü ile "y" ünsüzünün çatışması

Ses olaylarının birçoğunda etkili olan seslerden biri *"y"* dir. Boğumlanma bakımından bir ön damak ünsüzü olan *"y"*, dünyanın birçok dilinde olduğu gibi Türkçemizde de bir *"yarı ünlü"* özelliği taşır. Özellikle kelime kökünün başındaki *"y"*, bazı birleşik kullanımlarda bazen kendinden önceki bazen de kendinden sonraki ünlünün tesirinde kalarak söyleyişte değişik kullanımlara uğrar. Bu değişim bazen bir düşme bazen bir göçüşme şeklinde gerçekleşir.

"Ne" ile *"yapmak"* şeklindeki birleşik kullanımda, *"ne"* kelimesinin sonundaki ünlü ile *"-AcAK"* ekinin başındaki ünlünün daralmasından kaynaklanan söyleyiş nedeniyle, *"y"* sesi iki ünlünün arasında söyleyişten düşer; *"-AcAK"* ekinin başındaki *"a"* sesi ise ya darlaşmaya uğrar ya da kullanımdan düşer. İstanbul ağzına mahsus bu söyleyiş, konuşma dilinde belirleyici olmuştur; ancak bu, yazı diline yansıtılmamıştır.

Yaklaşım: Buradaki ses olayının nedeni, "ne" kelimesinin ünlü ile bitmesi; 2. kelimenin ise başındaki «y» sesinin yarı ünlü gibi bir söylenişe sahip olması. Dolayısıyla buradaki çatışma, böyle bir ses olayına sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra "-acak" ekinin de bu çatışmada rolü vardır. "Yapmak" fiilindeki "p" sert (titreşimsiz) ünsüzünün bu duruma sebebiyet vermiş olabileceği düşünülebilir. Boğumlanma bakımından bir dudak ünsüzü olan "p"nin söyleyişte başka sesleri zorlayıcılığı vardır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ne yapacağım?	*napcam (na:pcam), napıcam (na:pıcam), ne yapıcam*	*ne yapacağım?*
ne yapacaksın?	*napcan (na:pcan), napcaksın (na:pcaksın), napıcaksın, ne yapıcaksın*	*ne yapacaksın?*
ne yapacak?	*napcak (na:pcak), napıcak (na:pıcak), ne yapıcak*	*ne yapacak?*
ne yapacağız?	*napcaz (na:pcaz), napıcaz (na:pıcaz), ne yapıcaz*	*ne yapacağız?*
ne yapacaksınız?	*napcaksınız (na:pcaksınız), napıcaksınız (na:pıcaksınız), ne yapıcaksınız*	*ne yapacaksınız?*
ne yapacaklar?	*napcaklar (na:pcaklar), napıcaklar (na:pıcaklar), ne yapıcaklar*	*ne yapacaklar?*
ne yaptı?	*naptı (na:ptın)*	*ne yaptı?*
ne yapmış?	*napmış (na:pmış)*	*ne yapmış?*
ne yapar?	*napar(na:par)*	*ne yapar?*
ne yapıyor?	*napıyor (na:pıyor), napıyo (na:pıyo)*	*ne yapıyor?*
ne yapmalı?	*napmalı (na:pmalı)*	*ne yapmalı?*

Önemli: Bu söyleyişlerde *"n"* sesinden sonra gelen *"a"* nın, uzatılarak söylenmesi (iki a değerinde söylenmesi) yaygınlaşmıştır.

na:pcan, na:pıyosun

1.2. "e" ünlüsü ile "o" ünlüsünün çatışması

"Ne" kelimesinin sonunun ünlü ile bitmesi, *"olmak"* fiilinin de ilk sesinin yuvarlak ünlü ile başlaması, bir başka ifadeyle iki ünlünün art arda gelmesi, bu ünlüler arasında bir ses olayının gerçekleşmesine sebebiyet verir. *"O"* yuvarlak ünlüsü kendinden önceki düz ünlüyü yuvarlaklaştırmaya zorlar; bunun sonucunda da ya kendisine benzetir ya da söyleyişten düşürür.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ne oldu?	*noldu (no:ldu)*	*ne oldu?*
ne olmuş?	*nolmuş (no:lmuş)*	*ne olmuş?*
ne olacak?	*nolcak (no:lcak), nolucak (no:lucak)*	*ne olacak?*
ne olur?	*nolur (no:lur)*	*ne olur?*
ne oluyor?	*noluyor (no:luyor), noluyo (no:luyo)*	*ne oluyor?*

Yaklaşım: Buradaki ses olayının nedeni, birinci kelimenin sonunun ünlü ile bitmesi, ikinci kelimenin ünlü ile başlaması, bir başka ifadeyle bir ünlü çatışması yaşanması; bu nedenle de, bir ünlü göçüşmesine sebebiyet vermesidir.

1.3. "e" ünlüsü ile "h" ünsüzünün çatışması

Ses olaylarının birçoğunda etkili olan seslerden biri *"h"* dir. Boğumlanma bakımından bir gırtlak ünsüzü olan *"h"*, dünyanın birçok dilinde olduğu gibi Türkçemizde de bazı söyleyiş özellikleri taşır. Özellikle kelime kökünün başındaki *"h"*, bazı birleşik kullanımlarda bazen kendinden önceki bazen de kendinden sonraki ünlünün tesirinde kalarak söyleyişte değişik kullanımlara uğrar. Bu değişim bazen bir düşme bazen bir göçüşme şeklinde gerçekleşir.

"Ne" ile *"haber"* kelimelerinin birleşik kullanımında, *"ne"* kelimesinin sonundaki "e" ünlüsü ile *"haber"* kelimesinin başındaki *"h"* ünsüzünün ardından gelen "a" ünlüsü arasında bir ses olayı gerçekleşir. *"H"* sesi, bu iki ünlünün arasında kendisinden sonra gelen *"a"* ünlüsü, kalın bir ünlü olduğu için bu ünlünün tesirinde kalarak söyleyişten düşer. *"Ne"* kelimesinin sonundaki *"e"* sesi ise yine bu kalın ünlü *"a"*nın kendisini kalın söylemeye zorlaması sebebiyle ya kalınlaşmaya uğrar ya da kullanımdan düşer. İstanbul ağzına mahsus bu söyleyiş, konuşma dilinde belirleyici olmuştur; ancak bu, yazı diline yansıtılmamıştır.

Yaklaşım: Buradaki ses olayının nedeni, "ne" kelimesinin ünlü ile bitmesi; 2. kelimenin ise başındaki «y» sesinin yarı ünlü gibi bir söylenişe sahip olmasıdır. Dolayısıyla buradaki çatışma, böyle bir ses olayına sebebiyet vermiştir. *"Haber"* ismindeki *"b"* yumuşak (titreşimli) ünsüzünün bu duruma sebebiyet vermiş olabileceği de düşünülebilir. Boğumlanma bakımından bir dudak ünsüzü olan *"b"*nin söyleyişte başka sesleri zorlayıcılığı vardır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ne haber?	*naber / na:ber*	*ne haber?*

2. Vurgunun Son Hecede Olmasından Kaynaklanan Ses Düşmesi

2.1. "Nereye", "Nerede", "Nereden" zarflarındaki ses düşmeleri

Bu kelimelerin ikinci hecesindeki *"e"* sesi, İstanbul ağzında kullanımını sürdürse de söyleyişte düşürülerek de kullanılmaktadır.

"Nere" kelimesinin ikinci hecesindeki *"r"* ünsüzü, bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ünsüz, hemen ardından gelen düz ünlünün söyleyişten düşürülmesine sebebiyet vermiştir. Bir başka ifadeyle *"r"* sesi, kendinden sonraki

ünlüyü, ön damakta şekillenmesi sebebiyle, zayıf söyleyişe zorlar ve sonuçta o sesi kullanımdan düşürür.

Yaklaşım: Bu kelimelerdeki ses olayının nedeni, kelimelerin sonundaki ekin vurguyu üstüne alması; bu sebeple de ikinci hecedeki ünlünün zayıflayarak söyleyişten düşmesidir. *"Nere"* kelimesinin sonuna gelen *"-e, -de, -den"* eklerindeki ünlünün *"e"* olması, bir başka ifadeyle düz ünlü olması, bu kullanımda art arda gelen düz ünlülerden ikinci hecedeki düz ünlünün düşürülerek söylenmesine sebebiyet vermiştir, denilebilir.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
nereye?	*nerye / ne:rye*	*nereye?*
nerede?	*nerde / ne:rde*	*nerede?*
nereden?	*nerden / ne:rden*	*nereden?*

2.2. "Neredeyse" zarfındaki ses düşmesi

Bu kelimenin ikinci hecesindeki *"e"* sesi, İstanbul ağzında kullanımını sürdürse de söyleyişte düşürülerek de kullanılmaktadır.

"Nere" kelimesinin ikinci hecesindeki *"r"* ünsüzü, bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ünsüz, hemen ardından gelen düz ünlünün söyleyişten düşürülmesine sebebiyet verir. Bir başka ifadeyle *"r"* sesi, kendinden sonraki ünlüyü, ön damakta şekillenmesi sebebiyle, zayıf söyleyişe zorlar ve sonuçta o sesi kullanımdan düşürür.

Yaklaşım: Bu kelimedeki ses olayının nedeni, kelimenin sonundaki eklerin vurguyu üstüne alması; bu sebeple de ikinci hecedeki ünlünün zayıflayarak söyleyişten düşmesidir. *"Nere"* kelimesinin sonuna gelen *"-de, -(y)se"* eklerindeki ünlünün *"e"* olması, bir başka ifadeyle düz ünlü olması, bu kullanımda art arda gelen düz ünlülerden ikinci hecedeki düz ünlünün düşürülerek söylenmesine sebebiyet vermiştir, denilebilir.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
neredeyse	*nerdeyse / ne:rdeyse*	*neredeyse*

2.3. İşaret zamirlerindeki ses düşmesi

"Bura", *"şura"* ve *"ora"* kelimelerinin ikinci hecesindeki *"r"* bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ünsüz, hemen ardından gelen düz ünlünün

söyleyişten düşürülmesine sebebiyet vermiştir. Bir başka ifadeyle *"r"* sesi, kendinden sonraki ünlüyü, ön damakta şekillenmesi sebebiyle, zayıf söyleyişe zorlar ve sonuçta o sesi kullanımdan düşürür.

Yaklaşım: Bu kelimelerdeki ses olayının nedeni, kelimelerin sonundaki eklerin vurguyu üstüne alması; bu sebeple de ikinci hecedeki ünlünün zayıflayarak söyleyişten düşmesidir. *"Bura"*, *"şura"* ve *"ora"* kelimelerinin sonuna gelen *"-a, -da, -dan"* eklerindeki ünlünün düz ünlü olması, bu kullanımda art arda gelen düz ünlülerden ikinci hecedeki düz ünlünün düşürülerek söylenmesine sebebiyet vermiştir, denilebilir.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
buraya / burada/buradan	*burya / burda / burdan*	*buraya / burada / buradan*
şuraya / şurada/şuradan	*şurya / şurda / şurdan*	*şuraya / şurada / şuradan*
oraya / orada / oradan	*orya / orda / ordan*	*oraya / orada / oradan*

2.4. Yer-yön zarflarındaki ses düşmesi

"Dışarı", *"içeri"*, *"ileri"* ve *"yukarı"* kelimelerinin son hecelerindeki *"r"* bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ünsüz, hemen ardından gelen düzdar ünlünün söyleyişten düşürülmesine sebebiyet vermiştir. Bir başka ifadeyle *"r"* sesi, kendinden sonraki ünlüyü, ön damakta şekillenmesi sebebiyle, zayıf söyleyişe zorlar ve sonuçta o sesi kullanımdan düşürür.

Yaklaşım: Bu kelimelerdeki ses olayının nedeni, kelimelerin sonundaki eklerin vurguyu üstüne alması; böylece de son heceden önceki hecede yer alan ünlüyü zayıflatarak söyleyişten düşürmesidir. *"Dışarı"*, *"içeri"*, *"ileri"* ve "*yukarı"* kelimelerinin sonuna gelen *"-DE"* ve *"-DEn"* eklerindeki ünlünün düz ünlü olması, bu kullanımda art arda gelen düz ünlülerden üçüncü hecedeki düz-dar ünlünün düşürülerek söylenmesine sebebiyet vermiştir, denilebilir.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
dışarıda / dışarıdan	*dışarda/dışardan*	*dışarıda / dışarıdan*
içeride / içeriden	*içerde/içerden*	*içeride / içeriden*
ileride / ileriden	*ilerde /ilerden*	*ileride / ileriden*
yukarıda / yukarıdan	*yukarda / yukardan*	*yukarıda / yukarıdan*

3. Gelecek zaman ekinin kullanımındaki ses düşmeleri

"*-AcAK*" eki, Türkçede Eski Türkçe Döneminin sonunda kullanılan bir ektir. Bu ekin Türkçedeki gelişim ve değişim seyri hâlen devam etmektedir. Ekin başındaki ünlü, bazen kendinden önce bazen de kendinden sonra gelen ünlünün tesirinde kalarak ya söyleyişten düşmekte ya da değişime uğramaktadır. Özellikle İstanbul ağzında bu ekin ilk ünlüsü, ağız özellikleri nedeniyle ya dar ünlü ile başlayan bir şekilde ya da bu ünlü düşürülerek kullanılmaktadır.

Ekin sonundaki ünsüzün *"ğ"* olması durumunda bu ses de söyleyişten düşer.

Yaklaşım: Buralardaki ses olayının nedeni, kelimelerin sonundaki "-acak" ekinin ekleşme sürecini henüz tamamlamamış olması ve vurguyu da üzerine almasıdır. Ekin vurguyu üstüne alması nedeniyle ekin başındaki ünlü, zayıflayarak söyleyişten düşer.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
yapacağım	*yapcam, yapıcam, yapıca:m*	*yapacağım*
yapacaksın	*yapcaksın, yapıcaksın*	*yapacaksın*
yapacak	*yapcak, yapıcak*	*yapacak*
yapacağız	*yapcaz (yapca:z), yapıcaz, yapıca:z*	*yapacağız*
yapacaksınız	*yapcaksınız, yapıcaksınız*	*yapacaksınız*
yapacaklar	*yapcaklar, yapıcaklar*	*yapacaklar*

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
göreceğim	*görcem, görücem*	*göreceğim*
göreceksin	*görceksin, görüceksin*	*göreceksin*
görecek	*görcek, görücek*	*görecek*
göreceğiz	*görcez, görücez*	*göreceğiz*
göreceksiniz	*görceksiniz, görüceksiniz*	*göreceksiniz*
görecekler	*görcekler, görücekler*	*görecekler*

"*-AcAK*" eki, ikinci tekil şahıs eki ve soru ekiyle kullanıldığında ise ekin başındaki ünlü söyleyişten düşer, ekin sonundaki *"k"*, *"n"* ye dönüşür ve soru ekinin sonundaki şahıs eki söyleyişten düşer.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
gelecek misin?	*gelcen mi, gelicen mi*	*gelecek misin?*
yapacak mısın?	*yapcan mı, yapıcan mı*	*yapacak mısın?*

Soru ekiyle kullanımlarda görülen diğer düşmeler de şöyle örneklendirilebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
gidecek misin?	*gitcen mi, gidicen mi*	*gidecek misin?*
gidecek mi?	*gitcek mi, gidicek mi*	*gidecek mi?*
gidecek miyiz?	*gitcez mi, gidicez mi*	*gidecek miyiz?*
gidecek misiniz?	*gitcek misiniz, gidicek misiniz*	*gidecek misiniz?*
gidecekler mi?	*gitcekler mi, gidicekler mi*	*gidecekler mi?*

3.1.2. Ses türemesinden kaynaklanan durumlar

Ses türemesinden kaynaklanan durumlar aşağıdaki durumlarda görülür:

1. Çift ünsüzle başlayan alıntı kelimelerin, Türkçeleşmiş kelimelerin, arasında kullanılan seslerden kaynaklanan durumlar

Türkçe söyleyişte iki ünsüzün özellikle kelime başında söylenmesi ancak bu ünsüzlerin arasına bir ünlü girmesi ile mümkündür. Bu nedenle bu tür kelimeler arasına muhakkak bir ünlü girer; söyleyişte var olan bu ünlü, yazı diline yansıtılmamıştır.

1.1. "K" ve "R" arasına giren "ı" sesi

"K" ve *"r"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"r"*den sonra gelen ünlü kalın ise, *"k"* ve *"r"* arasına kalın ünlü *"ı"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***kr**al*	*kıral*	*kral*
***kr**aliçe*	*kıraliçe*	*kraliçe*
***kr**oki*	*kıroki*	*kroki*
***kr**onoloji*	*kıronoloji*	*kronoloji*
***kr**os*	*kıros*	*kros*
***kr**om*	*kırom*	*krom*

Uyarı: *"R"* den sonra gelen ünlü ince olduğu hâlde, *"k"* den sonra araya giren ünlünün kalın ünlü olduğu örneklere de çokça rastlanır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***kr**edi*	*kıredi*	*kredi*

***kr**em*	*kırem*	*krem*
***kr**itik*	*kıritik*	*kritik*
***kr**iz*	*kıriz*	*kriz*
***kr**istal*	*kıristal*	*kristal*

Yaklaşım: Bu kelimelerde *"r"* den sonra ince ünlü geldiği hâlde *"k"* den sonra *"ı"* gelmesinin sebebi, *"k"* sesinin kalın olması ve kendinden sonra gelen ünsüzle ünlünün üzerinde baskın bir söyleyişe sahip olmasıdır.

1.2. "K" ve "L" arasına giren "ı" sesi

"K" ve *"l"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"l"* den sonra gelen ünlü kalın ise, *"k"* ve *"l"* arasına kalın ünlü *"ı"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***kl**asik*	*kılasik*	*klasik*
***kl**ozet*	*kılozet*	*klozet*
***kl**avye*	*kılavye*	*klavye*

1.3. "S" ve "T" arasına giren "ı" sesi

"S" ve *"t"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"t"* den sonra gelen ünlü kalın ise, *"s"* ve *"t"* arasına kalın ünlü *"ı"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***st**adyum*	*sıtadyum*	*stadyum*
***st**at*	*sıtat*	*stat*
***st**abilize*	*sıtabilize*	*stabilize*
***st**ant*	*sıtant*	*stant*
***st**atü*	*sıtatü*	*statü*
***st**ok*	*sıtok*	*stok*

1.4. "S" ve "T" arasına giren "i" sesi

"S" ve "t" sesiyle başlayan alıntı kelimelerde "t" den sonra gelen ünlü ince ise, "s" ve "t" arasına ince ünlü "i" girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
stüdyo	sitüdyo	stüdyo
stil	sitil	stil
stres	sitres	stres

1.5. "S" ve "P" arasına giren "ı" sesi

"S" ve "p" sesiyle başlayan alıntı kelimelerde "p" den sonra gelen ünlü kalın ise, "s" ve "p" arasına kalın ünlü "ı" girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
spazm	sıpazm	spazm
spot	sıpot	spot
spontane	sıpontane	spontane

1.6. "S" ve "P" arasına giren "i" sesi

"S" ve "p" sesiyle başlayan alıntı kelimelerde "p" den sonra gelen ünlü ince ise, "s" ve "p" arasına ince ünlü "i" girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
spiral	sipiral	spiral
spekülasyon	sipekülasyon	spekülasyon
spiker	sipiker	spiker

Uyarı: "spor" ve "skor" kelimeleri gibi sonu "r" ile biten kelimelerde "s" ile "k" arasına kalın bir ünlü olan "ı" girmesi gerekirken "i" girer; sebebi, "o"dan sonra gelen "r" nin "o"yu zorlayarak ince söylenmesine sebebiyet vermesidir. "P" den sonra gelen ünlü, kalın olduğu hâlde "s" den sonra araya giren ünlünün ince ünlü olduğu örneklere de az da olsa rastlanır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***sp**or*	*sipor*	*spor*

1.7. "P" ve "R" arasına giren "ı" sesi

"P" ve *"r"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"r"* den sonra gelen ünlü kalın ise, *"p"* ve *"r"* arasına kalın ünlü *"ı"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***pr**ogram*	*pırogram*	*program*
***pr**oje*	*pıroje*	*proje*
***pr**ofesör*	*pırofesör*	*profesör*
***pr**ovoke*	*pırovoke*	*provoke*
***pr**ofesyonel*	*pırofesyonel*	*profesyonel*

1.8. "P" ve "L" arasına giren "i" sesi

"P" ve *"l"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"l"*den sonra gelen ünlü kalın ise, *"p"* ve *"l"* arasına ince ünlü *"i"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***pl**ân*	*pilan*	*plan*
***pl**âtin*	*pilatin*	*platin*
***pl**âj*	*pilaj*	*plaj*
***pl**âstik*	*pilastik*	*plastik*

Yaklaşım: "l" sesi, bu kullanımlarda çok baskın bir inceltici ses özelliğine sahip olduğu için kendinden sonra gelen "a"yı inceltir. Bu nedenle "p" ile "l" arasına "i" girer.

1.9. "T" ve "R" arasına giren "ı" sesi

"T" ve *"r"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"r"* den sonra gelen ünlü kalın ise, *"t"* ve *"r"* arasına ince ünlü *"ı"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***t**rafik*	*tırafik*	*trafik*
***Tr**abzon*	*Tırabzon*	*Trabzon*
***t**ravma*	*tıravma*	*travma*

1.10. "T" ve "R" arasına giren "i" sesi

"T" ve *"r"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"r"*den sonra gelen ünlü ince ise (özellikle "e" ünlüsü ise), *"t"* ve *"r"* arasına ince ünlü *"i"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***t**ren*	*tiren*	*tren*
***t**rent*	*tirent*	*trent*
***t**ribün*	*tiribün*	*tribün*

Uyarı: *"R"* den sonra gelen ünlü, ince olduğu hâlde *"t"* den sonra araya giren ünlünün kalın ünlü olduğu örneklere de çokça rastlanır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***t**riko*	*tıriko*	*triko*
***t**rilyon*	*tırilyon*	*trilyon*

Yaklaşım: Bu kelimelerde *"r"* den sonra ince ünlü geldiği hâlde *"t"* den sonra *"ı"* gelmesinin sebebi, kelimenin içindeki kalın ünlü *"o"* nun diğer ünlülere göre daha baskın bir söyleyişe sahip olmasıdır.

2. Üç ünsüzle başlayan alıntı kelimelerin arasında kullanılan seslerden kaynaklanan durumlar

"S", *"t"* ve *"r"* sesiyle başlayan alıntı kelimelerde *"r"* den sonra gelen ünlü kalın ise, *"s"* ve *"t"* arasına kalın ünlü *"ı"*; *"r"* den sonra gelen ünlü ince ise, *"s"* ve *"t"* arasına ince ünlü *"i"* girer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
***str**afor*	*sıtrafor*	*strafor*
***str**ateji*	*sıtrateji*	*strateji*
***str**es*	*sitres*	*stres*
***str**iptz*	*sitriptz*	*striptz*

Yaklaşım: Bu kelimelerde *"s"* den sonra *"i"* gelmesinin sebebi; *"t"* ve *"r"* ünsüzlerinden sonra ince ünlü gelmesidir; *"i"* gelmesinin sebebi ise *"t"* ve *"r"* ünsüzlerinden sonra ince ünlü gelmesidir.

3. Kelime içinde üç ya da daha fazla ünsüzün yan yana kullanılmasından kaynaklanan durumlar

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*e**kst**ra*	*eksra*	*ekstra*
*e**ksp**er*	*eksper*	*eksper*

3.1.3. Ses değişiminden kaynaklanan durumlar

1. Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten özel isimler, ünlü ile başlayan ekler aldığında sonlarındaki p, b'ye; ç, c'ye; t, d'ye; k, g ya da ğ'ye dönüşür. Özel isimlerin sonundaki bu yumuşama, konuşma diline yansımış olsa da yazı diline yansıtılmamıştır.

İsimler ve aldığı ekler	Konuşma dili	Yazı dili
*Sera**p**+**ın***	*Serabın*	*Serap'ın*
*Kıvanç+**ın***	*Kıvancın*	*Kıvanç'ın*
*Ahme**t**+**in***	*Ahmedin*	*Ahmet'in*
*Zongulda**k**+**ın***	*Zonguldağın*	*Zonguldak'ın*

2. *"İ"* ile başlayan bazı kelimeler ardına kalın ünlü almışsa, ardından gelen kalın ünlülerin etkisiyle bazıları tarafından kalın olarak *"ı"* ile söylenmektedir:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
İstanbul	*Istanbul*	*İstanbul*
inkılap	*ınkılap*	*inkılap*

3.2. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar

Alıntı kelimelerin çoğu, Türkçeleştirilirken ses değişimleri ile birlikte söyleyişte de farklılığa uğramıştır. Bu farklılıklar başlangıçta dili zorlasa da zamanla dile yerleşmiş ve söyleyişleri de artık yerine oturmuştur. Bu tür kelimelerde özellikle uzun ünlülü söyleyişlere çok dikkat etmek gerekmektedir. Uzun söylenmesi gereken ünlünün kısa söylenmesi durumunda kulağa hoş gelmeyen ya da kulağı tırmlayaıcı söyleyişler bir başka ifadeyle telaffuz hataları ortaya çıkmaktadır.

Ses uzatılmasının görüldüğü durumlar şuralardır:

1. "A" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

1.1. İlk ünlüsü *"a"* ikinci ünlüsü *"i"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında ilk ünlü uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, bu ilk ünlünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
F***a***t***i***h	*Fâtih*	*Fa:tih*	*Fatih*
ş***ai***r	*şâ'ir*	*şa:ir*	*şair*
ad***i***l	*'âdil*	*a:dil*	*adil*
s***a***k***i***n	*sâkin*	*sa:kin*	*sakin*
c***a***h***i***l	*câhil*	*ca:hil*	*cahil*
S***a***l***i***h	*Sâlih*	*Sa:lih*	*Salih*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"a"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu yani açık hece oluşturduğu görülür. Bir başka ifadeyle kapalı hecedeki değil açık hecedeki ünlü uzatılarak söylenir.

Uyarı: İlk ünlüsü "*a*", ikincisi *"i"* olan her kelimede *"a"* ünlüsü uzun söylenir diye kesin bir kural koymak doğru değildir. Bu ünlü, bazı kelimelerde ağızlarda söylene söylene kısalmış ve dile de bu hâliyle mal olmuştur.

nakil, azim

Bu durumun örneklerinden biri, "h" ile başlayıp ardına da "a" ünlüsü ile "l" ünsüzünü alan kelimelerdir. "h", sert bir ünsüz olup ardından gelen "a" ünlüsünü kısa söyletir:

Halit, Halis, Halim

1.2. İlk ünlüsü ve ikinci ünlüsü *"a"*, üçüncü ünlüsü *"i"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında ilk ünlü bazılarında ikinci ünlü, bazılarında ilk iki ünlü, bazılarında son iki ünlü, bazılarında ise ünlülerin tamamı uzatılarak söylenir. Bunun sebebi de, bu uzun söylenen ünlünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
***a**s**a**y**i**ş*	*âsâyiş*	*a:sa:yiş*	*asayiş*
***a**c**a**y**i**p*	*âca'ib*	*aca:yip*	*acayip*

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
***a**r**a**zi*	*arâzî*	*ara:zi:*	*arazi*
*n**a**z**a**r**i***	*nazarî*	*nazari:*	*nazari*
a**f**a**k**i	*âfâkî*	*a:fa:ki:*	*afaki*

1.3. İlk ünlüsü *"a"* ikinci ünlüsü *"e"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında ilk ünlü uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, *"a"* ünlüsünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır. Ancak artık "bî" kısalmış durumdadır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*s**a**d**e***	*sâde*	*sa:de*	*sade*
*t**a**n**e***	*tâne*	*ta:ne*	*tane*
*h**a**n**e***	*hâne*	*ha:ne*	*hane*
*n**a**m**e***	*nâme*	*na:me*	*name*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"a"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu yani açık hece oluşturduğu görülür. *"E"* ünlüsü de açık hece oluşturmuştur; ancak ünlüler içinde en kısa söyleyişe sahip olan *"e"*, kendinden önceki *"a"* ünlüsünün etkisinde kalarak kısa söylenir.

1.4. İlk ünlüsü *"e"* ikinci ünlüsü *"a"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında ilk ünlü uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, *"a"* ünlüsünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*fen**a***	*fenâ'*	*fena:*	*fen**a***
*bek**a***	*bekâ*	*beka:*	*beka*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"a"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu yani açık hece oluşturduğu görülür. *"E"* ünlüsü de açık hece oluşturmuştur; ancak ünlüler içinde en kısa söyleyişe sahip olan *"e"*, kendinden önceki *"a"* ünlüsünün etkisinde kalarak kısa söylenir.

1.5. İlk ünlüsü *"a, e, ı, i"*, ikinci ünlüsü *"a"*, üçüncü ünlüsü *"e"* olan bazı kelimelerde de ikinci ünlü "a" uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, ikinci ünlü *"a"* nın aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
***i**caz**e**t*	*icâzet*	*ica:zet*	*icazet*
*hıy**a**n**e**t*	*hiyânet*	*hıya:net*	*hıyanet*
***e**ma**a**n**e**t*	*emânet*	*ema:net*	*emanet*
***a**sal**e**t*	*asâlet*	*asa:let*	*asalet*

1.6. Türkçe kökenli bazı kelimelerde, kelime kökündeki, *"a"* ünlüsü uzatılarak söylenir. Bu tür kelimelerde *"a"* dan önceki ünsüz ya *"y"* ya da *"v"* dir.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*y**a**rın*	*ya:rın*	*yarın*
*y**a**d eller*	*ya:d eller*	*yad eller*
*v**a**r olmak*	*va:r olmak*	*var olmak*

2. "E" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Son dönemlerde İstanbul ağzında yaygın kullanımlardan biri de bu kullanımdır. Özellikle sonu *"n"* ile biten kelimelerde bu ünsüzden önce gelen *"e"* sesinin uzatılarak söylenmesi yaygınlık kazanmıştır. Bu durumda *"e"* ünlüsü, ağzın çok geniş açılması ve dilin ileri doğru hareketiyle, iki ses değerinde kullanılır.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ben	*be:n*	*ben*
sen	*se:n*	*sen*
neden	*nede:n*	*neden*

Yaklaşım: Bu kelimelerin son hecesinin kapalı, son sesinin de *"n"* olması böyle bir söyleyişe sebep olmuş olabilir.

Bazı durumlarda konuşmadaki duyguyu vermek için sonu *"m"* ile biten kelimelerde de, son hecedeki *"e"* uzatılarak söylenir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
gelmem	*gelme:m*	*gelmem*
bilmem	*bilme:m*	*bilmem*

3. "İ" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Bazı alıntı kelimelerde *"i"* uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, bu ünlünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Bu kelimeler Türkiye Türkçesinde kullanılırken *"i"* kısa ünlü şeklindedir ve açık hecede bulunur.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*kat**i***	*kat'î*	*kati:*	*kat**i***
*sun**i***	*sun'î*	*suni:*	*sun**i***
*ırk**i***	*'ırkî*	*ırki:*	*ırk**i***

4. "A" ve "i" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

4.1. İlk ünlüsü *"a"* ikinci ünlüsü *"i"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında her iki ünlü de uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, bu ünlülerin asıllarının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*c**a**n**i***	*cânî*	*ca:ni:*	*cani*
*dâh**i***	*dâhî*	*da:hi:*	*dâhi*
*f**a**n**i***	*fânî*	*fa:ni:*	*fani*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"a"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu yani açık hece oluşturduğu görülür. Kelime, aslında var olan kendinden sonraki ayın ya da hemzeyi de uzun söylenerek söyleyişten düşürmüştür.

4.2. İlk ünlüsü *"a"* ikinci ünlüsü *"ı"* olan Türkçeleşmiş kelimelerin bazılarında ilk ünlü uzatılarak söylenir. Bunun sebebi, bu ilk ünlünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*h**a**fız*	*hâfiz*	*ha:fız*	*hafız*
*n**a**zım*	*nâzim*	*na:zım*	*nazım*
*n**a**zır*	*nâzir*	*na:zır*	*nazır*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"a"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu yani açık hece oluşturduğu görülür. Bir başka ifadeyle kapalı hecedeki değil açık hecedeki ünlü uzatılarak söylenir.

Uyarı: İlk ünlüsü *"a"*, ikincisi *"ı"* olan her kelimede *"a"* ünlüsü uzun söylenir diye kesin bir kural koymak doğru değildir. Bu ünlü bu tür bazı kelimelerde ağızlarda söylene söylene kısalmış ve dile de bu hâliyle mal olmuştur.

kadı, kahır

4.3. İlk ünlüsü *"i"* ikinci ünlüsü *"a"* olan bazı kelimelerde bu iki ünlü uzatılarak söylenir. Bunun da sebebi, bu ünlülerin aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

"i" nin bulunduğu hecenin açık, *"a"* nın bulunduğu hecenin kapalı olduğu kelimeler:

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
i**ca**t	*îcâd*	*i:ca:t / i:cat / i:ca:dı*	*icat*
i**za**h	*îzâh*	*i:za:h / i:zah / i:za:hı*	*izah*
i**ma**n	*îmân*	*i:ma:n / i:man / i:ma:nı*	*iman*
i**la**n	*i'lân*	*i:lâ:n /i:lâ:nı*	*ilan*
i**ma**l	*i'mâl*	*i:ma:l / i:ma:li*	*imal*

Hem *"i"* nin hem de *"a"* nın bulunduğu hecenin açık hece olduğu kelimeler:

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
i**ma	*îmâ*	*i:ma:*	*icat*
İ**sa	*îsâ*	*İ:sa:*	*İsa*

Hem *"i"* nin hem de *"a"* nın bulunduğu hecenin kapalı hece olduğu kelimeler:

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
i**cra	*icrâ'*	*icra:*	*icra*
k**imya	*kimyâ'*	*kimya:*	*kimya*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"i"* ünlüsü açık hece oluşturduğu için uzun söylenir. *"A"* ünlüsü ise açık hece oluşturduğunda uzun söylenir; ancak kapalı hece içinde olduğunda Türkiye Türkçesi ağızlarında kısa söylenişi daha yaygınlaşmıştır, denebilir.

Uyarı: İlk ünlüsü *"i"*, ikincisi *"a"* olan her kelimede *"i"* ünlüsü uzun söylenir diye kesin bir kural koymak doğru değildir. Bu ünlü, bu tür bazı kelimelerde ağızlarda söylene söylene kısalmış ve dile de bu hâliyle mal olmuştur.

inat, itap, irfan

4.4. İlk ünlüsü *"i"* ikinci ünlüsü yine *"i"*, üçüncü ünlüsü *"a"* ünlüsü olan bazı kelimelerde de ilk ünlü *"i"* ve son ünlü *"a"* uzatılarak söylenir. Bunun da sebebi, bu ünlülerin aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
itina	*i'tinâ'*	*i:tina:*	*itina*
itiraz	*i'tirâz*	*i:tiraz / i:tira:zı*	*itiraz*
itimat	*i'timâd*	*i:timat / i:tima:dı*	*itimat*
itibar	*i'tibâr*	*i:tibar / i:tiba:rı*	*itibar*

4.5. Farsçadan dilimize geçen ve olumsuzluk bildiren *"bi"* nin *"i"* si uzun söylenir. Bunun da sebebi, kelimelerin başındaki Farsça *"bî"* olumsuzluk ekinin ünlüsünün uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır. Ancak artık "bî" kısalmış durumdadır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
biçare	*bîçâre*	*bi:çare*	*biçare*
bitap	*bîtâb*	*bi:tap*	*bitap*
bitaraf	*bîtaraf*	*bi:taraf*	*bitaraf*

5. "U" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Açık hecede bulunan *"u"* ünlüsü bazı kelimelerde uzatılarak söylenir. Bunun da sebebi, bu ünlünün aslının uzun ünlü olması, bundan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
suret	*sûret*	*su:ret*	*suret*
sükûnet	*sukûnet*	*sükû:net*	*sükûnet*

Önemli: Bu kelimelerde uzun söylenen *"u"* ünlüsünün, bulunduğu hecenin son sesi olduğu unutulmamalıdır. Kapalı hecedeki *"e"* ünlüsü zaten kısa söylenir.

6. "Ü" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

İlk ünlüsü *"ü"*, ikinci ünlüsü *"a"* olan kelimelerde *"ü"* ünlüsü uzatılarak söylenir. Bunun da sebebi, *"ü"* ünlünün aslının uzun ünlü *"û"* olması ya da kesmeli kullanıma sahip olması, bu durumlardan dolayı da dili böyle bir söyleyişe zorlamasıdır.

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*güy**a***	*gûyâ*	*gü:ya*	*güya*
*rüy**a***	*ru'yâ*	*rü:ya*	*rüya*

3.3. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar

Bu durum, son dönemlerde İstanbul ağzına giren söyleyiş biçimlerindendir. *"e"* ünlüsünün iki ses arasında (e-a arasında) söylenmesinden kaynaklanan iki durum söz konusudur:

1. Sonu *"n"* ile biten kelimelerde *"e"* ünlüsünün, çenenin iyice aşağıya doğru çekilmesiyle ve ağzın çok açılmasıyla, *"a"* sesiyle birlikte, iki ses arası bir sesle kullanılması (e-a yakınlaşması)

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ben	*bean*	*ben*
sen	*sean*	*sen*

2. İçinde *"r"* sesi bulunan kelimelerde *"e"* ünlüsünün, çenenin iyice aşağıya doğru çekilmesiyle ve ağzın çok açılmasıyla, *"a"* sesiyle birlikte, iki ses arası bir sesle kullanılması (e-a yakınlaşması)

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
Mert	*Meart*	*Mert*
cömert	*cömeart*	*cömert*
Ercan	*Earcan*	*Ercan*
Erdi	*Eardi*	*Erdi*
Ferdi	*Feardi*	*Ferdi*
Serkan	*Searkan*	*Serkan*
Mercan	*Mearcan*	*Mercan*

Yaklaşım: Bu söyleyiş, *"e"* ünlüsü ile *"r"* ünsüzünün yan yana geldiği kelimelerde görülmektedir. *"R"* den önceki "e" sesi, *"r"* yi kalın söyletince bu söyleyiş ortaya çıkar.

3.4. Ses Baskınlığı ya da Zayıflığından Kaynaklanan Durumlar

Türkiye Türkçesinde söyleyiş dilinde bazı sesler, bazı seslere göre daha kuvvetli, daha güçlü, daha baskın söylenirler. Bu durumlardan bazıları şunlardır:

- Ünlüler çoğu zaman ünsüzlere göre daha kuvvetli söylenir; çünkü, ağızdan daha rahat çıkarlar.
- Sert ünsüzler çoğu zaman yumuşak ünsüzlere göre daha kuvvetli söylenir; çünkü, ağızdan çıkarken organları daha fazla baskı altına alırlar.
- Dudak ünsüzleri çoğu zaman diş, damak ve gırtlak ünsüzlerine göre daha kuvvetli söylenir; çünkü, ağızda daha belirleyici rol oynarlar.

Ses baskınlığı ya da zayıflığının görüldüğü durumlardan bazıları şunlardır:

1. Kendinden önceki veya sonraki sesin tesirinde kalan "ğ"nin düşmesi

2. Kendinden önceki veya sonraki sesin tesirinde kalan "h"nin düşmesi

3. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "k"nin düşmesi

4. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "r"nin düşmesi

5. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "t"nin düşmesi

6. Kendinden sonraki sesin tesirinde kalan "y"nin düşmesi

7. Kendinden sonraki sesin tesirinde kalan "z"nin düşmesi

8. Kendinden önceki veya sonraki sesi tesiri altına alan "y"nin onları darlaştırması

Şimdi sırasıyla bu durumları inceleyelim:

1. Kendinden önceki veya sonraki sesin tesirinde kalan "ğ"nin düşmesi

"Ğ", bir arka damak ünsüzüdür. Arka damakta şekillenen bu ses, genellikle kendinden önceki ünlünün etkisinde kalarak söyleyişten düşer.

"Ğ", Türkiye Türkçesinde Türkçe kökenli kelimelerin ön sesinde (başında) asla bulunmaz; ancak iç seste ve son seste bulunur. İç seste ve son seste de çok az kullanılan seslerdendir. Yazı dilinde varlığını sürdüren *"ğ"*, konuşma dilinde kendinden önceki veya sonraki ünlünün söylenişinin tesirinde kalarak söylenmemeye başlanmıştır.

1.1. Son seste yer alan *"ğ"* kendinden önceki ünlünün tesirinde kalarak daha arka damakta şekilllenmeden söyleyişten düşer. *"Ğ"*yi söyleyişten düşüren ünlü, bu sesi düşürürken uzatılarak söylenir.

Son sesteki *"ğ"*, kendinden önce kalın ünlüler geldiğinde kalın ünlüyü iki ses değerinde söyletir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
dağ	*da:*	*dağ*
çağ	*ça:*	*çağ*
sağ	*sa:*	*sağ*
çığ	*çı:*	*çığ*
sığ	*sı:*	*sığ*
tığ	*tı:*	*tığ*
çiğ	*çi:*	*çiğ*

Önemli: Son sesteki *"ğ"*, kelimenin ek alması durumunda da kendinden önceki ünlüyü uzun söyletir:

dağda (da:da), çığın (çı:ın), sağda (sa:da)

İç seste yer alan *"ğ"* de kendinden önceki ünlünün tesirinde kalarak daha arka damakta şekilllenmeden söyleyişten düşer. *"Ğ"* yi söyleyişten düşüren ünlü, bu

sesi düşürürken uzatılarak söylenir ya da *"ğ"* söylenmeden *"ğ"* den önceki ve sonraki ünlüler birlikte söylenir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ağız	*a:z / a:ız*	*ağız*
ağaç	*a:ç / a:ç*	*ağaç*
çağır	*ça:r / çaır*	*çağır*
sağır	*sa:r / saır*	*sağır*
yağmur	*ya:mur*	*yağmur*
bağırmak	*ba:rmak / baırmak*	*bağırmak*
koğuş	*ko:ş / kouş*	*koğuş*

Yaklaşım: Bu söyleyişte, *"ğ"* den sonra ünlü gelirse iki türlü, ünsüz gelirse bir türlü söyleyiş söz konusu olur.

* İç sesteki *"ğ"*, kendinden önce ince ünlü gelmesi durumunda da de kendinden önceki ünlünün tesirinde kalarak daha arka damakta şekilllenmeden söyleyişten düşer. *"Ğ"* yi söyleyişten düşüren ünlü, bu sesi düşürürken uzatılarak söylenir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
öğretim	*ö:retim*	*öğretim*
öğretmen	*ö:retmen*	*öğretmen*
öğlen, öğle	*ö:len, ö:le*	*öğlen, öğle*
düğüm	*dü:üm*	*düğüm*

1.2. İç sesteki *"ğ"* bazı kullanımlarda artık *"v"* ye dönüşmüştür. *"Ö"* ünlüsüyle kullanılan *"ğ"*, bu yuvarlak ünlünün etkisinde kalarak dudak ünsüzü *"v"* ye dönüşür. Yuvarlak ünlü olan *"ö"* ile dudak ünsüzü olan *"v"* nin yan yana gelmesi sonucunda yuvarlak ünlü *"ö"*, dudak ünsüzü *"v"* yi söyleyişte zayıf düşürür ve kendisine benzetmeye zorlar. Böylece bu sesin yerini alır. Söylenirken de *"v"* sesini söyleyişten düşürmek için uzun söylenir:

Kelime	Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
dövmek	*döğmek*	*dövmek / dö:mek*	*dövmek*
dövüşmek	*döğüşmek*	*dövüşmek / dö:şmek / döüşmek*	*dövüşmek*
sövmek	*söğmek*	*sövmek / sö:mek*	*sövmek*
övmek	*öğmek*	*övmek / ö:mek*	*övmek*

Yaklaşım: Bu söyleyişte, *"ğ"* den sonra ünlü gelirse iki türlü, ünsüz gelirse bir türlü söyleyiş söz konusu olur.

1.3. İç sesteki *"ğ"* bazı kullanımlarda ise söyleyişte *"y"* ye dönüşmüştür. *"Ö"* ünlüsüyle kullanılan *"ğ"*, bu yuvarlak ünlünün etkisinde kalarak ön damak ünsüzü *"y"* ye dönüşür. Yuvarlak ünlü olan *"ö"* ile gırtlak ünsüzü olan *"ğ"* nin yan yana gelmesi sonucunda yuvarlak ünlü *"ö"*, gırtlak ünsüzü *"ğ"* yi söyleyişte zayıf düşürür ve ön damak ünsüzü *"y"* ye benzetmeye zorlar. Böylece *"ğ"* sesinin yerini *"y"* alır.

Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
göğüs	*göyüs / gö:s / göüs*	*göğüs*
eğitim	*eyitim /eitim*	*eğitim*
öğretim	*öyretim / ö:retim*	*öğretim*
öğretmen	*öyretmen / ö:retmen*	*öğretmen*
öğün (defa; yemek vakti)	*öyün /ö:n*	*öğün*
değil	*deyil / deil*	*değil*
değişmek	*deyişmek /deişmek*	*değişmek*
düğün	*düyün /düün*	*düğün*
iğne	*iyne / i:ne*	*iğne*

Yaklaşım: Bu söyleyişte, *"ğ"* den önce yuvarlak ünlü gelmişse *"ğ"* den önceki ünlü uzatılarak da söylenebilir.

Yaklaşım: *"Ğ"* li kullanımlar, kalın ünlülerle kullanıldığında özellikle kelime köklerinde biraz daha belirgin söylenir:

ağlarken, sağladığımda, dağladı

2. Kendinden önceki veya sonraki sesin tesirinde kalan "h"nin düşmesi

"H", bir gırtlak ünsüzüdür. Gırtlakta şekillenen bu ses, bazen kendinden önceki bazen de kendinden sonraki sert ünsüzün etkisinde kalarak söyleyişte zayıf düşer. Bu düşme iki şekilde görülür:

2.1. *"H"*nin kendinden önce gelen sert ünsüzün tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

*"H"*den önce gelen sert ünsüz, bir göçüşmeye sebebiyet vererek "*h*" den sonra gelen ünlünün de uzatılarak söylenmesine sebebiyet verir.

Bu durum, konuşma diline yansısa da yazı diline henüz yansımamıştır.

Kelime	Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
kütüphane	*kutubhâne < kütü**ph**ane*	*kütü**p**ha:ne / kütüpa:ne*	*kütüphane*
darphane	*arbhâne < dar**ph**ane*	*dar**p**ha:ne / darpa:ne*	*darphane*
mapushane	*mahbûshâne < mahpu**sh**ane*	*mapu**s**ha:ne / mapusa:ne*	*mapushane*
hapishane	*habshâne < hapi**sh**ane*	*hapisha:ne / hapisa:ne*	*hapishane*
dershane	*der**sh**âne > der**sh**ane*	*dersha:ne / dersa:ne*	*dershane*

Hatırlatma: Sonu ünlü ile biten kelimelerden sonra gelen "hane" kelimesindeki "h" sesi, söyleyişten düşerken bu durum yazı diline de yansımıştır:

Kelime	Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
eczane	*eczâhâne < ecza**h**ane*	*ecza:ne*	*eczane*
pastane	*pasta**h**âne < postahane*	*pasta:ne*	*pastane*
postane	*posta**h**ane < pastahane*	*posta:ne*	*postane*
hastane	*hastehâne < hastahane*	*hasta:ne*	*hastane*

2.2. *"H"*nin kendinden sonra gelen sert ünsüzün tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

"H" ünsüzü, Türkiye Türkçesinde en zayıf söylenen seslerden biridir. Sert ünsüz olan «h», kendinden sonra gelen sert ünsüzün tesirinde kalarak söyleyişten düşer:

Kelime	Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
mahpus	*mahpus*	*mapus*	*mahpus*
mahfil	*mahfil*	*mafil*	*mahfil*

Yaklaşım: *"H"* den sonra gelen sert ünsüz, *"h"* ünsüzüne göre daha baskın, daha vurgulu söylendiğinden *"h"* yi söyleyişte önce zayıf düşürür, sonra da ortadan kaldırır.

3. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "k"nin düşmesi

"K", bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ses, bazen söyleyişte zayıf düşer. Bazen kendinden önceki ünlünün bazen de kendinden önceki ünlü ile ünsüzün tesirinde kalarak söyleyişten düşer.

Bu duruma, sadece "*yok*" kelimesinde rastlanır.

"Yok" kelimesinin başındaki *"y"* ve ardından gelen yuvarlak ünlü *"o"*, kendilerinden sonraki ön damak ünsüzü "*k*" yi, *"yok"* kelimesinin bazı kullanımlarında söyleyişte zayıf düşürür. Böylece "*k*" yi söyleyişten düşürür.

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
yok	*yo / yo:*	*yok*

4. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "r"nin düşmesi

"R", bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekillenen bu ses, birçok söyleyişte zayıf düşer. Bazen kendinden önceki ünsüzün özellikle de *"y"* ünsüzünün bazen de kendinden önceki ünlünün tesirinde kalarak söyleyişten düşer. Bu düşme iki şekilde görülür:

4.1. "R"nin kendinden önce gelen "y" ve "o" seslerinin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

Bu duruma, "*yor*" ekinin kullanımlarında rastlanır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
yazıyorum	*yazıyom*	*yazıyorum*
yazıyorsun	*yazıyosun*	*yazıyorsun*
yazıyor	*yazıyo, yazıyo:*	*yazıyor*
yazıyoruz	*yazıyoz*	*yazıyoruz*
yazıyorsunuz	*yazıyosunuz*	*yazıyorsunuz*
yazıyorlar	*yazıyolar*	*yazıyorlar*

Bu düşmenin sebebi, "r"nin kendinden önceki yuvarlak ünlü "o"nun ve ön damak ünsüzü "y"nin (ki "y", ünlülere yakın söyleyiş özelliğine da sahiptir) tesirinde kalmasıdır. Ünlüler, kendilerine yakın söyleyiş özelliğine sahip "y" ünsüzü ile beraber güçlü, baskın bir söyleyiş özelliği oluştururlar.

"*-yor*" ekindeki "*r*" nin söylenmemesi, bazı kullanımlarda kendinden sonraki şahıs ekinin başındaki ünlünün de söylenmemesine sebebiyet verir. Bu durum, "*-yor*" ekinin 1. tekil ve 1. çoğul şahıs ekleriyle birlikte kullanılmasında görülür.

Kelime ve aldığı ekler	Konuşma dili	Yazı dili
yap-(ı)yor-um	*yapıyom*	*yapıyorum*
yap-(ı)yor-sun	*yapıyosun*	*yapıyorsun*
yap-(ı)yor	*yapıyo*	*yapıyor*
yap- (ı)yor-uz	*yapıyoz*	*yapıyoruz*
yap-(ı)yor-sunuz	*yapıyosunuz*	*yapıyorsunuz*
yap-(ı)yor-lar	*yapıyolar*	*yapıyorlar*

4.2. "R"nin kendinden önce gelen "b" ve "i" seslerinin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

Bu duruma, "*bir*" kelimesinin başka kelimelerle birleşik yapılı ifadeler oluşturmasında rastlanır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
bir tane	*bi tane*	*bir tane*
bir şey	*bi şey*	*bir şey*
bir bak	*bi bak*	*bir bak*
bir gör	*bi gör*	*bir gör*

Yaklaşım: Bu düşmenin sebebi, "r"nin kendinden önceki ünlünün ve dudak ünsüzünün tesirinde kalmasıdır. Dudak ünsüzleri ünlülerle beraber güçlü, baskın bir söyleyiş özelliği oluştururlar.

5. Kendinden önceki sesin tesirinde kalan "t"nin düşmesi

"T", bir diş ünsüzüdür. Dişlerde şekillenen bu ses, sert bir ünsüz olmasına rağmen bazı söyleyişlerde kendinden önceki sert ünsüzün tesirinde kalarak zayıf düşer ve söyleyişten düşebilir. Bu düşmede bazı kullanımlarda bir "*ünsüz çiftleşmesi*" ortaya çıkar. Bu düşme, dört şekilde görülür:

5.1. *"T"*nin kendinden önce gelen sert ünsüz "s"nin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

"T" ünsüzü, kendinden önce gelen diş ünsüzü *"s"* nin etkisinde kalarak bazı kelimelerde söyleyişten düşebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*dürü**st***	*dürüs / dürüss*	*dürüst*
*fihri**st***	*fihris / fihriss*	*fihrist*
*turi**st***	*turis /turiss*	*turist*

Bu duruma, birleşik kelimelerde de rastlanır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*a**st**subay*	*assubay*	*astsubay*
*ü**st** rütbe*	*üsrütbe*	*üst rütbe*
*ü**st**teğmen*	*üsteğmen*	*üsteğmen*

Yaklaşım: Bu düşmenin sebebi, "t"nin kendinden önce gelen ve kendisi gibi bir sert ünsüz olan "s"nin tesirinde kalmasıdır. İki sert ünsüz yan yana geldiğinde bu ünsüzlerden biri diğerine göre daha güçlü, daha baskın bir söyleyişe sahip olabilir.

Hatırlatma: Bu durumda bu kullanım "*ünsüz ikizleşmesi*"ne de sebebiyet verir.

5.2. *"T"*nin kendinden önce gelen sert ünsüz "h"nin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

"T" ünsüzü, kendinden önce gelen damak ünsüzü *"h"* nin etkisinde kalarak bazı kelimelerde söyleyişten düşebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*bedba**ht***	*bedbah*	*bedba**ht***

5.3. *"T"*nin kendinden önce gelen sert ünsüz "f"nin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

"T" ünsüzü, kendinden önce gelen diş dudak ünsüzü *"f"* nin etkisinde kalarak bazı kelimelerde söyleyişten düşebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*çi**ft***	*çif /çiff*	*çi**ft***
*çi**ft**lik*	*çiflik*	*çi**ft**lik*

5.4. *"T"*nin kendinden önce gelen sert ünsüz "ş"nin tesirinde kalarak söyleyişten düşmesi

"T" ünsüzü, kendinden önce gelen damak diş ünsüzü *"ş"* nin etkisinde kalarak bazı kelimelerde söyleyişten düşebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*pi**şt***	*piş*	*pişt*
*hı**şt***	*hış*	*hışt*

6. Kendinden sonraki sesin tesirinde kalan "y"nin düşmesi

İç sesteki *"y"*, bazı kelimelerde kendinden önceki ya da sonraki seslerin tesirinde kalarak söylenmeyebilir:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
*hay**y**di*	*hadi*	*haydi*

7. Kendinden sonraki sesin tesirinde kalan "z"nin düşmesi

"Z" bir diş ünsüzü olup yumuşak bir ünsüzdür. Kendinden sonra gelen yine bir diş ünsüzü olan sert ünsüz *"s"* nin tesirinde kalarak söyleyişten düşer; ama bu durum, yazı diline yansıtılmaz:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
gelmezsen	*gel**me**sem*	*gelmezsen*
yapmazsan	*yap**ma**san*	*yapmazsan*
söylemezse	*söyle**me**se*	*söylemezse*
gitmezsek	*git**me**sek*	*gitmezsek*
yapmazsanız	*yap**ma**sanız*	*yapmazsanız*
görmezseler	*gör**me**seler*	*görmezseler*

Yaklaşım: Türkiye Türkçesinde z ve s sesleri yan yana geldiğinde sert ünsüz olan s, yumuşak ünsüz z'yi düşürür. Bir sert ünsüzle yumuşak ünsüz yan yana geldiğinde; sert ünsüz, yumuşak ünsüze göre daha güçlü, daha baskın söylenir. *"Z"* nin sızıcı olarak ve "s" ye yakın söylenmesi, düşmesine sebebiyet vermiştir, denilebilir.

8. Kendinden önceki veya sonraki sesi tesiri altına alan "y"nin onları darlaştırması

Bir ünlü ile yan yana gelen "y" sesi, yarı ünlü bir ses gibi değerlendirilebileceği için ünlüleri bazen söyleyiş zorluğuna iter ve kendinden önce gelen ünlüyü değişime uğratır. *"Y"* sesi, bir ön damak ünsüzüdür. Ön damakta şekilllenen bu

ses, kendinden önceki düz-geniş ünlüyü daraltarak söyletir. Bu söyleyiş, İstanbul ağzında yaygın olarak kullanılsa da henüz yazı diline yansımamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
başlayan	*başlı**y**an*	*başlayan*
atlayarak	*atlı**y**arak*	*atlayarak*
etkileyen	*etkili**y**en*	*etkileyen*
söyleyen	*söyli**y**en*	*söyleyen*

"*Y*" sesi, kendinden sonraki ünlüyü de daraltarak söyletir. Bu söyleyiş de İstanbul ağzında yaygın olarak kullanılsa da henüz yazı diline yansımamıştır:

Kelime	Konuşma dili	Yazı dili
görmeyecek	*görmüyücek / görmi**y**icek*	*görmeyecek*
yaşayacak	*yaşıyıcak*	*yaşayacak*
ağlayacak	*ağlayıcak*	*ağlayacak*

3.5. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar

Arapçadan Osmanlı Türkçesine geçen ve Osmanlı Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılan, oradan da Türkiye Türkçesine geçen ayın ve hemzeli seslerin kullanıldığı kelimeler, artık asıl sesleriyle söylenmediği ya da söylenemediği için; bu sesler, kendinden önceki ünlünün uzun söylenmesiyle telaffuz edilir olmuştur. Ancak çok az da olsa bazı kullanıcılar bu sesleri hâlâ Osmanlı Türkçesindeki gibi kesmeli kullanmaya devam etmektedirler. (san'at, da'va, me'mur …)

Kelime	Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
dava	*da'vâ*	*da:va*	*dava*
mamur	*ma'mûr*	*ma:mur*	*mamur*
mana	*ma'nâ*	*ma:na*	*mana*
memur	*me'mûr*	*me:mur*	*memur*
resen	*re'sen*	*re:sen*	*resen*
tamim	*ta'mîm*	*ta:mim*	*tamim*
tecil	*te'cîl*	*te:cil*	*tecil*
tehir	*te'hîr*	*te:hir*	*tehir*
telif	*te'lîf*	*te:lif*	*telif*
tesir	*te'sîr*	*te:sir*	*tesir*
tesis	*te'sîs*	*te:sis*	*tesis*

***

Biraz tebessüm

(Fıkra)

Temel deniz sahilinde yürürken az ötede denizde yüzen adamın "*Help, help, help!...*" diye yardım çığırışlarına hiç kulak asmaz. Biraz sonra adamı yarı baygın bir hâlde sahile çıkarırlar. Bu arada Temel'e de sitem ederler: - Temel aşk olsun ya, adam az daha boğulacaktı. Adamın durumumu da corduğun hâlde niye yardum etmedun? Adam İngilizce olarak senden yardım istedi da sen ise hiç oralı bile olmadun. Yazık değil mi?

Temel cevap verir: -Ula o da İngilizce oğrenceğune yuzmeyi oğrenseydi ya!

4. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIYAN DURUMLAR

Bu bölümde ele alınan konular:

4.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar

4.2. Ses Aşınmasından Kaynaklanan Durumlar

4.3. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar

4.4. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar

4.5. Ses İnceltilmesinden Kaynaklanan Durumlar

4.6. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar

Konuşma dilindeki birtakım değişimler genelleşip kural hâline gelerek yazı diline yansıtılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

4.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar

4.1.1. Ses düşmesinden kaynaklanan durumlar

4.1.1.1. Ünlü düşmesinden kaynaklanan durumlar

İkinci hecedeki dar ünlünün düşmesi sonucu oluştuğu için bu durumu, *"Dar ünlü düşmesinin görüldüğü durumlar"* şeklinde adlandırmak da mümkündür. Bu durum şuralarda görülür:

1. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunduran ve çoğu organ adı olan sözcükler, ünlü ile başlayan ekler aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer. Bu düşüşün sebebi, ekin başındaki ünlünün ikinci hecedeki dar ünlüyü söyleyiş zorluğuna itmesi ve onu söyleyişten düşürmesidir.

Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
*ağ**ı**z-ı /ağ**ı**z-**a** /ağ**ı**z-**ın***	*ağzı / ağza / ağzın*	*ağzı / ağza / ağzın*
*bur**u**n-**u** / bur**u**n-**a** / burun-**un***	*burnu / burna / burnun*	*burnu / burna / burnun*
*al**ı**n-ı / al**ı**n-**a** / al**ı**n-**ın***	*alnı / alna / alnın*	*alnı / alna / alnın*
*bey**i**n-**i** / bey**i**n-**e** / bey**i**n-**in***	*beyni / beyne / beynin*	*beyni / beyne / beynin*
*boy**u**n-**u** / boy**u**n-**a** / boy**u**n-**un***	*boynu / boyna / boynun*	*boynu / boyna / boynun*
*gen**i**z-**i** / gen**i**z-**e** / gen**i**z-**in***	*genzi / genze / genzin*	*genzi / genze / genzin*
*karın-**ı** /kar**ı**n-**a** / kar**ı**n-**ın***	*karnı / karna / karnın*	*karnı / karna / karnın*
*bağır-**ı** / bağ**ı**r-**a** / bağ**ı**r-**ın***	*bağrı / bağra / bağrın*	*bağrı / bağra / bağrın*
*böğür-**ü** / böğ**ü**r-**e** / böğ**ü**r-**ün***	*böğrü / böğre / böğrün*	*böğrü / böğre / böğrün*
*göğüs-**ü** /göğ**ü**s-**e** /göğ**ü**s-**ün***	*göğsü / göğse / göğsün*	*göğsü / göğse / göğsün*
*beniz-**i** / ben**i**z-**e** / ben**i**z-**in***	*benzi / benze / benzin*	*benzi / benze / benzin*
*gönül-**ü** / gön**ü**l-**e** / gön**ü**l-**ün***	*gönlü / gönle / gönlün*	*gönlü / gönle / gönlün*

Yaklaşım: Bu örneklerdeki dar ünlü düşmesinin sebebi, kelimenin ikinci hecesindeki ünlü ile kelimenin sonuna gelen ekin ünlüsünün aynı türden ünlü olmasıdır; yani her ikisinin de dar ünlü olmasıdır. Ekteki dar ünlü daha vurgulu söylendiği için kendinden önceki dar ünlüyü söyleyişten düşürür.

2. Akrabalık, yakınlık bildiren bazı sözcükler ünlü ile başlayan ekler aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer. Ekin başındaki ünlü, ikinci hecedeki dar ünlüyü söyleyiş zorluğuna iter ve onu söyleyişten düşürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
*kay**ı**n+ı / kay**ı**n+**a** / kay**ı**n+**ın***	*kaynı / kayna / kaynın*	*kaynı / kayna / kaynın*
*oğ**u**l+**u** /oğ**u**l+**a** / oğ**u**l+**un***	*oğlu /oğla / oğlun*	*oğlu /oğla / oğlun*

Önemli: *"Kayın"* ifadesiyle kurulan birleşik sözcüklerin bazılarında da yine bu sözcükte düşme görülür.

Kelimeler	Konuşma dili	Yazı dili
*kay**ı**n+ana*	*kaynana*	*kaynana*
*kay**ı**n+ata*	*kaynata*	*kaynata*

3. Sonu iki ünsüzle biten alıntı bazı sözcükler, Türkçeleştirilirken sondaki iki ünsüzün arasına mutlaka bir ünlü girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. Bu durumda araya giren ünlü, yazı diline de yansıtılmıştır. Bu kelimeler ünlü ile başlayan ekler aldıklarında, ikinci hecelerindeki ünşü tekrar düşer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin dönüştüğü durum	Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
*sa**br***	*sab**ı**r*	*sabır+**ı***	*sabrı*	*sabrı*
*ka**hr***	*kah**ı**r*	*kahır+**ım***	*kahrım*	*kahrım*
*ci**sm***	*cis**i**m*	*cisim+**e***	*cisme*	*cisme*
*re**sm***	*res**i**m*	*resim+**in***	*resmin*	*resmin*

Türkçeleşmiş bu sözcükler, Türkçe yardımcı fiillerle (et-, edil-, eyle-, ol-, olun-) kullanılmaları durumunda da, ikinci hecelerindeki dar ünlü yine düşer ve bu durum da yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı yardımcı fiil	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*dev**i**r+**etmek***	*devretmek*	*devretmek*	*devretmek*
*dev**i**r+**edilmek***	*devredilmek*	*devredilmek*	*devredilmek*
*sabır+**eylemek***	*sabreylemek*	*sabreylemek*	*sabreylemek*
*kahır+**olmak***	*kahrolmak*	*kahrolmak*	*kahrolmak*

Önemli: *"k"* ile başlayan alıntı sözcükler, Türkçe yardımcı fiillerle kullanıldığında ikinci hecelerindeki dar ünlünün düşmesi sonucu, sonlarında bulunan ünsüzler de asıllarına dönerler; yani, sözcüğün sonundaki *"p, ç, t, k"* de asıllarına *"b, c, d, g"* ye dönüşürler:

kayıp olmak	*kaybolmak*
kayıt etmek	*kaydetmek*

4. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunan sözcükler, dar ünlü ile başlayan *"-Ik, -Il, -Im, -IntI"* eklerini aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum, yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ayı̲r-**ık* *ayı̲r-**ıl* *ayı̲r-**ım* *ayır-**ıntı*	*ayrık* *ayrıl* *ayrım* *ayrıntı*	*ayrık* *ayrıl* *ayrım* *ayrıntı*	*ayrık* *ayrıl* *ayrım* *ayrıntı*
*devir-**ik* *devir-**il* *devir-**im*	*devrik* *devril* *devrim*	*devrik* *devril* *devrim*	*devrik* *devril* *devrim*
*çevir-**il* *çevir-**im*	*çevril* *çevrim*	*çevril* *çevrim*	*çevril* *çevrim*
*kıvır-**ık* *kıvır-**ıl* *kıvır-**ım*	*kıvrık* *kıvrıl* *kıvrım*	*kıvrık* *kıvrıl* *kıvrım*	*kıvrık* *kıvrıl* *kıvrım*
*sıyır-**ık* *sıyır-**ıl*	*sıyrık* *sıyrıl*	*sıyrık* *sıyrıl*	*sıyrık* *sıyrıl*
*savur-**uk* *savur-**ul*	*savruk* *savrul*	*savruk* *savrul*	*savruk* *savrul*

Yaklaşım: Bu örneklerdeki dar ünlü düşmesinin sebebi, kelimenin ikinci hecesindeki ünlü ile kelimenin sonuna gelen ekin ünlüsünün aynı türden ünlü olmasıdır; yani her ikisinin de dar ünlü olmasıdır. Ekteki dar ünlü daha vurgulu söylendiği için kendinden önceki dar ünlüyü söyleyişten düşürür.

5. Sonu dar ünlü ile biren bazı kelimeler, "*-l*" ekini aldıklarında da ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*diri+**l-ik***	*di**r**lik*	*dirlik*	*dirlik*

6. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunduran bazı kelimeler isimden fiil yapım eklerinden bazılarını almaları durumunda ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*kok**u**+**la**-mak*	*koklamak*	*koklamak*	*koklamak*
*sız**ı**+**la**-mak*	*sızlamak*	*sızlamak*	*sızlamak*
*sar**ı**+**ar**-mak*	*sararmak*	*sararmak*	*sararmak*
*oy**u**n+**a**-mak*	*oynamak*	*oynamak*	*oynamak*
*yeş**i**l+**er**-mek*	*yeşermek*	*yeşermek*	*yeşermek*

7. Kök ya da gövdesi "n" ile biten bazı kelimeler, ikinci hecesinde de dar ünlü bulunduran bazı sözcükler bazı ekler almaları durumunda ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*yan**ı**l-ış*	*ya**nl**ış*	*yanlış*	*yanlış*
*yal**ı**n+ız*	*ya**ln**ız*	*yalnız*	*yalnız*

8. Ekleşmiş kelimeler olan "*idi, imiş, ise, iken, ile*", kendilerinden önceki kelimelerle bitişik yazılmaları ve kullanılmaları durumunda, başlarındaki "*i*" düşer. "*i*"nin düşme sebebi, kendinden önceki kelimenin son harfinin ünsüz olmasıdır.

Kelime ve aldığı ek	Ünlü düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*yeş**i**l+**idi***	*yeşildi*	*yeşildi*	*yeşildi*
*yeş**i**l+**imiş***	*yeşilmiş*	*yeşilmiş*	*yeşilmiş*
*yeş**i**l+**iken***	*yeşilken*	*yeşilken*	*yeşilken*
*yeş**i**l+**ise***	*yeşilse*	*yeşilse*	*yeşilse*
*yeş**i**l+**ile***	*yeşille*	*yeşille*	*yeşille*

4.1.1.2. Ünsüz düşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Sonu *"k"* ile biten sözcükler, sonlarına *"-cIk"* ekini aldıklarında kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki *"k"*, söyleyiş zorluğundan, iki aynı sesin art arda söylenişinden dolayı düşmüştür. Bir başka ifadeyle, kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki damak ünsüzü *"k"* ile ekin sonundaki damak ünsüzü *"k"* nin art arda telaffuzu zor olduğundan kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki *"k"* söyleyişten düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*sıca**k**-**cık***	*sıcacık*	*sıcacık*	*sıcacık*
*küçü**k**-**cük***	*küçücük*	*küçücük*	*küçücük*
*ufa**k**-**cık***	*ufacık*	*ufacık*	*ufacık*
*büyü**k**-**cek***	*büyücek*	*büyücek*	*büyücek*

2. Sonu *"k"* ile biten sözcükler, artlarına yapım eki olarak *"-l, -la"*, sonlarına da yine bir yapım eki olan isim-fiil eki olan *"-mEk"* ekini aldıklarında kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki *"k"*, söyleyiş zorluğundan, iki aynı sesin art arda söylenişinden dolayı düşmüştür. Bir başka ifadeyle, kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki damak ünsüzü *"k"* ile ekin sonundaki damak ünsüzü *"k"* nin art arda telaffuzu zor olduğundan kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki *"k"* söyleyişten düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*alça**k**-**l**-mak*	*alçalmak*	*alçalmak*	*alçalmak*
*seyre**k**-**l**-mek*	*seyrelmek*	*seyrelmek*	*seyrelmek*
*küçü**k**-**l**-mek*	*küçülmek*	*küçülmek*	*küçülmek*
*ufa**k**-**la**-mak*	*ufalamak*	*ufalamak*	*ufalamak*

3. Sonlarında birbirinin aynısı iki ünsüz bulunduran alıntı bazı sözcükler, Türkiye Türkçesinde kelime sonunda söylenirken söyleyiş zorluğundan dolayı sonlarındaki ünsüz düşürülerek söylenir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Ünsüz düşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ha**kk***	*hak*	*hak*	*hak*
*hi**ss***	*his*	*his*	*his*
*re**dd***	*red*	*red*	*red*
*za**nn***	*zan*	*zan*	*zan*

4.1.2. Ses türemesinden kaynaklanan durumlar

4.1.2.1. Ünlü türemesinden kaynaklanan durumlar

1. Sonu ünsüz ile biten sözcükler *"-yor"* eki almaları durumunda, kelimenin sonu ünsüzle bittiği için ve ek de ünsüzle başladığı için araya mutlaka bir ünlünün girmesi gerekir ki kelime söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline de yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*gel-**yor***	*gel-**i**-yor*	*geliyor*	*geliyor*
*yap-**yor***	*yap-**ı**-yor*	*yapıyor*	*yapıyor*
*gör-**yor***	*gör-**ü**-yor*	*görüyor*	*görüyor*
*kor-**yor***	*kor-**u**-yor*	*koruyor*	*koruyor*

2. *"k"* ünsüzünün dışında bir ünsüzle biten bazı sözcükler *"-cIk"* eki almaları durumunda, kelimenin sonu ünsüzle bittiği için ve ek de ünsüzle başladığı için araya mutlaka bir ünlünün girmesi gerekir ki kelime söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline de yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*dar-**cık***	*dar-**a**-cık*	*dar**a**cık*	*dar**a**cık*
*az-**cık***	*az-**ı**-cık*	*azıcık*	*azıcık*
*bir-**cik***	*bir-**i**-cik*	*bir**i**cik*	*bir**i**cik*
*gül-**cük***	*gül-**ü**-cük*	*gülücük*	*gülücük*

3. Bazı pekiştirme ifadelerinde, anlamı ve ses değerini kuvvetlendirmek için sonu ünsüzle biten pekiştirme ifadesi ile ünsüzle başlayan ikinci sözcüğün girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline de yansıtılır:

Pekiştirme ifadesi	Ünlü türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*güp**g**ündüz*	*güp-**e**-gündüz*	*güp**e**gündüz*	*güp**e**gündüz*
sapsağlam	*sap-**a**-sağlam*	*sap**a**sağlam*	*sap**a**sağlam*
çepçevre	*çep-**e**-çevre*	*çep**e**çevre*	*çep**e**çevre*

4. Sonu iki ünsüzle biten Türkçe kökenli olmayan bazı sözcükler, Türkçeleştirilirken sondaki iki ünsüzün arasına mutlaka bir ünlü girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. Bu durumda araya giren ünlü de yazı diline yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Ünlü türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
ömr	*öm-**ü**-r*	*ömür*	*ömür*
akl	*ak-**ı**-l*	*akıl*	*akıl*
fikr	*fik-**i**-r*	*fikir*	*fikir*
zikr	*zik-**i**-r*	*zikir*	*zikir*

4.1.2.2. Ünsüz türemesinden kaynaklanan durumlar

1. Alıntı bazı kelimeler Türkçeleştirilirken iç seste yan yana bulunan iki ünlünün söylenmesi zor olduğundan araya kaynaştırma ünsüzü olan *"y"* girer. *"a"* ve *"i"* ünlülerinin arasına girecek en uygun ünsüz, *"y"* ünsüzüdür. Araya giren bu *"y"*, bir söyleyiş kolaylığı oluşturur. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Zamanla dönüşüm durumlarından biri	Ünsüz türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*z**a**'**î**f*	*z**ai**f*	*za**y**ıf*	*zayıf*	*zayıf*
*f**i**'**â**t*	*f**ia**t*	*fi**y**at*	*fiyat*	*fiyat*
***fâ'i**de*	*f**ai**de*	*fa**y**da*	*fayda*	*fayda*

Önemli: Bu kelimelerin asıllarında, iç seslerindeki ünlüler arasında hemze ya da ayın harfleri bulunmaktadır.

2. Alıntı bazı kelimeler Türkçeleştirilirken iç seste yan yana bulunan iki ünlünün söylenmesi zor olduğundan araya diş-dudak ünsüzü olan *"v"* girer. *"a"* ve *"u"* ünlülerinin arasına girecek en uygun ünsüz *"v"* ünsüzüdür. Araya giren bu *"v"*, bir söyleyiş kolaylığı oluşturur. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Zamanla dönüşüm durumlarından biri	Ünsüz türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
toilette	*t**ua**let*	*tu**v**alet*	*tuvalet*	*tuvalet*
toile	*t**ua**l*	*tu**v**al*	*tuval / tual*	*tuval*
laboratoire	*laborat**ua**r*	*laborat**uva**r*	*laboratuvar / laboratuar*	*laboratuvar*
conservatoire	*konservat**ua**r*	*konservat**uva**r*	*konservatuvar / konservatuar*	*konservatuvar*

3. Sonları tek ünsüzle biten, kök hâlindeki alıntı bazı sözcükler, artlarına ünlü ile başlayan ekler aldıklarında sonlarındaki ünsüz ikizleşir. Bu ikizleşme olmzsa bu kelimelerin söylenmesi çok zor olur. Bunun için de kelimlerin sonundaki ünsüzün ikizleşmesi kaçınılmazdır. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin Türkiye Türkçesindeki kök hâli	Kelime ve aldığı ek	Ünsüz türemesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
cet	*cet+**i***	*ced**d**i*	*ceddi*	*ceddi*
his	*his+**i***	*his**s**i*	*hissi*	*hissi*
zan	*zan+**ım***	*zan**n**ım*	*zannım*	*zannım*
hak	*hak+**a***	*hak**k**a*	*hakka*	*hakka*

Önemli: Bu durumda sonu ikizleşen kelimeler, asıllarına dönmüş olur.

Türkçeleşmiş bu sözcükler, Türkçe yardımcı fiillerle *(et-, edil-, eyle-, ol-, olun-)* kullanılmaları durumunda da, sonlarındaki ünsüz yine ikizleşir ve bu durum da yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı y. fiil	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*his+**etmek***	*hiss**e**tmek*	*hissetmek*	*hissetmek*
*zan+**eylemek***	*zann**e**ylemek*	*zanneylemek*	*zanneylemek*
*ret+**olmak***	*redd**o**lmak*	*reddolmak*	*reddolmak*

Önemli: Bu birleşmede ilk sözcükler türemeye uğrarken asıllarına dönerler.

4.1.3. Ses dönüşümünden kaynaklanan durumlar

4.1.3.1. Ünlü dönüşümünden kaynaklanan durumlar

1. Sonu düz-geniş ünlü (a,e) ile biten sözcükler, *"-yor"* ekini aldıklarında kelimelerin sonundaki *"a"*, *"ı"* ya da *"u"*ya; *"e"* ise *"i"* ya da *"ü"*ye dönüşür. Ön damak ünsüzü *"y"* nin kendinden önceki ünlüyü zorlayarak kendisine yakın söyletmeye, dolayısıyla darlaştırmaya zorladığı bu dönüşüm yazı diline de yansıtılır. *(Ünlü daralması)*

Kelime ve aldığı ek	Ünlü dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ağl**a**-**yor***	*ağl**ı**yor*	*ağlıyor*	*ağlıyor*
*oyn**a**-**yor***	*oyn**u**yor*	*oynuyor*	*oynuyor*
*bekl**e**-**yor***	*bekl**i**yor*	*bekliyor*	*bekliyor*
*görm**e**-**yor***	*görm**ü**yor*	*görmüyor*	*görmüyor*

2. *"Demek"* fiili ardına ünlü ile başlayan ekler aldığında araya kaynaştırma harfi olarak *"y"* girer. Ön damak ünsüzü olan *"y"* de kendinden önceki *"e"* yi *"i"* ye dönüştürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*de-**e***	*d**i**ye*	*diye*	*diye*
*de-**en***	*d**i**yen*	*diyen*	*diyen*
*de-**erek***	*d**i**yerek*	*diyerek*	*diyerek*
*de-**ecek***	*d**i**yecek*	*diyecek*	*diyecek*
*de-**eli***	*d**i**yeli*	*diyeli*	*diyeli*

Bazı ekleri aldıklarında bu dönüşüm olmaz:

de-se

3. "*Yemek*" fiili ardına ünlü ile başlayan ekler aldığında araya kaynaştırma harfi olarak "*y*" girer. Ön damak ünsüzü olan "*y*" de kendinden önceki "*e*" yi "*i*" ye dönüştürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ye-**e***	*y**i**ye*	*yiye*	*yiye*
*ye-**en***	*y**i**yen*	*yiyen*	*yiyen*
*ye-**erek***	*y**i**yerek*	*yiyerek*	*yiyerek*
*ye-**ecek***	*y**i**yecek*	*yiyecek*	*yiyecek*
*ye-**eli***	*y**i**yeli*	*yiyeli*	*yiyeli*

Bazı ekleri aldıklarında bu dönüşüm olmaz:

ye-se

4. "*Ben*" ve "*sen*" şahıs zamirlerinin hâl eki "*-E*" yi almaları durumunda sonlarındaki "*n*" sesinin etkisinden iç sesteki "*e*" sesi, "*a*" ya dönüşür. Bu dönüşüm sondaki "*-e*" ekini de "*-a*" ya döndürür:

Kelime ve aldığı ek	Ünlü dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ben-**e***	*b**a**n**a***	*bana*	*bana*
*sen-**e***	*s**a**n**a***	*sana*	*sana*

4.1.3.2. Ünsüz dönüşümünden kaynaklanan durumlar

1. Sonu "*p, ç, t, k*" ile biten bazı sözcükler ünlü ile başlayan ekler aldıklarında *p*, *b*'ye; ç, *c*'ye; *t*, *d*'ye; *k*, *g* ya da ğ'ye dönüşür. "*Ünsüz yumuşaması*" olarak adlandırılan bu olay, Türkçedeki en önemli ses olaylarından biridir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır.

Kök ya da gövdenin sonundaki ünsüzün dönüşüme uğradığı durumlar şunlardır:

1.1. Türkçe kökenli kelimelerdeki dönüşüm

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ka**p**-ı*	*ka**b**ı*	*kabı*	*kabı*
*ara**ç**-ı*	*ara**c**ı*	*aracı*	*aracı*
*yur**t**-u*	*yur**d**u*	*yurdu*	*yurdu*
*den**k**-i*	*den**g**i*	*dengi*	*dengi*

Önemli: Bu dönüşümde Türkçe kökenli kelimeler yumuşamaya uğrar.

1.2. Türkçe kökenli olmayan kelimelerdeki dönüşüm

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ceva**p**-ı*	*ceva**b**ı*	*cevabı*	*cevabı*
*hara**ç**-ı*	*hara**c**ı*	*haracı*	*haracı*
*sene**t**-i*	*sene**d**i*	*senedi*	*senedi*
*ren**k**-i*	*ren**g**i*	*rengi*	*rengi*

Önemli: Bu dönüşümde alıntı sözcükler yumuşamaya uğrarken asıllarına dönerler.

1.3. Sonu sert ünsüzlerden *"t"* ile biten fiil köklerinin bazılarının sonunda da bu değişim olur.

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*gi**t**-ecek*	*gi**d**ecek*	*gidecek*	*gidecek*
*e**t**-er*	*e**d**er*	*eder*	*eder*

Önemli: Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten her sözcükte bu dönüşüm olmaz. Özellikle tek heceli kelimelerin birçoğunda bu dönüşüm olmaz. Bu nedenle, aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

1. Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten tek heceli Türkçe kökenli sözcüklerden bazıları, ünlü ile başlayan ekler aldıklarında çoğunlukla sondaki *"p", "ç", "t", "k"* korunur:

*sa**p**-ı*	*sa**p**ı*
*su**ç**-u*	*su**ç**u*
*sa**ç**-ı*	*sa**ç**ı*
*sü**t**-ü*	*sü**t**ü*
*üs**t**-ü*	*üs**t**ü*
*a**k**-ı*	*a**k**ı*
*ta**k**-ı*	*ta**k**ı*

Yaklaşım: Tek heceli kelimelerin sonunda *"p, ç, t"* varsa, kelimede diğer ünsüz de sert ünsüz *"s"* ise, kelimenin sonundaki ünsüz de yumuşama olmaz.

Yaklaşım: Tek heceli kelimelerde hece sonundaki *"k"*, sert ünsüz olarak diğer sert ünsüzlere göre, hem kalın hem de ince kullanımı olduğundan, bazı kelimelerin sonunda yumuşamaya uğrarken bazılarında yumuşamaya uğramaz.

Yaklaşım: Tek heceli kelimelerde hece sonundaki "ç", sert ünsüz olarak "k" ile birlikte kullanıldığında da o kelimenin sonunda yumuşama olmaz:

*ka**ç**-ıncı*	*ka**çıncı***
*ko**ç**-u*	*ko**ç**u*

2. Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten tek heceli Türkçe kökenli sözcüklerden bazıları ise ünlü ile başlayan ekler aldıklarında sonlarındaki *"p", "b"*ye; *" ç", "c"*ye; *"t", "d"ye; "k", "ğ"ye* dönüşür:

*ka**p**-ı*	*ka**b**ı*
*u**ç**-u*	*u**c**u*
*bu**t**-u*	*bu**d**u*
*gö**k**-ü*	*gö**ğ**ü*

Yaklaşım: Bu kelimelerden bazılarının ilk ünsüzü olan yumuşak ünsüz, kelimenin sonundaki sert ünsüzü etkileyerek onu yumuşak ünsüz hâline getirir.

3. Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten tek heceli Türkçe kökenli olmayan sözcükler, ünlü ile başlayan ekler aldıklarında çoğunlukla sondaki *"p", "ç", "t", "k"* korunur:

hap-ı	*hapı*
taç-ı	*tacı*
kart-ı	*kartı*
şevk-i	*şevki*

Yaklaşım: Sonu *"ç"* ile biten tek heceli kelimelerde diğer ünsüz de sert ünsüz ise *"ç"* kendini korur ve bir değişime uğramaz:

*haç-**ı***	*haç**ı***
*suç-**u***	*suç**u***

Yaklaşım: Sonu *"t"* ile biten ve içinde birbirinin aynısı iki ünsüz bulunduran çok heceli kelimelerin sonundaki *"t"*, iki ünsüzün ve özellikle de *"y"* nin baskın söylenmesi sebebiyle kendisini korur ve bir değişime uğramaz:

*cumhûri**yy**et<cumhuriyet*	*cumhuriye**t-i***	*cumhuriye**t**i*
*hu**rriyy**et<hürriyet*	*hürriye**t-in***	*hürriye**t**in*

Yaklaşım: İçinde birbirinin aynısı iki ünsüz bulunduran çok heceli kelimelerin sonundaki sert ünsüzler, ikiz ünsüzün baskın söylenmesi sebebiyle kendisini korur ve bir değişime uğramaz:

*i**tt**ifa**k**-ı*	*ittifa**k**ı*
*hi**dd**e**t**-i*	*hidde**t**i*
*şi**dd**e**t**-i*	*şidde**t**i*

Yaklaşım: Sonu "*k*" ile biten çok heceli kelimelerde sert ünsüzlerden biri *"h"* ise kelimenin sonundaki sert ünsüz değişime uğramaz, kendisini korur:

*ahlâ**k-a***	*ahlâ**k**a*
*huku**k-u***	*huku**k**u*

Yaklaşım: Sonu *"t"* ile biten çok heceli kelimelerde "t", çoğunlukla değişime uğramaz, kendisini korur:

*bile**t-e***	*bile**t**e*
*sepe**t-i***	*sepe**t**i*

Sonu *"t"* ile biten çok heceli kelimelerde "t" den önceki ünsüz sert ünsüz ise sondaki *"t"* değişime uğramaz, kendisini korur:

*sepe**t-i***	*sepe**t**i*
*pake**t-i***	*pake**t**i*

Sonu *"t"* ile biten çok heceli kelimelerde "t" den önceki ünsüz de yumuşak ünsüz ise sondaki *"t"* bazen değişime uğrar bazen uğramaz:

senet-i	*senedi*
niyet-i	*niyeti*

2. Türkçe kökenli olmayan sözcüklerde yan yana bulunan *"fv"* ünsüzlerinin, ünlü ile başlayan ekler alması ya da kelime kökünde bulunması durumunda *"v"*, *"f"* ye dönüşür. Bu dönüşümün sebebi, iki dudak ünsüzünün yan yana söylenme zorluğundan dolayı önceki dudak ünsüzünün ardından gelen dıudak ünsüzünü kendisine benzetmeye zorlamasıdır. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
afv	*aff*	*af / aff*	*af*
Safvet	*Saffet*	*Saffet*	*Saffet*

3. Dilimize Arapçadan geçen *"din"* ismi ile kurulan özel isimlerde *"din"* kelimesinden önce *"d"* gelirse, yani *"d"* nin ikizleşmesi durumunda *"d"* ler *"t"* ye dönüşür. Bu dönüşümün sebebi, ikizleşen iki yumuşak ünsüzün Türkiye Türkçesinde söylenme zorluğundan dolayı sert ünsüzlere dönüşmesidir.

Kelimenin aslı	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*Hayre'd-dîn < Hayre**dd**in*	*Hayre**tt**in*	*Hayrettin*	*Hayrettin*
*Seyfe'd-dîn < Seyfe**dd**in*	*Seyfe**tt**in*	*Seyfettin*	*Seyfettin*
*Necme'd-dîn < Necme**dd**in*	*Necme**tt**in*	*Necmettin*	*Necmettin*

4. Alıntı kelimelerde *"b"* den önce gelen sert ünsüz *"s"*, yumuşak ünsüz *"b"* yi tesir altında bırakarak sertleştirip *"p"* ye dönüştürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*isbât < is**b**at*	*is**p**at*	*ispat*	*ispat*
*musbet < müs**b**et*	*müs**p**et*	*müspet*	*müspet*
*tesbîh < tes**b**ih*	*tes**p**ih*	*tespih / tesbih*	*tespih*
*tesbît < tes**b**it*	*tes**p**it*	*tespit / tesbit*	*tespit*

Önemli: Buna karşılık alıntı kelimelerde *"b"* den önce gelen *"s"* nin dışındaki sert ünsüzler, kendilerini korumuştur:

*ik**b**al, mak**b**ul, tat**b**ik, teş**b**ih.*

5. Alıntı kelimelerde *"c"* den sonra gelen sert ünsüz, yumuşak ünsüz *"c"* yi tesir altında bırakarak sertleştirip *"ç"* ye dönüştürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*ictihâd < i**c**tihad (görüş, anlayış)*	*i**ç**tihat*	*içtihat*	*içtihat*
*ictimâ'î < i**c**timai*	*i**ç**timai*	*i**ç**timai / içtima:i*	*içtimaî*
*mechûl < me**ch**ul*	*me**ç**hul*	*meçhul*	*meçhul*

Önemli: Buna karşılık alıntı kelimelerde *"c"* den önce gelen sert ünsüzler, kendilerini korumuştur:

*mes**c**it, te**hc**ir, tes**c**il*

6. Alıntı kelimelerde *"d"* den sonra gelen sert ünsüz, *"d"* yi tesir altında bırakarak sertleştirip *"t"* ye dönüştürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*medfûn < me**d**fun (gömülü)*	*me**t**fun*	*metfun*	*metfun*
*medhal < me**d**hal (giriş)*	*me**th**al*	*methal*	*methal*
*medhiyye < me**d**hiye (övgü)*	*me**çh**ul*	*me**çh**ul*	*meçhul*
*tedkîk < te**d**kik (inceleme)*	*te**tk**ik*	*tetkik*	*tetkik*

Önemli: Buna karşılık alıntı kelimelerde *"d"* den önce gelen sert ünsüzler, kendilerini korumuştur:

*tas**d**ik, tak**d**im*

7. *"Söz"* ismi, isimden fiil yapım eki olarak *"-le"*yi alması durumunda sonundaki *"z"*, *"y"* ye dönüşür. Bu dönüşümde *"z"* den önceki *"ö"* ünlüsü ile dil ucu ünsüzü olan "z" nin art artda gelmesinin tesiri olmuş olabilir.

*söz+**le**-mek* *sö**y**lemek*

8. Ekleşmiş kelimeler olan *"idi"*, *"imiş"*, *"ise"*, *"iken"*, *"ile"* kendilerinden önceki kelimelerle bitişik yazılmaları ve kullanılmaları durumunda, başlarındaki *"i"*, *"y"* ye dönüşür. Bu dönüşümün sebebi, bu ifadelerden önce gelen kelimenin sonunun ünlü ile bitmesidir. Dolayısıyla, iki ünlü bir arada zor söyleneceğinden bu ifadelerin başındaki *"i"*, *"y"* ye dönüşür.

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz dönüşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*öğrenc**i**+**idi***	*öğrenci**y**di*	*öğrenciydi*	*öğrenciydi*
*öğrenci+**imiş***	*öğrenci**y**miş*	*öğrenciymiş*	*öğrenciymiş*
*öğrenci+**iken***	*öğrenci**y**ken*	*öğrenciyken*	*öğrenciyken*
*öğrenci+**ise***	*öğrenci**y**se*	*öğrenciyse*	*öğrenciyse*
*öğrenci+**ile***	*öğrenci**y**le*	*öğrenciyle*	*öğrenciyle*

4.1.4. Ses benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

4.1.4.1. Ünlü benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçişte İstanbul ağzındaki bazı değişim ve dönüşümler, bazı kelimelerin söylenişine yansıdığı gibi yazılışına da yansımıştır. Bu durumlardan bazıları şunlardır:

1. İlk ünlüsü düz, ikinci ünlüsü yuvarlak olan kelimelerde ilk ünlü, ikinci ünlüyü de kendisine benzemeye zorlamıştır; yani o ünlüyü düz ünlü hâline dönüştürmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
i**çü**n	*iç**i**n*	*için*	*için*
***a**lt**u**n*	*alt**ı**n*	*altın*	*altın*
*k**a**rş**u***	*karş**ı***	*karşı*	*karşı*

2. İlk ünlüsü yuvarlak, ikinci ünlüsü düz olan kelimelerde ilk ünlü, ikinci ünlüyü de kendisine benzemeye zorlamıştır; yani o ünlüyü yuvarlak ünlü hâline dönüştürmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*müd**i**r*	*müdür*	*müdür*	*müdür*
*çünk**i***	*çünkü*	*çünkü*	*çünkü*
*bugünk**i***	*bugünkü*	*bugünkü*	*bugünkü*
*dünk**i***	*dünkü*	*dünkü*	*dünkü*

4.1.4.2. Ünsüz benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Sonunda sert ünsüzler (f, s, t, k, ç, ş, h, p) bulunan sözcükler, *"c, d, g"* ile başlayan ekler almaları durumunda c, ç ye ; d, t ye; g, k ye dönüşür. *"Sert ünsüzlerin benzeşmesi"* olarak adlandırılan bu ses olayı, Türkiye Türkçesinde en yaygın görülen ses olaylarındandır.

Önemli: Türkiye Türkçesinde *"b"* ile başlayan ek yoktur.

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz benzeşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*hede**f**+**de***	*hede**f**te*	*hedefte*	*hedefte*
*si**s**+**den***	*sis**t**en*	*sisten*	*sisten*
*üs**t**+**de***	*üst**t**e*	*üstte*	*üstte*
*soka**k**+**da***	*sokak**t**a*	*sokakta*	*sokakta*
*seç+**g**in*	*seç**k**in*	*seçkin*	*seçkin*
*savaş+**cı***	*savaş**ç**ı*	*savaşçı*	*savaşçı*
*fersa**h**+**da***	*fersah**t**a*	*fersahta*	*fersahta*
*keba**p**+**cı***	*kebap**ç**ı*	*kebapçı*	*kebapçı*

Önemli: Birleşik sözcüklerde bu benzeşme olmaz:

*üç**g**en, dör**t**gen, ba**ş**bakan*

2. Dudak ünsüzü olan *"b"*, kendisinden önce gelen ünsüz üzerinde baskın bir söyleyişe sahip olduğu için, kendisinden önceki dil ucu-diş ünsüzü olan *"n"* ünsüzünü, kendisi gibi dudak ünsüzü olan *"m"*ye dönüştürür. *"Dudak ünsüzlerinin benzeşmesi"* olarak adlandırılan bu ses olayı, daha çok alıntı kelimelerde görülür. Bir bakıma, bu kelimeler Türkçeleştirilirken böyle bir ses olayına mazur kalırlar.

Kelimenin aslı	Ünsüz benzeşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*te**nb**el*	*te**mb**el*	*tembel*	*tembel*
*ka**nb**ur*	*ka**mb**ur*	*kambur*	*kambur*
*çe**nb**er*	*çe**mb**er*	*çember*	çember
*çâr-şenbe < çarşa**nb**a*	*çarşa**mb**a*	*çarşamba*	*çarşamba*
*penc-şenbe < perşe**nb**e*	*perşe**mb**e*	*perşembe*	*perşembe*

Önemli: Aşağıdaki durumlarda dudak ünsüzleri benzeşmez:

1. *'Çarşamba'* ve *'Perşembe'* (ilçe isimleri) hariç özel adlarda bu benzeşme olmaz: İstanbul, Safranbolu
2. Birleşik sözcüklerde benzeşme olmaz: *onbaşı, binbaşı*
3. Sayılarda benzeşme olmaz: *on bir, on bin, bin bir*

3. Sert ünsüzlerden sonra gelen, dilimize Farsçadan geçen *"-dar"* ekindeki *"d"* sesi, kendinden önceki sert ünsüzlerin etkisinde kalarak, ünsüz benzeşmesine uğrayıp *"t"* sesine dönüşür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Ünsüz benzeşmesi durumu	Konuşma dili	Yazı dili
*taraf+**dar***	*taf**t**ar*	*taraftar*	*taraftar*
*emek+**dar***	*emek**t**ar*	*emektar*	*emektar*
*silah+**dar***	*silah**t**ar*	*silahtar*	*silahtar*
*minnet+**dar***	*minnet**t**ar*	*minnettar*	*minnettar*

4.2. Ses Aşınmasından Kaynaklanan Durumlar

Bu durum, bazı birleşik sözcüklerde görülür.

1. Sonu ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan diğer bir kelime arasındaki birleşmelerde görülür. Bu kelimelerden ilk kelimenin son ünlüsü, ikinci kelimenin ilk ünlüsünün etkisinde kalır ve söyleyişten düşer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimeler	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*kahv**e**+**a**ltı*	*kahvaltı*	*kahvaltı*	*kahvaltı*
*sütl**ü**+**a**ş*	*sütlaş*	*sütlaç*	*sütlaç*

Bu kelimelerde ikinci kelimenin başındaki kalın ünlü, birinci kelimenin başındaki ince ünlüyü söyleyişten düşürür.

2. Bazı örneklerde de birinci kelimenin başındaki kalın ünlü, ikinci kelimenin başındaki ince ünlüyü söyleyişten düşürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimeler	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*cum**a**+**e**rtesi*	*cumartesi*	*cumartesi*	*cumartesi*

Bazı örneklerde de birinci kelimenin başındaki kalın ünlü, ikinci kelimenin başındaki ince ünlüyü söyleyişten düşürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimeler	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*paza**r**+**e**rtesi*	*pazartesi*	*pazartesi*	*pazartesi*

3. *"Ne"* ile başlayan bazı soru kelimeleri, kendinden sonra ünlü ile başlayan kelimelerle birleştiklerinde *"ne"* kelimesinin sonundaki ünlü, ikinci kelimenin başındaki ünlünün tesirinde kalarak söyleyişten düşer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimeler	Kelimenin dönüştüğü durum	Konuşma dili	Yazı dili
*n**e**+**i**çin*	*niçin*	*niçin*	*niçin*
*n**e**+**a**sıl*	*nasıl*	*nasıl*	*nasıl*

4.3. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar

Yazılışları birbirine benzeyen kelimelerin bazılarında ünlülerin uzatılarak söylenmesi gerekir. Konuşma dilinde var olan bu durum yazı diline de yansıtılmıştır.

1. "A" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Kökünde *"uzun a"* bulunduran kelimelerden bazıları, *"kısa a"* ile yazıldığında ve söylendiğinde anlam bozulur ve ortaya bir anlam karmaşası çıkar. Bu durumu ortadan kaldırmak için, *"uzun a"* bulunan kelimeler aslına bağlı olarak yazılır ve *"a"* uzatılarak söylenir.

Yazılışları birbirine benzeyen kelimeler	"a"nın uzatılması gereken kelime	Konuşma dili	Yazı dili
alim (bilen) *âlim (bilgin)*	*âlim (bilgin)*	*âlim / a:lim*	*âlim (bilgin)*
hala (babanın kız kardeşi) *hâlâ (şimdiye kadar)*	*hâlâ (şimdiye kadar)*	*hâlâ / ha:la:*	*hâlâ (şimdiye kadar)*
adet (sayı) *âdet (görenek)*	*âdet (görenek)*	*âdet / a:det*	*âdet (görenek)*
aşık (ayak kemiği) *âşık (seven)*	*âşık (seven)*	*âşık / a:şık*	*âşık (seven)*
yar (uçurum) *yâr (sevilen)*	*yâr (sevilen)*	*yâr / ya:r*	*yâr (sevilen)*

2. "İ" ünlüsünün uzatılarak söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Sonunda *"uzun i"* bulunduran ve bundan dolayı da aitlik bildiren kelimelerden bazıları, *"kısa i"* ile yazıldığında ve söylendiğinde anlam bozulur ve ortaya bir anlam karmaşası çıkar. Bu durumu ortadan kaldırmak için, *"uzun i"* bulunan kelimeler aslına bağlı olarak yazılır ve *"i"* uzatılarak söylenir.

Yazılışları birbirine benzeyen kelimeler	"i"nin uzatılması gereken kelime	Konuşma dili	Yazı dili
ilmi (Belirtme ekli kullanım) *Onun ilmi çok fazla.* *ilmî (Aitlik ekli kullanım)* İlmî eserler daha değerli.	*ilmî (eserler)*	*ilmi:*	*ilmî (eserler)*
dini (Belirtme ekli kullanım) *Herkesin dini kendine…* *dinî (Aitlik ekli kullanım)* *Dinî eserleri daha çok beğeniyorum.*	*dinî (eserler)*	*dini:*	*dinî (eserler)*

4.4. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar

Yuvarlak ve ince ünlü *"ö"* den sonra gelen arka damak ünsüzü *"ğ"*, bu ünlünün tesirinde kalarak zayıf düşer ve diş ünsüzü *"v"* ye dönüştürülerek söylenir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin önceki hâli	Konuşma dili	Yazı dili
*dö**ğ**mek*	*dövmek*	*dövmek*
*dö**ğ**üşmek*	*dövüşmek*	*dövüşmek*
*sö**ğ**mek*	*sövmek*	*sövmek*
*ö**ğ**mek*	*övmek*	övmek

4.5. Ses İnceltilmesinden Kaynaklanan Durumlar

1. *"g, k, l"* ünsüzlerindenw sonra gelen *"a"* ve *"u"* ünlüleri, bu ünsüzleri incelterek söyletirken bazen de ünlülerin uzatılmasına sebebiyet verir. Bu seslerin inceltilerek söylendiği kelimeler, Türkçeleşmiş kelimelerdir.

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*tez**gâ**h*	*tezgâh (g, ince), tezgâh-ı (g, ince: a, kalın)*	*tezgâh*
***gâ**vur*	*gâvur (g, ince: a, kalın)*	*gâvur*
*güzer**gâ**h*	*güzergâh (g, ince), güzergâh-ı (g, ince: a, kalın)*	*güzergâh*
***kâ**ğıt*	*Kâğıt (k, ince: a, kalın)*	*kâğıt*
*dük**kâ**n*	*dükkân (k, ince: a, kalın)*	*dükkân*
***k**âfir*	*kâfir (k, ince: a, kalın)*	*kâfir*
*hi**kâ**ye*	*hikâye (k, ince: a, kalın)*	*hikâye*
*L**â**le (özel isim)*	*Lâle / Lâ:le (l, ince; a, kalın)*	*Lâle (özel isim)*
*l**â**le (cins isim; bir tür çiçek)*	*lâle / lâ:le (l, ince; a, kalın)*	*lale (cins isim)*
*Ce**lâ**l (özel isim)*	*Celâl (l, ince), Celâl-i (l, ince: a, kalın)*	*Celâl (özel isim)*
*cel**â**l (cins isim; büyük, büyüklük, öfke)*	*celâl (l, ince), celâ:l-i (l, ince: a, kalın)*	*celal*

Önemli: TDK tarafından 2015'te yayımlanan, bu çalışmanın yayımlandığı tarih itibariyle, son Yazım Kılavuzuna göre, *"l"* den sonra gelen *"a"* ve *"u"* ünlüleri, *"l"* yi inceltici ya da *"l"* den sonra gelen ünlüyü uzatıcı özelliğe sahip olsa da ne inceltme ne de uzatma anlamında *"a"* ve *"u"* nun üzerine düzeltme işareti konmaz.

Yorum: Bu durum bir çelişkiyi de beraberinde getirmiştir. *"G"* ve *"k"* den sonra gelen ünlülerin üzerine konup onları inceltici ya da uzatıcı özelliğe sahip kılan düzeltme işaretinin *"l"* den sonra gelen *"a"* ve *"u"* nun üzerine konmaması, bu kelimelerin hem söylenişi hem de yazılışı bakımından bir yanlışa sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra *"g"* ve *"k"* ile ilgili kuralın *"l"* de geçerli olmaması, kuralın genel geçerliği ve doğruluğu bakımından bir belirsizliğe, bir kuralsızlığa yol açmıştır. Oysa *"l"* den sonra üzerine düzeltme işareti konmayacak kelime, Türkiye Türkçesinde çok azdır. Bir başka husus da bu kelimelerde düzeltme işaretinin kullanılmaması kelimelerin yanlış telaffuzuna, yanlış seslendirilmesine sebebiyet vereceği için de bir söyleyiş hatasına yol açacaktır.

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
ahlâk	*ahlâk (l, ince) / ahlâ:k-ı (l, ince; a, kalın)*	*ahlak*
selâm	*selâm (l, ince) / selâ:mı (l, ince; a, kalın)*	*selam*
lâmba	*lâmba (l,ince)*	*lamba*
lâkin	*lâkin / la:kin (l, ince; a, kalın)*	*lakin*
pilâv	*pilâv (l, ince)*	*pilav*
lânet	*lânet (l, ince)*	*lanet*

2. Alıntı kelimelerden bazılarında *"h"* ünsüzünden önce ya da sonra gelen *"a"* ünlüsü, anlam karmaşasını ortadan kaldırmak için, uzatılarak söylenir.

dâhi (olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan kimse), *dahi* (da, de, bile)

3. Alıntı kelimelerden bazılarında *"k"* ünsüzünden önce gelen *"a"* ünlüsü, anlam karmaşasını ortadan kaldırmak için, uzatılarak söylenir.

hâkim (egemen, başta gelen, yargıç), *hakim* (bilge, her şeyi bilen)

4.6. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar

Ayın ve hemze, Türkçede Arapçadan geçen bazı kelimelerde kullanılan sesler ve harflerdir. Bu sesleri, özellikle de bunlar içinde ayın'ı telaffuz etmek bir Türk için çok zordur ya da çok özel bir eğitim alması gerekir ki bu sesi çıkarabilsin ve geçtiği kelimeyi doğru söyleyebilsin. Bu kelimelerde bulunan ayın ve hemze Türkiye Türkçesine aktarılırken başlangıçta çeviriyazının da doğal sonucu olarak kesme işaretiyle gösterilemiştir. Bir başka ifadeyle, kesme işareti, hem ayın hem de hemzenin yerine kullanılır olmuştur. İki harfin de yerine aynı işaretin kullanılması, hem konuşmada hem de yazımda bir takım yanlışlara sebebiyet vermiştir. Kelimenin ayınlı mı hemzeli mi olduğunu anlamak zor olmuştur. Bunun için çeviriyazıdaki işaretleri esas alanlar bile olmuştur. Bu işaretin kullanımı bazı karışıklıklara yol açtığı için de dönem dönem yayımlanan yazım kılavuzlarında da bir karmaşanın yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Önceki bazı yazım kılavuzlarında kesme ile gösterilen bu harfler ya da sesler, bazı yazım kılavuzlarında hiç gösterilmemiş ya da sınırlı sayıda kelimede gösterilmeye çalışılmıştır.

Yorum: Son Yazım Kılavuzuna göre ayın ve hemzeli kelimelerden sadece *"Kur'an"* kelimesinde hemzeli kullanım gösterilmektedir. Bunun dışında hiçbir kelimede hemze veya ayın gösterilmemektedir. Bu durum da bir çelişkiyi beraberinde getirmektedir. Burada tutarlı davranmak doğru bir yol olacaktır. *"Kur'an"* kelimesinin dışında eğer bir değişim yaşanmazsa bu kural sağlamlaştırılmış olur. Ancak burada bir hususu da belirtmek gerekir ki bu seslerin kullanımı Türkçeye bir zenginlik katacaktır, bir söyleyiş ahengi verecektir. Bu ses zenginliğinden de yaralanmakta fayda bulunmaktadır. Sayıları öyle çok da fazla olmayan bu kelimeleri kesmeli yazmak ve telaffuz ederken de kesmeli ve vurgulu söylemek doğru olacaktır.

1. Ön sesteki ayın ve hemze, Türkçede ses ve harf olarak ünlülerle karşılanmış ve ünlülerin söylenişi gibi seslendirilmiştir:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
'aşk	*aşk*	*aşk*
'Ömer	*Ömer*	*Ömer*
'Osmân	*Osman*	*Osman*
'Alî	*Ali*	*Ali*

2. İç sesteki ayın ve hemze, günümüz Türkiye Türkçesinde ses ve harf olarak bir karşılık bulmayıp yerine göre değişik kullanımlara sahip olmuştur.

Önemli: Bu kelimeleri özellikle kesmeli kullananlar da olduğu için kesmeli kullanımların da söyleniş özelliğine yer verilmiştir. Bu kelimelerin kesmeli kullanımları, telaffuzları açısından kulağa daha hoş gelmektedir.

2.1. Kelimenin ilk hecesinde son ses olarak kullanılan ayın ve hemze, kendinden önceki ünsüz ve kendinden sonraki ünlüye dâhil olarak açık hece oluşturup söyleyişten düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
*kıt'**a***	*kıt'a (kıt-a) / kıta (kı-ta)*	*kıta*
*kur'**a***	*kur'a (kur-a) / kura (ku-ra)*	*kura*
*vak'**a***	*vak'a (vak-a) / vaka (va-ka)*	*vaka*
*def'**a***	*defa (def-a) / defa (de-fa)*	*defa*
*neş'**e***	*neş'e (neş-e) / neşe (ne-şe)*	*neşe*

2.2. Kelimenin ikinci hecesinde (iç seste) ilk ses olarak kullanılan (kapalı hecenin ilk ünsüzü durumunda olan) ayın ve hemze, kendinden önceki ünsüz hece içinde düz bir şekilde söylenir. Bu durumda kapalı olan ilk heceyi de açık hece hâline getirmiş olur. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
Kur'an	*Kur'an (Kur-an) / Kuran (Ku-ran)*	*Kuran*
iz'ân (anlama, anlayış)	*iz'an (iz-an) / izan (i-zan)*	*izan*
hey'et	*hey'et (hey-et) / heyet (he-yet)*	*heyet*
mel'ûn (lanetli)	*mel'un (mel-un) / melun (me-lun)*	*melun*
mes'ûd < mesut	*mes'ut (mes-ut) / mesut (me-sut)*	*mesut*
san'at	*san'at (san-at) / sanat (sa-nat)*	*sanat*

2.3. Kelimenin ilk hecesinin son ünsüzü olarak kullanılan ayın ve hemze, kendinden önceki seslere dâhil olarak düz bir şekilde söylenir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
te'sîr	*te'sir / te:sir*	*tesir*
*me'm*ûr	*me'mur / me:mur*	*memur*

3. Son sesteki ayın ve hemze, günümüz Türkiye Türkçesinde ses ve harf olarak bir karşılık bulmayıp yerine göre değişik kullanımlara sahip olmuştur.

3.1. Kelime sonunda bulunan ayın ve hemze, kendinden önceki ünsüze dâhil olarak kapalı hece oluşturup söyleyişten düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Konuşma dili	Yazı dili
cüz'	*cüz*	*cüz*
hal'	*hal*	*hal*
def'	*def*	*def*
men'	*men*	*men*

3.2. Son sesteki ayın ve hemze, iyelik ekleriyle kullanıldığında iç sesteki ayın ve hemze gibi kendinden önceki ünsüz ve kendinden sonraki ünlüye dâhil olarak açık hece oluşturup söyleyişten düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
cüz'-ü	*cüz'ü / cü-zü*	*cüzü*
def'-i	*def'-i / de-fi*	*defi*
kat'-ı	*kat'-ı / ka-tı*	*katı*
nev'-i	*nev'-i / ne-vi*	*nevi*

3.3. Son sesteki ayın ve hemze, iyelik ekini *"-ı, -i"* biçimini aldığında iç sesteki ayın ve hemze gibi kendinden sonraki ünlüye dâhil olarak açık hece oluşturup ya o ünlünün söyleyişi içinde kaybolur ya da söyleyişten düşerken araya bir *"s"* sesi girmesine sebebiyet verir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
bayi'-i	*bayii / bayisi*	*bayii / bayisi*
cami'-i	*camii / camisi*	*camii / camisi*
memba'-ı	*membaı / membası*	*membaı / membası*
mısra'-ı	*mısraı / mısrası*	*mısraı / mısrası*

3.4. Son sesteki ayın ve hemze, *"-e"* ve *"-i"* hâl eklerini aldığında iç sesteki ayın ve hemze gibi kendinden sonraki ünlüye dâhil olarak açık hece oluşturup söyleyişten düşerken araya bir *"y"* sesi girmesine sebebiyet verir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Konuşma dili	Yazı dili
bayi'-e / bayi'-i	*bayiye / bayiyi*	*bayiye / bayiyi*
cami'-e / cami'-i	*camiye / camiyi*	*camiye / camiyi*
memba'-a / memba'-ı	*membaya / membayı*	*membaya / membayı*
mevzu'-a / mevzu'-u	*mevzuya / mevzuyu*	*mevzuya / mevzuyu*
mısra'-a / mısra'-ı	*mısraya / mısrayı*	*mısraya / mısrayı*

Son yıllarda bazı eğilimler ve değişimler görülse de, Türkiye Türkçesinin konuşma dili ile yazı dili arasında, birkaç ayrıntının dışında, önemli ayrılıklar görülmez; aralarında fark neredeyse yok denecek kadardır. Bu durum da gösteriyor ki Türkiye Türkçesi, değişimin hızına erişilemeyen bir dünyada hâlâ konuşulduğu gibi yazılmaktadır. Ancak, Türkçenin bu yapısını korumak için bütün şahısların ve kurumların duyarlı olması gerekir.

***

Biraz tefekkür

(Vecizelerden)

"Güzel söz, sadakadır." **Hz. Muhammet (sav)**

"Sözün âfeti, yalandır." **Hz. Muhammet (sav)**

"Alçakça söylenen bir söze karşılık vereyim deme; çünkü o sözün sahibinde onun gibi daha nice düşük sözler vardır. Cevabınıza yine onlarla cevap verir." **Hz. Ali (ra)**

"*insanları tatlı dille de kendine esir edebilirsin."* **Hz. Ali (ra)**

"Söz ok gibidir; senden çıktı mı artık sen ona değil, o sana hâkim olur." İmam Şâfiî

"Söz ola kestire başı, Söz ola kestire savaşı, Söz ola ağulu aşı, Bal ile yağ eder bir söz." **Yûnus Emre**

"Her söylediğin doğru olmalı, fakat her doğruyu söylemek doğru değildir." **Bediüzzaman**

"Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!" **Mehmet Âkif**

"Konuşma, insanın aklını kullanma sanatıdır." **Eflâtun**

"Sözünü tesir edeceğini bildiğin zaman söyle!" **Sâdî**

"Konuşmak ihtiyaç olabilir; ama susmak sanattır." **Goethe**

"Sessizlik de bir çeşit konuşma sanatıdır." **Hazlitt**

"Bir güzel söz söyleme sanatı varsa bir de güzel anlama ve dinleme sanatı vardır." **Epiktetos**

"Başların belası, dillerden gelir." **Nizâmî**

"İki şey insanı çileden çıkarır: Söylenecek yerde susmak, susacak yerde söylemek." **Sâdî**

"İnsan ne kadar az düşünürse o kadar çok konuşur." **Montesqiue**

"Konuşmak yaradılıştan, susmak akıldan gelir." **Chi Lehmann**

"Kullanıldıkça keskinleşen tek alet dildir." **Irving**

Kutadgu Bilig'den:

Sözüne dikkat et başın gitmesin, dilini tut dişin kırılmasın.

Söz bilerek söylenirse bilgi sayılır; bilgisizin sözü kendi başını yer.

Çok sözden fayda görmedim, ama söylemek de faydasız değildir.

Dilini iyi gözet başın gözetilmiş olur; sözünü kısa kes ömrün uzun olur.

İnsan iki şey ile kendisini ihtiyarlamaktan kurtarır: Biri, iyi iş; diğeri, iyi söz.

Kendine ölümsüz bir hayat dilersen, ey hakîm, işin ve sözün iyi olsun.

Söz deve burnu gibi yularlıdır. O dişi deveboynu gibi nereye çekilirse oraya gider.

Sözü bilerek söyleyen çok kimse var. Benim için sözü anlayan adam azizdir.

Akıl süsü dil, dil süsü söz; insanın süsü yüz, yüzün süsü gözdür.

Söz kara yere mavi gökten indi; insan kendisine sözü ile değer verdirdi.

Dîvânü Lugâti't-Türk'ten:

Kuru kaşık ağza, kuru söz kulağa yaraşmaz.

Dil ile sofraya erişilir.

Dil ile bağlanan dişle çözülmez.

Sözün tadına dalan kimse esir olur.

Çok sözü anlamak olmaz, İnsan çok sözü anlayamaz.

Atâbetü'l-Hakâyık'tan:

Edeplerin başı dili gözetmektir.

Düşünerek konuşan adamın sözü, sözün iyisidir.

Ağzın ve dilin ziyneti doğru sözdür.

Doğru söz, bal ve yalan söz soğan gibidir, soğan yiyip ağzı acılandırma; bal ye. Yalan söz hastalık ve doğru söz şifâ gibidir.

Sözü düşünerek söyle, acele etme; sözünü sakla ki, sonra başını saklamayasın.

5. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM KURALLARI

Bu bölümde ele alınan konular:

5. TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM KURALLARI
5.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Yazımlar
5.2. Seslerin Söylenişinden Kaynaklanan Yazımlar
5.3. Ek ve Kelime Ayrımından Kaynaklanan Yazımlar
5.4. Noktalama İşaretli Yazımlar
5.5. Kelime Birleşmelerinden Kaynaklanan Yazımlar
5.6. Satır Sonlarındaki Hecelerin Ayrılmasından Kaynaklanan Yazımlar
5.7. Sayıların Yazımı
5.8. Tarih, Ay, Gün ve Saatlerin Yazımı
5.9. Büyük Harflerin Yazımı
5.10. Alıntı Kelimelerin Yazımı
5.11. Yabancı Özel Adların Yazımı
5.12. Atasözleri, Vecizeler, Deyimler ve İkilemelerin Yazımı
5.13. Kısaltmaların yazılışı

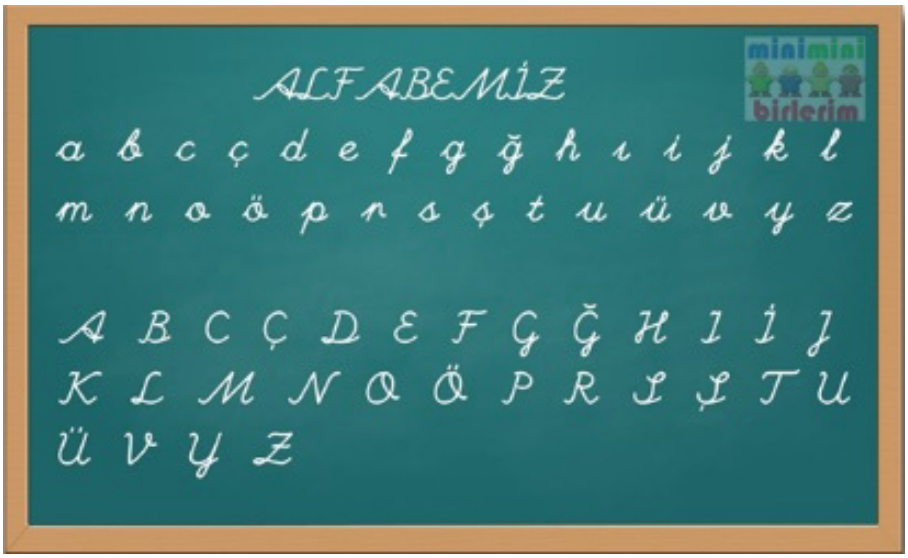

Bu konu, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan yazım kılavuzları, özellikle de 2012 baskısı ile Kurumun internet sitesindeki *"Yazım Kılavuzu ve Kurallar"* ilişimindeki (linkindeki) bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. Konu, bazı yerlerde bu eserden ya da ilişimde verilen bilgilerden hemen hemen olduğu gibi iktibas edilmiştir.

Türkiye Türkçesinde yazım kuralları zaman zaman değişmektedir. Bu kaçınılmazdır; çünkü dil de, tıpkı insan hayatı gibi, günden güne değişmektedir. Dilimizi doğru konuşmak kadar doğru yazmak da çok önemlidir. Bu nedenle dilimizdeki değişimleri takip etmenin en iyi yolu, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Yazım (İmla) kılavuzlarını esas almaktır. *"Dilde birlik"* açısından Türk Dil Kurumu Yazım kılavuzlarının esas alınması çok önemlidir. Diğer yazım kılavuzları da dilimizin gelişimi ve korunması açısından zaman zaman önemli rol oynamışlar ama dilde birlik çabaları açısından bir ikilem de oluşturmuşlardır. Bir ülkede herkes aynı şekilde konuşamaz, düşünemez; ama aynı şekilde yazabilir. Bu, dilin gücü ve kullanımı açısından çok önemlidir.

Bu bölümde verilen kurallar, Türk Dil Kurumunun internet sitesinde yayımlanan ve sürekli güncellenen Yazım Kılavuzu esas alınarak verilmiştir. *"Dilde birlik"* açısından bu kurallara uymanın zorunlu olduğu ve bunun millî bir sorumluluk olabileceğini kanaatini taşımakla birlikte karınca kararınca da olsa katkı olması amacıyla bazı kurallarla ilgili eleştiriler de yapılmıştır. Bunun yanı sıra bazı kuralların kalıcılığını sağlamak için de sebepleri üzerine yaklaşımlar sunulmuştur.

5.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Yazımlar

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin yazılışında, özellikle İstanbul ağzındaki değişimler nedeniyle, önemli değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin bazısı yazı diline yansımış bazısı ise yansımamıştır.

Yazı diline yansıyan ve yansımayan durumlar şunlardır:

5.1.1. Ses benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.1.1. Ünlü benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.1.1.1. İlk ünlüye benzeşmekten kaynaklanan durumlar

1. İlk ünlüsü düz, ikinci ünlüsü yuvarlak olan kelimelerde ilk ünlü, ikinci ünlüyü de kendisine benzemeye zorlamıştır; yani o ünlüyü düz ünlü hâline dönüştürmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
içün	*içün*	*için*
altun	*altun*	*altın*

2. Kendinden önceki kelimeye bitişik yazılan *"ki"* bağlacı kendinden önceki yuvarlak ünlü ile benzeşir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
çünki	*çünki*	*çünkü*
bugünki	*bugünki*	*bugünkü*
dünki	*dünki*	*dünkü*

5.1.1.1.2. Son ünlüye benzeşmekten kaynaklanan durumlar

"Kul" anlamına gelen Arapça *"abd"* kelimesiyle kurulmuş olan özel adlarda, bu harflerden sonra gelen ünlünün *"u"* ya da *"ü"* olması, ikinci isme bağlıdır; eğer ikinci isimde bir ince ünlü varsa, *"ü"*; yoksa, *"u"* kullanılır. Bu durum yazı diline yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
'abdu'l-âziz	*Abd**u**laziz*	*Abd**ü**laziz*
'abdu'l-hâmit	*Abd**u**lhamit*	*Abd**ü**lhamit*
'abdu'l-kâdir	*Abd**u**lkadir*	*Abd**ü**lkadir*
'abdu'l-kerîm	*Abd**u**lkerim*	*Abd**ü**lkerim*
'abdu'l-mecîd	*Abd**u**lmecit*	*Abd**ü**lmecit*
'abdu'r-rahîm	*Abd**u**rrahim*	*Abd**ü**rrahim*

5.1.1.2. Ünsüz benzeşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.1.2.1. "B" ünsüzünün sertleşmesinden kaynaklanan durumlar

Alıntı kelimelerde *"s"* sert ünsüzünden sonra gelen yumuşak *"b"* ünsüzü (dudak ünsüzü), *"s"* sert ünsüzünün baskın söylenişinin etkisinde kalarak, ünsüz benzeşmesine uğrayıp *"p"* ye dönüşür; bu durum yazı diline de yansıtılmıştır.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*i**s**bât*	*i**sb**at*	*i**sp**at*
*mu**s**bet*	*mü**sb**et*	*mü**sp**et*
*ni**s**bet*	*ni**sb**et*	*ni**sp**et*
*te**s**bîh*	*te**sb**ih*	*te**sp**ih*
*te**s**bît*	*te**sb**it*	*te**sp**it*

Uyarı: *"S"* dışındaki sert ünsüzlerden sonra gelen yumuşak *"b"* ünsüzü (dudak ünsüzü), kendinden önceki sert ünsüzü kendi söylenişinin etkisinde bırakarak onların etkisinde kalmaz ve kendini korur. Böylece bu ünsüzlerden sonra gelen *"b"*ler asla *"p"*ye dönüşmez:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
ikbâl	*i**kp**al*	*i**kb**al*
makbûl	*ma**kp**ul*	*ma**kb**ul*
tatbîk	*ta**tp**ik*	*ta**tbi**k*
tesbîh	*te**şp**ih*	*te**şb**ih*
tekbîr	*te**kp**ir*	*te**kb**ir*

5.1.1.2.2. "C" ünsüzünün sertleşmesinden kaynaklanan durumlar

Alıntı kelimelerde *"c"* yumuşak ünsüzünden sonra gelen seet ünsüzler, bu ünsüzü kendi söylenişlerinin tesirinde bırakarak, bir başka ifadeyle *"c"* ünsüzü kendinden sonra gelen sert ünsüzlerinin söylenişinin tesirinde kalarak, ünsüz benzeşmesine uğrayıp *"ç"* ye dönüşür ve *"ç"* ile yazılır; bu durum yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
ictihâd	*i**c**tihat*	*i**ç**tihat*
muctehid	*mü**c**tehit*	*mü**ç**tehit*
ictimâ'î	*i**c**timai*	*i**ç**timai*
mechûl	*me**c**hul*	*me**ç**hul*

Uyarı: *S*ert ünsüzlerden sonra gelen *"c"* ünsüzü (damak-diş ünsüzü), kendinden önceki sert ünsüzü kendi söylenişinin etkisinde bırakarak onların etkisinde kalmaz ve kendini korur. Böylece bu ünsüzlerden sonra gelen *"c"* ler asla *"ç"* ye dönüşmez:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
mescid	*mesçit*	*mescit*
tehcîr	*tehçir*	*tehcir*
tescîl	*tesçil*	*tescil*

5.1.1.2.3. "D" ünsüzünün sertleşmesinden kaynaklanan durumlar

1. *S*ert ünsüzlerden önce gelen *"d"* ünsüzü (diş ünsüzü), kendinden sonraki sert ünsüzün söylenişinin tesirinde kalarak sertleşme eğilimi gösterir ve yine kendisi gibi bir diş ünsüzü olan sert ünsüz *"t"* ye dönüşür. Bu durum da yazı diline **yansıtılmıştır**:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
medhiyye	*me**d**hiye*	*me**th**iye*
tedkîk	*te**d**kik*	*te**tk**ik*

Uyarı: Alıntı kelimelerde sert ünsüzlerden sonra gelen *"d"* yumuşak ünsüzü (diş ünsüzü), kendinden önceki sert ünsüzün etkisinde kalarak söylenişte yine bir diş ünsüzü olan *"t"* sert ünsüzüne dönüşme eğilimi gösterse de bir kelime (*"miktar"* kelimesi) hariç birçok kelimede, anlamda değişime yol açmamak için, korunmuştur. Bu duruma *"d"* den sonra gelen uzun ünlülerin de sebep olduğu söylenebilir.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
takdîm	*taktim*	*ta**k<u>d</u>**im*
takdîr	*taktir*	*ta**k<u>d</u>**ir*
tasdîk	*tastik*	*ta**s<u>d</u>**ik*

2. Dilimize Farsçadan geçen *"-dar"* ekindeki *"d"* sesi, kendinden önceki kök hâlindeki kelimenin sonu sert ünsüzle bitmişse sert ünsüzün söylenişinin etkisinde kalıp ünsüz benzeşmesine uğrayarak *"t"*ye dönüşür. Bu da yazı diline yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
emekdâr	*emekdar*	*emek<u>t</u>ar*
minnetdâr	*minnetdar*	*minnet**<u>t</u>**ar*
silâhdâr	*silahdar*	*silah<u>t</u>ar*
tarafdâr	*tarafdar*	*taraf<u>t</u>ar*

5.1.2. Ses dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.2.1. Ünlü dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

1. *"-yor"* eki kendinden önce gelen düz-geniş ünlüler *"a"* ve *"e"* yi zorlayarak kendisine yakın söyletmeye, dolayısıyla darlaştırmaya zorlar. Bunun neticisende de *"a"*, *ı* ya da *u*'ya; *"e"* ise *i* ya da *ü*'ye dönüşür. Bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*ağl**<u>a</u>**-**yor***	*ağlayor*	*ağlıyor*
*oyn**<u>a</u>**-**yor***	*oynayor*	*oynuyor*
*bekl**<u>e</u>**-**yor***	*bekleyor*	*bekliyor*
*görm**<u>e</u>**-**yor***	*görmeyor*	*görmüyor*

2. *"y"* ünsüzü *"demek"* ve *"yemek"* fiillerinin sonuna gelen eklerde araya kaynaştırma ünsüzü olarak girer. Böylece *"y"* kendinden önceki ünlüyü zorlayarak kendisine yakın söyletmeye, dolayısıyla darlaştırmaya zorlar. Bunun neticisende de *"e"* ünlüsü *"i"* ye dönüşür. Bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*d**e**-**y**-**en***	*deyen*	*diyen*
*d**e**-**y**-**erek***	*deyerek*	*diyerek*
*d**e**-**y**-**ecek***	*deyecek*	*diyecek*
*y**e**-y-en*	*yeyen*	*yiyen*
*y**e**-**y**-**erek***	*deyerek*	*diyerek*
*y**e**-**y**-**ecek***	*deyecek*	*diyecek*

5.1.2.2. Ünsüz dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.2.2.1. "B" ünsüzünün dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Yumuşak ünsüzlerden dudak ünsüzü olan *"b"*, Türk'ün ağzında kelime sonunda rahat bir söyleyişle asla söylenmez ya da söylenemez. Bu nedenle kelime sonlarındaki *"b"* ler *"p"* ye dönüştürülerek söylenir. Bu durum yazı diline de **yansıtılmıştır**:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
kitâb	*kita**b***	*kita**p***
hitâb	*hita**b***	*hita**p***
sebeb	*sebe**b***	*sebe**p***
cevâb	*ceva**b***	*ceva**p***
bîtâb	*bita**b***	*bita**p***
harâb	*hara**b***	*hara**p***

5.1.2.2.2. "C" ünsüzünün dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

Yumuşak ünsüzlerden damak-diş ünsüzü olan *"c"*, Türkiye Türkçesi konuşan Türk'ün ağzında kelime sonunda rahat bir söyleyişle asla söylenmez ya da söylenemez. Bu nedenle kelime sonlarındaki *"c"* ler *"ç"* ye dönüştürülerek söylenir. Bu durum yazı diline de **yansıtılmıştır**:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
harâc	*harac*	*haraç*
'ilâc	*ilac*	*ilaç*
serrâc	*sarac*	*saraç*

Uyarı: Bu kuralın bir-iki istisna kelimesi bulunmaktadır: *sac*. Bunlar da Türkçe kökenli kelimelerdir.

5.1.2.2.3. "D" ünsüzünün dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Türkçede kelime sonunda *"d"* sesini çıkarmak, telaffuz etmek zordur. Bir başka ifadeyle, kelime sonundaki *"d"* sesi Türk'ün ağzında çok zor şekillenen bir sestir ve söylenmesi zordur. Bu nedenle kelime sonlarındaki *"d"* ler *"t"* ye dönüştürülerek söylenir. Bu durum yazı diline de **yansıtılmıştır**.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
Muhammed	*Muhamme**d***	*Muhamme**t***
Hâlid	*Halid*	*Hali**t***
'Abdu'l-hâmid	*Abdülhami**d***	*Abdülhami**t***
evlâd	*evla**d***	*evla**t***
'inâd	*ina**d***	*ina**t***
redd	*re**d***	*re**t***

Uyarı: Bu kuralın bir-iki istisna kelimesi bulunmaktadır: *ad, od*. Bunlar da Türkçe kökenli kelimelerdir.

2. Sonu *"din"* ile biten özel adlarda, *"din"* kelimesinin başındaki *"d"* ve kendinden önceki *"d"*, *"t"* ye dönüşmüştür:

Türkiye Türkçesinde iç seste yumuşak ünsüz (diş ünsüzü) *"d"* nin telaffuzu özellikle çift *"d"* nin telaffuzu zordur. Türkçede birbirinin aynısı iki ünsüz, özellikle de yumuşak iki ünsüz, söyleyişte zorluk oluşturur. Bu nedenle alıntı kelimelerde iki *"d"* sesinin yan yana telaffuzu Türk'ün ağzında sertleşme eğilimi gösterdiği için bu ünsüzler *"t"* ye dönüşür ve bu şekilde kullanılır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
Hayre'd-dîn	*Hayre**dd**in*	*Hayre**tt**in*
Selâha'd-dîn	*Selaha**dd**in*	*Selaha**tt**in*
Necme'd-dîn	*Necme**dd**in*	*Necme**tt**in*

5.1.2.2.4. "Ğ" sesinin dönüşümünden kaynaklanan durumlar

1. Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlü *"ö"* sesinden sonra gelen *"ğ"* lerin, *"v"* ye dönme eğilimi Türkiye Türkçesinde güçlenmiş ve bu kelimeler artık *"v"* li kullanılmaya başlanmıştır. Bunun da sebebi yuvarlak ünlü *"ö"* sesinin kendinden sonraki yumuşak ünsüz (arka damak ünsüzü) *"ğ"* yi söyleyişte zayıf düşürmesidir. Bu durum yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*dö**ğ**mek*	*dö**y**mek*	*dö**v**mek*
ö**ğ***mek*	ö**y***mek*	ö**v***mek*
*sö**ğ**mek*	*sö**y**mek*	*sö**v**mek*

Önemli: *"Ö"* sesinden sonra gelen her kelimede bu *"v"* li söyleyişler olmayabilir. Bazı kelimelerde *"v"* nin yerini ya *"y"* li kullanımlar almıştır ya da *"ğ"* li kullanımlar zayıf da olsa varlığını sürdürmüştür. Bu tür kullanımlarda kelimeler yazı dilinde de *"ğ"* li kullanılmaya devam etmektedir:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
***ö**ğretim*	*öyretim*	*öğretim*
***ö**ğün*	*öyün*	*öğün*
***ö**ğretmen*	*öyretmen*	*öğretmen*
***ö**ğrenci*	*öyrenci*	*öğrenci*
***ö**ğüt*	*öyüt*	*öğüt*
***ö**ğlen*	*öylen*	*öğlen*

2. Türkiye Türkçesinde ince ünlülerden sonra gelen *"ğ"* lerin, *"y"* ye dönme eğilimleri çok güçlüdür. Bu durum, konuşma diline yansısa da yazı diline yansıtılmamıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*e**ğ**itim*	*eyitim*	*eğitim*
*de**ğ**işim*	*deyişim*	*değişim*
*be**ğ**enmek*	*beyenmek*	*beğenmek*
*i**ğ**renç*	*iyrenç*	*iğrenç*

5.1.2.2.5. "N" ünsüzünün dönüşmesinden kaynaklanan durum

Dudak ünsüzü olan *"b"*, kendinden önce gelen diş ünsüzü *"n"* yi söyleyişte zorlayarak yine kendisi gibi dudak ünsüzü olan *"m"* gibi söyletir ya da *"m"* ye yakın söyletir. Bir başka ifadeyle dudak ünsüzü olan *"b"*, kendinden sonraki ünsüzü de dudak ünsüzüne benzeştirir.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*çe**nb**er*	*çe**nb**er*	*çe**mb**er*
*gu**nb**ed*	*kü**nb**et*	*kü**mb**et*
*a**nb**ār*	*a**nb**ar*	*a**mb**ar*
*cā**nb**āz*	*ca**nb**az*	*ca**mb**az*
*sakla**nb**aç*	*sakla**nb**aç*	*sakla**m**baç*
*dola**mb**aç*	*dola**nb**aç*	*dola**mb**aç*
çâr+şenbe	*çarşa**nb**a*	*çarşa**mb**a*
penc+şenbe	*perşe**nb**e*	*perşe**mb**e*

Uyarı: Bu dönüşüm şu durumlarda görülmez:

1. Özel isimlerde: İsta***nb***ul, Safra***nb***olu

Önemli: *"Çarşa**mb**a"* (Samsun'un ilçesi) ve *"Perşe**mb**e"* (Ordu'nun ilçesi) ilçelerinin adlarının yazımında *"m"* li yazım korunur.

2. Birleşik kelimelerde: *bi**nb**aşı, o**nb**aşı, bi**n b**ir, kadı**nb**udu*

5.1.2.2.6. "Z" ünsüzünün dönüşmesinden kaynaklanan durum

"Söz" isminden sonra isimden fiil yapım eki olarak *"-le/ -la"* geldiğinde sondaki "z", *"y"ye* dönüşür:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
söz+le-mek	*sö**z**lemek*	*sö**y**lemek*

Önemli: Sonu *"y"* ye dönüşen bu kullanımlarda *"söy"* ifadesinin ardına gelen eklerden biri *"-yor"* olduğunda diğer ekin sonundaki ünlü de daralmaya uğrar:

*söz-**le**-yor < söy-**le**-yor < söy-**lü**-yor*

5.1.2.2.7. "P, Ç, T, K" sert ünsüzlerinin dönüşmesinden kaynaklanan durumlar

1. Sonu *"p, ç, t, k"* ile biten bazı kelimeler, ünlü ile başlayan ekler aldıklarında yumuşamaya uğrarlar. Bu durumda *"p"*, *b*'ye; *"ç"*, c'ye; *"t"*, d'ye; *"k"*, ğ'ye dönüşür.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
kitâb	*kitapı*	*kita**b**ı*
ağaç	*ağaçı*	*ağa**c**ı*
geçit	*geçiti*	*geçi**d**i*
çiçek	*çiçeki*	*çiçe**ğ**i*

2. Sonu *"t"* ünsüzü ile biten bazı fiiller, bazı ekler aldıklarında sonlarındaki *"t"*, *"d"*ye dönüşür.

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*gi**t**-*	*gi**t**iyor* *gi**t**ecek*	*gi**d**iyor* *gi**d**ecek*
*e**t**-*	*e**t**iyor* *e**t**ecek*	*e**d**iyor* *e**d**ecek*

Uyarı:

1. Sonu *p, ç, t, k* ünsüzleri ile biten çoğu Türkçe kökenli tek heceli bazı sözcüklerde bu dönüşüm olmayabilir:

koç-u *ko**ç**u*

süt-e *sü**t**e*

Uyarı: Tek heceli bazı Türkçe kökenli sözcüklerde, özellikle de sonu *"k"* ile biten sözcüklerde bu dönüşüm daha çok görülür:

*ço**k**-u* *ço**ğ**u*

2. Sonu *"k"* ünsüzü ile biten iki heceli bazı alıntı sözcüklerde bu dönüşüm olmaz.

*huku**k**-u* *huku**k**u*

*ahla**k**-ı* *ahla**k**ı*

5.1.3. Ses düşmesinden kaynaklanan durumlar

5.1.3.1. Ünlü düşmesinden kaynaklanan durumlar

Dilimizde iki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu ünlüler yazılmaz. Bu düşme şu durumlarda görülür:

1. Organ adı bildiren sözcüklerde

İkinci hecelerinde dar ünlü bulunduran organ adları, ünlü ile başlayan ekler aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer. Bu durum yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*ağ̱ız-ı /ağ̱ız-***a** */ağ̱ız-**ın***	*ağ̱ızı / ağ̱ıza / ağ̱ızın*	*ağzı / ağza / ağzın*
*bur**u**n-**u** / bur**u**n-**a** / burun-**un***	*burunu / buruna / burunun*	*burnu / burna / burnun*
*alı̱n-ı / alı̱n-***a** / alı̱n-**ın***	*alını / alına / alının*	*alnı / alna / alnın*
*bey**i**n-**i** / bey**i**n-**e** / bey**i**n-**in***	*beyini / beyine / beyinin*	*beyni / beyne / beynin*
*boy**u**n-**u** / boy**u**n-**a** / boy**u**n-**un***	*boyunu / boyuna / boyunun*	*boynu / boyna / boynun*
*gen**i**z-**i** / gen**i**z-**e** / gen**i**z-**in***	*genizi / genize / genizin*	*genzi / genze / genzin*
*karın-ı /karı̱n-***a** / karı̱n-**ın***	*karını / karına / karının*	*karnı / karna / karnın*
*bağır-ı / bağ̱ır-***a** / bağ̱ır-**ın***	*bağırı / bağıra / bağırın*	*bağrı / bağra / bağrın*
*böğür-ü / böğ̱ür-***e** / böğ̱ür-**ün***	*böğürü / böğüre / böğürün*	*böğrü / böğre / böğrün*
*göğüs-ü /göğ̱üs-***e** /göğ̱üs-**ün***	göğüsü / göğüse / göğüsün	*göğsü / göğse / göğsün*
*beniz-i / ben**i**z-**e** / ben**i**z-**in***	*benizi / benize / benizin*	*benzi / benze / benzin*
*gönül-ü / gönü̱l-***e** / gönü̱l-**ün***	*gönülü / gönüle / gönülün*	*gönlü / gönle / gönlün*

2. Akrabalık, yakınlık bildiren bazı sözcüklerde

Bu sözcükler ünlü ile başlayan ekler aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer. Ekin başındaki ünlü, ikinci hecedeki dar ünlüyü söyleyiş zorluğuna iter ve onu söyleyişten düşürür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*kayı̱n+ı / kayı̱n+**a** / kayı̱n+ın*	*kayı̱nı / kayı̱na / kayı̱nın*	*kaynı / kayna / kaynın*
*oğ**u**l+**u** /oğ**u**l+**a** / oğ**u**l+**un***	*oğ**u**lu /oğ**u**la / oğ**u**lun*	*oğlu /oğla / oğlun*

Önemli: *"Kayın"* ifadesiyle kurulan birleşik sözcüklerin bazılarında da yine bu sözcükte düşme görülür:

Kelimeler	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
kayı̱n+ana	*kayı̱nana / kayın ana*	*kaynana*
kayı̱n+ata	*kayı̱nata / kayın ata*	*kaynata*

3. Bazı alıntı sözcüklerde

Alıntı bazı sözcükler, Türkçeleştirilirken sondaki iki ünsüzün arasına mutlaka bir ünlü girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. Bu durumda araya giren ünlü, yazı diline de yansıtılmıştır. Bu kelimeler ünlü ile başlayan ekler aldıklarında, ikinci hecelerindeki ünlü tekrar düşer. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin Türkçeleşmiş hâli	Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*sa**br***	*sab<u>ı</u>r*	*sabır+ı*	*sab<u>ı</u>rı*	*sabrı*
*ka**hr***	*kah<u>ı</u>r*	*kahır+ım*	*kah<u>ı</u>rım*	*kahrım*
*ci**sm***	*cis<u>i</u>m*	*cisim+**e***	*cis<u>i</u>me*	*cisme*
*re**sm***	*res<u>i</u>m*	*resim+**in***	*res<u>i</u>min*	*resmin*

Türkçeleşmiş bu sözcükler, Türkçe yardımcı fiillerle *(et-, edil-, eyle-, ol-, olun)* kullanılmaları durumunda da, ikinci hecelerindeki dar ünlü yine düşer ve bu durum da yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı yardımcı fiil	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*dev**ir**+**etmek***	*dev<u>i</u>retmek / devir etmek*	*devretmek*
*dev**ir**+**edilmek***	*dev<u>i</u>redilmek / devir edilmek*	*devredilmek*
*sabır+**eylemek***	*sab<u>ı</u>reylemek / sabır eylemek*	*sabreylemek*
*kahır+**olmak***	*kah<u>ı</u>rolmak / kahır olmak*	*kahrolmak*

4. Bazı sözcüklerin *"-Ik, -Il, -Im, IntI"* eklerini alması durumunda

4.1. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunan sözcükler, dar ünlü ile başlayan *"-Ik, -Il, -Im, -IntI"* eklerini aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum, yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*ayı̲r-**ık***	*ayırık*	*ayrık*
*ayı̲r-**ıl-mak***	*ayırılmak*	*ayrılmak*
*ayı̲r-**ım***	*ayırım*	*ayrım*
*ayır-**ıntı***	*ayırıntı*	*ayrıntı*
*devir-**ik***	*devirik*	*devrik*
*devir-**il-mek***	*devirilmek*	*devrilmek*
*devir-**im***	*devirim*	*devrim*
*çevir-**il-mek***	*çevirilmek*	*çevrilmek*
*çevir-**im***	*çevirim*	*çevrim*
*kıvır-**ık***	*kıvırık*	*kıvrık*
*kıvır-**ıl-mak***	*kıvırılmak*	*kıvrılmak*
*kıvır-**ım***	*kıvırım*	*kıvrım*
*sıyır-**ık***	*sıyırık*	*sıyrık*
*sıyır-**ıl***	*sıyırılmak*	*sıyrılmak*
*savur-**uk***	*savuruk*	*savruk*
*savur-**ul-mak***	*savurulmak*	*savrulmak*

4.2. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunan sözcükler, "*-l*" ekini aldıklarında da ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*diri+**l-ik***	*diri̲lik*	*dirlik*

5. İkinci hecelerinde dar ünlü bulunduran bazı kelimelerin bazı yapım eklerini almaları durumunda ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer ve bu durum yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*kok**u̲**+**la**-mak*	*kokulamak*	*koklamak*
*sızı̲+**la**-mak*	*sızılamak*	*sızlamak*
*sarı̲+**ar**-mak*	*sarılarmak*	*sararmak*
*oy**u̲**n+**a**-mak*	*oyunamak*	*oynamak*
*yeş**i̲**l+**er**-mek*	*yeşilermek*	*yeşermek*

5.1.3.2. Ünsüz düşmesinden kaynaklanan durumlar

Türkiye Türkçesinde ünsüz düşmesi şu durumlarda görülür:

1. Sonu *"k"* ile biten sözcükler, sonlarına *"-cIK"* ekini aldıklarında kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki "k", söyleyiş zorluğundan, iki aynı sesin art arda söylenişinden dolayı düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*sıca**k**-**cık***	*sıcakcık*	*sıcacık*
*küçü**k**-**cük***	*küçükcük*	*küçücük*
*ufa**k**-**cık***	*ufakcık*	*ufacık*
*büyü**k**-**cek***	*büyükcek*	*büyücek*

2. Sonu *"k"* ile biten sözcükler, artlarına yapım eki olarak *"-l"* sonlarına da yine bir yapım eki olan isim-fiil eki olan *"-mEk"* ekini aldıklarında kelimenin kök ya da gövdesinin sonundaki *"k"*, söyleyiş zorluğundan, iki aynı sesin art arda söyleniş zorluğundan dolayı düşmüştür. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*alça**k**-**l**-mak*	*alçaklamak*	*alçalmak*
*seyre**k**-**l**-mek*	*seyreklemek*	*seyrelmek*
*küçü**k**-**l**-mek*	*küçüklemek*	*küçülmek*
*ufa**k**-**la**-mak*	*ufaklamak*	*ufalamak*

3. Sonlarında birbirinin aynısı iki ünsüz bulunduran alıntı bazı sözcükler, Türkiye Türkçesinde kelime sonunda söylenirken söyleyiş zorluğundan dolayı sonlarındaki ünsüz düşürülerek söylenir. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*ha**kk***	*hakk*	*hak*
*hi**ss***	*hiss*	*his*
*re**dd***	*redd*	*red*
*za**nn***	*zann*	*zan*

Önemli: Bu tür kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında düşen ünsüz ortaya çıkar:

*hak-**a** / hak**k**a, his-**imiz** / hiss**i**miz, ret-**i** / red**d**i, zan-ımca / zan**n**ımca*

4. Farsçadan dilimize girmiş "*hane*" sözüyle yapılan bazı birleşik kelimelerde, ilk kelimenin sonunun ünlü ile bittiği durumlarda, "*h*" ve "*a*" sesi düşer ve bu da yazı diline yansıtılır:

Kelime	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
eczane	*ecza**ha**ne*	*eczane*
pastane	*pasta**ha**ne*	*pastane*
postane	*posta**ha**ne*	*postane*
hastane	*hasta**ha**ne*	*hastane*

Önemli: "*Hane*" sözüyle yapılan bazı birleşik kelimelerde ise, ilk kelimenin sonunun ünsüz ile bittiği durumlarda, "*h*" sesi korunur ve bu da yazı diline yansıtılır.

Kelime	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
kütüphane	*kütüpane*	*kütüp**h**ane*
darphane	*darpane*	*darp**h**ane*
mapushane	*mapusane*	*mapus**h**ane*
hapishane	*hapisane*	*hapis**h**ane*
dershane	*dersane*	*ders**h**ane*

5.1.4. Ses türemesinden kaynaklanan durumlar

5.1.4.1. Ünlü türemesinden kaynaklanan durumlar

1. Sonu ünsüz ile biten sözcükler *"-yor"* eki almaları durumunda, kelimenin sonu ünsüzle bittiği için ve ek de ünsüzle başladığı için araya mutlaka bir ünlünün girmesi gerekir ki kelime söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*gel-**yor***	*gelyor*	*gel**i**yor*
*yap-**yor***	*yapyor*	*yap**ı**yor*
*gör-**yor***	*göryor*	*gör**ü**yor*
*kor-**yor***	*koryor*	*kor**u**yor*

2. *"K"* ünsüzünün dışında bir ünsüzle biten bazı sözcükler *"-cIk"* eki almaları durumunda, kelimenin sonu ünsüzle bittiği için ve ek de ünsüzle başladığı için araya mutlaka bir ünlünün girmesi gerekir ki kelime söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*dar-**cık***	*darcık*	*dar**a**cık*
*az-**cık***	*azcık*	*az**ı**cık*
*bir-**cik***	*bircik*	*bir**i**cik*
*gül-**cük***	*gülcük*	*gül**ü**cük*

3. Bazı pekiştirme ifadelerinde, anlamı ve ses değerini kuvvetlendirmek için sonu ünsüzle biten pekiştirme ifadesi ile ünsüzle başlayan ikinci sözcüğün girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. İşte bu durumda araya giren ünlü, yazı diline yansıtılır:

Pekiştirme ifadesi	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
güpgündüz	*güpgündüz*	*güp**e**gündüz*
sapsağlam	*sapsağlam*	*sap**a**sağlam*
çepçevre	*çepçevre*	*çep**e**çevre*

4. Sonu iki ünsüzle biten Türkçe kökenli olmayan bazı sözcükler, Türkçeleştirilirken sondaki iki ünsüzün arasına mutlaka bir ünlü girmesi gerekir ki kelime doğru söylenebilsin. Bu durumda araya giren ünlü de yazı diline yansıtılmıştır:

Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
ömr	*ömr*	*öm**ü**r*
akl	*akl*	*ak**ı**l*
fikr	*fikr*	*fik**i**r*
zikr	*zikr*	*zik**i**r*

5.1.4.2. Ünsüz türemesinden kaynaklanan durumlar

1. Alıntı bazı kelimeler Türkçeleştirilirken iç seste yan yana bulunan iki ünlünün söylenmesi zor olduğundan araya kaynaştırma ünsüzü olan *"y"* girer. *"a"* ve *"i"* ünlülerinin arasına girecek en uygun ünsüz, *"y"* ünsüzüdür. Araya giren bu *"y"*, bir söyleyiş kolaylığı oluşturur. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin Türkçeleşmiş hâli	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
fi'ât	*fi**y**at*	*fiat*	*fiyat*
fâ'ide	*fa**y**da*	*faide*	*fayda*

Önemli: Bu kelimelerin asıllarında, iç seslerindeki ünlüler arasında hemze ya da ayın harfleri bulunmaktadır.

Uyarı: İçinde *"a"* ve *"i"* ünlüsü bulunan kelimelerde iki ünlünün yan yana kullanımı daha yaygındır:

*f**ai**z, **ia**de, ş**ai**r, l**ai**k, f**ai**l*

2. Alıntı bazı kelimeler Türkçeleştirilirken iç seste yan yana bulunan iki ünlünün söylenmesi zor olduğundan araya diş-dudak ünsüzü olan *"v"* girer. *"a"* ve *"u"* ünlülerinin arasına girecek en uygun ünsüz *"v"* ünsüzüdür. Araya giren bu *"v"*, bir söyleyiş kolaylığı oluşturur. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin asıl hâli	Kelimenin Türkçeleşmiş hâli	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
toilette	*tu**v**alet*	*tualet*	*tu**v**alet*
toile	*tu**v**al*	*tual*	*tu**v**al*
laboratoire	*laborat**uvar***	*laboratuar*	*laboratuvar*
conservatoire	*konservat**uvar***	*konservatuar*	*konservatuvar*

Uyarı: İçinde *"u"* ve *"a"* ünlüsü bulunan her kelimede bu durum görülmez:

*f**ua**r, k**ua**för, p**ua**n, s**ua**re*

3. Sonları tek ünsüzle biten, kök hâlindeki alıntı bazı sözcükler, artlarına ünlü ile başlayan ekler aldıklarında sonlarındaki ünsüz ikizleşir. Bu ikizleşme olmzsa bu kelimelerin söylenmesi çok zor olur. Bunun için de kelimlerin sonundaki ünsüzün ikizleşmesi kaçınılmazdır. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelimenin Türkiye Türkçesindeki kök hâli	Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
cet	*cet+**i***	*cedi*	*ceddi*
his	*his+**i***	*hisi*	*hissi*
zan	*zan+**ım***	*zanım*	*zannım*
hak	*hak+**a***	*haka*	*hakka*

Önemli: Bu durumda sonu ikizleşen kelimeler, asıllarına dönmüş olur.

Türkçeleşmiş bu sözcükler, Türkçe yardımcı fiillerle *(et-, edil-, eyle-, ol-, olun-)* kullanılmaları durumunda da, sonlarındaki ünsüz yine ikizleşir ve bu durum da yazı diline yansıtılır:

Kelime ve aldığı y. fiil	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*his+**etmek***	*hisetmek / hiss etmek*	*hissetmek*
*zan+**eylemek***	*zaneylemek / zann eylemek*	*zanneylemek*
*ret+**olmak***	*redolmak / redd olmak*	*reddolmak*

5.2. Seslerin Söylenişinden Kaynaklanan Yazımlar

5.2.1. "K" ünsüzünün kalın söylenmesinden kaynaklanan durumlar

Türkçeye mahsus önemli seslerden biri *"ı"* dır. Alıntı kelimelerden bazıları Türkçeleştirilirken bu kelimelerdeki *"i"* ünlüsü , özellikle *"kalın k"* nin kullanıldığı kelimelerde *"ı"* ya dönüştürülmüştür. Bazı konuşmacılar, bu kelimeleri *"i"* li kullansa da bunların *"ı"* lı kullanımları daha yaygındır. Konuşma diline yansıyan bu durum, yazı diline de yansıtılmıştır:

Kelime	Kelimenin aslı	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*in**kı**lap*	*inkilâb*	*inkilap*	*inkılap*
*men**kı**be*	*menkabe*	*menkibe*	*menkıbe*
*a**kı**bet*	*'âkibet*	*akibet*	*akıbet*

Önemli: Kalın *"k"*den önceki ünlünün üzerinde düzeltme işareti bulunursa, *"k"* den önceki bu ünlü uzatılarak söylenir ve *"k"*den sonra gelen *"i"* sesi hem yazı dilinde hem de konuşma dilinde korunur:

*h**âki**m, h**âki**miyet*

5.2.2. "Y" ünsüzünün daraltıcı özelliğinden kaynaklanan durumlar

1. Sonu *"a, e"* ile biten fiiller, ünlüyle başlayan sıfat-fiil ve zarf-fiil eklerinden *"-An", "-AsI", "-AcAk", "-ArAk", "-AlI", "-A"*, eklerini aldıklarında araya giren *"y"* kaynaştırma ünsüzü, kendinden önceki *"a", "e"* ünlülerini daraltıp *"ı", "i"* ye dönüştürür; ama bu, **yazı diline yansıtılmaz**:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*at**la**-y-**an***	*atlıyan*	*atlayan*
*bek**le**-y-**en***	*bekliyen*	*bekleyen*
*ağla**ma**-y-**an***	*ağlamıyan*	*ağlamayan*
*gör**me**-y-**en***	*görmiyen*	*görmeyen*
*oy**na**-y-**an***	*oynıyan*	*oynayan*
*at**la**-y-**ası***	*atlıyası*	*atlayası*
*bek**le**-y-**esi***	*bekliyesi*	*bekleyesi*
*gör**me**-y-**esi***	*görmiyesi*	*görmeyesi*
*at**la**-y-**acak***	*atlıyıcak / atlayıcak*	*atlayacak*
*bek**le**-y-**ecek***	*bekliyicek / bekleyicek*	*bekleyecek*
*gör**me**-y-**ecek***	*g*örmi*yicek*	*görmeyecek*
*at**la**-y-**arak***	*atlıyarak*	*atlayarak*
*bek**le**-y-**erek***	*bekliyerek*	*bekleyerek*
*gör**me**-y-**erek***	*görmiyerek*	*görmeyerek*
*at**la**-y-**alı***	*atlıyalı*	*atlayalı*
*bek**le**-y-**eli***	*bekliyeli*	*bekleyeli*
*gör**me**-y-**eli***	*görmiyeli*	*görmeyeli*
*at**la**-y-**a-yım***	*atlıyayım*	*atlayayım*
*bek**le**-y-**e-yim***	*bekliyeyim*	*bekleyeyim*
*gör**me**-y-**e-yim***	*görmiyeyim*	*görmeyeyim*

2. Sonu *"a, e"* ile biten fiiller, gelecek zaman eki *"-AcAk"* ekini aldıklarında araya giren *"y"* kaynaştırma ünsüzü, kendinden önceki *"a"*, *"e"* ünlülerini daraltıp *"ı"*, *"i"* ye dönüştürür; ama bu, yazı diline yansıtılmaz.

Bu dönüşümde *"y"* ünsüzü kendisinden sonraki ünlüyü de daraltır.

	1. teklik	**2. teklik**	**3. teklik**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bekli**y**icem*	*bekliy**icen** / bekliyiceksin*	*bekli**y**icek*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bekle**y**eceğim*	*bekleyeceksin*	*bekleyecek*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bekli**y**icez*	*bekli**y**iceksiniz*	*bekli**y**icekler*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bekle**y**eceğiz*	*bekleyeceksiniz*	*bekleyecekler*

	1. teklik	**2. teklik**	**3. teklik**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*oynıyıcam*	*oynıyıcan / oynıyıcaksın*	*oynıyıcak*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*oynayacağım*	*oynayacaksın*	*oynayacak*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*oynıyıcaz*	*oynıyıcaksınız*	*oynıyıcaklar*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*oynayacağız*	*oynayacaksınız*	*oynayacaklar*

3. Sonu *"a, e"* ile biten fiiller, olumsuzluk eki *"-mA"* ekini aldıklarında araya giren *"y"* kaynaştırma ünsüzü, bu fiillerdeki *"a", "e"* ünlülerini daraltıp *"ı", "i"* ye dönüştürür ama bu **yazıya yansıtılmaz**.

Bu dönüşümde *"y"* ünsüzü kendisinden sonraki ünlüyü de daraltır:

	1. teklik	**2. teklik**	**3. teklik**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*beklemi**y**icem*	*beklemi**y**icen / beklemiyiceksin*	*beklemi**y**icek*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*beklemeyeceğim*	*beklemeyeceksin*	*beklemeyecek*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*beklemi**y**icez*	*beklemi**y**iceksiniz*	*beklemi**y**icekler*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*beklemeyeceğiz*	*beklemeyeceksiniz*	*beklemeyecekler*

	1. teklik	**2. teklik**	**3. teklik**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*oynamıycam*	*oynamıycan / oynamıycaksın*	*oynamıycak*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*oynamayacağım*	*oynamayacaksın*	*oynamayacak*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*oynamıycaz*	*oynamıycaksınız*	*oynamıycaklar*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*oynamayacağız*	*oynamayacaksınız*	*oynamayacaklar*

	1. teklik	**2. teklik**	**3. teklik**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bakmıycam*	*bakmıycan / bakmıycaksın*	*bakmıycak*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bakmayacağım*	*bakmayacaksın*	*bakmayacak*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bakmıycaz*	*bakmıycaksınız*	*bakmıycaklar*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bakmayacağız*	*bakmayacaksınız*	*bakmayacaklar*

4. "*de-*" ve "*ye-*" fiilleri, bazı ekler aldıklarında, araya giren *"y"* kaynaştırma ünsüzü, bu fiillerin sonundaki *"e"* yi darlaştırarak *"i"* ye dönüştürür ve bu durum, **yazıya yansıtılır**:

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı	Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*de-**y-en***	*deyen*	*diyen*	*ye-**y-en***	*yeyen*	*yiyen*
*de-**y-erek***	*deyerek*	*diyerek*	*ye-**y-erek***	*yeyerek*	*yiyerek*
*de-**y-ecek***	*deyecek*	*diyecek*	*ye-**y-ecek***	*yeyecek*	*yiyecek*
*de-**y-elim***	*deyelim*	*diyelim*	*ye-**y-elim***	*yeyelim*	*yiyelim*
*de-**y-e***	*deye*	*diye*	*ye-**y-e***	*yeye*	*yiye*
*de-**y-in-ce***	*deyince*	*diyince*	*ye-**y-ince***	*yeyince*	*yiyince*
*de-**y-ip***	*deyip*	*diyip*	*ye-**y-ip***	*yeyip*	*yiyip*

Uyarı: **"***Deyip"* kelimesindeki *"e"*, yazılışta korunur.

Özetle:

* Kaynaştırma harfi olarak kullanılan *"y"*, kendinden önceki ünlüyü daraltıcı özelliğe sahip olup bu durum konuşma diline yansısa da yazı diline henüz yansımamıştır:

  bekliyicek *bekliyecek*

* Asli olarak kullanılan *"y"* ise, -yor ekinde olduğu gibi, kendinden önceki ünlüyü daraltıcı özelliğe sahiptir; bu durum hem konuşma hem de yazı diline yansımıştır:

  bekleyor *bekliyor*

5. Sonu *"a, e"* ünlüsü ile biten fiiller, şimdiki zaman eki *"-yor"*u aldıklarında, söyleyişte de yazılışta da *"a"* sesi *"ı"* ya da *"u"*ya; e sesi ise *"i"* ya da *"ü"*ye dönüşür. Bu dönüşüm, yazı diline de yansıtılır.

Sonu *"-la/le"* ile biten fiillerde;

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*başl**a**-**yor***	*başl**a**yor*	*başl**ı**yor*
*izl**e**-**yor***	*izl**e**yor*	*izl**i**yor*
*gözl**e**-**yor***	*gözl**e**yor*	*gözl**ü**yor*

Sonu "*-ma/me*" ile biten fiillerde;

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*bakm**a**-**yor***	*bakm**a**yor*	*bakm**ı**yor*
*görm**e**-**yor***	*görm**e**yor*	*görm**ü**yor*
*işitm**e**-**yor***	*işitm**e**yor*	*işitm**i**yor*

Sonu "-na/ne" ile biten fiillerde;

Kelime ve aldığı ek	Yazı dilindeki yanlış kullanımı	Yazı dilindeki doğru kullanımı
*oyn**a**-**yor***	*oyn**a**yor*	*oyn**u**yor*
*kayn**a**-**yor***	*kayn**a**yor*	*kayn**ı**yor*

5.2.3. *"-AcAK"* ekinin daraltıcı özelliğinden kaynaklanan durumlar

Türkiye Türkçesinde değişim ve dönüşümünü, ifade yerindeyse, henüz tamamlamayan eklerden biri gelecek zaman eki *"-AcAK"* tır. Ek, bazen kendinden önceki bazen de kendinden sonraki seslerin etkisinde kalarak dönüşüme uğrar. Bu dönüşüm, ya ekin başındaki ünlünün değişimine ya da ekin sonundaki ünsüzün değişimine neden olur.

Sonuna *"-AcAk"* ekini alan fiillerde, söyleyişte ekin başındaki *"a"*, *ı* ya da *u*'ya; *"e"* de *i* ya da ü'ye dönüşür; ama bu durum yazı diline **yansıtılmaz**.

"a" nın *"ı"* ya da *"u"* ya dönüşmesi

	1. teklik	2. teklik	3. teklik
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*yap**ı**cam*	*yapıcan / yapıcaksın*	*yapıcak*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*yap**a**cağım*	*yap**a**caksın*	*yap**a**cak*

	1. çokluk	2. çokluk	3. çokluk
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*yap**ı**cağız (yapıcaz)*	*yapıcaksınız*	*yapıcaklar*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*yap**a**cağız*	*yap**a**caksınız*	*yap**a**caklar*

	1. teklik	2. teklik	3. teklik
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*sor**u**cam*	*sor**u**can / sor**u**caksın*	*sorucak*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*sor**a**cağım*	*sor**a**caksın*	*sor**a**cak*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*sorucağız (sorucaz)*	*sorucaksınız*	*sorucaklar*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*sor**a**cağız*	*sor**a**caksınız*	*sor**a**caklar*

"e" nin *"i"* ya da *"ü"* ye dönüşmesi

	1. teklik	2. teklik	3. teklik
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bil**i**cem*	*bilicen / biliceksin*	*bilicek*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bil**e**ceğim*	*bil**e**ceksin*	*bil**e**cek*
	1. çokluk	**2. çokluk**	**3. çokluk**
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*bil**i**cez*	*biliceksiniz*	*bilicekler*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*bil**e**ceğiz*	*bil**e**ceksiniz*	*bil**e**cekler*

	1. teklik	2. teklik	3. teklik
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*gör**ü**cem*	*görücen / görüceksin*	*görücek*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*gör**e**ceğim*	*gör**e**ceksin*	*gör**e**cek*

	1. çokluk	2. çokluk	3. çokluk
Yazı dilindeki yanlış kullanımı	*görücez*	*görüceksiniz*	*görücekler*
Yazı dilindeki doğru kullanımı	*gör**e**ceğiz*	*gör**e**ceksiniz*	*gör**e**cekler*

Önemli: Söyleyişte, özellikle son yıllarda, "*-AcAk*" ekinin başındaki ünlünün tamamen kullanılmadığı da görülmektedir: *yap-**cak**, bil-**cek***

5.3. Ek ve Kelime Ayrımından Kaynaklanan Yazımlar

Bu yazımlar, "*Yazımları birbirine karıştırılan ekler ve kelimeler*" şeklinde de adlandırılabilir.

5.3.1. Ek olan *"-de, -da"* ve bağlaç olan *"de, da"*nın yazımı

*Onlar ev**de** çalışacaklarmış.*

*Onlar ev **de** almışlar.*

5.3.1.1. Ek olan "-de, -da"

Türkiye Türkçesinde ek olan iki tane "*-de*" vardır.

1. Hâl eki olan "-de"

İsmin hâl eklerinden olan "*-de*", "*bulunma*" anlamı bildirir ve kendinden önceki ifadeye bitişik yazılır. Cümleden çıkarıldığında anlam bozulur.

*Yurt**ta** sulh, cihan**da** sulh... (Mustafa Kemal Atatürk)*

*Dil**de**, fikir**de**, iş**te** birlik… (İsmail Gaspıralı)*

*Maçı ev**de** izleyeceğim.*

*Bütün eşyalarım araba**da**.*

Önemli: Kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna ve ünsüz benzeşmesine uyarak "*-de, -da, -te, -ta*" biçimini alır:

Senin kitabın Oğuz'***da**, Ahmet'**te** değil.*

2. Sıfat türeten "*-de*"

Eklendiği kelimeyi sıfat durumuna sokan "*-de*", ek olması sebebiyle, kendinden önceki kelimeye bitişik yazılır.

*Sinemamızın göz**de** oyuncularından biri.*

5.3.1.2. Bağlaç olan "de, da"

Başlı başına bir kelime olduğu için kendinden önceki ifadeden ayrı yazılır. Cümleden çıkarıldığında, kısmî bir daralma olsa da, bazı kullanımlarda anlamda önemli bir bozulma olmaz.

*Ben **de** özledim.*

*Orhan **da** biliyor.*

*Sen **de** mi Britüs?*

*Güç **de** olsa başardı.*

*Yapma **da** gör.*

*İmlâmız, lisanımız düzelince; lisanımız **da** kafamız düzelince düzelecek; çünkü o **da** ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)*

Önemli: *"de"* bağlacı kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar ve *"da, de"* biçimini alır:

*B**a**b**a**m **da** bakacak, b**e**n **de** bakacağım.*

Uyarı: Bağlaç olan *de*, *"ta"* ya da *"te"* biçiminde kesinlikle kullanılamaz.

Önemli: "*Ya*" sözüyle birlikte kullanılan "*da*" mutlaka ayrı yazılır (*ya da).*

*Olmak **ya da** olmamak!*

Önemli: *"da, de"* bağlacını kendisinden önceki kelimeden kesme işareti ile ayırmak yanlıştır. Çünkü bağlaç, bağımsız bir kelimedir ve kendinden önceki kelimeden ayrı yazılır:

*Ali **de** geldi (Ali'de geldi* değil).

Önemli: *"da, de"* bağlacı abartma, kuvvetlendirme vb. durumları bildiren ifadelerde de kullanılır:

*Konuşur **da** konuşur.*

*Uyur **da** uyur.*

*Yeme **de** yanında yat!*

5.3.2. Ek olan *"-ki"* ve bağlaç olan *"ki"*nin yazımı

5.3.2.1. Ek olan "-ki"

Türkiye Türkçesinde ek olan iki tane *"-ki"* vardır.

1. Aitlik eki (İlgi zamiri) olan *"-ki"*

Bir ismin yerini tutan "-ki" eki; -de hâl ekinden, tamlayan ekinden ya da iyelik ekinden sonra gelir ve bitişik yazılır.

*Sende**ki** benim**ki** değil mi?*

*Bizim**ki**si bir aşk hikâyesi…*

*Gönlümde**ki** sensin.*

2. Sıfat türeten *"-ki"*

Eklendiği kelimeyi sıfat durumuna getiren *"-ki"* eki; -de hâl ekinden, zaman adlarından, yer-yön zarflarından sonra gelir ve bitişik yazılır.

*Dün**kü** maç çok heyecanlıydı.*

*Yarın**ki** sınav beni strese soktu.*

*Kişilik gelişiminde evde**ki** huzur çok önemli…*

Önemli: *"-ki"* eki çoğu kelimede ünlü uyumlarına uymaz: *akşam**ki**, yarın**ki**, duvarda**ki**, Turgut'un**ki***

Yalnız birkaç örnekte bu ek, ünlü uyumlarına uyar: *dün**kü**, öbür**kü***

5.3.2.2. Bağlaç olan *"ki"*

Başlı başına bir kelime olduğu için kendinden önceki ifadeden ayrı yazılır. Cümleden çıkarıldığında, kısmî bir daralma olsa da, bazı ifadelerde, anlamda önemli bir bozulma olmaz.

*Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter **ki** bu dil, şuurla işlensin. (Mustafa Kemal Atatürk)*

*Geçmiş zaman olur **ki** hayali cihan değer.*

*Böyle de olmaz **ki**!*

Önemli: *"ki"* bağlacının kullanımıyla ilgili durumlar

1. Anlam bakımından ilgili cümleleri birbirine bağlar:

*Dün gelecektin **ki** göresin.*

2. Özneyi, tümleci güçlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlar:

*Biz **ki** dünyanın en büyük imparatorluklarını kurmuş bir milletiz; şu hâlimize bak!*

3. *"Öyle, o kadar, o denli"* vb.nden sonra, kullanıldığı cümleye güç katar:

*Öyle **ki** paraya hiç tenezzül bile etmemiş.*

4. İkinci cümledeki yargının birincideki hareketin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını bildirir:

*Bir de baktım **ki** kapının önünde.*

5. İki cümlede anlatılan durumların uyuşmazlığını bildirir:

*Burada değildi **ki** gelsin.*

6. Yakınma, kınama vb. duygular anlatmak için cümlenin sonuna getirilir:

*O beni hiç sevmez **ki!** Sana güvenilmez **ki!***

7. Bir soru cümlesinin sonuna getirildiğinde şüphe veya endişe bildirir:

*Acaba gelmez mi **ki**? Babam geldi mi **ki**?*

8. Bazı kelimelerin sonuna bir ek gibi eklenerek birtakım zarflar, yeni edatlar oluşturur:

belki, çünkü, hâlbuki, mademki, sanki, meğerki, oysaki

9. Bazı kelimelerin sonuna eklenerek *bağlama ve cümle başı edatı* olarak kullanılır:

*demek **ki**, kaldı **ki**, bilmem **ki**, olur **ki**, oldu **ki***

5.3.3. Ek olan *"-mı, -mi"* ve edat olan *"mı, mi"*nin yazımı

5.3.3.1. Ek olan "-mı/-mi"

Türkiye Türkçesinde ek olan iki tane *"-mI"* vardır.

1. Soru eki olan *"-mı/-mi"*

"-mı, -mi, -mu, -mü" soru eki, gelenekleşmiş olarak, kendinden önceki kısımdan ayrı yazılır. Hem isimlerin hem de fiillerin sonuna gelir; kendinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar ve *"mı, mi, mu, mü"* biçimlerini alır:

*Ahmet okulda **mı**?*

*Annem de biliyor **mu**?*

Önemli: Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır:

*Şiir dinletisine gelecek **misin?** Yarın görüşebilir **miyiz?***

Uyarı: Birleşik fiillerde *-mi* soru eki iki kelimenin arasına da gelebilir:

*Vaz **mı** geçtin? Vazgeçtin **mi?***

2. Zarf-fiil eki olarak görevinde kullanılan *"-mi"*

Zarf-fiil eki kullanılan *"-ml"; "-ınca/-ince", "-dığı zaman"* anlamında kullanılır:

*Yağmur yağdı **mı** dışarı çıkamayız.*

*Babam geldi **mi** gideriz.*

5.3.3.2. Edat olan *"mi"*

Başlı başına bir kelime olduğu için kendinden önceki ifadeden ayrı yazılır. Cümleden çıkarıldığında, bazı ifadelerde, anlamda önemli bir bozulma olmaz. edat olan *"mi"*, soru anlamı taşımaz ve tek başına yazılır.

Önemli: *"mi"* edatının kullanımıyla ilgili durumlar

1. Kuvvetlendirme, pekiştirme, abartma bildirir:

*Onun arabası var; güzel **mi** güzel!*

*Şoförü de var; özel **mi** özel!*

2. Şüphe, endişe, emin olamama bildirir:

Kapıyı kilitledim mi kilitlemedim mi hatırlamıyorum.

*Aldığım hediye hoşuna gider **mi** gitmez **mi** bilmiyorum.*

5.3.4. Bağlama bağlaçlarının (edatlarının) yazımı

5.3.4.1. *"ne … ne …"* bağlacının yazımı

"ne … ne …" bağlama bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"ne"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

Olumsuzluk anlamına sahip olduğu için *"ne"* bağlacından sonra gelen fiil, olumlu olmalıdır. İki olumsuzluktan ortaya olumluluk çıkar.

***Ne** Ahmet **ne** Ayşe geldi.* (İkisi de gelmedi)

***Ne** anası var **ne** babası.* (İkisi de yok/hayatta değil)

Uyarı: Olumsuz olan fiil, devrik cümlelerde, *"ne"* den önce kullanılabilir:

*Sallanmaz o kalkışta **ne** mendil **ne** de bir kol.* (Yahya Kemal)

Önemli: Bu bağlacın şu şekillerde de kullanımı bulunmaktadır:

ne … ne de … ***Ne** görmek **ne de** konuşmak istiyorum.*

ne … ne … ne de … ***Ne** sen **ne** o **ne de** bir başkası; hiç kimse umurumda değil!*

Uyarı: *"ne"* bağlacına *"de"* nin dâhil olması durumunda *"de"* ayrı yazılır.

5.3.4.2. *"hem … hem …"* bağlacının yazımı

Eş görevli sözcükleri birbirine bağlayan *"hem … hem …"* bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"hem"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

***Hem** annesi gelecekmiş **hem** babası.*

***Hem** çalışıyor **hem** okuyor.*

Önemli: Bu bağlacın şu şekillerde de kullanımı bulunmaktadır:

hem … hem de …	***Hem** ucuz **hem de** kaliteli ayakkabı satıyor.*
hem … hem ... hem de …	***Hem** sen **hem** ben **hem de** o; olacak iş değil!*

Uyarı: *"hem"* bağlacına *"de"* nin dâhil olması durumunda *"de"* ayrı yazılır.

5.3.4.3. *"ya… ya …"* bağlacının yazımı

Karşılaştırılan unsurlardan birini ifade etmek için kullanılan *"ya … ya …"* bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"ya"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

***Ya** bu deveyi güdersin **ya** bu diyardan gidersin.*

***Ya** devlet başa **ya** kuzgun leşe!*

***Ya** benimsin **ya** toprağın!*

Önemli: Bu bağlacın şu şekillerde de kullanımı bulunmaktadır:

ya … ya da …	***Ya** ben **ya da** o; tercihini yap!*
ya … ya ... ya da …	***Ya** sen **ya** ben **ya da** o;* üçümüzden biri.

Uyarı: *"ya"* bağlacına *"de"* nin dâhil olması durumunda *"de"* ayrı yazılır; bu bağlaçta *"de"*, ünlü uyumuna uyarak *"da"* biçimini alır.

5.3.4.4. *"da… da …"* bağlacının yazımı

Sıralama, bağlama işlevi üstlenen *"da … da …"* bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"da"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

*Tarım **da** hayvancılık* **da** *bitti.*

*Devlete **de** millete **de** faydası yok.*

Uyarı: Bu bağlaç, kendinden önceki kelimenin durumuna göre ünlü uyumuna uyarak *"de"* biçimini de alır.

5.3.4.5. *"gerek … gerek …"* bağlacının yazımı

Sıralama, bağlama, karşıtlık işlevi üstlenen *"gerek … gerek …"* bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"gerek"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

***Gerek** ağlat **gerek** güldür.*

***Gerek** annem **gerek** babam; ikisi de artı çok yaşlandı.*

Önemli: Bu bağlacın şu şekillerde de kullanımı bulunmaktadır:

gerek … gerekse …

***Gerek** ben **gerekse** eşim; elimizden gelen her şeyi fazlasıyla yaptık.*

gerek … gerek ... gerekse (de) …

***Gerek** ben **gerek** sen **gerekse** o;* üçümüz de hatalıyız.

5.3.4.6. *"ister… ister …"* bağlacının yazımı

Sıralama, bağlama, karşıtlık işlevi üstlenen *"ister … ister …"* bağlacı; kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz. Çünkü *"ister"*, zaten ayırt edici bir görev üstlenir.

***İster** sev **ister** sevme!*

***İster** gelsin **ister** gelmesin; artık çok geç.*

Önemli: Bu bağlacın şu şekillerde de kullanımı bulunmaktadır:

ister … isterse …	*İster sen ol **isterse** o; ne fark eder?*
ister … ister ... isterse (de) …	*İster ben **ister** sen **isterse** bir başkası; hepimiz sonuç da insan değil miyiz?.*

5.3.4.7. Diğer bağlama bağlaçlarının yazımı

ya … veya …

ya … veyahut …

bir … bir de …

kâh … kâh …

gâh … gâh

kim … kim …

Sıralama, bağlama işlevi üstlenen bu bağlaçlar da daha önce belirtilen bağlaçlar gibi kelimeleri, kelime gruplarını ya da cümleleri birbirine bağlarken araya virgül konmaz.

5.3.5. *"idi, imiş, ise, iken"* sözlerinin yazımı

Ek fiilin çekimli biçimleri *"idi, imiş, ise"* ayrı yazılabildiği gibi bitişik olarak da yazılabilir.

Bu sözler bugün daha çok ekleşmiş olarak kullanılmakta ve ünlü uyumlarına uymaktadır.

1. Ünlüyle biten kelimelere eklendikleri zaman *"i-"* ünlüsü düşer, araya *"y"* ünsüzü girer; bu durumda büyük ünlü uyumuna da uymuş olurlar:

*Babası satıcı**ydı** (satıcı idi).*

*Eşi, yabancı**ymış** (yabancı imiş).*

*Ağlar**sa** (Ağlar ise) götürmem.*

2. Ünsüzle biten kelimelere eklendiği zaman da *"i-"* ünlüsü düşer; buu durumda büyük ünlü uyumuna da uymuş olurlar:

*Dün çok yorgun**du** (yorgun idi).*

*Gerçekten güzel**miş** (güzel imiş)*

*Gelir**se** (Gelir ise) görüşürüz.*

3. Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimi olan *"iken"* ayrı yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir.

Eklenerek yazıldığında baştaki *"i"* düşer. Eklendiği kelimenin ünlüleri kalın olsa da "*-ken*" ekinin ünlüsü ince kalır:

*Okulday**ken** (Okulda iken) rastladım.*

*Gider**ken** (Gider iken) gördüm.*

"iken", ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya *"y"* ünsüzü girer ve başındaki "*i*" ünlüsü düşer:

*Yolda-y-**ken** telefonla konuşma!*

Uyarı: Bu ek fiiller, genellikle vurguyu artırmak için ayrı yazılabilir; bu durumda da, ayrı yazıldığı zaman, kendinden önceki kelimeye bağlı olarak ünlü uyumlarına uymayabilirler:

*kalır **idim**, dargın **imiş**, yorgun **ise***

Önemli: Ekleşmiş olan *-ken (< iken)* çoğu kelimede büyük ünlü uyumuna uymaz. Getirildiği kelimenin ünlüleri kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır:

*okur**ken** (< okur iken), yazar**ken** (< yazar iken), çalışır**ken***

*(< çalışır iken), uyur**ken** (< uyur iken)*

5.3.6. *"ile"* sözünün yazımı

Edat ve bağlaç olarak kullanılan *"ile"*, ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir.

1. *"ile"* sözü, ünlüyle biten kelimelere ek olarak getirilince başındaki *"i"* ünlüsü düşer ve araya *"y"* ünsüzü girer; bu durumda büyük ünlü uyumuna da uymuş olur:

*çevre**yle*** (çevre ile), *yapı**yla** (yapı ile), keçi**yle** (keçi ile), kuzu**yla** (kuzu ile), sürü**yle** (sürü ile)*

2. *"ile"* sözü, ünsüzle biten kelimelere ek olarak getirilince başındaki *"i"* ünlüsü düşer. Bu durumda büyük ünlü uyumuna da uymuş olur:

*arkadaş**la** (arkadaş ile), kardeş**le** (kardeş ile), ayak**la** (ayak ile), baş**la** (baş ile), oyun**la** (oyun ile)*

3. Üçüncü kişi iyelik ekinden sonra da baştaki *"i"* ünlüsü düşer ve araya *"y"* ünsüzü girer; bu durumda büyük ünlü uyumuna da uymuş olur:

*arkadaşı**yla** (arkadaşı ile), anası**yla** (anası ile)*

Uyarı: Bu söz, genellikle vurguyu artırmak için ayrı yazılabilir; bu durumda da, ayrı yazıldığı zaman, kendinden önceki kelimeye bağlı olarak ünlü uyumlarına uymayabilirler:

*babam **ile**, uçak **ile***

5.3.7. Pekiştirmeli sözlerin yazılışı

Sıfat veya zarf görevindeki pekiştirmeli sözler bitişik yazılır:

apaçık, büsbütün, çepeçevre, çırılçıplak, dümdüz, düpedüz, güpegündüz, kapkara, kupkuru, masmavi, mosmor, paramparça, sapasağlam, sapsarı, sırılsıklam, sipsivri, yemyeşil.

5.3.8. Mastar eklerinin yazımı

"-mak, -mek; -ma, -me" ile biten mastarlardan sonra *"-a, -e, -ı, -i"* ekleri geldiğinde araya *"y"* kaynaştırma ünsüzü girer:

*kazan**ma**-y-a, aldan**ma**-y-ı, oku**ma**-y-a, yaz**ma**-y-ı, sev**me**-y-e, gör**me**-y-i, gül**me**-y-e, sil**me**-y-i.*

Önemli: Mastar eklerinin yazımında *"ğ"* li kullanımlara da rastlanılmaktadır.

5.3.9. Fiil çekimi ile ilgili yazımlar

1. Gelecek zaman ekinin ünlüleri ile zaman ekinden önceki ünlü, söyleyişe bakılmaksızın bütün şahıslarda *"a, e"* ile yazılır:

*gel**eceğ**im, gel**meyeceğ**im, gel**emeyeceğ**im, gel**eceğ**iz, gelm**eyeceğ**iz, gel**emeyeceğ**iz, gel**meyecek**sin, gel**emeyecek**sin; al**acağ**ım, al**mayacağ**ım, al**amayacağ**ım, al**mayacak**sın, al**amayacak**sın.*

2. Teklik ve çokluk 1. kişi emir eklerinin ünlüsü ile ekten önceki ünlü, söyleyişe bakılmaksızın *"a, e"* ile yazılır:

*başla**ya**yım, gelme**ye**yim; başla**ya**lım, gelme**ye**lim.*

3. İstek ekinden önce gelen ünlü, söyleyişe bakılmaksızın *"a, e"* ile yazılır:

*başl**a**yasın, başl**a**ya, başl**a**yasınız, başl**a**yalar; gelm**e**yesin, gelm**e**ye, gelm**e**yesiniz, gelm**e**yeler.*

5.4. Noktalama İşaretli Yazımlar

5.4.1. Kesme işaretli yazımlar

Bu tür yazıma, Türkiye Türkçesine Arapçadan geçen ve içinde gırtlak ünsüzü (hemze, ayın) bulunduran sözcüklerde rastlanır.

Önemli: Türkiye Türkçesinde zaman zaman kesme işaretli yazılışlara yazım kılavuzlarında yer verilmiştir. 2005 Yazım Kılavuzundan önce bazı yazım kılavuzlarında yer verilen kesme işaretli yazıma sahip kelimelerden bazıları şunlardır *(Artık bu kelimelerde, 2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarına göre, kesme işaretli yazılış kullanılmadığı unutulmamalıdır)*:

cüzi (< cüz'î), def (< def'), defetmek (< def' etmek), haletmek (< hal' etmek), izan (< iz'an), katetmek (< kat' etmek), kıta (< kıt'a), kura (< kur'a), Kur'an (Kur'an), melun (< mel'un), meri (< mer'î), meşale (< meş'ale), men (< men'), menetmek (< men' etmek), mesele (< mes'ele), meşum (< meş'um), neşe (< neş'e), sanat (< san'at), suni (< sun'î), tesir (< te'sir), vaka (< vak'a), vüsat (< vüs›at)

Türkçenin ses düzeni gereğince iki ünlü arasındaki ünsüzler kendilerinden önce gelen ünlüyle değil **kendilerinden sonra gelen ünlüyle hece kurarlar**:

a-ra-ba-cı, o-ku-lu-muz, se-vi-ne-cek-ler, ta-şı-na-bi-lir

Ancak içlerinde Arapçaya özgü gırtlak ünsüzü (ayın ve hemze) bulunan yukarıdaki alıntı kelimeler, özellikle eski metinler Türkiye Türkçesine aktarılırken, **kendilerinden önceki** ünsüzle **hece kurarlar:**

meş-a-le, neş-e

Günümüzde ise bu işaret kullanımdan kalktığı için Türkiye Türkçesine göre okunuşu esas alınarak hecelere ayrılır. Bir başka ifadeyle **kendilerinden önceki** ünlüyle **hece kurarlar**:

me-şa-le, ne-şe

Kesme işaretli yazımlarla ilgili önemli durumlar şunlardır:

1. Kesme işaretli yazıma Türkiye Türkçesinde, 2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarına göre, tek bir kelimede rastlanır: *Kur'an*.

2. Alıntı kelimelerin sonundaki gırtlak ünsüzü, söyleyişte kaybolduğu için gösterilmez: *cüz, def, hal, men.*

Önemli: Bu kelimeler iyelik ekleriyle kullanıldığında, bazı dönemler kelimeyle iyelik eki arasına kesme işareti konurdu; ancak bu kullanım da, 2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarında kaldırılmıştır:

cüzü (< cüz'ü), defi (< def'i), hali (< hal'i), meni (< men'i), nevi (< nev'i), tabı (< tab'ı)

3. Gırtlak ünsüzünün **hece sonunda** yer aldığı kelimelerde, gırtlak ünsüzü Türkçe söyleyişten tamamen kalkarak kendisinden önceki ünlünün uzamasına yol açmakta ve söz konusu ünlü uzun söylenmektedir:

dava (da:va), mamur (ma:mur), mana (ma:na), memur (me:mur), resen (re:sen), tamim (ta:mim), tecil (te:cil), tediye (te:diye), tehir (te:hir), telif (te:lif), tesir (te:sir).

4. Sonunda gırtlak ünsüzü bulunan kelimeler iyelik ekini *"-sı, -si"* biçiminde alır:

bayi-si, cami-si, memba-sı, mısra-sı, sanayi-si.

Önemli: Sonunda gırtlak ünsüzü bulunan kelimeler iyelik ekini bazı yazım kılavuzlarında "*-ı, -i"* biçiminde alırdı *(Bunun da, 2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarıyla değiştiği unutulmamalıdır)* :

bayi-i, cami-i, mâni-i, memba-ı, mısra-ı, sanayi-i.

Uyarı: "*Bayi", cami, sanayi"* gibi kelimeler yalın hâlde iken tek *"i"* ile yazılır.

5. Bu tür kelimeler yönelme ve yükleme hâli eklerini *"-e, -i"* alınca, araya *"y"* sesi girer. Bu kelimeler *"y"* li yazılabileceği gibi. *"y"* siz de yazılabilir.

bayi-ye, cami-ye, memba-ya, mevzu-ya, mısra-ya; bayi-yi, cami-yi, memba-yı, mevzu-yu, mısra-yı

Önemli: Önceki yazım kılavuzlarının bazılarında *"y"* siz yazımlar da kullanılmaktaydı (*2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarında kullanılmadığı unutulmamalıdır)*:

bayi-e, cami-e, memba-a, mevzu-a, mısra-a; bayi-i, cami-i, memba-ı, mevzu-u, mısra-ı.

5.4.2. Düzeltme işaretli yazımlar

Düzeltme işaretinin (^) iki görevi vardır: *Uzatma ve inceltme.*

Bu işaret şuralarda kullanılır:

1. Yazılışları birbirine çok benzeyen, anlamları ve okunuşları ayrı olan kelimeleri ayırt etmek için, okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine düzeltme işareti konur:

adem (yokluk)	***â**dem (insan)*
adet (sayı)	***â**det (gelenek, alışkanlık)*
alem (bayrak)	***â**lem (dünya, evren)*
alim (her şeyi bilici)	***â**lim (bilgin)*
aşık (ayak bileğindeki kemik)	***â**şık (vurgun, tutkun)*
hakim (hikmet sahibi)	*h**â**kim (yargıç)*
hal (pazar yeri)	*h**â**l (durum, vaziyet)*
hala (babanın kız kardeşi)	*h**â**l**â** (henüz)*
şura (şu yer)	*ş**û**ra (danışma kurulu)*
yar (uçurum)	*y**â**r (sevgili)*

Önemli: Düzeltme işareti almamış olan kelimeler; sözlük, dizin ve ansiklopedilerde önce gelir.

adet (sayı)

âdet (gelenek, alışkanlık).

Önemli: 2005 Yazım Kılavuzundan önceki bazı yazım kılavuzlarında, yazılışları bir, işlevleri ve okunuşları farklı olan Arapça *"bi-"*, Farsça *"bî-"* ön eklerini birbirinden ayırt etmek için okunuşu uzun olan Farsça *"bî-"* ön ekinde düzeltme işareti kullanılırdı *(2005 ve sonrasındaki yazım kılavuzlarında bu da kaldırılmıştır)*:

biçare (< bîçare) (çaresiz), bihaber (*bîhaber*), *bitaraf (< bîtaraf) (tarafsız), bivefa (< bîvefa) (vefasız)*

Uyarı: *"Katil" (< katl= öldürme)* kelimesiyle karışma ihtimali olduğu hâlde *"katil (ka:til= öldüren)"* kelimesinin düzeltme işareti konmadan yazılması yaygınlaşmıştır. Bu yaygınlaşmada düzeltme işaretinin *"k"*yi ince okutması endişesi etkili olmuştur.

2. Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelime ve eklerde *"g, k"* ünsüzlerinin ince okunduğunu göstermek için, bu ünsüzlerden sonra gelen *"a"* ve *"u"* sesleri üzerine düzeltme işareti konur:

*der**gâ**h, **gâ**vur, karar**gâ**h, tez**gâ**h, yadi**gâ**r;*

*dük**kâ**n, hi**kâ**ye, **kâ**fir, **kâ**ğıt, **kâ**r, mah**kû**m, me**kâ**n, mez**kû**r, sü**kû**n, sü**kû**t*

Önemli: 2005 Yazım Kılavuzundan önceki bazı yazım kılavuzlarında bu kurala *"l"* ünsüzü de dâhildi; ama 2005 yılında yayımlanan ve hâlen de buna uyulan yazım kılavuzlarında bu kaldırılmıştır. Bu durum, çok sayıda kelimenin yanlış telaffuz edilmesine ve kullanılmasına sebebiyet vermektedir. Oysa bu kelimelerde düzeltme işaretinin kullanılması, kelimelerin doğru söylenmesi ve dilin doğru kullanılması bakımından bir gereklilik, bir zorunluluktur:

ahlâk, helâl, selâm, hilâl…

3. Arapça ve Farsçadan dilimize geçen özel isimlerde *"l"* ünsüzünün ince okunduğunu göstermek için, bu ünsüzden sonra gelen *"a"* ve *"u"* sesleri üzerine düzeltme işareti konur:

Celâl, Selâhattin, Selâmi, Lâle, Dilâra, Elâzığ, Lâdik

Uyarı: Özel isim olmasına rağmen, 2005 yılından sonra yayımlanan yazım kılavuzlarında *"İslam"* ve *"İslamiyet"* kelimelerinde a'nın üzerine düzeltme işareti konmamıştır. Kanaatimizce, kelimenin de doğru telaffuzu için, bu kelimede a'nın üzerine düzeltme işareti konulması doğru olurdu. Bu, yukarıda belirtilen kuralın da bir çelişkisi durumundadır.

Önemli: Önceki yazım kılavuzlarının bazılarında, Batı kökenli kelimelerde de *"l"* ünsüzünün ince okunduğunu göstermek için düzeltme işareti kullanılırdı (*2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarında bunlar da düzeltme işareti olmadan kullanılmaktadır)*:

klasik (< klâsik), lahana (< lâhana), laik (< lâik), lamba (< lâmba), Latin (< Lâtin), melankoli (< melânkoli), plak (< plâk), plaj (< plâj), plan (< plân), reklam (< reklâm)

4. Kelimelerin sonunda bulunan ve *"aitlik"* bildiren *"i (Nispet î'si)"*yi göstermek için düzeltme işareti kullanılır:

Önemli: Nispet -i'si'ni temsil için kullanılan düzeltme işareti, 2005 ve sonrası yayımlanan yazım kılavuzlarında artık yalnızca nispet -i'sinin belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır olmuştur:

askerî, dâhilî, dinî, ebedî, edebî, fikrî, haricî, hissî, ilmî, millî, resmî, tarihî, zihnî

Böylece *"(Türk) askeri"* ve *"askerî (okul)"*, *"(İslâm) dini"* ve *"dinî (bilgiler)"*, *"(fizik) ilmi"* ve *"ilmî (tartışmalar)"*, *"(Atatürk'ün) resmi"* ve *"resmî (kuruluşlar)"* gibi anlamları farklı kelimelerin karıştırılması önlenmiş olur.

Uyarı: 2005 ve sonrasında yayımlanan yazım kılavuzlarında birçok kelimede, kanaatimizce böyle kullanılması doğru değildir, *nispet* "-i"si düzeltme işaretsiz kullanılmaya başlanmıştır:

ahlaki, asabi, fiziki, kimyevi, siyasi, ticari, vicdani

Uyarı: Nispet î'si alan kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır:

millîleştirmek, millîlik, resmîleştirmek, resmîlik

Önemli: Söyleyişte kısalmış olan *nispet* î'lerine düzeltme işareti konmaz:

çengi, çini, tiryaki, zenci; Kutsi, Necmi, Ruhi.

Önemli: Nispet *î*'si, önceki yazım kılavuzlarının bazılarında, Türkçe kelimelerde de kullanılırdı *(2005 ve sonrasında yayımlanan yazım kılavuzlarında kaldırılmıştır)*:

altuni (< altunî), bayati (< bayatî), gümüşi (< gümüşî), kurşuni (< kurşunî), Türki (< Türkî)

Uyarı: *varsağı (< varsağî), Hüsnü (< Hüsnî), Lütfü (< Lütfî)* gibi kelimelerde nispet *î*'si ünlü uyumlarına uymuştur.

Biraz tefekkür
(Atasözleri)

Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar.

Ata, et; ite, ot verilmez.

Baba dilini oğlu alır, ana dilini kızı.

Tatlı söz, yılanı ininden; acı söz, insanı dininden çıkarır.

Tatlı kelâm, dinletir; tatsız kelâm, esnetir.

Bir güzel söz, bin hasta gönlü iyileştirir.

Tatlı söz söylemekle dilin kırılmaz.

Âlim ölür, sözü kalır; yürüdüğü yerde izi kalır.

Bin düşün, bir konuş!

Çok söz yalansız, çok para haramsız olmaz!

Vakitsiz öten horozun başını keserler.

Söz gümüşse, sükût altındır.

Ağzını açanda iyiyi söyle; gözünü açanda güzeli söyle!

Er iki söylese özüne bela; han iki söylese iline bela.

Usta varken elini tut, üstat varken dilini tut!

Sana senden olur, her ne olursa; başın selamet bulur, dilin durursa.

Ağızdan çıkan söz muallakta kalmaz; ya sağ tarafa yazılır ya da sol tarafa.

Söz, insanın terazisidir.

Ok zırhı deler; söz yüreği.

Otuz iki dişten çıkan söz, otuz iki çadıra yayılır.

Söyleye söyleye hatip olunur; göre göre görgülü olunur.

Misalsiz söz, tuzsuz aş gibidir.

Oynayarak söylesen de düşünerek söyle!

5.5. Kelime Birleşmelerinden Kaynaklanan Yazımlar

Türkiye Türkçesinin en sorunlu yazım konusudur.

Türkçemizde yeni bir kavramı karşılamak, yeni bir kelime türetmek için yararlanılan yollardan biri, kelime birleştirme işlemidir.

Kelime birleştirmesi yoluyla kurulan sözlere "*birleşik kelime*" adı verilir. Birleşik kelimeler söz varlığımızda geniş bir yer tutar.

Uyarı: Birleşik kelime terimi için *"bileşik kelime"* denilmesi yanlıştır.

Dilimizde *isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları* ve *kalıplaşmış çekimli fiiller*den oluşan ifadeler, yeni bir kavramı karşıladıkları zaman birleşik kelime olurlar:

yer çekimi, hanımeli, ses bilgisi; beyaz peynir, açıkgöz, toplu iğne; eli açık, ayak yalın, günü birlik, sırtı pek; söz etmek, zikretmek, hasta olmak; gelebilmek, yazadurmak, alıvermek; çoluk çocuk, çıtçıt, ev bark; başüstüne, günaydın; sağ ol, ateşkes, külbastı.

Görüldüğü gibi birleşik kelimeler bitişik de ayrı da yazılabilmektedir.

Birleşik kelimeler, yazılış bakımından ikiye ayrılırlar:

1. Bitişik yazılan birleşik kelimeler

2. Ayrı yazılan birleşik kelimeler

5.5.1. Bitişik yazılan birleşik kelimeler

Bitişik yazılan birleşik kelimeler, Türkiye Türkçesinde ayrı yazılan kelimelere göre az bir yekûn oluştursa da gittikçe sayısını artırmaktadır. Bu kelimelerin artmasının sebebi, kelime ihtiyacının çoğalması ve ses olayına veya anlam değişikliğine uğrayan kelimelerin git gide artmasıdır.

Bitişik kelimelerin birçoğunun yazımı, yazım konusunda bir takım çelişkiler, zorluklar oluştursa da genel kurallar bilindiğinde bu çelişkiler, zorluklar ortadan kalkacaktır. Bu konuda **iki temel kural** (ses ve anlam temelli) ve bir de **bir yan kural** (kullanım temelli), genel kuralları belirlemektedir.

Buna göre, iki kelimenin bitişik yazılabilmesi için; *"iki kelime arasında bir ses olayı olması"* ya da *"iki kelimeden bir ya da ikisinin gerçek anlamını yitirmesi"* ya da *"iki kelimenin kullanıla kullanıla artık tek kelime gibi kalıplaşmış olması"* gerekmektedir.

Buna göre bitişik yazılan birleşik kelimeler şöyle sınıflandırılabilir:

1. Ses olayına uğramış birleşik kelimeler

2. Anlam değişikliğine uğramış birleşik kelimeler

Bunlara ilaveten kelimelerin kullanımından kaynaklanan şu durumu da (bir 3.madde gibi) unutmamak gerekir:

"Ses olayı ve anlam değişikliğine uğramayıp kullanıla kullanıla kalıplaşmış, artık tek kelime gibi olmuş birleşik kelimeler" de bitişik yazılır.

5.5.2.1. Ses olayına uğramış birleşik kelimeler

1. Birinci kelimede ses düşmesi olan birleşik kelimeler

Birinci kelimede ses düşmesi olan kelimeler bitişik yazılır:

*kaynana (< kay**ı**n ana), kaynata (< kay**ı**n ata);*

*nasıl (< n**e** asıl), niçin (< n**e** için);*

*sütlaç (< sütl**ü** aş), birbiri (< bir**i** biri).*

Dilimize Arapçadan geçen ve sonu, aslında iki ünsüzle biten (Bu kelimeler Türkiye Türkçesinde kök hâlinde kullanılırken son iki ünsüzün arasına dar bir ünlü girer) kelimeler Türkçe yardımcı fiiller *"etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek"* ile kullanıldığında asıllarına uyarak ikinci hecelerindeki dar ünlü düşer. Böylece bu kelimelerle yapılan birleşik fiiller bitişik yazılır:

*azletmek (< az**i**l etmek), azledilmek (< az**i**l edilmek), emretmek (< em**i**r etmek), hükmetmek (< hük**ü**m etmek), hükmolunmak (< hük**ü**m olunmak), kaybolmak (< kay**ı**p olmak), kaydedilmek (< kay**ı**t edilmek), keşfetmek (< keş**i**f etmek), küfretmek (< küf**ü**r etmek), nakletmek (< nak**i**l etmek), neşretmek (< neş**i**r etmek), neşrolunmak (< neş**i**r olunmak), sabretmek (< sab**ı**r etmek), seyretmek (< sey**i**r etmek), şükreylemek (< şük**ü**r eylemek), zikretmek (< zik**i**r etmek).*

Sonunda Arapçaya özgü gırtlak ünsüzü (ayın ve hemze) olan kelimeler *"etmek, olunmak"* fiilleriyle birleşik fiil kurduklarında bitişik yazılır:

defetmek (< def' etmek), katetmek (< kat' etmek), menetmek (< men' etmek), menolunmak (< men' olunmak), tabetmek (< tab' etmek).

Uyarı: İsim kısımları tek başına kullanılmayıp sadece *"etmek, olunmak"* yardımcı fiilleriyle kalıplaşmış birleşik kelimeler de bitişik yazılır:

***bahş**etmek, **bahş**olunmak, **haml**etmek, **hazf**etmek, **serd**etmek.*

2. İkinci kelimede ses düşmesi olan birleşik kelimeler

İkinci kelimede ses düşmesi olan kelimeler bitişik yazılır:

*pazartesi (< pazar **er**tesi), cumartesi (< cuma **er**tesi)*

3. Birinci kelimede ses türemesi olan birleşik kelimeler

Dilimize Arapçadan girmiş *"his (hiss), ret (redd), zan (zann), zem (zemm)"* gibi birtakım kelimeler *"etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek"* yardımcı fiillerle birleşirken sondaki sesler, asıllarına uyarak veya asıllarının etkisinde kalarak çift sese dönüşür. Bu tür birleşik fiiller bitişik yazılır:

*hal**l**etmek, his**s**etmek, his**s**edilmek, red**d**eylemek, red**d**olunmak, zan**n**etme.*

4. Birinci kelimesinde ses değişmesi olan kelimeler

Dilimize Arapçadan giren ve sonu, *"b, c, d, g"* ile biten ancak Türkçeleştirilirken sonu *"p, ç, t, k"* ye dönüşen alıntı kelimeler, *"etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek"* yardımcı fiilleriyle birleşirken ünsüz değişimine uğrayarak asıllarına döner ve bitişik yazılırlar:

*dar**b**etmek (dar**p** etmek), ham**d**etmek (ham**t** etmek), har**b**etmek (har**p** etmek)*

> **Uyarı:** Söyleyişte tonlulaşma şeklinde ses değişmesine uğrayanlar ayrı yazılır:
> *aza**t** etmek, derç etmek, iktisa**p** etmek*

Dilimize Arapçadan giren ve sonu, *"v"* ile biten ancak Türkçeleştirilirken sonundaki *"v"* düşürülen "af" kelimesi, *"etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek"* yardımcı fiilleriyle birleşirken ünsüz değişimine uğrar ve bitişik yazılır:

*af**f**etmek (af**v** etmek), af**f**olunmak (af**v** olunmak).*

5.5.2.2. Anlam değişikliğine uğramış birleşik kelimeler

1. İlk kelimesinde organ adı bulunan birleşik kelimeler

bağrı**kara* (kuş), ***baldırı**kara* (bitki), ***başta**n**kara (kuş), ***sırtı**kara* (balık), ***yanı**kara* (hastalık).

2. İkinci kelimesinde organ adı bulunan birleşik kelimeler

Bu organ adları daha çok *göz, bacak, baş, kol, ayak* vb. kelimelerden oluşur.

*açık**göz**, bastı**bacak**, boş**boğaz**, büyük**baş** (hayvan), cam**göz**, cin**göz**, kafa**kol**, Kara**göz**, kara**göz** (balığı), küçük**baş** (hayvan), ön**ayak** (olmak), para**göz**, pis**boğaz**, tepe**göz**, tık**nefes**.*

3. İkinci kelimesi organ adlarından biriyle oluşturulmuş bitki adları

Bu kelimelerden biri veya ikisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğramıştır.

aslanağzı (bitki)

civanperçemi (bitki)

keçisakalı (bitki)

kurtboğan (bitki)

*aslan**kuyruğu*** (bitki), *aslan**pençesi*** (bitki), *ayı**kulağı*** (bitki), *cin**saçı*** (bitki), *gelin**parmağı*** (üzüm), *geyik**dili*** (bitki), *horoz**gözü*** (bitki), *horoz**ibiği*** (bitki), *it**burnu*** (bitki), *katır**tırnağı*** (bitki), *kaz**ayağı*** (bitki), *keçi**boynuzu*** (bitki), *keçi**memesi*** (üzüm), *kız**kalbi*** (bitki), *koyun**göbeği*** (mantar), *köpek**ayağı*** (bitki), *kurt**bağrı*** (bitki), *kuş**burnu*** (bitki), *sığır**ödü*** (bitki), *tavşan**bıyığı*** (bitki), *turna**gagası*** (bitki); *açık**ağız*** (bitki), *ak**kuyruk*** (çay), *ala**baş*** (bitki), *altın**baş*** (kavun), *beş**bıyık*** (muşmula), *kara**baldır*** (bitki), *top**baş*** (bitki).

4. İkinci kelimesi organ adlarından biriyle oluşturulmuş hayvan adları

çakırkanat (ördek)

karagöz (balık)

uzunkuyruk (kuş)

*dana**burnu*** (böcek), *öküz**burnu*** (kuş), *ak**baş*** (kuş), *ala**bacak*** (at), *beş**parmak*** (deniz hayvanı), *beş**pençe*** (deniz hayvanı), *elma**baş*** (tepeli dalgıç), *iri**baş*** (kurbağa kurtçuğu), *kaba**burun*** (balık), *kamçı**kuyruk*** (koyun), *kamış**kulak*** (at), *kara**kulak*** (hayvan), *kepçe**burun*** (yaban ördeği), *kızıl**kanat*** (balık), *sarı**ağız*** (balık), *sarı**göz*** (balık), *sarı**kulak*** (balık), *sarı**kuyruk*** (balık), *tokmak**baş*** (balık), *yeşil**baş*** (ördek).

5. İkinci kelimesi organ adlarından biriyle oluşturulmuş hastalık adları

*it**dirseği*** (arpacık); *deli**baş*** (hastalık), *kara**bacak*** (hastalık), *kara**taban*** (hastalık).

6. İkinci kelimesi organ adlarından biriyle oluşturulmuş alet, eşya, tarz adları

*balık**gözü*** (halka), *deve**boynu*** (boru), *domuz**ayağı*** (çubuk), *domuz**tırnağı*** (kanca), *horoz**ayağı*** (burgu), *karga**burnu*** (alet), *keçi**tırnağı*** (oyma kalemi), *kedi**gözü*** (lamba), *leylek**gagası*** (alet), *sıçan**kuyruğu*** (törpü); *balta**baş*** (gemi) *gaga**burun*** (gemi), *kanca**baş*** (kayık).

*ayı**bacağı*** (yelken tarzı), *balık**sırtı*** (desen), *civan**kaşı*** (nakış), *eşek**sırtı*** (çatı tarzı), *kaz**kanadı*** (oyun), *kırlangıç**kuyruğu*** (işaret), *koç**boynuzu*** (işaret), *köpek**kuyruğu*** (spor), *sıçan**dişi*** (dikiş).

7. İkinci kelimesi organ adlarından biriyle oluşturulmuş yiyecek adları

dilberdudağı (tatlı) *tavukgöğsü* (tatlı) *kadınbudu* (köfte)

*hanım**göbeği*** (tatlı), *hanım**parmağı*** (tatlı), *kadın**göbeği*** (tatlı), *karga**beyni*** (yemek), *kedi**dili*** (bisküvi), *vezir**parmağı*** (tatlı).

8. İkinci kelimesi eşya veya nesne adlarından biriyle oluşturulmuş bitki adları

Bu kelimelerden biri veya ikisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğramıştır.

acemborusu (bitki) *keçisedefi* (bitki) *bülbülyuvası* (tatlı) *beştaş* (oyun)

*çoban**çantası*** (bitki), *çoban**düdüğü*** (bitki), *çoban**iğnesi*** (bitki), *çoban**tarağı*** (bitki), *çoban**tuzluğu*** (bitki), *gelin**feneri*** (bitki), *güvey**feneri*** (bitki), *katran**köpüğü*** (mantar), *kuş**ekmeği*** (bitki), *kuş**yemi*** (bitki), *kuzgun**kılıcı*** (bitki), *su**ibriği*** (bitki), *su**oku*** (bitki), *suşeridi* (bitki), *şeytan**arabası*** (uçuşan tohum), *şeytan**feneri*** (bitki), *şeytan**tersi*** (bitki), *venüs**çarığı*** (bitki), *yılan**yastığı*** (bitki).

9. İkinci kelimesi eşya veya nesne adlarından biriyle oluşturulmuş hayvan adları

*saz**kayası*** (balık), *şeytan**iğnesi*** (hayvan), *yılan**iğnesi*** (balık).

10. İkinci kelimesi eşya veya nesne adlarından biriyle oluşturulmuş tarz adları

*bal**gümeci*** (dikiş), *beşik**örtüsü*** (çatı tarzı), *turna**geçidi*** (fırtına).

11. İkinci kelimesi eşya veya nesne adlarından biriyle oluşturulmuş yiyecek adları

*kuş**lokumu*** (kurabiye).

12. İkinci kelimesi eşya veya nesne adlarından biriyle oluşturulmuş oyun adları

*dokuz**taş*** (oyun), *üç**taş*** (oyun).

13. İkinci kelimesi insana özgü isim ve sıfatlardan oluşmuş bitki, hayvan ve eşya adları

*ada**yavrusu*** (tekne), *akşam**sefası*** (bitki), *cam**güzeli*** (bitki), *çadır**uşağı*** (bitki), *çayır**güzeli*** (bitki), *çayır**melikesi*** (bitki), *gece**sefası*** (bitki), *saksı**güzeli*** (çiçek); *sarı**sabır*** (bitki).

*yalı**çapkını*** (kuş); *boz**bakkal*** (kuş), *boz**yürük*** (yılan), *kara**dul*** (örümcek).

14. Kelimelerden ikisinin de insan isimlerinden oluştuğu bitki, hayvan ve yemek adları

ayşekadın (fasulye), *hafızali* (üzüm), *havvaanaeli* (bitki), *karafatma* (böcek), *meryemanaeldiveni* (bitki); *alinazik* (kebap).

15. Benzetme yoluyla kurulan gök cisimlerinin adları

Altıkardeş (yıldız kümesi), *Arıkovanı* (yıldız kümesi), *Büyükayı* (yıldız kümesi), *Demirkazık* (yıldız), *Güneybalığı* (yıldız), *Küçükaslan* (yıldız), *Küçükayı* (yıldız kümesi), *Kervankıran* (yıldız), *Samanuğrusu* (yıldız kümesi), *Samanyolu* (yıldız kümesi), *Üçkardeş* (yıldız kümesi), *Yedikardeş* (yıldız kümesi).

16. Eş anlamlı ikilemeler

darmadağın, darmadağınık, karmakarışık.

17. Yansıma seslerden oluşan ikilemeler

cırcır, civciv, çıtçıt, mızmız, tıktık.

18. "*-e bilmek, -e kalmak, -e durmak, -e gelmek, -e yazmak, -e vermek*" yardımcı filleriyle kullanılan birleşik kelimeler

*düşün**ebilmek**, gör**ebilmek**, yap**abilmek**; bak**akalmak**, şaş**akalmak**, uyuy**akalmak**; gid**edurmak**, yaz**adurmak**; çık**agelmek**, ol**agelmek**, sür**egelmek**; düş**eyazmak**, öl**eyazmak**; açı**vermek**, alı**vermek**, geli**vermek**, gülü**vermek**, uç**uvermek**.*

Önemli: "*-e bilmek*" yardımcı fiiliyle yapılan ve kalıplaşmış olan "*alabildiğine*" kelimesi de bitişik yazılır.

Uyarı: "*-e görmek" yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiiller de bitişik yazılır:*

*düşme**yegör**, ölme**yegör***

19. İlk veya ikinci kelimenin ya da her iki kelimenin de emir kipiyle kurulduğu kalıplaşmış birleşik kelimeler

al**aşağı* (etmek), ***al**beni, ateş**kes**, **çal**çene, **çal**yaka, **dön**baba, **gel**beri, rastgele, **salla**baş, **sık**boğaz; çekyat, **kapkaç**(çı), örtbas, **seçal (self-servis), ***veryansın*** (etmek), ***yapboz**, **yazboz**.*

20. İkinci kelimenin "*-an/-en*" ekini aldığı birleşik kelimeler

Bu kelimeler gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır:

*ağaçkak**an**, ağrıkes**en**, ahmakıslat**an**, alayboz**an**, boğazkes**en**, böcekkap**an**, buzkır**an**, cankurtar**an**, çobanaldat**an**, çöpçat**an**, dalgakır**an**, dalkır**an**, dalkurut**an**, damardaralt**an**, damargenişlet**en**, demirkap**an**, elöp**en**, fındıkkır**an**, gökdel**en**, günebak**an**, ordubоz**an**, oyunboz**an**, saçkır**an**, yelkov**an**, yolgeç**en**, yolkes**en**.*

21. İkinci kelimenin "*-r/-ar/-er*" ekini aldığı birleşik kelimeler

*akımtopla**r**, alkolölç**er**, amperölç**er**, asitölç**er**, ateşölç**er**, barışsev**er**, basınçölç**er**, betonkar**ar**, bilgisay**ar**, bilgiyaz**ar**, çoksat**ar**, dilsev**er**, eğimölç**er**, füzeat**ar**, gazölç**er**, özsev**er**, sanatsev**er**, uçaksav**ar**, yurtsev**er**.*

22. İkinci kelimenin *"-maz/-mez"* ekini aldığı birleşik kelimeler

*baştanı**maz**, değerbil**mez**, etye**mez**, hacıyat**maz**, kadirbil**mez**, karıncaincit**mez**, kuşkon**maz**, külyut**maz**, sugeçir**mez**, tanrıtanı**maz**, töretanı**maz**, varye**mez**, vurdumduy**maz**.*

23. İkinci kelimenin*"-DI (-dı, -di,-du,-dü;-tı, -ti,-tu,-tü)"* ekini aldığı birleşik kelimeler

*albas**tı**, ciğerdel**di**, çıtkırıl**dı**, dalbas**tı**, fırdön**dü**, gecekon**du**, gündön**dü**, hünkârbeğen**di**, imambayıl**dı**, kolbas**tı**, külbas**tı**, mirasye**di**, serdengeç**ti**, şıpsev**di**, toprakbas**tı**, zıpçık**tı**.*

24. Her iki kelimenin de *"-DI (-dı, -di,-du,-dü;-tı, -ti,-tu,-tü)"* ekini aldığı birleşik kelimeler

*de**di**ko**du**, kap**tı**kaç**tı**, ol**du**bit**ti**, uç**tu**uç**tu*** (oyun).

25. Her iki kelimenin de *"-r /-ar /-er"* ekini aldığı birleşik kelimeler

biçerdöver, göçerkonar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, yüzergezer.

26. Hayvan, bitki, organ ve çeşitli nesne adlarıyla kurulan ve içinde renklerden birinin adı veya *"renk"* sözcüğü geçmeyen renk adları

***bakla**çiçeği, bal**köpüğü**, cam**göbeği**, **deve**tüyü, **fil**dişi, **gül**kurusu, **güvercin**boynu, **güvercin**göğsü, **kaz**ayağı, **kavun**içi, **nar**çiçeği, ördek**başı**, ördek**gagası**, **tavşan**ağzı, **tavşan**kanı, **turna**gözü, **vapur**dumanı, **vişne**çürüğü, yavru**ağzı**.*

Hatırlatma: Renk adlarından sonra *"renk"* sözü kullanılırsa bu söz ayrı yazılır:

*devetüyü **rengi**, fildişi **rengi**, gülkurusu **rengi**.*

27. Renk adlarıyla kurulan ve bitki, hayvan veya hastalık türlerinden birini gösteren birleşik kelimeler

***ak**ağaç, **akça**ağaç, **ak**mantar, **ak**söğüt, **alaca**menekşe, **ala**çam, **kara**ağaç, **karaca**ot, **kara**çalı, **kara**dut, **kızıl**ağaç, **sarı**ağaç, **sarı**çiçek;*

***ak**balık, **ak**kefal, **ala**balık, **sarı**balık; **ak**doğan, **ak**kuş, **alaca**balıkçıl, **alaca**karga, **ala**karga, **beyaz**sinek, **boz**ayı, **kara**kuş, **kara**sinek;*

***ak**su, **ak**basma, **kara**humma, **kara**sarılık, **kızıl**yara, **mavi**hastalık, **mavi**küf.*

28. Somut olarak yer bildirmeyen "üst", "alt" ve "üzeri" sözcüklerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler

*akşam**üstü**, bayram**üstü**, ikindi**üstü**, öğle**üstü**; ayak**üstü**, gerçek**üstü**, olağan**üstü**, suç**üstü**, yüz**üstü**.*

*ayak**altı**, bilinç**altı**, göz**altı**, şuur**altı**.*

*akşam**üzeri**, bayram**üzeri**, öğle**üzeri**; ayak**üzeri**.*

Önemli: **"*Üst*"** ve **"*üzeri*"** kelimeleri ile yapılan birleşik kelimelerden bazıları somut olarak zaman bildirir ve bu kelimeler yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere bitişik yazılır.

29. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakapları

Alperen, Gülnihal, Gülseren, Gündoğdu, Şenol; Abasıyanık, Adıvar, Atatürk, Gökalp, Güntekin, İnönü, Karaosmanoğlu, Tanpınar, Yurdakul; Boynueğri Mehmet Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Yirmisekiz Çelebi Mehmet.

30. İki veya daha çok kelimeden oluşmuş yerleşim yerleri adları

Acıpayam, Afyonkarahisar, Akdağmadeni, Çanakkale, Eskişehir, Gaziantep, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Mustafakemalpaşa, Pınarbaşı, Şanlıurfa, Şebinkarahisar.

Hatırlatma: Şehirlere sonradan verilmiş olan unvanlar bitişik yazılır:

Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa.

Uyarı: Sonu aynı kelime ile biten yerleşim yerlerinin adları ayrı yazılır:

Karadeniz Ereğlisi, Konya Ereğlisi, Marmara Ereğlisi

Şehir, kent, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su vb. kelimelerle kurulmuş yer adlarında birinci kelime tek başına söz konusu yer adını ifade edemiyorsa bu tür yer adları bitişik yazılır:

Akşehir, Ataşehir, Eskişehir, Suşehri, Yenişehir; Atakent, Batıkent, Konutkent, Korukent; Bakırköy, Çengelköy; Sarıyer, Yenimahalle; Karabağ, Karadağ, Uludağ; Kocatepe, Tınaztepe; Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz; Acıgöl; Kızılırmak, Yeşilırmak; İncesu, Karasu, Sarısu, Akçay.

31. Ait olduğu dilde bitişik yazılan yabancı yer adları

Düsseldorf, Fontainebleau, Nürnberg, Neustadt, Schwarzwald.

Önemli: Ait olduğu dilde, içinde çizgi bulunan yabancı yer adları Türkiye Türkçesinde de çizgili olarak yazılır:

Ile-de-France, Saint-Bernard, Saint-Gothard.

32. Şahıs adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy, semt vb. yer ve kuruluş adları

Bu adlardaki unvan **kelimesi sonda ise** bitişik yazılır. (Başta ise ayrı yazılır.)

*Abidin**paşa**, Bayram**paşa**, Davut**paşa**, Ertuğrul**gazi**, Kemal**paşa** (ilçesi); Necati**bey** (Caddesi), Mustafa**bey** (Caddesi), **Gazi** Osman**paşa** (Üniversitesi).*

33. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları

İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim.

34. Ara yönleri belirten kelimeler

güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.

35. *"Ev"* sözcüğüyle kurulan birleşik kelimeler

*aş**evi**, bakım**evi**, doğum**evi**, gözlem**evi**, huzur**evi**, konuk**evi**, ordu**evi**, radyo**evi**, yayın**evi**.*

36. *"Hane"* sözcüğüyle kurulan birleşik kelimeler

*ders**hane**, kahve**hane**, kütüp**hane**, misafir**hane**, yatak**hane**, yazı**hane**, yemek**hane**.*

Hatırlatma: Aslında "*hane*" kelimesi bulunan ancak Türkiye Türkçesinde kullanımı gereği "*ha*" hecesinin düştüğü kelimeler, önceki dönemlerde "*ha*" heceli kullanılmışlardır:

eczane (<eczahane), hastane (<hastahane), pastane (<pastahane), postane (<postahane).

37. *"Zade"* sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

*Recai**zade**, Resül**zade**, Sami Paşa**zade**, Sümbül**zade**; amca**zade**, dayı**zade**, teyze**zade**.*

38. *"Name"* sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

*beyan**name**, davet**name**, kanun**name**, pend**name**, seyahat**name**, siyaset-**name**; Battal**name**, Oğuz**name**.*

39. *"Perver"* ve *"perest"* sözcükleriyle oluşturulan birleşik kelimeler

*hamiyet**perver**, hürriyet**perver**, misafir**perver**, vatan**perver**;*

*ateş**perest**, hayal**perest**, menfaat**perest**.*

40. *"Oto"* sözcüğüyle kurulan birleşik kelimeler

***oto**biyografi, **oto**gar, **oto**kritik, **oto**parak, **oto**yol.*

41. *"Tele, matik"* sözcükleriyle kurulan birleşik kelimeler

***tele**kart, **tele**konferans;*

*çek**matik**, banka**matik**.*

42. Müzikte kullanılan makam adları

acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi

Uyarı: Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır:

***ağır** aksak, **yürük** aksak, **yürük** semai.*

43. Senet, çek vb. ticarî belgelerde geçen sayılar

ikiyüzellialtımilyarbeşyüzyirmibeşmilyonyediyüzellibin lira.

44. Arapça ve Farsçadan alınan kalıplaşmış tamlamalar

âlemşümul, aleykümselam, alicenap, Allahualem, anbean, asgarımüşterek, azamımüşterek, bismillah, darıdünya, darülaceze, darülfünun, ehlibeyt, ehlisalip, ehlivukuf, ehvenişer, erkânıharp, fecrisadık, fenafillah, fevkala-

de, fevkalbeşer, fisebilillah, gayriahlaki, gayriciddi, gayriinsani, gayrikabil, gayrimenkul, gayrimeşru, gayrimuntazam, gayrimüslim, gayrisafi, gayrisıhhi, hafazanallah, hamdüsena, hercümerç, hıfzıssıhha, hüsnühat, hüsnükabul, hüsnükuruntu, hüsnüniyet, hüvelbaki, inşallah, keşmekeş, maşallah, meddücezir, methüsena, mevlithan, özbeöz, pürhiddet, pürmelal, sahipkıran, suistimal, suikast, suiniyet, şeyhülislam, tarumar, tahteşşuur, velhasıl, velhasılıkelam, yüzbeyüz.

Hatırlatma: Arapça ve Farsça kelimelerle veya bu dillerin kurallarıyla oluşturulmuş tamlamalar ve kalıplaşmış ibareler; eski metinlerin yayımında, alıntılarda ve bilimsel yayınlarda, bilimsel yöntemlere uyularak yazılabilir:

Devlet-i Osmâniyye, Kur'ân-ı Kerim, Recâ'î zâde, sarf-ı Türki, tahte'ş-şu'ûr, Ahd-i Atik, ehl-i vukûf, ehven-i şer; darü'l-'aceze, hamiyyed-perver, hayâl-perest, sahib-kıran, Hurşîdnâme, bî-vefa, lâdinî, nâmütenahî, bilâ-vasıta.

Bitişik yazılan kelimelerde önemli bir yekûnu da *"Ses olayı ve anlam değişikliğine uğramayıp kullanıla kullanıla kalıplaşmış, artık tek kelime gibi olmuş birleşik kelimeler" oluşturmaktadır*. Bir başka ifadeyle, her iki kelime de aslî anlamını koruduğu hâlde yaygın bir şekilde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

Şimdi bu birleşik kelimeleri görelim:

1. ***"Baş"*** sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

baş*bakan,* ***baş****çavuş,* ***baş****eser,* ***baş****fiyat,* ***baş****hekim,* ***baş****hemşire,* ***baş****kahraman,* ***baş****karakter,* ***baş****kent,* ***baş****komutan,* ***baş****köşe,* ***baş****makale,* ***baş****müfettiş,* ***baş****öğretmen,* ***baş****parmak,* ***baş****pehlivan,* ***baş****rol,* ***baş****savcı,* ***baş****şehir,* ***baş****yazar.*

2. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki "***başı"*** sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

*aşçı****başı****, bin****başı****, çarkçı****başı****, çeri****başı****, ele****başı****, mehter****başı****, on****başı****, usta****başı****, yüz****başı****.*

3. ***"Oğlu, oğulları, kızı"*** sözcükleriyle oluşturulan birleşik kelimeler

Aydınoğulları, Caferoğlu, Candaroğulları, Dursunoğulları, Karaosmanoğlu, Osmanoğulları; çapanoğlu, eloğlu; hinoğluhin; Orazbeykızı, elkızı.

Uyarı: *"hala oğlu", "dayı oğlu", "amca kızı"* gibi yakınlık bağı bildiren ifadeler ayrı yazılır.

4. ***"Ağa, bey, efendi, hanım, hacı, nine*** vb." sözcükleriyle kurulan birleşik kelimeler

ağa*baba, **ağa****bey, **bey****efendi, **efendi****baba, **hanım****anne, **hanım****efendi, **hanım****nine, **hacı****ağa, hıyar**ağa**lık, kadın**nine**, **paşa****baba*

5. ***"Öğrenim" ve "öğretim"*** sözcükleriyle oluşturulan birleşik kelimeler

ilk*öğrenim, **ilk****öğretim; **orta****öğrenim, **orta****öğretim, **yüksek****öğrenim, **yüksek****öğretim.*

Hatırlatma: Bu kelimeler daha önceki dönemlerde ayrı olarak da yazılmıştır.

Uyarı: Okul çağı öncesi için kullanılan *"okul öncesi"* ve lisansla doktora arasındaki eğitim kademesi olan *"yüksek lisans"* ayrı yazılır.

6. ***"Okul"*** sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

*ana**okulu**, ilk**okul**, orta**okul**, yüksek**okul***

7. ***"Dal"*** sözcüğüyle oluşturulan birleşik kelimeler

dal*kavuk, **dal****kılıç, **dal****taban, **dal****uyku.*

8. Belirsizlik sıfat ve zamirleri

biraz, birazı, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbiri, herhangi.

9. Pekiştirmeli sıfatlar

apaçık, apak, büsbütün, çepçevre, çepeçevre, çırçıplak, çırılçıplak, dümdüz, düpedüz, gömgök, güpegündüz, kapkara, kupkuru, paramparça, sapsağlam, sapasağlam, sapsarı, sırsıklam, sırılsıklam, sipsivri, yemyeşil.

10. Yabancı dillerden geçen ön ek veya edatlar

alelhusus, alelacele, biçare, bilaistisna, bililtizam, bilvesile, bivefa, ilelebet, ladinî, lakayıt, naçar, namağlup, namevcut, namüsait, namütenahi, devalüasyon, konfederasyon, koordinasyon, Panislamizm, Panturanizm, Pantürkizm, reorganizasyon, reprodüksiyon, sürrealizm.

11. Gelenekleşmiş ve yaygınlaşmış kelime ve deyimler

açıortay, adamkökü, adamotu, âdemotu, ağırbaşlı, ağırcanlı, ağırkanlı, ahududu, akarsu, akaryakıt, akciğer, akkor, aksakal, aktöre, akyuvar, alyuvar, anamal, anapara, anayasa, anneanne, atardamar, atarkanal, atasözü, aybaşı, ayçiçeği, ayçöreği:

babaanne, basmakalıp, başıboş, başıbozuk, başıkabak, başörtü, başvurmak, beşibiryerde, bilirkişi, bindallı, birdenbire, birdirbir, birtakım, bozkır, bugün, buzdolabı;

çeşitkenar, çiftetelli;

delikanlı, demirbaş, denizaltı, denizaşırı, derebeyi, derebeylik, dereotu, dışbükey, dikdörtgen, dipnot, doludizgin, dolunay, dörtkenar, dörtnal, dörtnala, düzayak;

ebekuşağı, ebemkuşağı, enikonu, erbaş, eşkenar, etobur;

gelişigüzel, giderayak, gökyüzü, gözyaşı, günaşırı, güvenoyu;

halkoyu, hayhay;

içbükey, içgüdü, içtepi, içyağı, ikizkenar, ilkbahar, ilkyaz, ipucu;

kabataslak, kahverengi, kamuoyu, karaciğer, karekök, kartopu, kasımpatı, kenarortay, kelaynak, kongövde, külhanbeyi, külhanbeylik, külkedisi;

milletvekili, murdarilik;

omurilik, otobur;

öngörmek, öngörü, önsezi, öteberi, özdeyiş;

paralelkenar, pekâlâ, pekiyi;

sacayağı, sacayak, sadeyağ, sağduyu, sağyağ, semizotu, serinkanlı, sıcakkanlı, sıkıyönetim, sıradağ, sıradağlar, sivrisinek, soğukkanlı, sonbahar, soyadı, sütana, sütanne, sütbaba, sütkardeş, sütnine, sütoğul;

takımada, takımyıldız, tekdüze, tepetakla, tepetaklak, tereyağı, tıpkıbasım, tıpkıçekim, toplardamar, topyekûn, tozpembe;

varoluş, varsayım, vazgeçmek;

yanardağ, yarıçap, yarımada, yarıyıl, yavrukurt, yerküre, yeryüzü, yılbaşı, yöneylem, yüznumara, yüzyıl;

zeytinyağı.

Uyarı: *"Vazgeçmek"* birleşik fiili, *"mi"* soru ekiyle birlikte kullanıldığı zaman ayrı yazılır: *Vaz mı geçtin?*

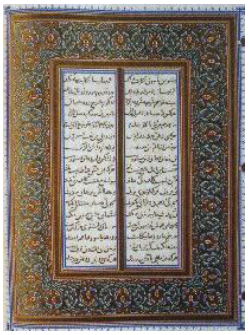

Biraz tefekkür
(Mesnevî'den)

Ağızdan bir kere çıkan söz, bil ki yaydan fırlayan ok gibidir; oğul, ok gittiği yerden geri dönmez!
Söz söylemek için önce dinlemek gerekir.
Söz dinleyene göre söylenir; terzi, kaftanı adamın boyuna göre keser.
Üç sey hakkında dudağını kıpırdatma: Gittiğin yol, paran ve mezhebin.
Sıradan otlar, bir ayda yetisir; gül yetiştirmek istersen bir yıl bekleyeceksin.
Sevgi ve merhamet, insanlık; hiddet ve şehvet, hayvanlıktır.
Bütün yaratılanlar Allah'ın ailesidir.
Mal ve para külah gibidir; külaha keller sığmır.
Aşığın vergisi, can vermektir.
Su; korukta ekşi olur, üzümde tatlı olur, sarapta haram olur, sirkede helal olur.
Susuzlar, suyu arar; su da susuzları.
İlim, hikmet, ask, incelik; helal lokmadan doğar.
Kâmil insan, toprak tutsa altın olur; eksik insan, altın tutsa toprak olur.
Âdem, Allah'ın azabından ağlamakla kurtuldu.
Gönül, gönül verilerek alınır.
Ucuz kazanan, ucuz verir; inci çocuğun eline geçerse onu bir somun ekmeğe satar.
Halk arasında meşhur olmak, sırlara ermeye engeldir. Şöhretten kurtulmaya bak!
Hürmet eden, hürmet görür.
Ekmek sofrada cansızdır; vücuda girince neseli ruh olur.
Dünya; dedikodu, tartısma ve bahis kuyusudur; bu kuyuya düşersen sağlam çıkamazsın.
Kaza gelince bilgi ve tedbir uykuya yatar.
Gözün nuru, gönül nurudur.
Dünyayı tenine koyarsan, gemi batar; ayaklarının altına al ki yüzüp gidesin.
Akarsu nerdeyse orası yeşerir; gözyaşı varsa rahmet gelecektir.
Her ağlamanın sonu gülmektir.
Allah bir kimsenin perdesini yırtmak isterse, o kişiyi temiz insanları ayıplamaya sevk eder. Ayıbını örtmek dilerse, o kimse ayıplı kimseler hakkında konuşamaz hâle gelir. Yardım etmek isterse, ona dua ve yakarış kapısını açar.
Sırların gönülde kalırsa, muradın çabuk gerçekleşir; tohum, toprağa gizlenirse yeşerir.

5.5.2. Ayrı yazılan birleşik kelimeler

Ayrı yazılan birleşik kelimeler, Türkiye Türkçesinde bitişik yazılan kelimelere göre çok daha fazla bir yekûn oluşturmaktadır. Bunun sebebi, ses olayına veya anlam değişikliğine uğramış kelimelerin ve kalıplaşmış kelimelerin sayısının hâlâ sınırlı olmasıdır.

Birleşik kelimelerin bitişik veya ayrı yazılması konusu, yazım kuralları içinde en önemli zorluklardan birini oluştursa da birleşik kelimelerin birçoğunun ayrı yazılması; bu konuda bazı zorlukları, çelişkileri ortadan kaldırmaya yarayan bir durumdur. Ancak bu konuda geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli sorunlar yaşanmaya devam etmektedir.

Buna göre, iki kelimenin ayrı yazılabilmesi için; *"iki kelime arasında bir ses olayı olmaması"* ya da *"iki kelimeden bir ya da ikisinin gerçek anlamını yitirmemesi"* ya da *"iki kelimenin kullanıla kullanıla artık tek kelime gibi kalıplaşmamış olması"* gerekmektedir.

Buna göre ayrı yazılan birleşik kelimeler şöyle sınıflandırılabilir:

1. *Ses olayına uğramamış birleşik kelimeler*
2. *Anlam değişikliğine uğramamış birleşik kelimeler*

Bunlara ilaveten kelimelerin kullanımından kaynaklanan şu durumu da 3. bir madde olarak unutmamak gerekir:

3. *Ses olayı ve anlam değişikliğine uğramayıp kullanıla kullanıla kalıplaşmamış, artık tek kelime gibi olmamış birleşik kelimeler*

5.5.2.1. Ses olayına uğramamış birleşik kelimeler

"Etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek, kılmak, kılınmak" yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiillerde, birinci kelime herhangi bir ses olayına (ses düşmesine veya türemesine) uğramamışsa bu tür birleşik kelimeler (fiiller) ayrı yazılır:

*alay **etmek**, alt **etmek**, arz **etmek**, el **etmek**, göç **etmek**, dans **etmek**, hayret **etmek**, ilan **etmek**, not **etmek**, söz **etmek**, terk **etmek**, yardım **etmek**, yarış **etmek**, yok **etmek**;*

*alet **edilmek**, iddia **edilmek**, ilan **edilmek**, kontrol **edilmek**, taklit **edilmek**;*

*boş **olmak**, deli **olmak**, gelin **olmak**, kul **olmak**, okumuş **olmak**, sağır **olmak**, sağ **olmak**, soracak **olmak**, var **olmak**, yok **olmak**, angaje **olmak**.*

*arz **olunmak**, ilan **olunmak**, talep **olunmak**;*

*kabul **eylemek**, yad **eylemek**;*

*namaz **kılmak**, sünnet **kılmak**;*

*namaz **kılınmak**, farz **kılınmak**.*

5.5.2.2. Anlam değişikliğine uğramamış birleşik kelimeler

Birleşme sırasında kelimelerden hiçbiri anlam değişikliğine uğramamışsa bu tür birleşik kelimeler ayrı yazılır. Bunları şu alt gruplardan oluşur:

1. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulan birleşik kelimeler

Somut olarak hayvan adı (balık, kuş, böcek…) bildiren isimler ayrı yazılır:

çupra balığı

saka kuşu

ağustos böceği

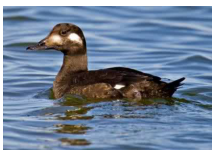
yaban ördeği

*ada **balığı**, ateş **balığı**, dil **balığı**, kılıç **balığı**, köpek **balığı**, mercan **balığı**, mersin **balığı**, mürekkep **balığı**, ton **balığı**, yılan **balığı**, yunus **balığı**, bıyıklı **balık**; ardıç **kuşu**, bayır **kuşu**, çalı **kuşu**, dalgıç **kuşu**, deve **kuşu**, fırtına kuşu, ishak **kuşu**, iskele **kuşu**, muhabbet **kuşu**, örümcek **kuşu**, tarla **kuşu**, yağmur **kuşu**, alıcı **kuş**; ateş **böceği**, cırcır **böceği**, hamam **böceği**, hanım **böceği**, ipek **böceği**, kız **böceği**, uçuç **böceği**, uğur **böceği**; ağılı **böcek**, çalgıcı **böcek**, makaslı **böcek**, sümüklü **böcek**; at **sineği**, ev **sineği**, meyve **sineği**, sığır **sineği**, sirke **sineği**, su **sineği**, uyuz **sineği**; deniz **yılanı**, mercan **yılanı**, ok **yılanı**, su **yılanı**; dağ **keçisi**, yaban **keçisi**; fındık **faresi**, firavun **faresi**, tarla **faresi**; dağ **sıçanı**, tarla **sıçanı**, yer **sıçanı**; dağ **tavuğu**, köy **tavuğu**, orman **tavuğu**; ada **tavşanı**, yaban **tavşanı**; kaya **örümceği**, şeytan **örümceği**, yer **örümceği**; bal **arısı**, eşek **arısı**, yaban **arısı**; deniz **ördeği**, yaban **ördeği**; yaban **domuzu**; su **aygırı**, su **samuru**, su **yılanı**; akkaraman **koyunu**, morkaraman **koyunu**, yaban **koyunu**; dağ **keçisi**, tiftik **keçisi**.*

Uyarı: Millet, ülke, şehir vb. isimlerle başlayan hayvan isimlerinin ilk harfi büyük yazılır:

***Afrika** aslanı, **Ankara** kedisi, **Ankara** keçisi, **Arap** atı, **Arap** tavşanı, **Beç** tavuğu, **Hint** kaplanı, **İngiliz** tayı, **Karaman** koyunu, **Maraş** keçisi, **Pekin** ördeği, **Sibirya** kurdu, **Van** kedisi.*

2. Bitki, meyve türlerinden birinin adıyla kurulan birleşik kelimeler

Somut olarak bitki, meyve adı (ot, çiçek, ağaç…) bildiren isimler ayrı yazılır:

ardıç otu

lavanta çiçeği

mercan ağacı

*ayrık **otu**, beşparmak **otu**, çörek **otu**, geyik **otu**, güzelavrat **otu**, idris **otu**, kanarya **otu**, kelebek **otu**, kene **otu**, küstüm **otu**, melek **otu**, mercan **otu**, nevruz **otu**, pisipisi **otu**, taşkıran **otu**, yüksük **otu**; acı **ot**, sütlü **ot**; ateş **çiçeği**, atlas **çiçeği**, çadır **çiçeği**, güzelhatun **çiçeği**, ıtır **çiçeği**, ipek **çiçeği**, kahkaha **çiçeği**, küpe **çiçeği**, mahmur **çiçeği**, mum **çiçeği**, peygamber **çiçeği**, salon **çiçeği**, saray **çiçeği**, telgraf **çiçeği**, yayla **çiçeği**, yılan **çiçeği**, yıldız **çiçeği**; ölmez **çiçek**; servi **ağacı**, ağı **ağacı**, avize **ağacı**, çubuk **ağacı**, dantel **ağacı**, kâğıt **ağacı**, lale **ağacı**, lastik **ağacı**, mantar **ağacı**, öd **ağacı**, porsuk **ağacı**, sakız **ağacı**, süt **ağacı**, tespih **ağacı**; kör **ağaç**.*

Uyarı: İdam cezası alanları asmak için kurulan *sehpa, yağlı ip* anlamında kullanılan "*darağacı*" bitişik yazılır; sebebi, bu birleşik kelimede geçen "*ağaç*" kelimesinin gerçek anlamını yitirmiş olmasıdır.

*altın **kökü**, boya **kökü**, helvacı **kökü**, meyan **kökü**; saçak **kök**, yumru **kök**; dağ **elması**, deve **elması**, fil **elması**, pamuk **elması**, yer **elması**; çakır **dikeni**, demir **dikeni**, deve **dikeni**, eşek **dikeni**, geyik **dikeni**; ayı **üzümü**, çavuş **üzümü**, deniz **üzümü**, kuş **üzümü**, tilki **üzümü**; çakal **armudu**, dağ **armudu**; at **kestanesi**, kuzu **kestanesi**; can **eriği**, çakal **eriği**, dağ **eriği**, türbe **eriği**; çayır **mantarı**, horoz **mantarı**, keçi **mantarı**, kuzu **mantarı**, yer **mantarı**; su **kamışı**, şeker **kamışı**; dağ **nanesi**, limon **nanesi**; ayı **gülü**, yaban **gülü**; çam **fıstığı**, yer **fıstığı**; çalı **fasulyesi**, sırık **fasulyesi**, soya **fasulyesi**; armut **kurusu**, elma **kurusu**, kayısı **kurusu**; şeker **kamışı**, şeker **pancarı**,; kuru **fasulye**, kuru **incir**, kuru **soğan**, kuru **üzüm**; salkım **söğüt**.*

Uyarı: Millet, ülke, şehir vb. isimlerle başlayan bitki, meyve isimlerinin ilk harfi büyük yazılır:

Amasya *elması,* ***Erzincan*** *üzümü,* ***Manisa*** *üzümü,* ***Amerika*** *armudu,* ***Hint*** *kestanesi,* ***Malta*** *eriği,* ***Hint*** *kamışı,* ***Japon*** *gülü,* ***Isparta*** *gülü, İspir* ***fasulyesi****,* ***Macar*** *kirazı,* ***Elazığ*** *kirazı,* ***Antep*** *fıstığı,* ***Siirt*** *fıstığı,* ***Tokat*** *domatesi,* ***Afrika*** *menekşesi,* ***Frenk*** *menekşesi,* ***Giresun*** *fındığı,* ***Japon*** *sarmaşığı,* ***Aydın*** *inciri,* ***Osmaniye*** *fıstığı.*

Uyarı: Çiçek dışında anlamlar taşıyan ***baklaçiçeği*** *(renk),* ***narçiçeği*** *(renk),* ***suçiçeği*** *(hastalık)*; ot dışında anlamlar taşıyan ***ağızotu*** *(barut),* ***sıçanotu*** *(arsenik)*; ses düşmesine uğramış olan ***çöreotu*** ve yaygın bir şekilde gelenekleşmiş olan ***semizotu, dereotu*** bitişik yazılır.

3. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler

Somut olarak nesne, eşya ve alet adı (taş, dolap, saat…) bildiren isimler ayrı yazılır:

alçı ***taşı****, bileği* ***taşı****, çakmak* ***taşı****, değirmen* ***taşı****, Eskişehir* ***taşı****, Hacıbektaş* ***taşı****, kireç* ***taşı****, lüle* ***taşı****, musalla* ***taşı****, Necef* ***taşı****, Oltu* ***taşı****, dikili* ***taş****.*

banyo ***sabunu****, el* ***sabunu****, tıraş* ***sabunu****, yüz* ***sabunu****, sıvı* ***sabun****;*

el ***değirmeni****, kahve* ***değirmeni****, su* ***değirmeni****, yel* ***değirmeni****;*

kahve ***dolabı****, su* ***dolabı****; dönme* ***dolap****;*

Uyarı: "*Buzdolabı*" birleşik kelimesi bitişik yazılır; bunun sebebi, "*buzdolabı*" kelimesinin çok yaygın kullanılması nedeniyle kalıplaşmış olmasından kaynaklanabilir. Bu yazılış, bir istisna olsa da bu kural için bir çelişki oluşturmaktadır.

Uyarı: Giysi dolabı anlamında kullanılan "*gardırop*" kelimesi, bazı yöresel ağızlarda "*kardolap*" şeklinde kullanılsa da bu kullanım doğru değildir; doğrusu "gardırop" şeklindedir.

*derin **dondurucu**;*
*çalışma **odası**, oturma **odası**, yatak **odası**, yemek **odası**;*
*cep **saati**, duvar **saati**, kol **saati**, masa **saati**;*
*duvar **takvimi**, masa **takvimi**;*
*çalışma **masası**, yemek **masası**;*
*itfaiye **aracı**, kurtarma **aracı**;*
*masa **örtüsü**, yatak **örtüsü**;*
*el **kitabı**, kılavuz **kitap**;*
*çeki **demiri**;*
*dolma **kalem**, kurşun **kalem**, tükenmez **kalem**, pilot **kalem**;*
*toplu **iğne**,*
*nefesli **çalgılar**, **telli** çalgılar;*
*telli **saz**, üç telli **saz**;*
*yapay **çiçek**;*
*afyon **ruhu**, katran **ruhu**, nane **ruhu**, tuz **ruhu**.*

Uyarı: Millet isimleriyle başlayan nesne, eşya ve alet isimlerinin ilk harfi büyük yazılır:

***Arap** zamkı, **Frenk** gömleği (kravat takmaya uygun erkek gömleği), **İngiliz** anahtarı.*

Önemli: 2005 Yazım Kılavuzundan önceki yazım kılavuzunda "arap sabunu" ilk harfi büyük olarak yazılmışken, 2005 ve sonrası yayımlanan Yazım Kılavuzunda bu harf küçük yazılmıştır.

Uyarı: "*afyon ruhu*" birleşik kelimesindeki *"afyon"* kelimesi, Afyon şehrini göstermemektedir.

4. Yiyecek, içecek (gıda) adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler

Somut olarak yiyecek adı (börek, peynir, çorba, kebap …) bildiren isimler ayrı yazılır:

bohça böreği portakal suyu işkembe çorbası

muska ***böreği****, puf* ***böreği****, sac* ***böreği****, sigara* ***böreği****, su* ***böreği****;*

ayçiçek ***yağı****, badem* ***yağı****, balık* ***yağı****, kekik* ***yağı****, zeytin* ***yağı****;*

arpa ***suyu****, maden* ***suyu****, meyve* ***suyu****, vişne* ***suyu****;*

civil ***peynir****, dil* ***peyniri****, kaşar* ***peyniri****, tulum* ***peyniri****, beyaz* ***peynir****;*

cağ ***kebabı****, fırın* ***kebabı****, tas* ***kebabı****, Adana* ***kebabı****, Urfa* ***kebabı****;*

ezogelin ***çorbası****, mantar* ***çorbası****, mercimek* ***çorbası****, yayla* ***çorbası****;*

irmik ***helvası****, kâğıt* ***helvası****, peynir* ***helvası****, tahin* ***helvası****, un* ***helvası****;*

acı badem ***kurabiyesi****, un* ***kurabiyesi****;*

peynir ***tatlısı****, yoğurt* ***tatlısı****;*

badem ***şekeri****, elma* ***şekeri****;*

balık ***yumurtası****, kırlangıç* ***yumurtası****;*

burgu ***makarna****, çubuk* ***makarna****, fiyonk* ***makarna****, şerit* ***makarna;***

çaylı ***kek****, çikolatalı* ***kek****, havuçlu* ***kek****, sade* ***kek****, tuzlu* ***kek****, üzümlü* ***kek****;*

bulgurlu ***köfte****, çiğ* ***köfte****, içli* ***köfte****, mercimekli* ***köfte****;*

acı ***biber****, tatlı* ***biber****, dolma* ***biber****;*

kesme ***şeker****, akide* ***şeker****;*

hazır ***yoğurt****, süzme* ***yoğurt****;*

yarma ***şeftali;***

kuru ***yemiş****.*

Uyarı: Millet, ülke, şehir vb. isimlerle başlayan yiyecek, içecek isimlerinin ilk harfi büyük yazılır::

Adana *kebabı,* ***Antep*** *kebabı,* ***Oltu*** *kebabı,* ***Manisa*** *kebabı,* ***Urfa*** *kebabı;* ***Çerkez*** *peyniri,* ***Trakya*** *peyniri,* ***Kars*** *kaşarı;* ***Boşnak*** *böreği,* ***Erzurum*** *böreği,* ***Tatar*** *böreği;* ***Akçaabat*** *köftesi,* ***İnegöl*** *köftesi,* ***İzmir*** *köftesi,* ***Tekirdağ*** *köftesi; Cenevre* ***kurabiyesi****;* ***Kemalpaşa*** *tatlısı;* ***Çerkez*** *tavuğu;* ***Erzurum*** *mantısı,* ***Kayseri*** *mantısı;* ***Maraş*** *biberi;* ***İstanbul*** *bozası;* ***Şam*** *kahvesi,* ***Türk*** *kahvesi.*

5. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler

Somut olarak organ adı (göz, kulak, burun, kemik …) bildiren isimler ayrı yazılır:

*kene **göz**, patlak **göz**, petek **göz**, sulu **göz**, süzgün **göz**, mahmur **göz**;*

*dış **kulak**, kepçe **kulak**, orta **kulak**,*

*gaga **burun**, karga **burun**;*

*azı **dişi**, köpek **dişi**, süt **dişi**, takma **diş**;*

*aşık **kemiği**, bel **kemiği**, dirsek **kemiği**, elmacık **kemiği**, kol **kemiği**;*

*orta **parmak**, serçe **parmak**, şahadet **parmağı**, yüzük **parmağı**;*

*kuyruk **sokumu**;*

*safra **kesesi**;*

*çatma **kaş**, çatık **kaş**;*

*takma **bacak**, takma **kirpik**, takma **kol**;*

*ekşi **surat**, asık **surat**, kepçe **surat**;*

*ağır **ayak**;*

*demir **yumruk**;*

*kuru **kafa**, sağlam **kafa**;*

*kuru **kemik**.*

Uyarı: ilk kelimesi organ adı olan ve somutluk bildiren kelimeler de ayrı yazılır:

***göz** akı, **göz** bebeği, **göz** kapağı; **kulak** memesi, **kulak** zarı; **burun** deliği, **burun** direği …*

6. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler

çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; ağır top, deli balta, eksik etek, eski toprak, eski tüfek, kara maşa, dipsiz testi, sapsız balta, kapı mandalı, sabır taşı.

7. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler

"açık" kelimesi ile başlayan kelimeler

açık *oturum,* ***açık*** *öğretim,* ***açık*** *lise.*

"baş" kelimesi ile başlayıp unvan bildirmeyen kelimeler

baş *ağrısı,* ***baş*** *belası,* ***baş*** *dönmesi,* ***baş*** *tacı.*

Uyarı: Unvan bildiren "baş" kelimesi, eklendiği kelimeye bitişik yazılır:
baş*hekim,* ***baş****hemşire,* ***baş****mühendis.*

"başı" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

işin ***başı****, madde* ***başı****, masa* ***başı****, sofra* ***başı****.*

"birlik" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

dil ***birliği****, din* ***birliği****, güç* ***birliği****, ırk* ***birliği****, iş* ***birliği****.*

"bölümü" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

iş ***bölümü*****,** *düğüm* ***bölümü*****.**

"çekim, çekimi" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

soya ***çekim****, yer* ***çekimi*****.**

"dil" kelimesi ile başlayan ya da biten kelimeler

dil *bilgisi,* ***dil*** *bilim****;*** *ana* ***dil****, ana* ***dili****, yazı* ***dili****.*

"tutulması" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

ay ***tutulması****, güneş* ***tutulması.***

"uyumu" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

ses ***uyumu****, ten* ***uyumu****.*

"yolu" kelimesi ile kurulan birleşik kelimeler

çıkış ***yolu****, çözüm* ***yolu****.*

8. Yol ve ulaşımla ilgili birleşik kelimeler

çevre ***yolu****, deniz* ***yolu****, hava* ***yolu****, kara* ***yolu****, yaya* ***yolu****; ana* ***yol****, tali* ***yol****;*
alt ***geçit****, üst* ***geçit****, tüp* ***geçit****;*
taş ***kaldırım****, Arnavut* ***kaldırımı****;*
Osmangazi ***Tüneli****, Ovit* ***Tüneli;***
Atatürk (Nurdağı) ***Viyadüğü;***
Fatih Sultan Mehmet ***Köprüsü****, Edebali* ***Köprüsü****.*

Uyarı: *"Otoyol"* kelimesi artık kalıplaştığı için bitişik yazılır.

9. Gök cisimleri ile ilgili birleşik kelimeler

Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız, yağmur kuşağı; gök taşı, hava taşı, meteor taşı.

10. Zamanla ilgili birleşik kelimeler

bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu, yıl sonu.

11. *"Bilim"* ve *"bilgi"* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler

*anlam **bilimi**, dil **bilim**, edebiyat **bilimi**, halk **bilimi**, ruh **bilimi**, toplum **bilimi**, yer **bilimi**;*

*dil **bilgisi**, ses **bilgisi**, şekil **bilgisi**, yapı **bilgisi**, cümle **bilgisi**, metin **bilgisi**.*

12. *"Yuvar"* ve *"küre"* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler

*alt hava **yuvarı**, göz **yuvarı**, hava **yuvarı**, ısı **yuvarı**, ışık **yuvarı**, iyon **yuvarı**, renk **yuvarı**, su **yuvarı**, taş **yuvarı**, yer **yuvarı**;*

*ağır **küre**, hava **küre**, ışık **küre**, renk **küre**, su **küre**, taş **küre**, yarı **küre**, yarım **küre**.*

13. İlk kelimesinde *"-r /-ar / -er"* eklerini bulunduran birleşik kelimeler

*bak**ar** kör, çal**ar** saat, çık**ar** yol, dön**er** kapı, dön**er** kebap, dön**er** kule, dön**er** sermaye, geç**er** akçe, gül**er** yüz, koş**ar** adım, yaz**ar** kasa, yet**er** sayı, yut**ar** hücre, yüz**er** havuz.*

14. İlk kelimesinde *"-maz /-mez"* eklerini bulunduran birleşik kelimeler

*çık**maz** sokak, geç**mez** akçe, görün**mez** kaza, öl**mez** çiçek, tüken**mez** kalem, öl**mez** bit**mez** iş.*

15. İlk kelimesinde *"-an /-en"* eklerini bulunduran birleşik kelimeler

*ak**an** yıldız, değiş**en** durum, doyur**an** buhar, **uçan** daire, **uçan** kale.*

16. *"Renk"* sözcüğü, renk adları ve renk tonlarını belirten birleşik kelimeler

"*Renk*" sözcüğü, somut olarak renk adı belirttiği için ayrı yazılır:

*bakır **rengi**, bal **rengi**, çivit **rengi**, duman **rengi**, fes **rengi**, gurup **rengi**, gül **rengi**, gümüş **rengi**, kiremit **rengi**, kurşun **rengi**, kül **rengi**, menekşe **rengi**, portakal **rengi**, saman **rengi**, şarap **rengi**, şarap tortusu **rengi**, ten **rengi**.*

Renk adları, somut olarak renk belirttiği için, ayrı yazılır:

*ateş **kırmızı**sı, boncuk **mavi**si, çivit **mavi**si, demir **kır**ı, granit **gri**si, gece **mavi**si, kestane **doru**su, küf **yeşil**i, lâvanta **mavi**si, limon **sarı**sı, okyanus **mavi**si, safran **yeşil**i, süt **kır**ı.*

> **Uyarı:** Millet, ülke, şehir vb. isimlerle başlayan renk isimlerinin ilk harfi büyük yazılır:
>
> ***Ç**ingene pembesi, **İ**spanyol mavisi*

Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan kelimeler ayrı yazılır:

***açık** mavi, **açık** yeşil, **kara** sarı, **kirli** sarı, **koyu** mavi, **koyu** yeşil.*

17. Sıfatı sonda olan birleşik kelimeler

*baş **açık**, ayak **yalın**, cebi **delik**, eli **sıkı**, gözü **açık**, kulağı **delik**.*

18. İkilemeler

adım adım, ağır ağır, akın akın, allak bullak, aval aval (bakmak), baka baka, cik cik (ötmek), *çeşit çeşit, derin derin, gide gide, güzel güzel, kara kara, karış karış, konuşa konuşa, kucak kucak, şıp şıp (damlamak), şıpır şıpır, tak tak (vurmak), tıkır tıkır, uslu uslu, yavaş yavaş.*

bata çıka, düşe kalka, enine boyuna, sere serpe, yana yakıla;

çoluk *çocuk, eciş bücüş, eğri büğrü, eski püskü, ev bark, konu komşu, pılı pırtı, salkım saçak, soy sop, süklüm püklüm, yarım yamalak.*

İkinci kelimesi *"m"* ile başlayan ikilemeler de ayrı yazılır:

*at **m**at, çocuk **m**ocuk, dolap **m**olap, hayat **m**emat, kapı **m**apı, kitap **m**itap.*

İsim hâl ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler ayrı yazılır:

*baş baş**a**, diz diz**e**, el el**e**, göz göz**e**, iç iç**e**, omuz omuz**a**, yan yan**a;***

*baş**a** baş, bir**e** bir, diş**e** diş, göz**e** göz, tek**e** tek;*

*ardı ardı**na**, boş**u** boş**una**, darı darı**na**, günü günü**ne**, peşi peşi**ne**, ucu ucu**na**;*

*baş**tan** baş**a**, dal**dan** dal**a**, el**den** el**e**, gün**den** gün**e**, iç**ten** iç**e**, yıl**dan** yıl**a**.*

19. Yer adlarında kullanılan *"Batı, Doğu, Güney, Kuzey, Güneybatı, Güneydoğu, Kuzeybatı, Kuzeydoğu"* kelimeleri

***Batı** Anadolu, **Batı** Trakya, **Doğu** Anadolu, **Doğu** Karadeniz, **Kuzey** Amerika, **Güney** Amerika;*

***Güneybatı** Anadolu, **Güneydoğu** Anadolu, **Kuzeydoğu** Anadolu, **Kuzeydoğu** Kafkaslar.*

20. Yer adlarında kullanılan *"Orta, İç, Yakın, Uzak"* kelimeleri

***Orta** Anadolu, **Orta** Asya, **Orta** Avrupa, **Orta** Doğu, **Orta** Amerika;*

***İç** Anadolu, **İç** Asya, **İç** Erenköy, **İç** Aydınlıkevler;*

***Yakın** Doğu;*

***Uzak** Doğu.*

21. Yer adlarında kullanılan *"Aşağı, Yukarı, Küçük, Büyük, Eski, Yeni"* kelimeleri

***Aşağı** Ayrancı, **Yukarı** Ayrancı.*

***Küçük** Çekmece, **Büyük** Çekmece, **Küçük** Çamlıca, **Büyük** Çamlıca, **Küçük** Menderes, **Büyük** Menderes, **Küçük** Melen, **Büyük** Melen;*

***Eski** Kızılelma, **Yeni** Kızılelma, **Eski** Prag, **Yeni** Prag.*

22. *Köy, mahalle, dağ, tepe, göl, deniz, ırmak, nehir, boğaz, körfez …* sözcükleri ile kurulmuş birleşik kelimeler

***Eskipolat** Köyü, **Gelinkaya** Köyü, **Yoncalık** Köyü;*

***Bahçelievler** Mahallesi, **Yunus Emre** Mahallesi;*

***Ağrı** Dağı, **Altay** dağları, **Erciyes** dağı, **Nemrut** dağı, **Palandöken** dağı;*

***Aral** gölü, **Balkaş** gölü, **Burdur** Gölü, **Van** Gölü;*

***Hazar** denizi, **Marmara** Denizi;*

***Sakarya** Irmağı, **Meriç** nehri, **Tuna** nehri.*

***Çanakkale** Boğazı, **İstanbul** Boğazı;*

İskenderun *Körfezi,* ***İzmir*** *Körfezi,* ***İzmit*** *Körfezi.*

Hatırlatma: Türk Dil Kurumunun esas aldığı kurallara göre; *köy, mahalle, dağ, tepe, göl, deniz, ırmak, nehir, boğaz, körfez ...* sözcükleri ile oluşturulmuş birleşik kelimelerde birinci kelime, eğer bir yerleşim biriminin de adı ise; ikinci kelimenin ilk harfi büyük yazılır; eğer bir yerleşim biriminin adı değilse, ikinci kelimenin ilk harfi küçük yazılır:

Ağrı ***D****ağı.* (Ağrı, hem bir şehir adıdır hem de o dağa mahsus bir addır; o nedenle, ikinci kelime de büyük harfle başlar.)

Nemrut ***d****ağı.* (Nemrut, bir yerleşim yeri olmayıp sadece o dağa mahsus bir addır; o nedenle, ikinci kelime küçük harfle başlar.)

Van ***G****ölü* (Van, hem bir şehir adıdır hem de o dağa mahsus bir addır; o nedenle, ikinci kelime de büyük harfle başlar.)

Aral ***g****ölü* (Aral, bir yerleşim yeri olmayıp sadece o göle mahsus bir addır; o nedenle, ikinci kelime küçük harfle başlar.)

Eleştiri: Özel ada dahil olan *"dağ", "göl", "ova", "vadi"* gibi isimlerin bazı örneklerde, gerekçesi verilerek, ayrı yazılırken ilk harflerinin büyük ya da küçük yazılması, bir çelişki oluşturmaktadır ve yazımda tereddütlere yol açmaktadır.

Öneri: Özel adla çok kaynaşmış olan ve tamlama oluşturan bu kelimelerin hepsinin ilk harflerinin büyük yazılması doğru olur. Bu harfler büyük yazıldığında kuralla ilgili çelişki ya da tereddütler de ortadan kalkmış olur:

Nemrut Dağı, Baykal Gölü, Ergenekon Vadisi, Ihlara Vadisi

Mademki bu isimler bir tamlama oluşturmaktadır, tamlamayı kavratmak adına da, ikinci ismin ilk harfinin büyük harfle yazılması doğru olurdu. Böylece bazı isimlerden sonra, *"İkinci kelime kullanılmadığı takdirde göl, körfez, dağ, boğaz değil; yerleşim yeri anlaşılır."* kuralına da gerek kalmazdı.

Marmara ***Bölgesi****, Marmara* ***Kampüsü****, Marmara* ***Denizi****…*

23. Şahıs adlarından oluşmuş *mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy, semt, kurum, kuruluş* ... sözcükleri ile kurulmuş birleşik kelimeler

Bu isimlerde, özel isimlerin sonundaki unvanlar hariç, şahıs adları ayrı yazılır:

Gazi Osmanpaşa *Mahallesi,* ***Yunus Emre*** *Mahallesi;*

Gazi Mustafa Kemal *Bulvarı,* ***Ziya Gökalp*** *Bulvarı;*

Nene Hatun *Caddesi,* ***Yavuz Sultan Selim*** *Caddesi;*

Fevzi Çakmak *Sokağı,* ***Cemal Nadir*** *Sokağı;*

Mustafa Kemalpaşa *ilçesi,* ***Koca Mustafapaşa*** *semti;*

Kâzım Karabekir *Eğitim Fakültesi,* ***Sultan Ahmet*** *Camii,*

Sütçü İmam *Üniversitesi.*

Uyarı: "il", "ilçe", "semt", "köy" gibi yerleşim yeri ifade eden kelimeler kendinden önceki isimlerden ayrı yazılır ve genel bir ad oldukları için ilk harfleri küçük yazılır. Bu kelimelerin özel ada aidiyeti, diğer adlar gibi değildir.

Eleştiri: Bu adlarda önceki unvanların ayrı yazılması, sonraki unvanların bitişik yazılması bir çelişki oluşturmaktadır.

Öneri: Bu adlarda sonraki unvanların da ayrı yazılması, bu konudaki çelişki ya da tereddütleri ortadan kaldıracaktır. Bunun yanı sıra özel ismin de daha öne çıkmasına sebebiyet verecektir.

24. Birden fazla yere ad olarak kullanılan sözcüklerle kurulan birleşik kelimeler

Bir kelime birden fazla yerin adı olarak kullanılıyorsa bu yerleri birbirinden ayırmak için başa getirilen kelimeler ayrı yazılır:

Anadolu ***Kavağı****, Rumeli* ***Kavağı****;*

Karadeniz ***Ereğlisi****, Konya* ***Ereğlisi****, Marmara* ***Ereğlisi****.*

Eleştiri: İki kelimeden oluşan yerleşim yeri (il, ilçe, köy) adları hep bitişik yazılırken bu adların ayrı yazılışı bir çelişki oluşturmaktadır.

Öneri: Bu yer adları da bitişik yazılarak, kuralda çeldirici olan durum, ortadan kalmış olur:

Karadenizereğlisi, Konyaereğli, Marmaraereğlisi

Anadolukavağı, Rumelikavağı

25. Ait olduğu dilde ayrı yazılan yabancı yer adlarından oluşan birleşik kelimeler

Buenos Aires, Frankfurt am Main, Freiburg im Breisgau, Hyde Park, Korlovy Vary, Mont Blanc, New Orleans, New York, Rio de Janeiro, San Marino, Wiener Neustadt, Titov Veles.

26. *"Ocak, yurt"* sözcükleriyle kurulan birleşik kelimeler

aile ***ocağı****, aş* ***ocağı****, sağlık* ***ocağı****;*

öğrenci ***yurdu****, sağlık yurdu, yetiştirme* ***yurdu****.*

Eleştiri: "*Ev*" kelimesiyle kurulan kelimeler bitişik yazılırken; "*ev*" anlamında ya da buna en yakın anlamda kullanılan "*ocak*" ve "*yurt*" kelimelerinin ayrı yazılması çelişki oluşturmaktadır. Kanaatimizce, bu kelimelerin kendinden önceki kelimelerden ayrı yazılması doğru olmuştur; dolayısıyla, "*ev*" kelimesinin kendinden önceki kelimeyle bitişik yazılması da doğru olmamıştır. Somut olarak yer bildiren kelimenin kendinden önceki kelimeden ayrı yazılması gerekir.

27. *"Ara"* sözcüğünün sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

*devletler **arası**, kıtalar **arası**, ülkeler **arası**, şehirler **arası***

Uyarı: TDK'nin bu kitabın yayımlandığı tarihteki mevcut Yazım Kılavuzuna göre *"ara"* sözünün sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimelerden "*milletlerarası"* ile *"uluslararası*", artık kalıplaşmış kabul edildiği için bitişik yazılmaktadır.

Hatırlatma: Bu birleşik kelimeler, 2005 Yazım Kılavuzundan önceki kılavuzların bazılarında "*milletler arası", "uluslar arası"* şeklinde ayrı yazılmıştı.

Eleştiri: Bu iki birleşik kelime ayrı yazılırken, bunlara çok yakın çağrışım uyandıran *"devletler arası, kıtalar arası"* vb. birleşik kelimelerin ayrı yazılması kuralın anlaşılırlığını zorlaştırmaktadır. Bu birleşik kelimelerin tamamının ayrı yazılması (veya bitişik yazılması) kanaatimizce bu kuraldaki zorluğu ortadan kaldırıcı olacaktır. Devlet millet, ulus, kıta isimleriyle kurulan; yarışma, müsabaka, karşılaşma, kongre, sempozyum gibi etkinliklerde kullanılan *"uluslararası, milletlerarası, devletlerarası, kıtalararası"* gibi kullanımlar, artık kalıplaştığı için önemli dillerde de bitişik yazıldığı için bitişik yazılmalıdır, diğer durumlarda ayrı yazılır.

28. *"Dış" sözcüğünün* sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

*ahlak **dışı**, çağ **dışı**, din **dışı**, kanun **dışı**, olağan **dışı**, yasa **dışı**.*

29. *"Öte"* sözcüğünün sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

*fizik **ötesi**, kızıl **ötesi**, mor **ötesi**.*

30. *"Sıra"* sözcüğünün sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

*aklı **sıra**, ardı **sıra**, peşi **sıra**, yanı **sıra**.*

31. Somut olarak yer belirten *"alt", "üst"* sözcükleriyle oluşturulan birleşik kelimeler

*deri **altı**, su **altı**, toprak **altı**, yer **altı**;*

*arka **üstü**, baş **üstü**, böbrek **üstü** (bezleri), sırt **üstü**, tepe **üstü**.*

32. *"Alt", "üst"* sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***alt** tabaka, **alt** yapı, **alt** yazı;*

***üst** kat, **üst** küme, **üst** yapı.*

33. *"Ana"* sözcüğünün başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***ana** arı, **ana** bilim dalı, **ana** cadde, **ana** dil, **ana** dili, **ana** düşünce, **ana** fikir, **ana** kent, **ana** yurt.*

34. "Ön, art, arka, yan, karşı" sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***ön** çalışma, **ön** düzen, **ön** lisans, **ön** seçim, **ön** söz, **ön** şart, **ön** yargı;*

***art** damak, **art** düşünce, **art** niyet;*

***arka** teker, **arka** plan, **arka** cephe;*

***yan** cümle, **yan** etki, **yan** dal;*

***karşı** devrim, **karşı** görüş, **karşı** oy.*

35. "İç", "dış" sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***iç** barış, **iç** deniz, **iç** kulak, **iç** savaş, **iç** tüzük;*

***dış** borç, **dış** gezi, **dış** hat, **dış** piyasa.*

36. *"Orta"* sözcüğünün başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***orta** dalga, **orta** kulak, **orta** oyunu, **Orta** Çağ, **Orta** Doğu*

Uyarı (İstisna): *"Orta"* kelimesi *"öğretim"* ve "*öğrenim*" dönemini belirten kelimelerle kullanıldığında, kalıplaşmış bir ifadeye dönüştüğü için, bitişik yazılır:

***orta**öğretim, **orta**öğrenim*

37. *"Büyük, küçük"* sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***büyük** kardeş, **büyük** adam, **büyük** harf, **büyük** işletme*;

***küçük** dil, **küçük** esnaf, **küçük** hanım, **küçük** harf, **küçük** parmak.*

Uyarı (İstisna): *"Büyük"* kelimesi ile yapılan birçok birleşik kelime önceki yazım kılavuzlarında ayrı yazılırken, TDK tarafından sürekli güncellenen Yazım Kılavuzuna göre artık kalıplaştığı için bitişik yazılmaktadır:

***büyük**anne, **büyük**baba, **büyük**elçi, **büyük**şehir*

38. *"Sağ, sol"* sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***sağ** açık, **sağ** bek, **sağ** ideoloji;*

***sol** açık, **sol** bek, **sol** kesim.*

39. *"Peşin"* sözcüğünün başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***peşin** fikir, **peşin** hüküm.*

40. *"Bir, iki, tek, çok, çift"* sözcüklerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelimeler

***bir** hücreli, **bir** eşli, **bir** terimli;*

***iki** anlamlı, **iki** canlı, **iki** dilli, **iki** düzlemli, **iki** eşeyli*;

***tek** adam, **tek** anlamlı, **tek** eşli, **tek** hücreli, **tek** renkli, **tek** sesli;*

***çok** anlamlı, **çok** düzlemli, **çok** eşli, **çok** fazlı, **çok** hücreli*;

***çift** ayaklılar, **çift** dişliler, **çift** kanatlılar, **çift** parmaklılar.*

41. Birden fazla kelimeden oluşan sayılar

on dört, elli iki, yüz altmış dört, bin dokuz yüz doksan altı.

42. Nota, oyun, tabanca vb. kavramları niteleyen sayılar

on altılık, otuz ikilik; altmış altı, elli bir; yedi altmış beşlik, kırk beşlik.

43. İçinde bulunduğumuz gün *(bugün)* ve dönemin dışında belli bir tarihi gösteren *"gün"* ifadeleri

şu gün, o gün, ertesi gün, geçen gün, her gün, öbür gün, evelki gün.

44. Kanunda bitişik yazılanlar dışındaki kuruluş adları

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Yüksek Seçim Kurulu, Devlet Malzeme Ofisi, Emekli Sandığı, Atatürk Orman Çiftliği.

Uyarı (İstisna): Kanunda bitişik yazılanlar; *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim*

45. *"Herhangi bir"* sözündeki *"bir"* kelimesi

Bu kelime, gelenekselleşmiş olarak ayrı yazılır:

*herhangi **bir**, herhangi **biri**.*

46. "Şey" kelimesi

*bir **şey**, her **şey**, hiçbir **şey**.*

47. Birleşik kelimelerin dışında kalan atasözleri ve deyimler

"Akıl yaşta değil baştadır.", "Acele giden ecele gider.", "Baş dille tartılır.", "Çobansız koyunu kurt kapar.", "El yarası onulur, dil yarası onulmaz.", "Emek olmadan yemek olmaz.".

akıntıya kürek çekmek, çam devirmek, çanak tutmak, gönlünden geçirmek, göz atmak, kulak asmak, kulak vermek, çantada keklik, devede kulak, kepçe kuyruk, yağlı kuyruk, yüz görümlüğü.

***

Biraz tefekkür

(Vecizeler)

Her bildiğini söyleme, her söylediğini bil! **Clavdius**

Herkes insanlığı değiştirmeyi düşünür. Ama kimse önce kendisini değiştirmeyi düşünmez. **V. Hugo**

Hiç kimse duymak istemeyen biri kadar sağır olamaz! **W. Shakspeare**

Derdi dünya olanın, dünya kadar derdi olur. **Yunus Emre**

Herkesin üç kişiliği vardır; ortaya çıkardığı, sahip olduğu, sahip olduğunu sandığı. **Alphonse Karr**

İyi dostu olanın aynaya ihtiyacı yoktur. **Mevlâna**

Metodu olan topal, metotsuz koşandan daha çabuk ilerler. **Francis Bacon**

Ne kadar yaşadığımız değil, nasıl yaşadığımız önemlidir. **Bailey**

Ne kadar yükselirsen, uçmayı bilmeyenlere o kadar küçük görünürsün. **Nietzche**

Öğretmek, iki defa öğrenmek demektir. **J. Joured**

5.6. Satır Sonlarındaki Hecelerin Ayrılmasından Kaynaklanan Yazımlar

Türkiye Türkçesi yazım bilgisinde en fazla hatanın yapıldığı konulardan biri, hecelerin yanlış bölünmesinden kaynaklanan durumlardır. Bunun için de Türkçenin hece yapısının ve hece kurma biçimlerinin bilinmesi çok önemlidir.

Türkiye Türkçesinde satır sonunda kelimeler bölünebilir; fakat heceler bölünemez.

Satır sonlarındaki hecelerin durumu ile ilgili önemli yazım kuralları da şunlardır:

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna gelen hecenin ardına *kısa çizgi (-)* konur:

Burasını ilk defa görüyormuş gibi duvarlara, perdelere, möblelere, eşyalara bakıyor, hay-ret ediyordu. Bütün bu muhitte Türk hayatına, Türk ruhuna ait bir gölge, bir çizgi bile yok-tu. Birden Bursa'daki çocukluğunun geçtiği baba evini hatırladı; sofada rahat ve beyaz ör-tülü divanlar vardı. (Ömer Seyfettin, *Primo Türk Çocuğu*)

2. Hecelere ayırmada satır sonunda ve başında tek harf bırakılmaz:

……..... *a-raba* değil,

……..... *araba;*

……..... *u-çurtma* değil,

…….....*uçurtma;*

…….…….....*müdafa-a* değil,

……..... *müdafaa;*

…….....*niha-î* değil,

……..... *nihaî.*

3. Bitişik yazılan birleşik kelimelerin satır sonuna gelmesi durumunda hece ayrımı, kelimeye göre değil heceye göre yapılır:

……..... *baş-öğretmen* değil,
……..... *ba-şöğ-ret-men;*
……..... *ilk-öğretim* değil,
……..... *il-köğ-re-tim;*
……..... *Karaosman-oğlu* değil,
……..... *Karaosmanoğ-lu.*

4. Özel isimlerin satır sonuna gelmesi durumunda hece ayrımı, kesme işaretine göre yapılır. Bu durumda kesme işareti kullanılır, **çizgi kullanılmaz:**

……..…….....*Edirne'nin*
……..…….....*Ankara'dan*
……*İsmail'den*

5. Rakamların satır sonuna gelmesi durumunda hece ayrımı, kesme işaretine göre yapılır. Bu durumda kesme işareti kullanılır, **çizgi kullanılmaz:**

……..... *1996'da*
……..…… *15.30'da*

6. Rakamlarla birlikte kullanılan ay ve gün isimlerinin satır sonuna gelmesi durumunda hece ayrımı, kesme işaretine göre yapılır. Bu durumda kesme işareti kullanılır, **çizgi kullanılmaz:**

……. 30 Ağustos’
ta
…… 29 Mayıs 1453 Cuma’
sında

7. İçinde kesme işareti bulunan (ayın ve hemzeli kelimeler) kelimelerin satır sonuna gelmesi durumunda hece ayrımı, kesme işaretine göre değil heceye göre yapılır. Bu durumda kesme işaretinden sonra gelen hecenin ardına **kısa çizgi konur.**

……..... *meş’-*
aleyi değil,
……..... *meş’a-*
leyi;
……..... *vüs’-*
ati değil,
……..... *vüs’a-*
ti.

Uyarı (İstisna): Özgün imlâsıyla yazılan yabancı kelimeler satır sonunda kendi dillerinin kurallarına göre bölünür. Yabancı dillerde kullanılan ve tek sesi karşılayan *ch, sh, sch, cz, sz* gibi harfler satır sonunda birbirinden ayrılmaz.

Önemli: Özgün imlâsıyla yazılan yabancı kelimeler satır sonunda kendi dillerinin kurallarına göre bölünür. Yabancı dillerde kullanılan ve tek sesi karşılayan *ch, sh, sch, cz, sz* gibi harfler satır sonunda birbirinden ayrılmaz.

5.7. Sayıların Yazımı

Sayılar yerine göre rakamla yerine göre de harfle yazılır. Sayıların ne zaman harfle, ne zaman rakamla gösterileceği konusunda yazım kurallarında kesinlik yoktur. Ancak, uygulamada bir takım ilkeler oluşmuştur.

1. Küçük sayılar, yüz ile bin sayıları, metinlerde daha çok harfle yazılır:

*İ**ki** hafta sonra sınavlar başlıyor.*

*Üç ayda **bir** memleketime gidiyorum.*

***Altı** kardeşin en büyüğü benim.*

İkinci sınıfta iken tanımıştım onu.

***Bin** yıldan beri buraları vatan edinmişiz.*

*Yaş **otuz beş**, yolun yarısı eder. (Cahit Sıtkı Tarancı)*

2. Büyük sayılar yazılırken rakam kullanılır:

*31 Aralık 2008 tarihi itibariyle Türkiye nüfusu **71.517.100** kişidir.*

Önemli: Bu sayılar yazılırken, matematiksel işlemlerin dışında, *milyon, milyar, trilyon vb.* ifadelerin rakamla değil harfle yazılması tercih edilmelidir:

72 milyon insanın hepsini tek yürek, tek millet hâline getiren bu topraklar, bu vatan!

3. Adetin önemli olduğu durumlarda sayı rakamla; önemli olmadığı durumlarda harfle yazılır:

***40** hadis bilenin Peygamberimizle beraber olacağı belirtilmiş.*

*Toplantıya **43** kişi katılmış.*

*Kayınvalidesi **3** bilezik takmış.*

İçeride üç kişi vardı.

*İnanmayacaksın belki ama bir ayın içerisinde en az **yüz** kere seni aramışımdır.*

4. Saatlerde rakam kullanılır:

*Program **17.30**'da başlıyor.*

Uyarı: Saat ve dakikayı, özellikle edebî içerikli metinlerde, harflerle yazmak tercih edilmelidir:

*Saat **dokuzu beş** geçe hayat durdu Dolmabahçe'de.*

5. Ölçülerde (ağırlık, mesafe) rakam kullanılır:

***25** kilogram, **150** kilometre, **15** metre kumaş*

*Evle okulun arası **10 km**.*

6. İstatistiklerde rakam kullanılır:

*Türkiye'de 2008 yılında 1.262.333 doğum gerçekleşmiştir. Doğum hızı, 2001 yılında binde **20,3** iken bu hız 2008 yılında binde **17,8**'dir.*

Önemli: Bu rakamların arasına virgül ya da nokta konur. Yüzdelik oranlar söz konusu olduğunda virgül daha çok tercih edilmektedir.

7. Para tutarları sayı ile yazılır:

***1.500.000** lira, **20.000** lira, **250** dolar*

Önemli: Saatlerin sonuna gelen ekler kesme işaretiyle ayrılır ve ekin ilk harfi, saatin son rakamının harfine uygun olarak ünsüz benzeşmesine ya da yumuşamasına uğrar. Sonu, *"3 (üç), 4 (dört)* ve 5 *(beş)"*le biten rakamlardan sonra sert ünsüzler, diğer rakamlardan sonra ise yumuşak ünsüzler gelir.

*Toplantı 10.05**'te.** (sıfır beşte)*

*Maç 21.38'**de** başladı. (otuz sekiz**d**e)*

8. Birden fazla kelimeden oluşan sayılar harfle yazılırken ayrı yazılır:

iki yüz, üç yüz altı, iki bin üç yüz altmış beş

9. Para ile ilgili işlem ve belgelerde sayılar bitişik yazılır:

yüzdoksanbin, beşyüzaltmışbin, yirmiikimilyon, dörtyüzellimilyon, birmilyar, birmilyarikiyüzmilyon

10. Yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerin yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numara-landırılmasında Romen rakamları ya da kullandığımız rakamlar kullanılır:

XX. yüzyıl (20. yüzyıl), III. Selim (3. Selim), XIV. Louis, IV. Murat, 1.XI.1928, I. cilt, XII. cilt, 13. sayfa

Önemli: Hükümdar adlarında kullanılan rakamlar hükümdarın adından önce yazılır:

"Selim 3" değil *"3. Selim"*, *"Wilhelm II"* değil *"II. Wilhelm"*

11. Bölüm başlıkları ve diğer alt başlıklarda rakamlar kullanılır. Bu sayılar yazılırken sonlarına nokta konur:

1. BÖLÜM

1. *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*

1.1. *Eğitim*

1.2. *Öğretim*

1.3. *Öğretim programı*

Önemli: Bölüm başlıkları ve diğer alt başlıklarda önceleri harfler de çok kullanılmış; ancak başlıklar sayılarla daha iyi takip edildiği için rakamların kullanımı yaygınlaşmış ve artık rakamların kullanımı standartlaşmıştır.

12. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sağdan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır:

32 605, 100 096, 326 197, 49 750 812, 28 434 250 310 500.

Önemli: 10 000'den büyük gruplar arasına nokta konulması yaygınlık kazanmıştır:

10.619, 100.096, 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500

13. Kesirler rakamla gösterilir ve araya virgül konur:

15,2 (15 tam, onda 2), 5,26 (5 tam, yüzde 26)

14. Sıra sayıları rakamla ve harfle gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi daha yaygındır:

1. *Uluslararası Türk Dünyası Âşıklar Şöleni*

Yarışmaya ***10.*** *sırada katılıyor.*

9. *Kolordu Erzurum'da.*

Uyarı: Sıra sayılarından sonra nokta konur veya rakamdan sonra kesme konularak derece gösteren ek yazılır:

2., 15., 56., XX., 5' inci, 6' ncı.

15. Üleştirme sayıları rakamla değil harfle belirtilir:

*Adam başı **iki**şer tane düşüyor.*

Önemli: Üleştirmelerden oluşan ikilemeler harfle yazılır ve ayrı yazılır:

birer birer, üçer üçer, onar onar

16. Tahmin bildiren sayılar art arda yazılırken harf ya da rakamla yazılabilir; bu durumda araya kısa çizgi konur:

*İçeride **on-onbeş** kişi vardı.*

*İçeride **10-15** kişi vardı.*

5.8. Tarih, Ay, Gün ve Saatlerin Yazımı

5.8.1. Tarihlerin yazımı

Tarihlerin yazımında dikkat edilmesi gereken hususlar şöyledir:

1. Gün, ay ve yıl belirten ifadeler rakamla yazılır. Rakamlar arasına son dönemlerde nokta konulması daha yaygınlaşmıştır. Bunun yanı sıra; eğik çizgi, kısa çizgi de konulabilir:

29.10.1923

29/10/1923

29-10-1923

Uyarı: Tarihlerin arasına nokta kullanımı yaygınlaştığı için noktanın tercih edilmesi doğru olur. Tarihlerin arasına noktalama işaretlerinden sonra ya da önce boşluk bırakılmaz:

29.10.2009

2. Ay, hem rakamla hem de yazıyla gösterilebilir. Son yıllarda gün ve yılın **rakamla**; ay isminin **harfle** yazılması da yaygınlaşmıştır:

29.10.1923

29 Ekim 1923

Önemli: Tek rakamdan oluşan tarihlerin başına özellikle resmî yazışmalarda 0 (sıfır) atmak daha doğru olur:

01.05*.1969*

3. Belli bir tarih bildiren ifadelerden sonra gelen *"tarih"* ve *"yıl"* ifadeleri küçük harfle başlar:

10 Kasım 1938 tarihinde *milletçe öldük.*

Özellikle ***1980 yılından*** *sonra çok değişimler yaşandı.*

Önemli: Rakamlarla başlayan cümlelerde, tarihten sonra gelen kelimenin ilk harfi **küçük** yazılır:

01.05.1969 ***t****arihinde Erzurum'da doğmuşum.*

1994 ***y****ılında ilköğretime başladım.*

Uyarı: Tarihlerin sonuna gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılır ve ekin ilk harfi, tarihin son rakamının harfine uygun olarak ünsüz benzeşmesine uğrar. Sonu, *"3 (üç), 4 (dört) ve 5 (beş)"*le biten rakamlardan sonra sert ünsüzler, diğer rakamlardan sonra ise yumuşak ünsüzler gelir.

*1923****'te*** *(Bin dokuz yirmi üçte)*

*1938****'de*** *(Bin dokuz yüz otuz sekiz****d****e)*

5.8.2. Ay ve günlerin yazımı

Ay ve günlerin yazımında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

1. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

Bugün ***15 Aralık 2009 Salı****. / Bugün* ***15 Aralık 2009****, günlerden* ***Salı****.*

Cumhuriyet ***29 Ekim 1923****'te ilan edildi. /* ***29 Ekim 1923****'te Cumhuriyet ilan edildi.*

29 Ekim 1923 Pazartesi'nin *bizim için önemi çok büyük.*

*Bu sene kutlamalar **21 Ekim**'de başlayacak. / **21 Ekim**'de kutlamalar başlayacak.*

***2008'in Ekim ayının 27'sinde** İzmir'deydim. / **2008 Ekim'inin 27'sinde** İzmir'deydim.*

*Festival her yıl **Mayıs'ın 23'ünde** yapılıyor. / Festival her yıl **23 Mayıs'ta** yapılıyor.*

2. Belli bir tarih bildirmeyen, rakamla desteklenmeyen, ay ve gün adları küçük harfle başlar:

*Haftaya **pazar** günü bir araya geleceğiz.*

*Git, **cumartesiye** kadar çalış!*

*Festival her yıl **mayıs** ayında yapılıyor.*

*Her yıl, **mayıs ayının ikinci pazarı** bir araya geliyoruz.*

Önemli: Belli bir tarih bildiren ifadelerden sonra gelen *"ay"* ve *"gün"* ifadeleri *küçük harfle başlar:*

*Ayın **23'ü Pazar günü** bir araya geleceğiz.*

*Her yıl **Haziran ayının 23'ünde** bir araya geliyoruz.*

***28 Ekim Çarşamba günü** öğleden sonra tatil.*

3. Özel ya da resmî yazışmalarda gün, ay ve yıl adı belirtilirken yer ismi de belirtilecekse tarih belirten ifadeden sonra araya virgül konur:

15 Aralık 2009 Cuma, Erzurum

Uyarılar:

1. Ay isimlerinin sonuna gelen ekler, belli bir tarihi gösteren rakamla desteklendiğinde, kesme işaretiyle ayrılır:

*Festival her yıl **Mayıs'ın 23'ünde** yapılıyor.*

2. Gün belirten tarih rakamla yazıldığı için gün belirten tarihlerin sonuna gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılır:

*Festival her yıl **mayıs ayının ikinci pazarında** yapılıyor. /*

*Festival her yıl **mayısın ikinci pazarında** yapılıyor.*

3. Ay isminin büyük harfle başlaması için yıl ya da günün; gün isminin büyük harfle başlaması için de muhakkak ayın belli olması gerekir.

5.8.3. Saatlerin yazımı

Saatlerin yazımında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

1. Saatlerin yazımında rakam kullanılır. Rakamlar arasına iki nokta işareti konulması daha yaygın olsa da son dönemlerde nokta konulması da yaygınlık kazanmıştır:

17:30

17.30

2. Saatlerin sonuna gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılır:

Uyarı: Saat ve dakikanın sonuna gelen ekin ilk harfi, saatin ya da dakikanın son rakamının harfine uygun olarak ünsüz benzeşmesine uğrar. Sonu, *"3 (üç), 4 (dört)* ve 5 *(beş)"*le biten rakamlardan sonra sert ünsüzler, diğer rakamlardan sonra ise yumuşak ünsüzler gelir.

*Saat **23'te** oradan ayrıldım.*

*Program **12.05'te** başladı. (on iki sıfır be**ş**te)*

*Saat **21.38'de** evden ayrılmış. (yirmi bir otuz seki**zd**e)*

*Merak etme, **3'ten 5'e** kadar çalışırız.*

3. Saat başları iki türlü yazılabilir:

*Saat **12.00**'de buluşacağız.*

*Saat **12**'de buluşacağız.*

Uyarı: Saat başları gösterilirken yalnızca saat okunur:

***12.**00 (**on iki**)* *12.00 (on iki sıfır sıfır) değil*

4. Sonu *"0 (sıfır)"* ve 10'dan büyük sayılarla biten dakikalarda (10, 20, 30, 40, 50; 11, 24, 46…) dakikanın adı okunur ve sonuna gelen ek de ona uygun yazılır:

*12.**30**'da yemekteydik. (On iki **otuz**da)*

*Maç 20.**40**'ta başlıyor. (Yirmi **kırk**ta)*

*Saat **23.47**; hâlâ gelmedi. (Yirmi üç **kırk yedi**)*

5.9. Büyük Harflerin Yazımı

Büyük harflerin kullanıldığı yerler şuralardır:

1. Cümleler büyük harfle başlar:

***H**ayatta en hakikî mürşit ilimdir.* (Atatürk)

Önemli: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime büyük harfle başlamaz; çünkü cümlenin ilk harfi, ilk rakamın baş harfidir:

***1994 y**ılında Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesini bitirdim. (**B**in dokuz yüz doksan dört yılında …)*

2. Cümle içinde başkasından aktarılan ve tırnak veya yay ayraç (parantez) içine alınan cümleler büyük harfle başlar:

*Atatürk, gençliğe seslenirken "**M**uhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda, mevcuttur." diyor.*

Önemli: Cümle içindeki bu cümlelerin sonuna uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem) konur:

*Genç adam annesine, "**B**eni niye anlamıyorsunuz**?**" diye sitem ediyordu.*

Uyarı: Tırnak içinde aktarılan söz, tam bir cümle değilse veya cümlenin baş tarafı alınmamışsa büyük harfle başlamaz:

*Tanpınar'ın "**s**aray istiaresi" bana çok ilginç gelmişti.*

Uyarı: İki çizgi ya da virgül arasındaki açıklama cümleleri (ara cümleler) büyük harfle başlamaz:

*Bir zamanlar -**b**u zamanlar çok da uzak değildir, bundan on, on iki yıl önce- Türk saltanatının maddî sınırları uçsuz bucaksız denilecek kadar genişti.* (Y. K. Karaosmanoğlu)

3. İki noktadan sonra gelen cümleler, büyük harfle başlar:

*Menfaat sandalyeye benzer: **B**aşında taşırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir. (Cenap Şahabettin)*

Uyarı: İki noktadan sonra **cümle niteliğinde olmayan örnekler** sıralanırsa bu örnekler büyük harfle başlamaz:

*Bazı örneklerde -sız eki kalıplaşmıştır: **d**ensiz, hırsız, ıssız, öksüz.*

4. Mısralar büyük harfle başlar:

***H**alk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi;*
***O**lmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.* (Muhibbî)

***B**akî kalan bu kubbede bir hoş seda imiş. (*Bakî)

***H**ak bellediğin bir yola yalnız gideceksin.* (Tevfik Fikret)

***K**orkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,*

***S**önmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak!* (Mehmet Âkif Ersoy)

***Y**olcuyum bir kuru yaprak misali,*

***R**üzgârın önüne katılmışım ben.* (Faruk Nafiz Çamlıbel)

***D**ur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın*

***B**u toprak bir devrin battığı yerdir.*

***E**ğil de kulak ver, bu sessiz yığın*

***B**ir vatan kalbinin attığı yerdir.* (Necmettin Halil Onan)

5. Özel adlar büyük harfle başlar.

5.1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:

Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Kâzım Karabekir, Ahmet Haşim, Tevfik Fikret, Mehmet Emin Yurdakul, Hüseyin Cahit Yalçın, Orhan Veli Kanık, Yunus Emre, Evliya Çelebi, Gevherî, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Shakespeare, Wolfgang von Goethe, Wilhelm Radloff, Vilhelm Thomsen, Victor Hugo.

5.2. Takma adlar da büyük harfle başlar:

Avnî (Fatih Sultan Mehmet), Muhibbî (Kanunî Sultan Süleyman), *Demirtaş* (Ziya Gökalp), *Tarhan* (Ömer Seyfettin), *Aka Gündüz* (Hüseyin Avni, Enis Avni), *Kirpi* (Refik Halit Karay), *Deli Ozan* (Faruk Nafiz Çamlıbel), *Server Bedi* (Peyami Safa), *İrfan Kudret* (Cahit Sıtkı Tarancı).

5.3. Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar ve meslek adları büyük harfle başlar:

***H**azreti Muhammed (sav), **C**umhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Battal **G**azi, **Ş**eyh Edebali, Hamdi **B**ey, Mustafa **E**fendi, Zeynep **H**anım, **B**ay Ali Çiçekçi, Saygıdeğer **P**rof. **D**r. Mehmet Kaplan, **M**areşal Fevzi Çakmak, **Y**üzbaşı Cengiz Topel, **P**ir Ali **B**aba.*

5.4. Tarihî kişilerin adlarından önce gelen unvan ve lakaplar da büyük harfle başlar:

*Fatih **S**ultan Mehmet, Yavuz **S**ultan Selim, **K**anunî **S**ultan Süleyman, **G**enç Osman, **D**eli İbrahim, **A**vcı Mehmet, **N**işancı Mehmet Paşa, **A**slan **Y**ürekli Richard, **D**emirbaş Şarl, **D**eli Petro, Şehit **Y**üzbaşı İsmail Aksu, **G**azi Mustafa Kemal Atatürk*

Uyarı: Tarihî kişilerin adlarından önce gelen ve lakap olarak kullanılan akrabalık ifadeleri büyük harfle başlar:

***N**ene Hatun, **B**aba İshak, **D**ayı Kemal, **H**ala Sultan.*

5.5. Akrabalık adları bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz:

*Fahriye **a**bla, Ayşe **t**eyze, Fatik **n**ine, Saim **a**mca, Ali **e**niște.*

Önemli: Akrabalık adlarının dışında *abla, teyze, amca* vb. ifadeler bildiren kelimelerin ilk harfi büyük yazılır:

*Ne güzel komşumuzdun sen Fahriye **A**bla.(bir şiirden)*

*Çocuklar Ayşe **T**eyze'yi çok seviyorlardı.(bir romandan)*

Uyarı: Akrabalık adları bildiren kelimeler isimden önce de büyük harfle başlamaz:

*Ailemizin en büyük çocuğu, **a**blam Rukiye…*

5.6. Bazı tarihî ve menkıbevî şahsiyetlerde ise akrabalık bildiren kelime sonda olduğu hâlde unvan değeri kazandığı için büyük harfle yazılır:

*Gül **B**aba, Susuz **D**ede, Adile **H**ala, Gülsüm **B**acı, Sultan **A**na.*

6. Resmî yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler de büyük harfle başlar:

*Sayın **B**aşkan,*

*Sayın **P**rofesör,*

*Sayın **V**ali,*

Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitapların ilk kelimesi de büyük harfle başlar:

*Sevgili **K**ardeşim,*

*Aziz **D**ostum,*

*Değerli **A**rkadaşım.*

7. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:

***D**üldül, **S**arıkız, **F**ino, **K**arabaş, **P**amuk, **M**innoş, **T**ekir*

8. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar:

Türk, Alman, İngiliz, Rus, Arap, Japon; Oğuz, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar; Karakeçili, Hacımusalı.

9. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:

Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça, Arapça; Oğuzca, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Tatarca

10. Devlet adları büyük harfle başlar:

Türkiye Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Suudî Arabistan, Azerbaycan Cumhuriyeti

Önemli: Bu isimler *"devlet"* kelimesiyle birlikte yazıldığında, kelimenin ilk harfi büyük harfle başlamaz:

*Türkiye Cumhuriyeti **d**evleti, ilelebet payidar olacaktır.*

11. Din, mezhep ve tarikat adları ile bunların mensuplarını anlatan sözler büyük harfle başlar:

***M**üslüman / **M**üslümanlık, **H**ristiyan / **H**ristiyanlık, **M**usevi / **M**usevilik, **B**udist / **B**udizm;*

***H**anefi / **H**anefilik, Şafii / Şafiilik, **M**aliki, **H**anbeli, **P**rotestan / **P**rotestanlık, **K**atolik / **K**atoliklik;*

***S**ünni, **A**levi, Şii, **C**aferi, **N**akşibendi, **K**adiri, **R**ufai*

Uyarı: Bazı değişik inanç sistemlerinin adı küçük harfle başlar:

***s**atanizm* (şeytana tapma)

Uyarı: Siyasî, felsefî ve edebî akımların ilk harfi küçük harfle başlar:

sosyalizm, liberalizm, komünizm, ekstansiyalizm, natüralizm, realizm, klasizm, romantizm, idealizm

12. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:

***A**llah, **T**anrı, **C**ebrail, Azrail, Zeus, Oziris, Kibele.*

Önemli: *"Tanrı"* kelimesi özel ad olarak kullanılmadığı zaman küçük harfle başlar:

*Eski Yunan **t**anrıları.*

Uyarı: Bazı dinî terimlerin de küçük harfle başlaması gelenekleşmiştir:

***c**ennet, **c**ehennem, **u**çmak, **t**amu, **s**ırat köprüsü, **g**ayya kuyusu, **p**eygamber*

13. Gezegen ve yıldız adları, aşağıdaki durumda, büyük harfle başlar:

"Merkür, Dünya, Neptün, Plüton, Halley, Dünya, Güneş, Ay" kelimeleri yalnız coğrafya ve gök bilimiyle ilgili yayınlarda terim olarak kullanıldığı zaman büyük harfle başlar; bunun dışındaki durumlarda küçük harf kullanılır.

14. Yer adları (kıt'a, ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt) büyük harfle başlar:

***A**sya, **A**vrupa; **T**ürkiye, **K**azakistan, **F**ransa, **Ç**in, **H**indistan, **M**ısır; İç **A**nadolu, **D**oğu Anadolu, **G**üneydoğu Anadolu, **Y**akın **D**oğu, **U**zak **D**oğu; **A**nkara, **İ**stanbul, **S**ivas, **T**aşkent, **B**uhara, **S**emerkant, **B**ağdat, **M**oskova; **T**urgutlu, **Ü**rgüp, **A**hlat, **E**rciş, **G**emlik; **Ç**ayırbağı, **A**kçaköy, **B**ahçelievler, **C**ebeci, **D**emetevler, **S**ırameşeler*

Önemli: Bu adlarla beraber kullanılan *"kıta, ülke, bölge, il, ilçe, köy"* kelimeleri küçük harfle başlar:

*Çin **ü**lkesinde büyük fetihler yapmışız.*

*Avrupa **k**ıtası, toprak bakımından aslında çok da zengin değildir.*

*İç Anadolu **b**ölgesi kuraklık tehlikesiyle karşı karşıya.*

*Erzurum **i**li Aziziye **i**lçesi Yoncalık **k**öyü nüfusuna kayıtlı bulunmaktayım.*

Uyarı: Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözleri küçük harfle başlar:

*Konya **i**li, Etimesgut **i**lçesi, Yoncalık **k**öyü* vb.

15. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen *"deniz, nehir, göl, dağ, boğaz"* vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

*Ağrı **D**ağı, Aral **G**ölü, Çanakkale **B**oğazı, Dicle **I**rmağı, Ege **D**enizi, Erciyes **D**ağı, Fırat **N**ehri, Haymana **O**vası, Konya **O**vası, Kop **D**ağı, **M**uş **O**vası, Süveyş **K**analı, Tuna **N**ehri, Van **G**ölü, Zigana **G**eçidi.*

16. *Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak* adları büyük harfle başlar:

Önemli: Bu adlarla beraber kullanılan "*mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak"* kelimeleri de büyük harfle başlar:

***G**azi **O**smanpaşa **M**ahallesi, **O**rhangazi **M**ahallesi, Yıldız **M**ahallesi, Yunus Emre **M**ahallesi; Karaköy **M**eydanı, Zafer **M**eydanı, **A**lparslan Türkeş **B**ulvarı, **Z**iya **G**ökalp **B**ulvarı; **N**ene **H**atun **C**addesi, **G**azi **C**addesi, **C**umhuriyet **C**addesi; **C**emal **N**adir **S**okağı, **G**ülşen **S**okak, **İ**nkılap **S**okağı, **R**eşat **N**uri **S**okağı, **T**ürk **O**cağı **S**okağı.*

Uyarı: Yer bildiren özel isimlerde de kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, kelime başında büyük harf kullanılır:

Hisar'dan, Boğaz'dan, Bulvar'dan.

17. *"Doğu"* ve *"batı"* sözleri; medeniyet, kültür, düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde büyük olarak yazılır:

***B**atı medeniyeti, **D**oğu mistisizmi* vb.

*Bizim menfaatimizi **B**atılılar asla düşünmezler.*

Uyarı: "*Doğu*" ve "*batı*" sözleri yön bildirdiğinde küçük olarak yazılır:

*Bursa'nın **d**oğusu; Karadeniz'in **k**uzeyi*

18. *Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt* vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:

*Topkapı **S**arayı, Dolmabahçe **S**arayı, İshakpaşa **S**arayı, Çankaya **K**öşkü, Horozlu **H**an, Ankara **K**alesi, Alanya **K**alesi, Galata **K**öprüsü, Fatih Sultan Mehmet **K**öprüsü, Mostar **K**öprüsü, Beyazıt **K**ulesi, Zafer **A**bidesi, Bilge Kağan **A**nıtı.*

19. *Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik* vb.ni bildiren kelimeler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Devlet Malzeme Ofisi, Millî Kütüphane, Çocuk Esirgeme Kurumu, Atatürk Orman Çiftliği, Çankaya Lisesi; Türk Ocağı, Yeşilay Derneği, Muharip Gaziler Derneği, Emek İnşaat; Bakanlar Kurulu, Danışma Kurulu, Yüksek Öğretim Kurulu.

Önemli: Kurum, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm vb. kuruluş bildiren kelimeler, belli bir kurum kastedildiği zaman büyük harfle başlar:

Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır. Son aylarda Kurum, imla konusunda yoğun bir çalışma içine girmiştir.

20. Kitap, dergi, gazete, tablo, heykel ve hukukla ilgili kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

> ***N**utuk, **S**afahat, **K**endi **G**ök **K**ubbemiz, **A**nadolu **N**otları, Sinekli Bakkal; Türk Dili, Türk Kültürü, Varlık; Hürriyet, Milliyet, Türkiye, Yeni Yüzyıl, Yeni Asır; Halı Dokuyan Kızlar (tablo); Düşünen Adam (heykel); Medenî Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği.*

Uyarı: Özel ada dâhil olmayan *"gazete, dergi, tablo"* vb. sözler büyük harfle başlamaz:

> *Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu.*

Önemli: Kitap adlarında ve başlıklarda, arada ve sonda bulunan *"ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de"* sözleriyle *"mı, mi, mu, mü"* soru eki küçük harfle yazılır:

> *Mai ve Siyah, Suç ve Ceza, Leyla ile Mecnun, Turfanda mı Turfa mı? Diyorlar ki, Dünyaya İkinci Geliş yahut Sır İçinde Esrar, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Ben de Yazdım.*

21. Millî ve dinî bayramların adları büyük harfle başlar:

> ***C**umhuriyet **B**ayramı, **R**amazan **B**ayramı, **K**urban **B**ayramı, 23 **N**isan **U**lusal **E**gemenlik ve **Ç**ocuk **B**ayramı, 19 **M**ayıs **G**ençlik ve **S**por **B**ayramı, **N**evruz **B**ayramı.*

Önemli: Bayram niteliği kazanmış günlerin adları da büyük harfle başlar:

> ***A**nneler **G**ünü, **Ö**ğretmenler **G**ünü, **T**ıp **B**ayramı.*

Önemli: Kurultay (kongre), bilgi şöleni (sempozyum), açık oturum (panel) vb. toplantıları bildiren özel adlarda her kelime büyük harfle başlar:

> *Uluslararası Türk Dili Kurultayı (1996), Manas Bilgi Şöleni, Türkçenin Yozlaşması Açık Oturumu, Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı.*

Uyarı: Genel nitelikteki haftaların, mevsimlerin, kurultay, bilgi şöleni vb. toplantıların adları küçük harfle başlar:

> *kitap haftası, film haftası, sağlık haftası, dil kurultayı.*

22. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cilalı Taş Devri, İlk Çağ, Yükselme Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Tanzimat Dönemi.

Önemli: Tarihî dönem bildirmeyip **tür veya tarz bildiren** terimler küçük harfle başlar:

***d**ivan **e**debiyatı, **d**ivan **ş**iiri, **h**alk **ş**iiri, **e**ski Türk **e**debiyatı, **k**lasik **T**ürk **e**debiyatı, **T**ürk **e**debiyatı, Türk **d**ili, **T**ürk **s**anat **m**üziği, Türk **h**alk **m**üziği, **t**ekke **e**debiyatı, Servetifünun **e**debiyatı, Tanzimat edebiyatı.*

Bunlardan bölüm ve ana bilim dalı olarak kullanılıp özel ad durumuna gelmiş olanlar büyük harfle başlar:

***E**ski **T**ürk **E**debiyatı **A**na **B**ilim **D**alı, **T**ürk **D**ili ve **E**debiyatı **B**ölümü.*

23. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Türkolog, Türkoloji, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Asyalılık, Darvinci, Konyalı, Bursalı.

Önemli: Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

***a**cem* (Türk müziğinde bir perde), ***h**icaz* (Türk müziğinde bir makam), ***n**ihavent* (Türk müziğinde bir makam), *acemi* (tecrübesiz), *amper* (elektrik akımında şiddet birimi), *jul* (fizikte iş birimi), *allahlık* (saf, zararsız kimse), *donkişotluk* (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak).

Önemli: Müzikte kullanılan makam ve tür adları da büyük harfle başlamaz:

acemaşiran, acembuselik, bayati, hicazkâr, türkü, varsağı, bayatı.

24. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde özel adlar büyük harfle başlar:

***A**ntep fıstığı, **A**masya elması, **B**rüksel lahanası, **B**ehçet hastalığı, **F**renk gömleği, **H**indistan cevizi, **İ**ngiliz anahtarı, **J**apon gülü, **M**araş dondurması, **V**an kedisi, **V**aşington portakalı.*

25. Belli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

*29 **M**ayıs 1453 **S**alı günü İstanbul fethedildi.*

*Atatürk, 1919 senesi **M**ayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktı.*

*13 **M**art 1989'da göreve başladım.*

Önemli: Belli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

*Okullar genellikle **e**ylülün ikinci haftasında öğretime başlar.*

*Yürütme Kurulu toplantıları **p**erşembe günleri yapılmakta.*

26. Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar:

Avukat, Dekan, Danışma, Giriş, Çıkış, Müdür, Müdür Yardımcısı, Şube Müdürü, Yazı İşleri, Vezne, Başkan, Doktor.

Önemli: Levhadaki yazı birkaç kelimeden oluştuğu zaman ilk kelime büyük harfle başlar:

Otobüs durağı, Dolmuş durağı, Şehirlerarası telefon.

Önemli: Levhaların ilk kelimesi rakamla yazılmış bir sayı adı ise sonraki kelime küçük harfle başlar:

III. kat, IV. sınıf, I. blok.

27. Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır:

"Araba, banka, bütçe, devlet, fındık, kanepe, menekşe, şemsiye" gibi yüzlerce kelime, kökenleri yabancı olmakla birlikte artık dilimizin malı olmuştur. "Et-, ol-" fiilleri, dilimizde en sık kullanılan yardımcı fiillerdir.

28. Bilim dallarında kullanılan terimlerin büyük harfle yazılışı ilgili dallardaki uygulamaya bağlıdır:

Canis canis, Carduelis carduelis, Ardea alba, Populus alba, Prunus domestica, Pinus silvestris.

5.10. Alıntı Kelimelerin Yazımı

1. Dilimize başka dillerden geçmiş kelimeler, Türkçeleşmiş kelimeler, Türkçede söylendiği gibi yazılır:

inci, duvar, merdiven, çamaşır, pencere, jöle, kitap, kent, kamu, memleket, ceviz, iskele, banka, sigorta, hidrojen, operasyon, futbol, portakal, sandalye, elektrik, otomobil, parlamenter, parlamento, şanzıman, şarjör.

Önemli: Bazı örneklerde söyleniş çoğunlukla değiştiği hâlde, yazılış korunmaktadır:

arozöz, beyzbol, blender, briyantin, çikolata, entelektüel, firkateyn, foseptik, iskonto, kampus, master, mikser, mokasen, menü, pound, trotuvar.

2. İki ünsüzle biten birtakım Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin söylenişinde ünsüzler arasında bir ünlü türemiştir. Bu ünlü yazılışta da söyleyişte de belirtilir:

bahis (< Arapça bahs), emir (< Arapça emr), fikir (< Arapça fikr), hüküm (< Arapça hükm), ilim (< Arapça ilm), keşif (< Arapça keşf), nakil (< Arapça nakl), nutuk (< Arapça nutk), ömür (< Arapça ömr), sabır (< Arapça sabr), şahıs (< Arapça şahs), şehir (< Farsça şehr 'kent'), zehir (< Farsça zehr).

Bu kelimeler ünlüyle başlayan bir *ek* veya *etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek* yardımcı fiillerini aldıkları zaman türemiş olan ünlü, söylenişte de yazılışta da düşer:

bahse, emri, fikre, hükmün, nutku, ömrün, şahsı, şehre; keşfolunmak, nakletmek, şükretmek, seyredilmek, zehretmek, zikreylemek.

3. İki ünsüzle başlayan batı kökenli alıntı kelimeler, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

gram, gramer, gramofon, grup, kral, kredi, kritik, plan, pratik, problem, profesör, program, proje, propaganda, protein, prova, psikoloji, slogan, snop, spiker, spor, staj, stil, stüdyo, trafik, tren

Önemli: Bu tür birkaç alıntıda, söz başında veya iki ünsüz arasında bir ünlü türemiştir. Bu ünlü söylenişte de yazılışta da gösterilir:

iskarpin, iskele, iskelet, istasyon, istatistik, kulüp.

4. İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan batı kökenli alıntı kelimeler, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, kilogram, orkestra, paragraf, program, telgraf.

5. İki ünsüzle biten batı kökenli alıntı kelimeler, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

aks, film, form, lüks, modern, risk, seks, slayt, test, teyp.

6. Batı kökenli alıntı kelimelerin içindeki ve sonundaki *"g"* ünsüzleri olduğu gibi korunur:

biyografi, biyolog, diyagram, dogma, magma, monografi, paragraf, program; arkeolog, demagog, diyalog, filolog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, Türkolog, ürolog.

Önemli: *"coğrafya, fotoğraf , topoğraf"* kelimelerinde *g*'ler, ğ'ye döner.

Önemli: Aşağıdaki durumlarda batı kökenli kelimeler, özgün imlaları ile yazılırlar:

1. Ödünçlemeler (Dilimize mal olmamış yabancı kelimeler): *by-pass (İngilizce), center (İngilizce), centrum (Latince), check-up (İngilizce), fuel oil (İngilizce), pipeline (İngilizce), pizza (İtalyanca), ravioli (İtalyanca), spaghetti (İtalyanca).*

2. Bilim, sanat ve uzmanlık dallarında kullanılan bazı terimler: *adagio, andante, cuprum, deseptyl, quercus, terminus technicus.*

3. Latin yazı sistemini kullanan dillerden alınma deyim ve sözler: *Veni, vidi, vici; conditio sine qua non; eppur si muove; to be or not to be; mehr Licht; l'art pour l'art; l'Etat c'est moi; traduttore, traditore; persona non grata; casus belli.* Mesele falan değildi öyle, To be or not to be kendisi için; Bir akşam uyudu; Uyanmayıverdi. (Orhan Veli Kanık)

5.11. Yabancı Özel Adların Yazımı

5.11.1. Arapça ve Farsça adların yazılışı

1. Arap ve Fars kökenli bazı kişi adları hem Türkler hem de Araplar ve Farslar tarafından kullanılmaktadır. Bu tür adlar Türkler tarafından kullanıldığı zaman Türkçe söylenişlerine göre yazılırlar:

Ahmet, Bedrettin, Fuat, Mehmet, Necmettin, Nizamettin, Ömer, Rıza.

2. Arapça ve Farsça yer adları Türkçe söylenişlerine göre yazılır:

Cezayir, Fas, Filistin, Mısır, Suudi Arabistan; Bağdat, Cidde, Erdebil, Halep, İsfahan, İskenderiye, Medine, Mekke, Şam, Şiraz, Tahran, Tebriz, Trablusgarp.

5.11.2. Latin harflerini kullanan dillerdeki adların yazılışı

1. Latin yazı sistemini kullanan dillerdeki özel adlar özgün imlalarıyla yazılır:

Beethoven, Cervantes, Chopin, Eminescu, Grimm, Horatius, Byron, Puccini, Rousseau, Shakespeare, Bologna, Buenos Aires, Iorga, Ile-de-France, Karlovy Vary, Latium, Loire, Mann, New York, Nice, Rio de Janerio, Vaasa, Wuppertal.

Uyarı: Yabancı adların yazılışında Türk alfabesinde kullanılmayan birtakım ek işaretler geçtiği zaman özgün yazılışlarına uyulur:

Molière, Grønbech, Plze@, Ibáñez.

Basımda ilgili harf bulunmadığı zaman ek işaretler yazılmaz:

Moliere, Plzen, Ibanez.

Önemli: Yabancı özel adlardan türetilmiş akım adları Türkçe söylenişlerine göre yazılır:

Dekartçılık, Epikürcülük, Kalvenci, Kalvencilik, Kalvenizm, Kartezyenizm, Lüterci, Lütercilik, Marksçılık, Marksist, Marksizm.

2. Batı kökenli kişi ve yer adlarının bir bölümü eskiden beri dilimizde Türkçe biçimiyle yerleşmiştir. Bu gibi özel adlar Türkçe söylenişlerine göre yazılır:

Napolyon, Şarlken, Şarl (Demirbaş Şarl); Atina, Brüksel, Cenevre, Londra, Marsilya, Münih, Paris, Roma, Selanik, Venedik, Viyana, Zürih; Hollanda.

5.11.3. Yunanca adların yazılışı

Yunanca adlarda Yunan harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır:

Homeros, Herodotos, Euripides, Pindaros, Solon, Sokrates, Aristoteles, Platon, Venizelos, Karamanlis, Papandreu, Melina Mercouri, Onasis.

Önemli: Bu adları batı dillerinde kullanılan söyleniş biçimlerine uyarak *Homer* (Fransızca *Homère*), *Öripid* (Fransızca *Euripide*), *Pindar* (Fransızca *Pindare*) şeklinde yazmamak gerekir.

Hérodotos, Sokrates, Aristoteles, Platon, Pythagoras, Eukleides adları dilimizde yaygın olarak *Herodot, Sokrat, Aristo, Eflatun, Pisagor, Öklid* biçimlerinde yerleşmiştir.

5.11.4. Rusça adların yazılışı

1. Rusça özel adlarda Rus harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır; vurguya bağlı söyleyiş ayrılıkları göz önüne alınmaz:

Çaykovski, Gogol, Puşkin, Tolstoy; Omsk, Orenburg, Petersburg, Volga.

Ancak *Moskva* kelimesi Türkçe söylenişine uygun olarak *Moskova* biçiminde yazılır.

2. Rusça *"e"* harfi, kelimelerin başında ve kelime içinde ünlüden sonra *"ye"* ses değerindedir ve *"ye"* olarak yazılır:

Yenisey (Rusça yazılışı *Enisei*), *Katayev* (Rusça yazılışı *Kataev*), *Dostoyevski* (Rusça yazılışı *Dostoevskiy*), *Fadeyev* (Rusça yazılışı *Fadeev*), *Mendeleyev* (Rusça yazılışı *Mendeleev*), *Yeltsin* (Rusça yazılışı *Eltsin*).

3. Rusça *x* harfi, Türkçede *h*'ye çevrilir:

Çehov (Rusça Çexov), Şolohov (Rusça Şoloxov).

Uyarı: Bu harfi batı dillerinde olduğu gibi *ch* veya *kh* ile yazmak doğru değildir.

4. Özel adların sonundaki *y*'ler korunur:

Klyaştornıy, İlminskiy.

Ancak, *Çaykovski, Dostoyevski* gibi birkaç örnekte *y*'siz yazılışlar yerleşmiştir.

5. Rusçada ünsüzler için kullanılan inceltme işaretleri Türkçede kullanılmaz:

Bolşevik, Gogol.

Ancak inceltme işaretinden sonra *e* veya *i* geldiği zaman bu işaret *y*'ye çevrilir:

Prokofyev, İlyiç.

6. Soyadlarında kullanılan *-ov* ve *-ev* ögeleri söylenişte *f* 'li olmasına rağmen bu söyleniş yazıya geçirilmez:

Brejnev, Gorbaçov, Malov.

5.11.5. Çince ve Japonca adların yazılışı

1. Çince adlar, Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır:

Honan, Huangho, Kanton, Nankin, Pekin, Şanghay, Vuhan.

Çincede soyadları küçük adlardan önce gelir. Soyadları çoklukla tek hecelidir, küçük adlar ise bir veya iki heceden oluşur. Bu adlar büyük harfle başlar; heceler arasına çizgi konur:

Sun Yat-sen, Lin Yu-tang. Yalnız *Konfüçyüs* gibi yaygınlık kazanmış adlar bitişik yazılır.

2. Japon yer ve kişi adları da Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır:

Tokyo, Hiroşima, Nagasaki, Osaka, Hokkaido, Kyoto; Hirohito, Haneda, Masao Mori.

5.11.6. Türk devlet ve topluluklarındaki adların yazılışı

1. Türk devlet ve topluluklarındaki özel adlar ünlüler bakımından Türkiye Türkçesindeki söyleyişe göre yazılır:

Azerbaycan, Özbekistan; Taşkent, Semerkant, Bakü, Bişkek; Cafer Cebbarlı, Samed Vurgun, Nebi Hazri, İslam Kerimov, Abdürrauf Fıtrat, Osman Nasır, Cemal Kemal.

2. Ünsüzlerin yazılışında, ilgili Türk topluluğundaki kullanıma uyulur:

Saparmurad Niyazov, Gasım Gasımzade, Cusupov, Joldasbekov, Kaydarov, Ğabdulla.

Ancak öteden beri Türkiye'de tanınmış olan şahsiyetlerin adları ülkemizde yaygınlaşmış imlâları ile yazılabilir:

Abdullah Tukay, Cengiz Aytmatov.

Bunun yanı sıra Türkiye Türkçesi alfabesinde bulunmayan *x,* "*h*" ile; *w,* "*v*" ile; ñ, "*n*" ile gösterilir:

Bahtiyar (Baxtiyar) Vahapzade, Muhtar Avazov (Muxtar Awezov), Baykonur (Baykoñur).

5.12. Atasözleri, Vecizeler, Deyimler ve İkilemelerin Yazımı

5.12.1. Atasözlerinin yazımı

* Atasözleri, tam bir yargı bildirdiği için, sonuna uygun düşen noktalama işareti konur:

Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içinde.

Ayağını yorganına göre uzat!

* Metinlerde alıntı olarak kullanılan atasözü, tırnak içinde verilir:

Ne güzel söylemiş atalarımız: "Duvarı nem, insanı gam yıkar."

* Atasözlerinin hiçbir kelimesi, eki değiştirilemez:

Bugünün işini yarına bırakma!	(Doğru)
Bugün görebileceğin işi yarına bırakma!	(Yanlış)

Cahilin dostluğundan arifin düşmanlığı yeğdir. (Doğru)

Cahilin dostluğundan arifin düşmanlığı iyidir. (Yanlış)

Uyarı: Bazı atasözlerinde, hangi kelimenin aslında olduğu kesinleştirilemediği için, değişik kullanımları da mümkündür:

Cahile söz (laf) anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür (zordur). (Doğru)

Cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür. (Doğru)

Cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmaktan zordur. (Doğru)

Cahile laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan zordur. (Doğru)

Cahile laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür. (Doğru)

Ağaca dayanma kurur, adama (insana) dayanma ölür. (Doğru)

Ağaca dayanma kurur, adama dayanma ölür. (Doğru)

Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. (Doğru)

5.12.2. Vecizelerin (Özdeyişlerin) yazımı

* Vecizeler tam bir yargı bildirdiği için, sonuna uygun düşen noktalama işareti konur:

  Önemli olan düşüp düşmemen değil, tekrar ayağa kalkıp kalkmamandır . **Lombardini**

  Her bildiğini söyleme, fakat her söylediğini bil ! **M. Lenoir**

* Metinlerde alıntı olarak kullanılan vecize, tırnak içinde verilir:

  Efendimiz ne güzel buyurmuş: "Allah sizin ne dış görünüşünüze ne de mallarınıza bakar; O, sizin kalplerinize ve işlerinize bakar."

* Vecizelerin aslına bağlı kalmak en doğrusu olsa da, anlam vurgusunu artırmak için, kısaltılmaları da kullanılabilir:

  "Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki mürşit ilimdir fendir." Atatürk

  "*Hayatta en hakiki mürşit, ilimdir."* Atatürk

"Memleketin efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür." Atatürk

"Köylü, milletin efendisidir." Atatürk

5.12.3. Deyimlerin yazımı

* Deyimlerde kullanılan kelimelerden biri ya da hepsi gerçek anlamında kullanılmasa da deyimler ayrı yazılır:

  akıntıya kürek çekmek, çam devirmek, çanak tutmak, gönlünden geçirmek, göz atmak, kulak asmak, kulak vermek, çantada keklik, devede kulak, yağlı kuyruk, yüz görümlüğü

* Deyimlerin aslına bağlı kalmak en doğrusu olsa da, anlam vurgusunu artırmak için, ekleme ya da kısaltılmaları da kullanılabilir:

  Burnundan (fitil fitil) gelmek

  Burnundan gelmek

  Burnundan fitil fitil gelmek

  Ağız ağıza vermek (konuşmak)

  Ağız ağıza vermek

  Ağız ağıza vermek

  Ağız aramak (yoklamak)

  Ağız aramak

  Ağız yoklamak

* Deyimlerde ekler de değişebilir:

  Ağız (ağzını) açmak

  Ağız açmak

  Ağzını açmak

5.12.4. İkilemelerin yazımı

1. Birbirinin aynısı kelimelerden oluşan ikilemeler ayrı yazılır:

adım adım, ağır ağır, akın akın, aval aval (bakmak), cır cır (ötmek), çeşit çeşit, derin derin, gide gide, güzel güzel, karış karış, kucak kucak, sıra sıra, şıp şıp (damlamak), şıpır şıpır, tak tak (vurmak), takım takım, teker teker, tıkır tıkır, yavaş yavaş

2. Yakın anlamlı ya da birbirini çağrıştıran ikilemeler ayrı yazılır:

allak bullak, bata çıka, çoluk çocuk, düşe kalka, eciş bücüş, eğri büğrü,

enine boyuna, eski püskü, ev bark, konu komşu, pılı pırtı, salkım saçak, sere serpe, soy sop, süklüm püklüm, yana yakıla, yarım yamalak.

3. "*m*" ile yapılmış ikilemeler ayrı yazılır:

adam ***m****adam, aile* ***m****aile, at mat, çocuk mocuk,* çorap morap, *dolap molap, kapı mapı, kitap mitap.*

4. İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır:

*art ard****a****, baş başa, diz dize, göz göze, iç içe, omuz omuza, yan yana, peş peş****e****, sırt sırt****a****, ucu ucu****na****, yan yan****a****;*

*baş****tan*** *baş****a****, daldan dala, elden ele, içten içe, yıldan yıla;*

*baş****a*** *baş, bire bir* (ölçü), *dişe diş, göze göz, teke tek;*

*ard*ı *ard*ına*, boşu boşuna, günü gününe.*

***

Biraz tefekkür

(Vecizeler)

"Yarın bambaşka bir insan olacağım, diyorsun; niye bugünden başlamıyorsun?" **Epictetus**

"Kalem, aklın dilidir." **Miguel de Cervantes**

"Hiçbir zaman çıktığın kapıyı hızlı çarpma, geri dönmek isteyebilirsin." **Don Herold**

"Çok keyifli anınızda kimseye bir şey vaad etmeyin, çok öfkeli anınızda kimseye cevap vermeyin!" **Çin Atasözü**

"Bir ülkenin geleceği o ülke insanlarının göreceği eğitime bağlıdır." **Aenstein**

"Önemli olan düşüp düşmemen değil, tekrar ayağa kalkıp kalkmamandır." **Lombardini**

"Zenginligini kaybeden, çok şey kaybeder; dostunu kaybeden, daha çok şey kaybeder; cesaretini kaybeden ise, her şeyini kaybeder." **Cervantes**

"İki şey akıl hafifliğini gösterir: Söylenecek yerde susmak, susacak yerde söylemek." **Sâdî**

"Bilirken susmak, bilmezken söylemek kadar kötüdür." **Plato**

"Her bildiğini söyleme, fakat her söylediğini bil!" **M. Lenoir**

"Boş bir çuvalın dik durması zordur." **B. Franklin**

"Geleceği satın alabilecek tek şey, bugündür." **S. Johnson**

"Gözler kendilerine, kulaklar başkalarına inanır." **Alman Atasözü**

"İnsanın en büyük düşmanı kendisidir." **Cicero**

"Bir çocuk sütle ve övgüyle beslenir." **Lamb**

"Bazı şeyleri yarım bileceğine, bir şey bilme daha iyi!" **Nietzsche**

5.13. Kısaltmaların yazılışı

Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve sembolleştirilmesidir. İhtiyaca göre her zaman kısaltma yapılabilir. Önemli olan yapılan kısaltmanın benimsenmesi, yaygınlaşması ve tutunmasıdır.

Kısaltmalarda herkesçe uyulan, genel bir sistem bulunmamakla birlikte dilimizde bazı esasların yerleştiği de görülmektedir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:

> *TBMM* (Türkiye Büyük Millet Meclisi), *AKDTYK* (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), *TDK* (Türk Dil Kurumu), *ABD* (Amerika Birleşik Devletleri); *KB* (Kutadgu Bilig), *KT* (Kamus-ı Türkî); *TD* (Türk Dili), *TK* (Türk Kültürü), *TDED* (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi); *B* (batı), *D* (doğu), *G* (güney), *K* (kuzey); *GB* (güneybatı), *GD* (güneydoğu), *KB* (kuzeybatı), *KD* (kuzeydoğu).

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür:

> *ASELSAN* (Askerî Elektronik Sanayii), *BOTAŞ* (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), *İLESAM* (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), *SEKA* (Selüloz ve Kâğıt Sanayii Kurumu), *TÖMER* (Türkçe Öğretim Merkezi).

Önemli: Büyük harflerle yapılan kısaltmalarda, *T.C.* (Türkiye Cumhuriyeti) ve *T.* (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

Önemli: Önceki dönemlerde askerî kurumların, birimlerin kısaltmalarında nokta konulması gelenekleşmişti; ama günümüzde bunların da kısaltmaları farklı yapılmaya başlanmıştır:

Önceki kullanımı: *A.* (Alay), *H.A.* (Harp Akademisi), *H.O.* (Harp Okulu), *K.K.K.* (Kara Kuvvetleri Komutanlığı)

Şimdiki kullanımı: A (Alay), HA (Harp Akademisi), HO (Harp Okulu), KKK (Kara Kuvvetleri Komutanlığı)

2. Element ve ölçülerin milletlerarası kısaltmaları kabul edilmiştir:

C (karbon), Ca (kalsiyum), Fe (demir); m (metre), mm (milimetre), cm (santimetre), km (kilometre), g (gram), kg (kilogram), l (litre), hl (hektolitre), mg (miligram), m² (metre kare), cm² (santimetre kare)

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler (genellikle ünsüzler) dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu, özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur:

Alm. (Almanca), *İng.* (İngilizce), *Kocatepe Mah.* (Kocatepe Mahallesi), *Güniz Sok.* (Güniz Sokağı), *Prof.* (Profesör), *Dr.* (Doktor), *Av.* (Avukat), *Alb.* (Albay), *Gen.* (General); *is.* (isim), *sf.* (sıfat), *haz.* (hazırlayan), çev. (çeviren), *ed.* (edebiyat, editör), *fiz.* (fizik), *kim.* (kimya).

4. Gazete yazılarında suçun faili olan, suça karışan kişi ya da kişilerin adları yazılırken ad ve soyadlarının ilk harfi büyük yazılır ve araya nokta konur:

Katil zanlısı 18 yaşındaki ***A.Ş.*** *dün İstanbul'da yakalandı.*

Önemli:

1. Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu; büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır:

kg'dan, cm'yi, mm'den; BDT'ye, THY'de, TRT'den.

Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde bu okunuş esas alınır:

ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya.

2. Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve kelimenin okunuşuna uygun olarak yazılır:

vb.leri, mad.si, Alm.dan, İng.yi, Nu.dan.

3. Tonsuz (sert) ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta tonsuz ses tonlulaştırılmaz:

AGİK'in (AGİĞ'in değil), *CMUK'un* (CMUĞ'un değil), *RTÜK'e* (RTÜĞ'e değil),

TÜBİTAK'ın (TÜBİTAĞ'ın değil).

Ancak *birlik* kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte *"k"*nin yumuşatılması normaldir: ÇUKOBİRLİK'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), *FİSKOBİRLİK'in* (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN).

Kısaltmalar dizini

A	Alay	AA	Anadolu Ajansı
AADFI	bk. AKBB	AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AAFSE	Allied Air Forces Southern Europe (bk. GAMHK)	AB	1. Adalet Bakanlığı 2. Avrupa Birliği 3. Amerikan Borsası
ABB	Avrupa Birliği Bankası	ABD	1. Ana Bilim Dalı 2. Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	ABKF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ABÖ	Afrika Birliği Örgütü	ABS	Antilock Braking System (Motorlu taşıtlarda fren sistemi)
ACU	Asian Clearing Union (bk. ATB)	ACÜ	Acıbadem Üniversitesi
AÇSAP	Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü	ADB	African Development Bank (bk. AKB)
ADFD	Abu Dhabi Fund For Development (bk. ADKF)	ADKF	Abu Dabi Kalkınma Fonu
ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line (Asimetrik Sayısal Abone Hattı)	ADÜ	Adnan Menderes Üniversitesi
ADYÜ	Adıyaman Üniversitesi	AEGM	Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü
AEİBÖ	Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü	AEK	bk. BMAEK
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu	AEÜ	Ahi Evran Üniversitesi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	AFFB	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
AFİF	Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu	AFP	Agence France Press (bk. FBA)
age.	Adı geçen eser	AGİK	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı	AGM	Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü
agm.	Adı geçen makale	agy.	Adı geçen yayın
AI	Amnesty International (bk. UAT)	AİBÖ	Avrupa İş Birliği Örgütü
AİBÜ	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	AİÇÜ	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
AID	Agency for International Developmen (bk. UKA)	AIDS	Acquired immune deficiency syndrome (Edinilmiş bağışıklık yetersizliği belirtisi)
AİHAD	Avrupa İnsan Hakları Adalet Divanı	AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	AİK	Afrika İktisat Komisyonu
AİKB	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	AİPB	Avrupa İktisadi ve Parasal Birliği
AK	Avrupa Konseyi	AKB	Afrika Kalkınma Bankası
AKBB	Afrika Kalkınma Bankaları Birliği	AKBİL	Akıllı bilet
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu	AKD	Akdeniz Üniversitesi
AKDTYK	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu	AKM	Atatürk Kültür Merkezi
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi	AKUT	Arama Kurtarma Teşkilatı
AKÜ	Afyon Kocatepe Üniversitesi	ALADI	bk. LABB
Alb.	Albay	ALES	Akademik Personel ve Lisanüstü Eğitimi Giriş Sınavı
Alm.	Almanca	AMB	1. Amerika Merkez Bankası 2. Avrupa Merkez Bankası

AMEX	American Stock Exchange (bk. AB)	AMF	Arab Monetary Fund (bk. APF)
AMK	Amerikan Merkez Komutanlığı	ANAM	Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi
anat.	Anatomi	ANAÜ	Anadolu Üniversitesi
ANT	Akaryakıt İkmal ve Nato Pol Tesisleri İşletme Başkanlığı	ant.	Antropoloji
AO	Anonim ortaklık	AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği
AÖB	Avrupa Ödemeler Birliği	AÖF	Açıköğretim Fakültesi
AP	Associated Press (ABD Haber Ajansı)	APA	1. American Psychological Association 2. Avrupa Para Anlaşması
APB	Avrupa Para Birliği	APE	Avrupa Para Enstitüsü
APEC	Asia Pacific Economic Cooperation (bk. APİİB)	APF	Arap Para Fonu
APİİB	Asya Pasifik İktisadi İş Birliği	APÖ	Avrupa Parlamenterler Örgütü
APS	Acele Posta Servisi	Apt.	Apartman, apartmanı
Ar.	Arapça	AREL	İstanbul Arel Üniversitesi
AR-GE	Araştırma geliştirme	ark.	Arkeoloji
Arş. Gör.	Araştırma Görevlisi	As.	Asker, askerî, askerlik
As. İz.	Askerî İnzibat	ASAL	Asker Alma Dairesi Başkanlığı
Asb.	Astsubay	ASEAN	bk. GAUT
ASELSAN	Askerî Elektronik Sanayii	ASF	Avrupa Sosyal Fonu
ASİGM	Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü	ASK	Avrupa Standartlar Komitesi
ASKİ	Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi	ASO	Ankara Sanayi Odası
AST	Ankara Sanat Tiyatrosu	ASTB	1. Amerika Serbest Ticaret Bölgesi 2. Avrupa Serbest Ticaret Birliği
astr.	Astronomi	astrol.	Astroloji
ASÜ	Aksaray Üniversitesi	AŞ	Anonim şirket
AŞTİ	Ankara Şehirler Arası Terminal İşletmesi	AT	Avrupa Topluluğu
ATAM	Atatürk Araştırma Merkezi	ATATÜRK ÜNİ	Atatürk Üniversitesi
ATB	Asya Takas Birliği	Atğm.	Asteğmen
ATK	Adli Tıp Kurumu	atm.	Atmosfer
ATO	Ankara Ticaret Odası	ATÜ	Atılım Üniversitesi
ATYGF	Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu	AUA	Avrupa Uzay Ajansı
AÜ	1. Ankara Üniversitesi 2. Ardahan Üniversitesi	Av.	Avukat
AVM	Alışveriş merkezi	AYB	1. Avrupa Yayın Birliği 2. Avrupa Yatırım Bankası
AYİM	Askerî Yüksek İdare Mahkemesi	AYM	Anayasa Mahkemesi

B	1. Batı 2. Bay	BADET	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri	bağ.	Bağlaç
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu	BAKB	Batı Afrika Kalkınma Bankası
BASAGM	Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	BAT	The Banks Association of Turkey (bk. TBB)

BATO	Batı Afrika Takas Odası	BAÜ	Balıkesir Üniversitesi
BAY ÜNİ	Bayburt Üniversitesi	BBC	British Broadcasting Corporation (İngiliz Radyo Televizyon Kurumu)
BCG	Bacillus Calmette Guèrin (Verem aşısı)	Bçvş.	Başçavuş
BD	Bilim Dalı	BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu	BE	Büyükelçi
BERD	European Bank for Reconstruction and Development (bk. AİKB)	BEÜ	Bitlis Eren Üniversitesi
BİB	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	BİK	Basın İlan Kurumu
BIS	Bank for International Settlements (bk. UÖB)	bit. b.	Bitki bilimi
biy.	Biyoloji	bk.	Bakınız
bl.	Bilişim	Bl.	Bölük
BM	Birleşmiş Milletler	BMAEK	Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
BMÇYT	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Teşkilatı	BMEBKT	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
BMSKÖ	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü	BMT	Birleşmiş Milletler Teşkilatı
BMTKK	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı	BMYRİ	Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi
Bn.	Bayan	Bnb.	Binbaşı
BOAD	bk. BAKB	BOREN	Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü
bot.	bk. bit. b.	BOTAŞ	Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
Böl.	Bölüm	BRT	Bartın Üniversitesi
bs.	Baskı, basım	BSEC	Black Sea Economic Cooperation Pact (bk. KEİ)
BSTDB	bk. KTKB	Bşk.	Başkan, başkanlık, başkanı, başkanlığı
BTF	Başbakanlık Tanıtma Fonu Kurulu	BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
BTÜ	Batman Üniversitesi	BUE	Bank of Union European (bk. ABB)
Bul.	Bulvar, bulvarı	Bulg.	Bulgarca
BÜ	1. Bahçeşehir Üniversitesi 2. Başkent Üniversitesi 3. Bilecik Üniversitesi 4. Bingöl Üniversitesi 5. Boğaziçi Üniversitesi 6. Bozok Üniversitesi	BÜMKO	Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
BVÜ	Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi	BYEGM	Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

C	Cilt	CACM	Central American Common Market (bk. OAOP)
Cad.	Cadde, caddesi	CAEC	Consultative Assembly of European Council (bk.AKPM)
CAO	Civil Aviation Organization (bk. SHÖ)	CARICOM	bk. KTOP
CBÜ	Celâl Bayar Üniversitesi	CC	Corps Consulaire (Konsolosluk birimi)
CD	1. Compact Disc (bk. YD) 2. Corps Diplomatique	CDB	Caribbean Development Bank (bk. KKB)

CDH	Cour Europeenne des Droits de l'Homme (bk. AİHAD)	CE	Council of Europe (bk. AK)
CEAP	Asia Pacific Economic Cooperation (bk. APİİB)	CECA	European Coal and Steel Community (bk. AKÇT)
CEDH	European Court of Human Rights (bk. AİHM)	CEE	European Economic Community (bk. AET)
CEI	Commonwealth of Independent States (bk. BDT)	CENTO	Central Treaty Organization (bk. MAÖ)
CERN	Conseil européen pour la recherche nucléaire, European Organization for Nuclear Research (bk. ANAM)	CGS	Uluslararası fizik birimleri sistemi
CIA	Central Intelligence Agency (bk. MHAT)	CIF	Maliyet-sigorta-navlun (cost, insurance, freight)
CİGM	Ceza İşleri Genel Müdürlüğü	CIJ	International Court of Justice (bk. UAD)
CIOS	Conseil International pour l'Organisation Scientifique (bk. UBOK)	CIP	Commercially Important Person (1. Taşıma ve sigorta bedeli ödenmiş olarak teslim. 2.Ticaretle uğraşan önemli kişiler)
CIS	Commonwealth of Independent States (bk. BDT)	CJCE	European Court of Justice (bk. ATAD)
cm	Santimetre	CMEA	Council for Mutual Economic Aid (bk. KEYK)
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu	CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CNRS	Centre National de la Recherche Scientifique (bk. UBAM)	coğ.	Coğrafya
COMCEC	Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of the Islamic Conference (bk. İSEDAK)	COMECON	Council for Mutual Economic Aid (bk. KEYK)
COMESA	Common Market For Eastern and Southern Africa (bk. GDAOP)	cos	Kosinüs
CSO	Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası	CTC	Center on Transnational Corporations (bk. UŞM)
CTE	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü	Cum. Bşk.	Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı
CÜ	Cumhuriyet Üniversitesi		

ÇAĞ ÜNİ	Çağ Üniversitesi	ÇASGEM	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi
ÇAYKUR	Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü	ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü
çev.	Çeviren	ÇGM	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü
ÇNÜ	Çankırı Karatekin Üniversitesi	ÇOMÜ	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ÇS	Çimento Sanayisi	ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ÇUKOBİRLİK	Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği	ÇÜ	1. Çankaya Üniversitesi. 2. Çukurova Üniversitesi
Çvş.	Çavuş	ÇYGM	1. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü 2. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü

D	Doğu	DAGM	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DAKB	Doğu Afrika Kalkınma Bankası	dal	Dekalitre
dam	Dekametre	DAP	Doğu Anadolu Projesi
DAT	Doğu Afrika Topluluğu	DB	Dünya Bankası
db.	Dil bilgisi	DBAFİT	Dünya Bankalar Arası Finansal İletişim Topluluğu
DDB	Dernekler Dairesi Başkanlığı	DDT	Dichloro-diphenol-trichloro-ethane (Böcek öldürücü)
DDY	Devlet Deniz Yolları	DESİYAB	Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
DEÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi	DFİF	Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
DFMHÖ	Dünya Fikrî Mülkiyet Hakları Örgütü	dg	Desigram
DGK	Dünya Gıda Konseyi	DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DGÖ	Dünya Gümrük Örgütü	DGS	Dikey Geçiş Sınavı
DHMİ	Devlet Hava Meydanları İşletmesi	DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü	dil b.	Dil bilimi
DİYİH	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü	dk.	Dakika
DKK	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	DKMP	Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü
dl	Desilitre	DLH	Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü
dm	Desimetre	DMİ	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi	DNA	Deoksirübo nükleik asit
DOBGM	Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü	Doç.	Doçent
doğ.	Doğum tarihi	DOÜ	Doğuş Üniversitesi
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü	DÖSİM	Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü
DPB	Devlet Planlama Başkanlığı	DPT	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DPÜ	Dumlupınar Üniversitesi	Dr.	Doktor
drl.	Derleyen	DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DSO	Devlet Sanayi Ofisi	DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DT	Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı	DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DÜ	Dicle Üniversitesi	DVD	Digital Versatile Disc (bk. SYD)
Dz. Kuv.	Deniz Kuvvetleri	Dz. Kuv. K.	Deniz Kuvvetleri Komutanı, Komutanlığı
dzl.	Düzenleyen		

E	Eczane	EAC	1. European Association for Cooperation (bk. AİBÖ) 2. The East African Community (bk. DAT)
EADB	East African Development Bank (bk. DAKB)	EAEC	European Atomic Energy Community (bk. AAET)
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (bk. ATYGF)	EAT	Eski Anadolu Türkçesi

EBK	Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü	EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (bk. AİKB)
EBU	European Broadcasting Union (bk. AYB)	EBWE	European Bank for Reconstruction and Development (bk. AİKB)
EC	European Community (bk. AT)	ECB	European Central Bank (bk. AMB)
ECE	United Nations Economic Commission for Europe (bk. BMAEK)	ECHR	European Court of Human Rights (bk. AİHM)
ECJ	European Court of Justice (bk. ATAD)	ECLA	The Economic Commission for Latin America and Caribbean (bk. LAKEK)
ECOWAS	Economic Community of West African States (bk. BADET)	ECSC	European Coal and Steel Community (bk. AKÇT)
Ecz.	Eczacı	ed.	1. Edebiyat 2. Editör
e.	Edat	EEC	European Economic Community (bk. AET)
EEG	Elektroensefalogram (Beyin akım grafiği)	EFT	Electronic fond transfer (Bankalar arası para aktarımı)
EFTA	European Free Trade Area/Association (bk. ASTB)	EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EGMR	European Court of Human Rights (bk. AİHM)	EGO	Ankara Belediyesi Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri
EĞİTEK	Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü	EIB	European Investment Bank (bk. AYB)
EİBKT	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı	EİBÖ	Ekonomik İş Birliği Örgütü
EİEİ	Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü	EKG	Elektrokardiyogram (Kalp akım grafiği)
ekon.	Ekonomi	EMG	Electromyographie (Kas akım grafiği)
EMI	European Monetary Institute (bk. APE)	EMK	Elektromotor kuvvet
EMU	European Monetary Union (bk. AİPB)	Ens.	Enstitü, enstitüsü
EPA	European Parliamentary Association (bk. APÖ)	EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
EPU	European Payments Union (bk. AÖB)	ERDEMİR	Ereğli Demir Çelik Fabrikaları
ERDF	European Regional Development Fund (bk. ABKF)	Erm.	Ermenice
ERÜ	Erciyes Üniversitesi	ESA	European Space Agency (bk. AUA)
ESF	European Social Fund (bk. ASF)	ESGM	Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü
ESHOT	İzmir Belediyesi Elektrik, Su, Hava Gazı, Otobüs, Tramvay İşletmeleri	ESOGÜ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ET	Eski Türkçe	ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
ETOGM	Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	EU	European Union (bk. AB)
EUGH	European Court of Justice (bk. ATAD)	EURATOM	European Atomic Energy Community (bk. AAET)
EÜ	**1.** Ege Üniversitesi **2.** Erzincan Üniversitesi	EÜAŞ	Elektrik Üretim Anonim Şirketi
EWG	European Economic Community (bk. AET)	EXİM-BANK	Türkiye İhracat ve Kredi Bankası

f.	Fiil	F	Fiyat, fiyatı
FAB	Federal Araştırma Bürosu	FAC	bk. YİBF

Fak.	Fakülte	Fak-Fuk Fon	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
FAO	United Nations Food and Agricultural Organization (bk. GTÖ)	Far.	Farsça
FBA	Fransız Basın Ajansı	FBI	Federal Bureau of Investigation (bk. FAB)
fel.	Felsefe	FIBA	Fédération Internationale de Basketball Association (bk. UBF)
FIDE	Fédération Internationale des Échecs (bk. USF)	FIDES	bk. İSKYF
FIFA	Fédération Internationale de Football Association (bk. UFF)	fil.	Filoloji, filolojisi
FILA	Fédération Internationale des Luttes Associées (bk. UAGF)	FIR	Flight Information Region (Uçuş hattı düzenlemesi)
FİSKOBİRLİK	Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği	fiz.	Fizik
fizy.	Fizyoloji	FKB	Fizik, kimya, biyoloji
FM	Frequency Modulation (Frekans modülasyonu)	FMVIÜ	Işık Üniversitesi
fob	free on board (Malın belirlenen limanda gemi üzerindeki teslim fiyatı)	Fr.	Fransızca
FRB	Federal Reserve Bank (bk. AMB)	FSMVÜ	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
FTAA	Free Trade Area of the Americas (bk. ASTB)	FÜ	1. Fatih Üniversitesi 2. Fırat Üniversitesi

g	Gram	G	Güney
GAMHK	Güney Avrupa Müttefik Hava Kuvvetleri	GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GATA	Gülhane Askerî Tıp Akademisi	GAUT	Güneydoğu Asya Uluslar Topluluğu
GAZÜ	Gaziantep Üniversitesi	GB	1. Gigabyte (Bilgisayarda bellek birimi) 2. Güneybatı 3.Gümrük Birliği
GBT	Genel Bilgi Taraması	GD	Güneydoğu
GDAOP	Güney ve Doğu Afrika Ortak Pazarı	GDZÜ	Gediz Üniversitesi
Gen.	General	geom.	Geometri
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı	GİGM	Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü
gn.	Genel	Gnkur.	Genelkurmay
GOÜ	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Gön.	Gönderen
gr.	Gramer	Grt	Groston
GSGM	1.Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 2. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü	GSM	Mobil cep telefonu (Global System for Mobile Communications)
GSMH	Gayrisafi millî hasıla	GSÜ	Galatasaray Üniversitesi
GSYH	Gayrisafi yurt içi hasıla	GTÖ	Gıda ve Tarım Örgütü
GUS	bk. BDT (Commonwealth of Independent States)	GÜ	**1.** Gazi Üniversitesi **2.** Giresun Üniversitesi **3.** Gümüşhane Üniversitesi
GYD	Görüntülü yoğun disk	GYTE	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
GZK	Gazikent Üniversitesi		

H	**1.** Hicri **2.** Hastane, hastanesi	HA	Harp Akademisi

HABITAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Centre for Human Settlements)	HACCP	Kritik kontrol noktalarında tehlike analizi
HAVAŞ	Hava Alanları ve Yer Hizmetleri Genel Müdürlüğü	hay. b.	Hayvan bilimi
haz.	Hazırlayan	HD	High Definition (Yüksek çözünürlüklü)
HDD	Ana bellek sürücüsü (Hard Disk Drive)	HDTV	High Definition Television (Yüksek çözünürlüklü TV)
hek.	Hekimlik, hekim, hekimi	HGK	Harita Genel Komutanlığı
HGM	Haberleşme Genel Müdürlüğü	HIV	AIDS hastalığına neden olan virüs (Human Immunodeficiency Virus)
HİTÜ	Hitit Üniversitesi	HKK	Hava Kuvvetleri Komutanlığı
hl	Hektolitre	hlk.	Halk ağzı
HM	Hazine Müsteşarlığı	hm	Hektometre
HMUK	Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu	HO	Harp Okulu
HRÜ	Harran Üniversitesi	Hs. Uzm.	Hesap Uzmanı
HSSGM	Sağlık Bakanlığı Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü	HUK	Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Başkanlığı
huk.	Hukuk	HÜ	Hacettepe Üniversitesi
Hv. Kuv.	Hava Kuvvetleri	Hv. Kuv. K.	Hava Kuvvetleri Komutanı, Komutanlığı
Hz. öz.	Hizmete özel	Hz.	**1.** Hazret, Hazreti **2.** Hizmet, hizmette

IĞDÜ	Iğdır Üniversitesi	IAAF	bk. UAAF (International Amateur Athletic Federation)
IAEA	bk. UAEA (International Atomic Energy Agency)	IATA	bk. UHTB (International Air Transport Association)
IBEC	bk. UEİBB (International Bank for Economic Corporation)	IBRD	bk. UİKB (International Bank for Reconstruction and Development)
ICAO	bk. USHÖ (International Civil Aviation Organization)	ICC	bk. UTO (International Chambers of Commerce)
ICIC	bk. UHİK (Islamic Committee of the International Crescent)	ICJ	bk. UAD (International Court of Justice)
ICRC	bk. UKK (International Committee of the Red Cross)	ICSID	bk. UYAÇM (International Center of the Settlement of Investment Disputes)
IDA	bk. UKA (International Development Agency)	IDB	bk. İKB (Islamic Development Bank)
IEA	bk. UEA (International Energy Agency)	IFAD	bk. UTKF (International Fund for Agricultural Development)
IFC	bk. UFK (International Finance Corporation)	IFOAM	bk. UETHF (International Federation of Organic Agriculture Movements)
ILO	bk. UÇÖ (International Labor Organization)	IMF	bk. UPF (International Monetary Fund)
IMO	bk. UDÖ (International Maritime Organization)	INTERPOL	Uluslararası Cinayet Polisi Komisyonu (International Criminal Police Commission)
IOC	bk. UOK (International Olympic Committee)	IPI	bk. UBE (International Press Institute)

ISBN	Uluslararası standart kitap numarası (International Standard Book Number)	IRO	bk. UMT (International Refugee Organization)
ISMN	Uluslararası standart müzik numarası (International Standard Music Number)	ISO	bk. USÖ (International Organization for Standardization)
ISSN	Uluslararası standart dizi numarası (International Standard Serial Number)	ITC	bk. UTM (International Trade Center)
ITO	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Birliği (International Trade Organization)	IWF	bk. UPF (International Monetary Fund)

İAÜ	İstanbul Aydın Üniversitesi	İbr.	İbranice
İBÜ	İstanbul Bilim Üniversitesi	İBÜN	İstanbul Bilgi Üniversitesi
İDBÜ	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	İDT	İktisadi Devlet Teşekkülleri
İEGM	İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü	İETT	İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi
İEÜ	İzmir Ekonomi Üniversitesi	İGB	Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı
İGEME	İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi	İGM	İlköğretim Genel Müdürlüğü
İHB	İnsan Hakları Başkanlığı	İKB	İslam Kalkınma Bankası
İKBÜ	İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi	İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
İKÜ	İstanbul Kültür Üniversitesi	İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
İLBANK	İller Bankası Genel Müdürlüğü	İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İng.	İngilizce	İO	İlköğretim okulu
is.	İsim	İSDEMİR	İskenderun Demir Çelik Fabrikaları
İSEDAK	İslam Konferansı Örgütü Ekonomik ve Ticari İş Birliği Daimî Komitesi	İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi	İSKYF	İktisadi ve Sosyal Kalkınma Yatırım Fonları
İSO	İstanbul Sanayi Odası	İsp.	İspanyolca
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu	işl.	İşleyen
İŞOT	İstanbul Şehirler Arası Otobüs Terminali	İt.	İtalyanca
İTB	İstanbul Ticaret Borsası	İTG	İç Ticaret Genel Müdürlüğü
İTİCÜ	İstanbul Ticaret Üniversitesi	İTO	İstanbul Ticaret Odası
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi	İÜ	1. İnönü Üniversitesi 2. İstanbul Üniversitesi
İYTE	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İZTB	İzmir Ticaret Borsası
İZTO	İzmir Ticaret Odası	İZÜ	İzmir Üniversitesi

J	Jandarma	JAL	bk. JHY (Japan Airlines)
Jap.	Japonca	jeol.	Jeoloji
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı	JHY	Japon Hava Yolları (Japan Airlines)
JÖH	Jandarma Özel Harekat		

K	1. Kuzey 2. Komutan, komutanlığı	kal	Kalori
KARDEMİR	Karabük Demir Çelik Fabrikaları	KASTB	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
KAÜ	Kafkas Üniversitesi	KB	Kuzeybatı

KBB	Kulak, Burun, Boğaz	KBÜ	Karabük Üniversitesi
KD	Kuzeydoğu	KDV	Katma değer vergisi
KED	Kablosuz Erişim Düzeneği	KEGM	Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü
KEİ	Karadeniz Ekonomik İş Birliği	KEYK	Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi
kg	Kilogram	KGB	Sovyet Gizli Haber Alma Teşkilatı (Komitet Gossudarrstvennoi Bezopastnosti)
KGM	Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü	KHK	Kanun hükmünde kararname
KHÜ	Kadir Has Üniversitesi	KHz	Kilohertz
KİBİB	Kalkınma İçin Bölgesel İş Birliği	KİK	1. Kamu İhale Kurumu 2. Kamu İktisadi Kuruluşları
kim.	Kimya	KİT	Kamu İktisadi Teşekkülü
KİYÜ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	KKB	Karayip Kalkınma Bankası
KKGM	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü	KKK	Kara Kuvvetleri Komutanlığı
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	KLÜ	Kırklareli Üniversitesi
km	Kilometre	KMS	Kurumlar İçi Merkezî Eleme Sınavı
KMÜ	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	KOBİ	Küçük ve Orta Boy (Ölçekli) İşletme
KOİ	Kamu Ortaklığı İdaresi	koor.	Koordinasyon
Kor.	Kolordu	Kora.	Koramiral
Korg.	Korgeneral	KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KOÜ	Kocaeli Üniversitesi	KPDS	Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı
KPSS	Kamu Personel Seçme Sınavı	kr.	Kuruş
krş.	Karşılaştırınız	KSDB	Kanserle Savaş Dairesi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	KSÜ	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
KTKB	Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası	KTO-KÜ	KTO Karatay Üniversitesi
KTOP	Karayip Topluluğu ve Ortak Pazarı	KTÖGM	Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi	KUDAKA	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı
KUGM	Kara Ulaştırma Genel Müdürlüğü	Kur.	Kurmay
Kur. Bşk.	Kurmay Başkanı, Başkanlığı	KÜ	**1.** Kastamonu Üniversitesi **2.** Kırıkkale Üniversitesi **3.** Koç Üniversitesi
KVMGM	Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü	KYGM	Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

l	Litre	LABB	Latin Amerika Bütünleşme Birliği
LAFTA	bk. LASTB (Latin America Free Trade Area)	LAIA	bk. LABB (Latin American Integration Association)
LAKEK	Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu	LASTB	Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
Lat.	Latince	LCV	Lütfen Cevap Veriniz
LES	Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı	LP	Uzunçalar (long play)

LPG	Sıvılaştırılmış Petrol Gazı (Liquified Petroleum Gas)	Ltd.	Limitet
LYS	Lisans Yerleştirme Sınavı		
m	Metre	M	Miladi
Mac.	Macarca	Mah.	**1.** Mahalle, mahallesi **2.** Mahkeme, mahkemesi
MAKÜ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	man.	Mantık
MAÖ	Merkezî Antlaşma Örgütü	MASAK	Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı
mat.	Matematik	MAÜ	**1.** Mardin Artuklu Üniversitesi **2.** Muş Alparslan Üniversitesi
MB	**1.** Maliye Bakanlığı **2.** Bilgisayarda bellek birimi (megabyte)	Md.	Müdür, müdürlük, müdürlüğü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı	mec.	Mecaz
MEÜ	Mersin Üniversitesi	MGK	Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
MGM	1. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 2.Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü	MĞÜ	Muğla Üniversitesi
MHAT	Merkezî Haber Alma Teşkilatı	MHz	Megahertz
MİGEM	Maden İşleri Genel Müdürlüğü	MİLE	Millî Emlak Genel Müdürlüğü
mim.	Mimarlık	min.	Mineraloji
MİT	Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı	MK	Medeni Kanun
MKB	Millî Kütüphane Başkanlığı	MKE	Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu
MKS	Metre-Kilogram-Saat	MKÜ	Mustafa Kemal Üniversitesi
MKYK	Merkez Karar Yönetim Kurulu	mm	Milimetre
MOBESE	Bölgesel güvenlik sistemi (Mobil Elekronik Sistem Entegrasyonu)	MOSSAD	İsrail Gizli Haber Alma Örgütü
MÖ	Milattan önce	MPİ	Millî Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü
MPM	Millî Produktivite Merkezi	MR	Manyetik rezonans görüntüleme
MS	Milattan sonra	MSB	Millî Savunma Bakanlığı
MSGSÜ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MÜ	**1.** Maltepe Üniversitesi **2.** Marmara Üniversitesi **3.** Melikşah Üniversitesi	Müh.	Mühendis, mühendisi, mühendislik
Mür.	Müracaat	müz.	Müzik
MYK	1. Mesleki Yeterlilik Kurumu 2. Mülteciler Yüksek Komiserliği		

NAFTA	bk. KASTB (North American Free Trade Area)	NASA	Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Araştırmaları Merkezi(National Aeronautics and Space Administration)
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (North Atlantic Treaty Organization)	NEÜ	Nevşehir Üniversitesi

NĞÜ	Niğde Üniversitesi	NKÜ	Namık Kemal Üniversitesi
No.	Numara	NOTAM	Havacılar ve denizciler için uyarı bildirimi (Notice to Airmen)
Nö.	Nöbetçi	Nö. Sb.	Nöbetçi subayı
NVİGM	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü		

OACI	bk. USHÖ (International Civil Aviation Organization)	OAE	bk. ABÖ (Organization of African Unity)
OAİB	Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği	OAOP	Orta Amerika Ortak Pazarı
OAPEC	bk. PİEAÜÖ (Organization of Arab Petroleum Exporting Countries)	OAU	bk. ABÖ (Organization of African Unity)
OBESİD	Okul İçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Dairesi Başkanlığı	OCDE	bk. EİBKT (Organization for Economic Cooperation and Development)
OCI	bk. İKÖ (Organization of the Islamic Conference)	ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ODÜ	Ordu Üniversitesi	OECD	bk. EİBKT (Organization for Economic Cooperation and Development)
OEEC	bk. AEİBÖ (Organization for European Economic Cooperation)	OGM	**1.** Orman Genel Müdürlüğü **2.** Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
OIC	bk. İKÖ (Organization of the Islamic Conference)	OIEC	bk. UİİBÖ (Organization for International Economic Cooperation)
OKAN	Okan Üniversitesi	OKÖ-NEGM	Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
Okt.	Okutman	OKÜ	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
OMC	bk. DTÖ (World Trade Organization)	OMI	bk. UDÖ (International Maritime Organization)
OMÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Onb.	Onbaşı
OPEC	bk. PİEÜT (Organization of Petroleum Exporting Countries)	OPEP	bk. PİEÜT (Organization of Petroleum Exporting Countries)
Opr.	Operatör	Or.	Ordu
Ora.	Oramiral	Ord.	Ordinaryüs
Org.	Orgeneral	ORKÖY	Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
Ort.	Ortaklık, ortakları, ortaklığı	OSB	Organize Sanayi Bölgesi
Osm. T.	Osmanlı Türkçesi	OSZE	bk. AGİT (Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa)
OUA	bk. ABÖ (Organization of African Unity)	OYAK	Ordu Yardımlaşma Kurumu

ÖÇKKB	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
öl.	Ölüm tarihi	ÖÖKGM	Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
ör.	Örnek	ÖRGM	Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÖSGM	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü	ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi	ÖTV	Özel tüketim vergisi
ÖYEGM	Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü	ÖYK	Özelleştirme Yüksek Kurulu
ÖYS	Öğrenci Yerleştirme Sınavı	öz.	Özel

ÖZİ	Özürlüler İdaresi Başkanlığı	ÖZÜ	Özyeğin Üniversitesi
PAÜ	Pamukkale Üniversitesi	ped.	Pedagoji
PEN	bk. UYB (International Association of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists)	PETKİM	Petrokimya Endüstrisi Genel Müdürlüğü
PİEAÜÖ	Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü	PİEÜT	Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı
PİGM	Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	PK	Posta kutusu
PO	Petrol Ofisi	POAŞ	Petrol Ofisi Anonim Şirketi
Port.	Portekizce	Prof.	Profesör
psikol.	Psikoloji	PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
RAM	Bilgisayarda okunabilir ve yazılabilir bellek (Random Access Memory)	RC	Kızılhaç (Red Cross)
RCD	bk. KİBİB (Regional Cooperation for Development)	RK	Rekabet Kurumu
RNA	Ribo nükleik asit	Ro-Ro	Gemiye taşıt indirme bindirme (Rolon-roloff)
RSHM	Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı	RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
Rum.	Rumca	Rus.	Rusça
RÜ	Rize Üniversitesi		
S	Sayı	s.	Sayfa
sa.	Saat	SAS	Su Altı Savunma (Komandoları)
SAT	Su Altı Taarruz (Komandoları)	SATEM	Savunma Sanayii ve Teknoloji Eğitim Merkezi
SAÜ	Sakarya Üniversitesi	Sb.	Subay
SB	Sağlık Bakanlığı	SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBS	Seviye Belirleme Sınavı	SDIF	bk. TMSF (Savings Deposit Insurance Fund)
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi	SEFD Bşk.	Millî Savunma Bakanlığı Seferberlik Dairesi Başkanlığı
SEK	Süt Endüstrisi Kurumu Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi	SEKA	Selüloz ve Kâğıt Sanayii Kurumu
sf.	Sıfat	SG	Sahil Güvenlik
SGK	1.Sosyal Güvenlik Kurumu 2. Sahil Güvenlik Komutanlığı	SGM	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	SHGM	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
SHÖ	Sivil Havacılık Örgütü	SİÜ	Siirt Üniversitesi
SKT	Son kullanma tarihi	Sl.	Slavca
SMWK	bk. KEİ (Black Sea Economic Cooperation Pact)	Sn.	**1.** Sayın. **2.** Saniye
snt.	Santral	SNÜ	Sinop Üniversitesi
Sok.	Sokak	SOS	Uluslararası yardım isteme uyarısı (Save Our Souls)
sos.	Sosyoloji	sp.	Spor
SPA	bk. SUGES (Salus per aquam)	SPK	Sermaye Piyasası Kurulu

Srp.	Sırpça	SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu	SSM	Savunma Sanayi Müsteşarlığı
STB	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	Sivil Toplum Örgütü	SUGES	Sudan gelen sağlık
SUGES	Sudan gelen sağlık	SÜ	**1.** Sabancı Üniversitesi **2.** Selçuk Üniversitesi
SWIFT	bk. DBAFİT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication)	SYD	Sayısal yoğun disk
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü		

Ş	Şirket	ŞEHİR	İstanbul Şehir Üniversitesi
ŞÜ	Şırnak Üniversitesi		

T.	Türkçe	T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TAA	Türkiye Adalet Akademisi	TAEK	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	TAPDK	Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurulu
tar.	Tarih	TARİŞ	Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
TASS	Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı (Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soyuza)	TAŞ	Türk Anonim Şirketi
TAU	Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü	Tb.	Tabur
TBB	**1.** Türkiye Bankalar Birliği **2.** Türkiye Barolar Birliği	TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları	TCK	Türkiye Cumhuriyeti Karayolları
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	TCZB	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
TDÇİ	Türkiye Demir Çelik İşletmeleri	TDİ	Türkiye Denizcilik İşletmeleri
TDK	Türk Dil Kurumu	TEAE	Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TEAŞ	Türkiye Elektrik Üretim Anonim Şirketi	TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEDGEM	Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü	TEFE	Toptan eşya fiyatları endeksi
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi	TEK	Türkiye Elektrik Kurumu
tek.	Teknik, teknoloji	tel.	Telefon
telg.	Telgraf	TEM	Avrupa Transit Kara Yolu (Trans European Motor Way)
TEMSAN	Türkiye Elektromekanik Sanayii	TETAŞ	Türkiye Elektrik, Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi
TFF	Türkiye Futbol Federasyonu Başkanlığı	TGC	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TGM	Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü	TGS	Türkiye Gazeteciler Sendikası
Tğm.	Teğmen	THA	Türk Haberler Ajansı
THK	**1.** Türk Hava Kurumu **2.** Türk Hukuk Kurumu	THS	Türk Havacılık Sanayii
THSGM	Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü	THY	Türk Hava Yolları

TIR	Uluslararası Kara Yolu Taşımacılığı (Transport International Routier)	tic.	Ticaret
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü	TİKA	Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİM	Türkiye İhracatçılar Merkezi	TİSK	Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu
tiy.	Tiyatro	TK	bk. BTK (Telekomünikasyon Kurumu)
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü	TKB	**1.** Türkiye Kalkınma Bankası **2.** Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü **3.** Türk Kadınlar Birliği
TKF	Toplu Konut Fonu	TKGM	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri	TL	Türk lirası
tlks.	Teleks	tls.	Telsiz
TM	Türk malı	TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi	TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu	TNCÜ	Tunceli Üniversitesi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	TOBB ETÜ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TODAİE	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü	TOEFL	Yabancı dil olarak İngilizce testi (Test of English as a Foreign Language)
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	Top.	Topçu
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi	TÖÜ	Turgut Özal Üniversitesi
TP	Türk Petrolleri	TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TPE	Türk Patent Enstitüsü	TR	Türkiye
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	TRKGM	Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü
TRS	Toros Üniversitesi	TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSE	Türk Standartları Enstitüsü	TSİ	Türkiye saati ile
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri	TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
TT	Türkiye Türkçesi	TTB	Türk Tabipleri Birliği
TTK	**1.** Türk Tarih Kurumu **2.**Türkiye Taşkömürü Kurumu	TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TTOK	Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu	TUBİM	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi
Tug.	Tugay	Tuğa.	Tuğamiral
Tuğg.	Tuğgeneral	TURKSTAT	bk. TÜİK (Turkish Statistic Institution)
TUS	Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı	TÜ	Trakya Üniversitesi
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi	TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDEMSAŞ	Türkiye Demiryolu Makineleri Sanayii Anonim Şirketi	TÜFE	Tüketici fiyatları endeksi
TÜGEM	Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü	TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜLOMSAŞ	Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayii Anonim Şirketi	Tüm.	Tümen
Tüma.	Tümamiral	Tümg.	Tümgeneral
TÜPRAŞ	Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi	TÜRDOK	Türkiye Dokümantasyon Merkezi

TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu	TÜRKİYE KOOP	Türkiye Millî Kooperatifler Birliği
TÜRKKOOP	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği	TÜRKSAT	Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi
TÜRKŞEKER	Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi	TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
TÜTAV	Türk Tanıtma Vakfı	TÜVASAŞ	Türkiye Vagon Sanayii Anonim Şirketi
TV	Televizyon	TYDTA	Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Başkanlığı
TZDK	Türkiye Zirai Donatım Kurumu	TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği

UA	Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı	UAAF	Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu
UAD	Uluslararası Adalet Divanı	UAEA	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
UAGF	Uluslararası Amatör Güreş Federasyonu	UAT	Uluslararası Af Teşkilatı
UBAK	Ulaştırma Bakanlığı	UBAM	Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi
UBB	Uluslararası Basın Birliği	UBE	Uluslararası Basın Enstitüsü
UBF	Uluslararası Basketbol Federasyonu	UBOK	Uluslararası Bilimsel Organizasyon Konseyi
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü	UDÖ	Uluslararası Denizcilik Örgütü
UE	bk. AB (European Union)	UEA	Uluslararası Enerji Ajansı
UEFA	bk. AFFB (Union of European Football Associations)	UEİBB	Uluslararası Ekonomik İş Birliği Bankası
UETHF	Uluslararası Ekolojik Tarım Hareketleri Federasyonu	UFF	Uluslararası Futbol Federasyonu
UFK	Uluslararası Finansman Kurumu	UFO	Tanımlanmamış Uçan Nesne (Unidentified Flying Object)
UHD	Ultra High Definiation (En yüksek çözünürlü)	UHF	Ultra yüksek frekans (Ultra High Frequency)
UHİK	Uluslararası Hilal İslam Komitesi	UHTB	Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği
UİİBÖ	Uluslararası İktisadi İş Birliği Örgütü	UİKB	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
UKA	Uluslararası Kalkınma Ajansı	UKK	Uluslararası Kızılhaç Komitesi
UMT	Uluslararası Mülteci Teşkilatı	UN	bk. BM (United Nations) Birleşmiş Milletler
UNAC	bk. BMÇYT (United Nations Aid to Children)	UNCTAD	bk. BMTKK (United Nations Conference on Trade and Development)
UNCTC	bk. UŞM (United Nations Centre on Transnational Corporations)	UNESCO	bk. BMEBKT (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNHCR	bk. MYK	UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)
UNIDO	bk. BMSKÖ (United Nations Industrial Development Organisation)	UNO	bk. BMT (United Nations Organization)
UNRRA	bk. BMYRİ (United Nations Relief and Rehabilitation Administration)	UÖB	Uluslararası Ödemeler Bankası
UPB	Uluslararası Posta Birliği	UPF	Uluslararası Para Fonu
UPI	bk. UBB (United Press International)	UPU	bk. UPB (Universal Postal Union)
USAŞ	Uçak Sanayi Anonim Şirketi	USF	Uluslararası Satranç Federasyonu
USHÖ	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü	USÖ	Uluslararası Standartlar Örgütü

UŞM	Ulusötesi Şirketler Merkezi	UTKF	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
UTM	Uluslararası Ticaret Merkezi	UTO	Uluslararası Ticaret Odası
UÜ	**1.** Ufuk Üniversitesi **2.** Uludağ Üniversitesi	UYAÇM	Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi
UYB	Uluslararası Yazarlar Birliği	Uzm.	Uzman

Ü	Üniversite	ÜAK	Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı
Üçvş.	Üstçavuş	ÜDS	Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı
ÜFE	Üretici fiyatları endeksi	ünl.	Ünlem
ÜT	Üretim tarihi	Üstğm.	Üsteğmen

vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi	VCD	bk. GYD (Video Compact Disc)
vd.	Ve devamı, ve diğerleri	VDMK	Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
Vet.	Veteriner	VGM	**1.** Vakıflar Genel Müdürlüğü **2.** Verimlik Genel Müdürlüğü
VHF	Çok yüksek frekans (Very High Frequency)	VIP	Çok önemli kişi (Very Important Person)
vs.	Vesaire		

w	Elektrik güç birimi (Watt)	WACH	bk. BATO (West African Clearing House)
WADB	bk. BAKB (West African Development Bank)	WAP	Wireless Application Protocol (bk. KED)
WCO	World Customs Organization (bk. DGÖ)	WFC	World Food Council (bk. DGK)
WHO	World Health Organization (bk. DSÖ)	WIPO	World Intellectual Property Organisation (bk. DFMHÖ)
WTO	World Trade Organization (bk. DTÖ)		

Y. Mim.	Yüksek mimar	Y. Müh.	Yüksek mühendis
Yay.	Yayını, yayınları	Yb.	Yarbay
YD	Yoğun disk	Yd. Sb.	Yedek Subay
YDK	Yüksek Denetleme Kurulu	YDS	Yabancı Dil Sınavı
YEÖGM	Yurt Dışı Eğitim Öğretim genel Müdürlüğü	YİBF	Yardım ve İş Birliği Fonu
YİGM	1. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü 2. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü	YKr	Yeni kuruş
YÖK	Yükseköğretim Kurulu	YÖS	Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
Yrd. Doç.	Yardımcı Doçent	YSE	Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü
YSK	Yüksek Seçim Kurulu	YTL	Yeni Türk lirası
YTÜ	**1.** Yeditepe Üniversitesi **2.** Yıldız Teknik Üniversitesi	Yun.	Yunanca
YURTKUR	Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu	YÜ	**1.** Yalova Üniversitesi **2.** Yaşar Üniversitesi
yy.	Yüzyıl	YYÜ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Yzb.	Yüzbaşı		

zf.	Zarf	ZKÜ	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
zm.	Zamir	ZMO	Ziraat Mühendisleri Odası

zool.	Zooloji		

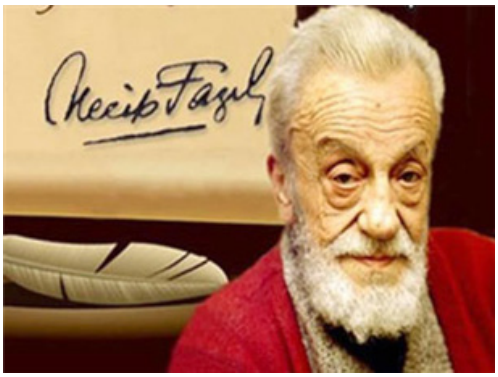

Biraz tefekkür (Şiir)

Necip Fâzıl'dan:

Kader, beyaz kâğıda sütle yazılmış yazı;
Elindeyse, beyazdan gel de sıyır beyazı.
***
Sevdiğin, şu dağı del dese koşar delersin;
İş Allah'a geldi mi, gücün yok sendelersin.
***
Ellerime uzanan dudakları tepeyim;
"Allah" diyen, gel, seni ayağından öpeyim!
***
Neye yaklaşsam, sonu uzaklık ve kırgınlık;
Anla ki yok, Allah'tan başkasıyla yakınlık!
***
Son gün olmasın dostum, çelengim, top arabam;
Alıp beni götürsün, tam dört inanmış adam!

Ölüm güzel şey, budur perde ardından haber;
Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber?
***
Tel tel ve iple iplik dikseler de ağzımı;
Tek ses duyarlar: Allah… Yoklayanlar nabzımı.
***
Var mı Allah'tan yukarı, kabirden aşağı?
Toparlan ruhum gidiyoruz; sen yukarı, ben aşağı.
***
Ya islâm'la yükselir ya inkârla çürürsün;
Bu yol mezarda bitmiyor, gittiğinde görürsün.
***
Arsızlığa cesaret, zinaya aşk dediler;
Bir neslin ahlâkını işte böyle yediler.

6. BÖLÜM

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Bu bölümde ele alınan konular:

6. NOKTALAMA İŞARETLERİ

- 6.1. Nokta
- 6.2. Virgül
- 6.3. Noktalı Virgül
- 6.4. İki Nokta
- 6.5. Üç Nokta
- 6.6. Soru İşareti
- 6.7. Ünlem İşareti
- 6.8. Kısa Çizgi
- 6.9. Uzun Çizgi
- 6.10. Eğik Çizgi
- 6.11. Ters Eğik Çizgi
- 6.12. Tırnak İşareti
- 6.13. Tek Tırnak İşareti
- 6.14. Denden İşareti
- 6.15. Yay Ayraç (Parantez)
- 6.16. Köşeli Ayraç
- 6.17. Kesme İşareti

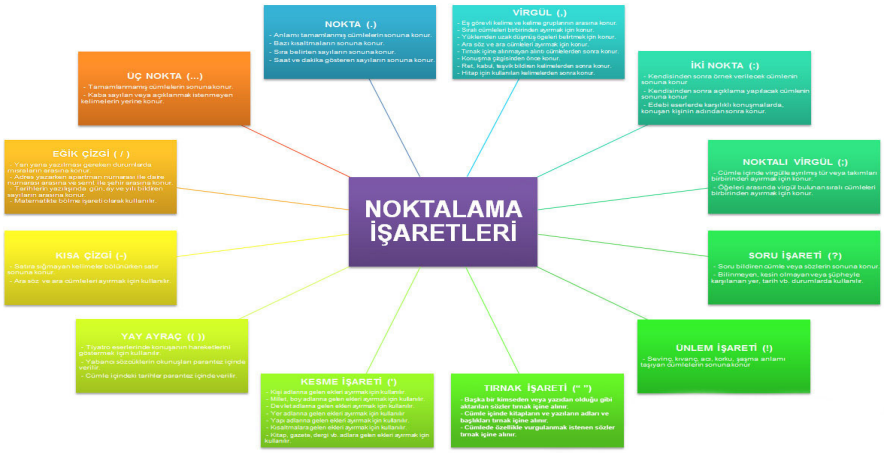

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere ***noktalama işaretleri*** denir.

Noktalama işaretleri; doğru anlatmak, anlaşılır olmak, anlam karmaşası ve bulanıklığını ortadan kaldırmak için kullanılır.

Noktalama işaretleri ile ilgili bazı genel kurallar şöyledir:

1. Noktalama işaretleri kendinden önceki kelimenin son harfinin hemen ardına (yeni bir harf yazılacakmış gibi) konur.

*Dün yolda rastladım, ne kadar değişmiş öyle**?***

2. Bilgisayar ortamında yazı yazılırken kelimeler arasında boşluk, noktalama işaretlerinden sonra bırakılır.

3. Birden fazla noktalama işaretinin yan yana gelmesi durumunda noktalama işaretleri arasına boşluk bırakılmaz:

Ne yaptın böyle?...

4. İki ya da üç noktlama işareti bazı durumlarda yan yana yazılabilir. Bu durum, özellikle alıntıların yapıldığı yerlerde görülür:

Atatürk, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.", der.

Atatürk, "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." der.

5. Gazete ve dergilerde yayınlanan manşet haberi, makale, fıkra başlıklarında; konuyu dikkatleri daha iyi çekmek, heyecan, endişe veya sevinci daha iyi hissettirmek için iki noktalama işareti yan yana kullanılabilir:

*Libya'da dehşet**!...*** (Gazete manşeti)

*Nereye gidiyoruz**?...*** (Makale/Fıkra başlığı)

6.1. Nokta (.)

Kullanıldığı yerler:

1. Cümlelerin sonuna konur:

*Kâinatta tesadüfe tesadüf edilmez**.*** (Sokrat)

*Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur**.***

Önemli:

1. Noktadan sonra gelen cümle, bir harflik yer boş bırakılarak yazılır.

2. Duraklamanın daha az yapıldığı sıralı cümlelerde nokta yerine virgül veya noktalı virgül konur:

*At ölür, meydan kalır**;** yiğit ölür, şan kalır.*

3. Gazete, dergi, şiir, kitap adları ile yazı ve bölüm başlıklarının sonuna nokta konmaz:

İstanbul'a kar yağdı (Gazete manşeti)

Kendini daha fazla sevdirmeden çek git (Kitap adı)

Birbirimizi dinlemiyoruz (Makale başlığı)

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur.

2.1. İlk harfi büyük diğer harfleri küçük kısaltmaların sonuna konur:

Alb. (albay), *Dr.* (Doktor), *Yrd. Doç.* (Yardımcı Doçent), *Prof.* (Profesör), *Cad.* (Cadde), *Sok.* (Sokak), *T.* (Türkçe), *Alm.* (Almanca), *Ar.* (Arapça), *Far.* (Farsça), *Fr.* (Fransızca), *İng.* (İngilizce), *Lat.* (Latince).

2.2. Tamamı küçük harflerden oluşan bazı kısaltmaların sonuna konur:

agm. (adı geçen makale), *agy.* (adı geçen yayın), *bk.* (bakınız), *s.* (sayfa), *sf.* (sıfat), *vb.* (ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi);

Önemli:

1. Tamamı büyük harflerden oluşan kısaltmalarda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kısaltması *"T.C."* ve Türkçenin kısaltması *"T."* dışında, harf sonlarında nokta kullanılmaz.

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), *TDK* (Türk Dil Kurumu), *DSİ* (Devlet Su İşleri).

KB (Kutadgu Bilig), *TD* (Türk Dili); *B* (batı), *D* (doğu), GB (güneybatı), *GD* (güneydoğu).

m (metre), *cm* (santimetre), *g* (gram), *kg* (kilogram), *l* (litre), *hl* (hektolitre).

2. Kimyasal elementlerin simgelerinin sonunda da nokta kullanılmaz.

C (karbon), *Fe* (demir) *Zn* (Çinko)

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

7. (yedinci), IV. (dördüncü); II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; *2. Cadde, 20. Sokak*

Uyarı: Cadde ve sokak numaralarında nokta mutlaka kullanılmalıdır. Nokta kullanılmadığı takdirde yukarıdaki örneklerden 2 adet cadde, 20 adet sokak anlaşılır.

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I. Bölüm

1. Harfler

1.1. Ünlü harfler

1.2. Ünsüz harfler

a. Ünlü harfler

b. Ünsüz harfler

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

29.5.1453

Önemli:

1. Tarihlerin yazımında kullanılan noktalardan sonra boşluk bırakılmaz.
2. Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz:

29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923

6. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

Tren 09.15'te kalktı.

Önemli: Saat ve dakikaları gösteren sayıları yazarken kullanılan noktadan sonra boşluk bırakılmaz.

7. Arka arkaya sıralanan virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan sadece sonuncu rakama nokta konur:

3, 4 ve 7. maddeler; XII-XIV. yüzyıllar arasında.

8. Bibliyografik künyelerde, TDK yazım kuralları esas alındığında; künyenin sonuna konur:

Levend, Agâh Sırrı (1960), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,* Ankara: TDK Yayınları.

Önemli: Bibliyografik künye yazımında, APA kuralları esas alındığında ise; yazar adının ilk harfinden sonra, yayım tarihinden sonra, eser adından sonra ve yayınevinin adından sonra nokta konur:

Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: TDK Yayınları.

9. Üçlü gruplara ayrılarak yazılan büyük sayılarda gruplar arasına konur:

16.551.000, 22.465.660.

Önemli: Gruplara ayrılan sayılarda nokta kullanılmayabilir de.

10. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

4.5 = 20

11. Genel ağ adreslerinde kullanılır:

http://atauni.edu.tr, http://tdk.org.tr

6.2. Virgül (,)

Kullanıldığı yerler:

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Sıcaktan, soğuktan, rüzgârdan, yağmurdan, her şeyden şikâyet ediyoruz. (Dolaylı tümleçleri ayırmış)

Annem, babam, ablam ve enişte gelecekmiş. (Özneleri ayırmış)

Annemi, babamı, kardeşlerimi, herkesi çok özledim. (Nesneleri ayırmış)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Bir varmış, bir yokmuş.

İçeri girdim, kimse yoktu.

Ne umduk, ne bulduk.

3. Cümlede anlam gereği özel olarak vurgulanması gereken ögelerden (özne veya tümleçlerden) sonra konur:

Milletleri kurtaranlar, yalnız ve ancak, öğretmenlerdir.

Saat 5'te, fakültede buluşalım.

4. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan ögeleri belirtmek için konur:

Banu, gelenin kim olduğunu merak etmiş, kapıyı aralayıp salona baktığında Hüsniye'yi görünce çok şaşırmıştı.

5. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

Hükûmetimizin tavrı, Avrupa Birliği ülkelerini memnun etmese de, doğruydu.

Geçen yılki durumum, sen de çok iyi biliyorsun, çok kötüydü.

6. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamış olsam! (Ahmet Haşim)

Önemli: İkilemelerde kelimeler arasına virgül konmaz:

Akşam akşam *bu ne hâl?*

7. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerden sonra konur:

Turgutlu'ya yarın gideceğim, dedi.

–Tatilden döndükten sonra görüşürüz, diye düşündü.

8. Konuşma çizgisinden önce konur:

Gülseren, şefkatle küçük İbrahim'e dönüp,

–Derslerinde bir sorunun olursa ben yardımcı olurum, dedi.

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren *"hayır, yok, yoo, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, baş üstüne, öyle, haydi, elbette"* gibi kelimelerden sonra konur:

Hatice, Gökçe'ye "Gidelim mi?" dedi.

- Tamam, gidelim, dedi.

Zekiye'ye dönerek: "Sen de gelmek ister misin?" dedi. Zekiye de:

- Olur, ben de size katılırım, dedi.

10. Şahıs zamirleri ve adlaşmış sıfatlardan sonra bir isim geldiğinde anlam karışıklığına yol açmamak için şahıs zamiri ve adlaşmış sıfattan sonra konur:

Genç, kıza bir şeyler söylemek istiyordu.

Bu gece, eğlenmeleri hiç hoş değildi.

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki, hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Mustafa Kemal Atatürk)

Sayın Başkan,

Değerli kardeşim,

12. Yazışmalarda, yer adlarını tarihlerden ayırmak için konur:

Erzurum, 26 Ekim 2004 Salı

13. Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

25,13 (yirmi beş tam, yüzde on üç) *0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)*

14. Bibliyografik künyelerde, TDK yazım kuralları esas alındığında; yazar soyadı ile adı arasına, yayım tarihi ile eser isminin arasına, eser ismi ile yayım yeri arasına konur:

Meriç, Cemil (1998), *Jurnal 1*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Önemli: Bibliyografik künye yazımında, APA kuralları esas alındığında ise yalnızca yazar soyadı ile adı arasına konur:

Meriç, C. (1998). *Jurnal 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.

15. Metin içindeki göndermelerde, APA kuralları esas alındığında; soyadı, yayın tarihi ve sayfa numarası arasına konur:

(Ercilasun, 1997)

(Ercilasun, 1997, s.119).

16. Birleşik cümlelerde *"için, gibi, hâlde, rağmen, değil, bile, sonra"* vb. edat ve bağlaçlardan sonra kullanılabilir:

*Durumumu anlattığım **hâlde,** yine de anlayış göstermedi.*

*Gelse **bile**, bize uğramaz.*

Uyarı: Metin içinde *"ve", " veya", "yahut", "ile"* bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

*Abdülkadir sabaha kadar uyuyamadı **ve** şafak sökerken Abdürrahim'e bir mektup bırakarak dışarı çıktı.*

Uyarı: Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

***Hem** gider **hem** ağlar.*

***Ya** bu deveyi gütmeli **ya** bu diyardan gitmeli.* (Atasözü)

***Gerek** annem **gerek** babam bir şey söylemediler.*

*Siz **ister** inanın **ister** inanmayın, gözlerimle gördüm.*

***Ne** kız verir **ne** dünürü küstürür.*

Uyarı: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan *da / de* bağlacından sonra virgül konmaz:

*İmlamız, lisanımız düzelince; lisanımız **da** kafamız düzelince düzelecek; çünkü o **da** ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!* (Yahya Kemal Beyatlı)

Uyarı: Metin içinde "*-ınca / -ince*" anlamında zarf-fiil görevinde kullanılan "*mı / mi*" ekinden sonra virgül konmaz:

*Ben aç yattım **mı** kötü kötü rüyalar görürüm nedense.* (Orhan Kemal)

*Konuştu **mu** dersin ağzından bal akıyor.*

Uyarı: Şart ekinden sonra virgül konmaz:

*Cuma günü gelir**se** görüşürüz.*

*Başarmak ister**se** başarır.*

Uyarı: Metin içinde zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz:

Çocuğa baktıkça içim parçalanıyordu.

*Beni gör**üp** dışarı çıktı.*

17. Şiirlerde virgülün kullanımı çok yaygındır. Bu kullanımlardan bazıları şöyledir:

17.1. *"aaab"* şeklindeki kafiye örgüsünde 1 ve 2. mısranın sonuna konur:

Üşüdüm diyorsan güneş olurum,

Yanarım sevginle ateş olurum,

Dolarım havaya nefes olurum;

Gülü susuz, seni aşksız bırakmam! (Aşkın Tuna)

17.2. *"abab"* şeklindeki kafiye örgüsünde 1 ve 3. mısranın sonuna konur:

Dem olur süreyi söndürür zaman,

Bir ömür tükenir bir an içinde…

Dem olur çarkını döndürür zaman,

Kırk yıl bir kahvedir fincan içinde… (Sadettin Kaplan)

17.3. *"ab"* şeklindeki kafiye örgüsünde, sıralı cümlenin ilki durumunda olan, 1. mısranın sonuna konur:

Annesi gül koklasa ağzı gül kokan çocuk,

Ağaç içinde ağaç geliştiren tormurcuk… (Necip Fazıl)

6.3. Noktalı virgül (;)

Kullanıldığı yerler:

1. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırmak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.

Sabahtan beri bekliyorum; ne gelen var, ne giden.

İş işten geçti; artık gelse de olur, gelmese de.

Eşeğin kuyruğunu kalabalıkta kesme; kimi uzun der, kimi kısa.

2. Karşılaştırma, eşleştirme belirten ifadeler arasına konur:

Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür, sırma saçlı olur.

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

Ben, zor gün dostu; sen, iyi gün dostu.

3. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

Dedem erkek kardeşlerime Ömer, Ali, Oğuzhan; kız kardeşlerime ise Fatma, Merve, Beyhan adlarını vermiş.

4. Virgülle ayrılmış örnekleri farklı örneklerden ayırmak için konur:

Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; İstanbul, Londra, Bakü.

Elma, muz, mandalina; havuç, marul, turp.

5. Kendilerinden evvelki cümleyle ilgi kuran *"ancak, yalnız, fakat, lakin, çünkü, yoksa, bundan dolayı, binaenaleyh, sonuç olarak, bununla birlikte, öyleyse"* vb. cümle başı bağlaçlarından önce konur:

Halis bir şiir fena okunabilir; lakin sahte bir şiir iyi okunamaz. (Yahya Kemal Beyatlı)

Bir millet ordusunu kaybedebilir, bağımsızlığını da kaybedebilir; fakat dilini sakladıkça o millet yaşıyor demektir. (Nihal Atsız, *Türk Ülküsü*)

Uyarı:

Bu bağlaçlardan önce noktalı virgül kullanımı, TDK'nin yayımladığı son (2016, ocak) yazım kuralları arasında bulunmamaktadır.

Bu bağlaçlardan önce virgülün kullanımı da çok yaygınlaşmıştır.

Bu bağlaçlardan önce noktalı virgül kullanmak, cümlenin söyleniş ahengi ve vurgu bakımından kanaatimizce daha doğru olur.

Bu bağlaçlardan önce araya nokta koyanlar da bulunmaktadır; ama bu da kanaatimizce doğru değildir. Bunun da sebebi, bağlama ifadesinin kendinden önceki ifadeye sıkı sıkıya bağlı olmasıdır ve onunla bir bütün oluşturmasıdır.

Bu bağlaçlardan önce virgül ya da noktalı virgül kullanmak; daha çok yazarın üsluptaki tercihiyle ilgilidir.

6. Ögeleri arasında virgül bulunan cümlede özneden sonra konur. Bir başka ifadeyle, özneyi, özne gibi görünen ögelerden ayırmak için konur:

İyilik; fakirleri gözetmek, yaşlılara yardımcı olmak, başkalarının dertlerini paylaşmak, başkalarına zarar vermemektir.

Tüm sosyal ilişkilerde dinleme; saygı, sevgi, ilgi ve görgünün ifadesidir.

7. Açıklaması ardında yer alan cümleyi, ardından gelen açıklama cümlelerinden ayırmak için konur:

Düşünüp tartışmak, insanları birbirine bağlayıcıdır; her ne kadar çıkar çatışmaları olsa da, kişilerin doğru karar almalarına olanak sağlar, kişileri sorunlarla ilgilenmek için harekete geçirir.

8. Şiirlerde noktalı virgülün kullanımı çok yaygındır. Bu kullanımlardan bazıları şöyledir:

8.1. Şiirlerde *"aaab"* şeklindeki kafiye örgüsünde 3. mısranın sonuna konur:

Üşüdüm diyorsan güneş olurum,

Yanarım sevginle ateş olurum,

Dolarım havaya nefes olurum;

Gülü susuz, seni aşksız bırakmam! (Aşkın Tuna)

8.2. Şiirlerde *"ab"* şeklindeki kafiye örgüsünde 1. mısrada önceden kullanılan bir virgül varsa, 1. mısranın sonuna konur:

*1400'e bir yıl var, yaklaştı zamanımız**;***

Bu asırda gelir mi dersin kahramanımız?... (Necip Fazıl)

Önemli*:* Noktalı virgülden sonra gelen cümle küçük harfle başlar.

6.4. İki nokta (:)

1. Kendisinden sonra örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

*Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bazılarını sıralayalım**:** Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.*

Dost olarak iki kişiyi tanırım: Annem ve babam!

Önemli*:* Dost olarak onlardan başka kimsenin kalmadığını göstermek için, vurgu açısından, sonuna ünlem (!) işareti konmuş.

2. Tırnak içerisinde gösterilen alıntılardan önce konur:

*Atatürk diyor ki: "Beni övme sözlerini bırakınız**;** gelecek için neler yapacağız, onları söyleyin**!**"*

Önemli*:* Bu cümle noktalama işaretleri açısından çok güzel bir örnektir:

"Beni övne sözlerini bırakınız;" (niye, neden?) "Gelecek için neler yapacağız, onları söyleyin!"

Önemli*:* Bu cümle şu şekilde de yazılabilir:

*Atatürk, "Beni övme sözlerini bırakınız; gelecek için neler yapacağız, onları söyleyin**!**", diyor.*

3. Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur:

Onun üç üstün özelliği var: Güzel konuşmak, güzel yazmak ve alçakgönüllü olmak.

Kendimi takdim edeyim: Hissiyatlı bir insanım…

Önemli: "*Hissiyat*" geniş anlamlı bir kelime olduğu için ifadenin sonuna üç nokta konur.

4. Metin içindeki göndermelerde hem TDK hem de APA kuralları esas alındığında; yayın tarihi ve sayfa numarası arasına konur:

(Ercilasun 1997: 119), (Ercilasun, 1997: 119).

5. Kütüphanecilik alanında yazar adı ile eser başlığı arasına konur:

Yahya Kemal Beyatlı: Kendi Gök Kubbemiz

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Yaban

6. Ses biliminde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır:

a: ile, ka: til, usu: le, i: cat.

7. Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur:

*Bilge Kağan***:** *Türk milleti, işitin! Üstten gök çökmedikçe alttan yer delinmedikçe ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?*

8. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

56: 8=7, 100:2 = 50.

Önemli:

1. İki noktadan sonra gelen kısım, bir cümle niteliğinde ise büyük harfle başlatılır:

*Ses***:** ***T****itreşimle meydana gelen, kulakla algılanabilen her türlü işitsel öğedir.*

2. İki noktadan sonra gelen kısım, bir cümle niteliğinde değilse küçük harfle başlatılır:

*Türkçe kökenli olmayan kelimelerin başında iki ünsüz yan yana bulunabilir***:** ***s****por, program, plân*

6.5. Üç nokta (...)

1. Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Onu tanıdım; fakat...

Neler anlatmadı ki...

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

*Kılavuzu karga olanın burnu b**...**tan çıkmaz.*

3. Alıntılarda; başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur:

*Mümtaz, bu dükkâna bakarken hiç farkında olmadan Mallarmé'nin mısraını hatırladı: "Meçhul bir felâketten buraya düşmüş**...**"* (Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*)

Önemli: Alınmayan kelime ve bölümlerin yerine yay ayraç içinde üç nokta konması da mümkündür.

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun muhayyilesine bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Karşı sahilde mor, fark olunmaz sisler altındaki dağlar, korular, beyaz yalılar...

Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı... (Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... *Koca Ali, be!...* (Ömer Seyfettin, *Diyet*)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

— Sen misin, Ali usta?

— *Benim!...*

— *Ne arıyorsun bu vakit buralarda?*

— *Hiç...*

— *Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa !...* (Ömer Seyfettin, *Diyet*)

Uyarı: Türk imlâsında yan yana iki nokta, böyle bir noktalama işaretimiz olmadığı için, kullanılmaz.

6.6. Soru işareti (?)

1. Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel, *Yolcu ile Arabacı*)

Atatürk bana sordu:

— *Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?* (Falih Rıfkı Atay, Çankaya)

Önemli: Soru, vurguyla belirtildiği zaman da soru işareti kullanılır:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— *Adınız?*

Önemli: Soru bildiren cümle veya sözlerde bazen cevabın ne olacağı sözün gelişinden belli olur. Bu tür cümle ve sözlerin sonunda da soru işareti kullanılır:

Haksız mıyım? Liderler içinde Atatürk gibisi var mı?

2. Bilinmeyen yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).

3. Bir bilginin şüpheyle karşılandığı veya kesin olmadığı durumlarda yay ayraç içinde soru işareti kullanılır:

Bazı rivayetlere göre Dede Korkut, Peygamberimiz zamanında (?) yaşamıştır.

Ankara'dan Konya'ya 1,5 saatte (?) gitmiş.

1496 (?) yılında doğan Fuzulî ...

Önemli: *-Ml* eki, *"-ınca / -ince"* anlamında kullanıldığı zaman yine ayrı yazılır ve soru işareti konmaz:

*Akşam oldu **mu** gideriz.*

*Bahar geldi **mi** köy çok güzelleşir.*

Önemli: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

*Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun**?***

Neredesin, çok yakınlarda mısın***?***

*Ruhunu karartan neydi, yağmur mu yağıyordu; yoksa şimşekler mi çakıyordu**?***

Önemli: Soru işareti, gerektiğinde, ifadenin ses ve anlam değerini kuvvetlendirmek için yazı başlıklarında kullanılabilir:

*Avrupa Birliği Bizi İçine Alacak mı**?***

6.7. Ünlem işareti (!)

1. Sevinç, mutluluk, acı, korku, şaşma, sitem gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:

*Ne mutlu Türküm diyene**!*** (Mustafa Kemal Atatürk)

*Hava ne kadar da sıcak**!***

*Aşkolsun**!***

*Ne kadar akıllı adamlar var**!***

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

*Ordular**!** İlk hedefiniz Akdenizdir, ileri**!*** (Mustafa Kemal Atatürk)

*Ey Türk gençliği**!** Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.* (Mustafa Kemal Atatürk)

*Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle**!*** (Yahya Kemal Beyatlı)

*Dur, yolcu**!** Bilmeden gelip bastığın*

Bu toprak bir devrin battığı yerdir. (Necmettin Halil Onan)

Önemli: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken,

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

3. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitirirmiş(!) ama ne yazık ki vakti yokmuş(!)

Maşallah, çok zeki (!)

Önemli: Ünlem işareti, gerektiğinde, ifadenin ses ve anlam değerini kuvvetlendirmek için yazı başlıklarında kullanılabilir:

Ne Mutlu Bize!

6.8. Kısa çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bilmem. Kafam darmadağınıktı. Ne yapa-cağımı bilmiyordum.

2. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Örnek olsun diye -örnek istemez ya- söylüyorum.

3. Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur:

al-ış, dur-ak, Dur-sun, Dur-muş, gör-gü-süz-lük.

4. Dil bilgisinde fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır-.

5. Dil bilgisinde eklerin başına konur:

-den, -lık, -ış, -ak.

6. Dil bilgisinde heceleri göstermek için kullanılır:

a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, ya-zar-lık, prog-ram.

7. Kelimeler arasında "*-den...-a, ve, ile, ile, arasında*" anlamlarını vermek üzere kullanılır:

Türkçe-İngilizce Sözlük, Aydın-İzmir yolu, Ankara-İstanbul uçak seferleri, Türk-Alman ilişkileri, 09.30 - 10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, 1995-1996 öğretim yılı.

8. Bazı terim ve kuruluş adlarında kelimeler arasına konur:

sıfat-fiil, zarf-fiil; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

9. Yabancı özel adlarda ve henüz dilimize mal olmadığı için özgün imlâlarıyla yazılan yabancı kelimelerde kullanılır:

Joliot-Curie, Saint-Gotthard, Sainte-Beuve, Boulogne-sur-Mer, by-pass, check-up, Aix-en-Provence.

10. Adres yazarken semt ile şehir arasına konur:

Kurtuluş-ANKARA

11. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır:

50-20 = 30

12. Eski harfli metinlerin yeni yazıya aktarılmasında Arapça ve Farsça kurallara göre yapılmış tamlamaların, birleşik ve türemiş kelimelerin ögelerini ayırmak için kullanılır:

dârü'l-fünûn, resm-i geçit, resm-i kabûl, Cemiyet-i Akvâm, Hâkimiyet-i Milliye, Servet-i Fünûn, hokka-bâz, âteş-perest, menfaat-perest, bî-bedel, nâmağlûb, fî-sebîlillâh, min-tarafillâh, bilâ-ücret.

6.9. Uzun çizgi (—)

1. Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna ***konuşma çizgisi*** de denir.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?"

Gözleri uzun uzun burkuldu kaldı bende,

Dedi:

— *Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!* (Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*)

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— Eski şehri gezdin mi?

— Rothshild'in evine gittin mi?

— Goethe'nin evini gezdin mi? (Ahmet Haşim, *Frankfurt Seyahatnamesi*)

2. Oyunlarda konuşanın adından sonra konabilir:

Sıtkı Bey — Oğlum ben kalenin teslimini düşünmüyorum. Kurtarmağa bir çare arıyorum. Kalenin teslimini düşünen seninle müzakere etmez a!

İslâm Bey — Kurtarmağa çare... Kavga ederiz... Ölürüz... Teslim olmayız...

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslâm Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal, Vatan yahut Silistre)

Uyarı: Konuşmalar tırnak içinde verildiği zaman uzun çizgi kullanılmaz.

6.10. Eğik çizgi (/)

1. Yan yana yazılması gereken durumlarda, şiirlerden yapılan alıntılarda, mısraların arasına konur:

Ne sen, ne ben / Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ / Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ / Olan bu mâî deniz / Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz. (Ahmet Haşim, *O Belde*)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına konur:

Altay Sokağı, Nu.: 21/6

3. Adres yazarken semt ile şehir arasına konur:

Altay Sokağı, Nu.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

4. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

18/11/1969

5. Dil bilgisinde eklerin farklı şekillerini göstermek için kullanılır:

-a/-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden.

6. Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

http://tdk.gov.tr

7. Bölme işareti olarak kullanılır:

70/2 = 35

6.11. Ters Eğik Çizgi (\ )

Bilgisayar yazılımlarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır:

C:\Dos>MD \Oyun

C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

6.12. Tırnak işareti ("...")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün "Hayatta en hakikî mürşit ilimdir." vecizesi yer almaktadır. Büyük önderin "Ne mutlu Türküm diyene!" sözü her Türk'ü duygulandırır.

Bakınız, şair vatanı ne güzel tarif ediyor:

"Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."

Uyarı: Aynen alınmayan söz ve yazılar tırnak içinde gösterilmez.

Önemli: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

"Akıl yaşta değil baştadır." atasözü yüzyılların tecrübesinden süzülüp gelen bir gerçeği ifade etmiyor mu?

"İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!" diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)

Önemli: Uzun alıntılarda her paragraf ayrı ayrı tırnak içine alınır.

2. Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır:

Yeni bir "barış taarruzu!" başladı.

Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınmadan koyu yazılarak veya altı çizilerek de gösterilebilir.

*Höyük sözü Anadolu'da **tepe** olarak geçer.*

3. Kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

Yahya Kemal'in bazı şiirleri "Kendi Gök Kubbemiz" adı altında çıktı. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

"Yazım Kuralları" bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

Kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın koyu yazılarak veya eğik yazıyla (italik) dizilerek de gösterilebilir:

Cahit Sıtkı'nın *Şairin Ölümü* şiirini Yahya Kemal çok sevmişti. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

*Bugünün gençleri **Dar Kapı**'yı okumalıdırlar.* (Ahmet Hamdi Tanpınar)

Önemli: Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz:

Yahya Kemal'in "Kendi Gök Kubbemiz"i okudunuz mu?

6.13. Tek tırnak işareti ('...')

1. Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni "Şiirler içinde 'Han Duvarları' gibisi var mı?" dedi ve Faruk Nafiz'in bu güzel şiirini okumaya başladı.

"Şinasi'nin 'safi Türkçe' ile yazdığını söylediği şiirlerden sonra vardığı bu konuşulan dil fikri şüphesiz ki ondan gelen en büyük kazancımızdır." (Ahmet Hamdi Tanpınar)

2. Dil yazılarında verilen örneğin anlamını göstermek için kullanılır:

Göktürk Anıtları'nda geçen fakat günümüze ulaşmayan bazı örnekler: bodun 'millet, kavim', sab 'söz', eçü apa 'ecdat, atalar', tüketi 'tamamen, bütünüyle'.

6.14. Denden İşareti (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin veya söz gruplarının tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

1. *Etken fiil*

2. *Edilgen* "

3. *Dönüşlü* "

4. *İşteş* "

6.15. Yay Ayraç ( )

1. Cümlenin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:

> *Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.* (Nurullah Ataç, *Söyleşiler*)

Uyarı: Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraç kapandıktan sonra yazılır:

> *Yunus Emre (1240?- 1320)'nin...*

Önemli: "*Yani*" ile yapılan açıklamalar ayraç içine alınmaz.

2. Tiyatro eserlerinde konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

> *İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakama yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...*
>
> *Kaymakam – (hiddetle) Ne olacak baba... Oğlunun katili ecnebi tebaasıymış... Düşman gemileri üstümüze toplarını çevirmişler, Adalı'yı istiyorlar... Sağ salim onu teslim edecekmişiz.*
>
> *İhtiyar – (Evvela vurulmuş gibi sendeler, sonra derin ve saf bir bakışla Kaymakam ve arkadaşlarına) Etmeyin Efendiler... Benim gibi dertli bir ihtiyarla eğlenmek günahtır... Sizin gibi efendilere yakışmaz...*
>
> (Reşat Nuri Güntekin, *İstiklal*)

3. Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır:

Eşin var, aşiyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Safahat)

4. Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir (bk. Üç nokta).

5. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır (bk. Ünlem işareti).

6. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır (bk. Soru işareti).

7. Bir yazının maddelerini gösteren rakam ve harflerden sonra kapama ayracı konur:

I) *1)* *A)* *a)*

II) *2)* *B)* *b)*

6.16. Köşeli ayraç ([ ])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Bibliyografik künyelere ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin] (1922), *Çalıkuşu,* İstanbul: Dersaadet Yayınları.

Yekta Bahir [Ömer Seyfettin], Yeni Lisan, Genç Kalemler.

3. Bilimsel çalışmalarda, metinde bulunmayan veya silinmiş olan, fakat araştırıcı tarafından tamamlanan bölümler köşeli ayraç içine alınır:

Babam kağan öldüğünde küçük kardeşim Kül-tegin ye[di yaşında kaldı...]. (Çözülmüş Orhon Yazıtları)

6.17. Kesme işareti (’)

1. Özel adları sonuna getirilen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

> *Fatih Sultan Mehmet’e, Atatürk’üm, Türkiye’m, İnönü’den, Yurdakul’dan, Kâzım Karabekir’i, Yunus Emre’yi, Ziya Gökalp’tan; Türk’e, Alman’ı; Jüpiter’den, Venüs’ü; Türkiye’de, Van Gölü’ne, Ağrı Dağı’nın; Ziya Gökalp Bulvarı’nda, Çankaya Köşkü’ne, Sait Halimpaşa Yalısı’ndan; Kiralık Konak’ta, Sinekli Bakkal’ı.*

2. Millet, boy, oymak adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

> *Türk’üm, Alman’sınız, İngiliz’den, Rus’muş, Oğuz’un, Kazak’a, Kırgız’ım, Özbek’e, Karakeçili’nin, Hacımusalı’ya.*

3. Devlet adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

> *Türkiye Cumhuriyeti’ni, Osmanlı Devleti’ndeki, Amerika Birleşik Devletleri’ne, Azerbaycan Cumhuriyeti’nden.*

4. Din ve mitoloji ile ilgili özel adları iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

> *Allah’ın, Tanrı’ya, Cebrail’den, Zeus’u.*

5. *Kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla; ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak* vb. coğrafyayla ilgili yer adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

> *Asya’nın, Marmara Denizi’nden, Akdeniz’i, Meriç Nehri’ne, Van Gölü’ne, Ağrı Dağı’nın, Çanakkale Boğazı’nın, Zigana Geçidi’nden, Uzunyayla’ya, Türkiye’dir, İç Anadolu’da, Doğu Anadolu’ya, Ankara’ymış, Sungurlu’ya, Ziya Gökalp Bulvarı’ndan, Yıldız Mahallesi’ne, Taksim Meydanı’ndan, Reşat Nuri Sokağı’na.*

Uyarı: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: *Hisar’dan, Boğaz’dan.*

6. Gök bilimiyle ilgili adları sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

Jüpiter'den, Venüs'ü, Halley'in, Merih'e, Büyükayı'da, Yedikardeş'ten, Samanyolu'nda.

7. *Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt* vb. adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

Dolmabahçe Sarayı'nın, Çankaya Köşkü'ne, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Ankara Kalesi'nden, Horozlu Han'ın, Galata Köprüsü'nün, Bilge Kağan Abidesi'nde, Çanakkale Şehitleri Anıtı'na.

8. *Kitap, dergi, gazete* ve *sanat eseri* (tablo, heykel, müzik vb.) adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

Nutuk'ta, Safahat'tan, Kiralık Konak'ta, Sinekli Bakkal'ı, Hürriyet'te, Resmî Gazete'de, Onuncu Yıl Marşı'nı, Yunus Emre Oratoryosu'nu, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü'nü.

9. *Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge* ve *genelge* adlarını sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Medeni Kanun'un, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü'nde, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'nin.

Uyarı: Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan *kanun, tüzük, yönetmelik* sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

10. Hayvanlara verilen özel adları sonuna gelen iyelik, durum (hâl) ve bildirme eklerinden ayırmak için konur:

Sarıkız'ın, Karabaş'a, Pamuk'u, Minnoş'tan.

Önemli: Aşağıda belirtilen özel adlardan sonra kesme işareti kullanılmaz:

1. Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

> *Türkiye Büyük Millet Meclisi**ne**, Türk Dil Kurumu**ndan**, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı**na**, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığı**na**, Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü**ne**, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı**nın**; Bakanlar Kurulu**nun**, Danışma Kurulu**ndan**, Yürütme Kurulu**na**; Mavi Köşe Bakkaliyesi**nden**, Gima**nın**.*

2. Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

> *Türk**lük**, Türk**leşmek**, Türkçü, Türkçülük, Türk**lerin**, Türk**lüğün**, Türk**leşmekte**, Türkçe, Türkçe**nin**, Türkçe**deki**, Müslüman**lık**, Müslüman**lıkta**, İslam**iyette**, İslamın, Hristiyan**lık**, Avrupa**lı**, Avrupa**lılaşmak**, Aydın**lı**, Konya**lı**, Bursa**lı**, Ahmet**ler**, Mehmet**ler**, Yakup Kadri**ler**, Hollanda**lıdan**, Hristiyan**lıktan**, Atatürkçülüğün.*

3. Akım, çağ ve dönem sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

> *Eski* Çağın, *Yükselme* **Döneminin**, *Klâsik Türk* **Edebiyatına**, *Millî Edebiyat* **Akımının**, *Edebiyat-ı Cedide* **Topluluğunun**.

4. Deyimlerde geçen özel adlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

> ***Allahtan** hayırlısı, **Allaha** emanet; **Alinin** külahını **Veliye**, **Velinin** külahını **Aliye**.*

5. Özel adlar yerine kullanılan *"o"* zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

> ***Onun** değerini bilemedik.*

6. Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz:

> ***Boğaz Köprümüzün** güzelliği, **Erzurumumuzun** meşhur cağ kebabı, **Kuşadamızdaki** liman* vb.

11. Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Mustafa Kemal Paşa'ya, Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya

Uyarı: Unvanlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Cumhurbaşkanınca, Başbakanca, Türk Dil Kurumu Başkanına göre vb.

12. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur:

TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye.

Önemli: Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu; büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır:

kg'dan, cm'yi, mm'den; BDT'ye, THY'de, TRT'den.

Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde bu okunuş esas alınır:

ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya.

Önemli: Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin ve üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:

vb.leri, Alm.dan, İng.yi, Nu.dan; cm^3e (santimetre küpe), *m^2ye* (metre kareye), *6^4ten* (altı üssü dörtten)

13. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur:

2004'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 2,08'lik.

Önemli: Sıra sayıları ekle gösterildiği zaman rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır; ayrıca nokta konmaz:

8.'inci değil 8'inci, 2.'nci değil 2'nci.

Önemli: Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla gösterilir: *6'şar değil altışar, 10'ar değil onar.*

14. Rakam destekli ay ve gün adları özel isim konumunda olup ilk harfleri büyük yazılır ve ondan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılır:

29 ***Ekim'e*** *özel indirimler.*

2015'in 30 Ekim Cuma'sı*, benim için dönüm noktası olan bir tarihti.*

30 Ağustos Çarşamba'dan *sonra orada oluruz.*

1919 Mayıs'ının 19'uncu günü *Atatürk Samsun'a varmıştı.*

15. Dilimizde *nolmak*, *netmek, neylemek, napmak* gibi fiiller yoktur. Ancak konuşmada ve vezin dolayısıyla şiirde bu tür kullanılışlar ortaya çıkabilmektedir. Seslerin vezin dolayısıyla şiirde veya konuşma sırasında düştüğünü göstermek için kesme kullanılır:

N'oldu? N'etsin? N'eylesin? N'apalım?

16. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur:

A'dan Z'ye kadar, b'nin m'ye dönüşmesi, Türkçede -daş'la yapılmış birçok söz vardır.

17. Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığı takdirde kesme işareti yay ayraçtan önce konur:

Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu)

Hatırlatma: 2005 öncesi yayımlanan yazım kılavuzlarında, özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığı takdirde kesme işareti yay ayraçtan sonra konurdu: *Yunus Emre (1240?-1320)'nin, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'nun*

Ancak, cins isimler için yapılan açıklamalarda yay ayraçtan sonra doğal olarak kesme işaretine gerek yoktur:

İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

Biraz tefekkür
(Şiir)

Öğrendim

İnsanlara kendimi zorla
sevdiremeyeceğimi öğrendim.
Yapabileceğin tek şey,
Sevilebilecek biri olmak.
Gerisi onlara kalmış…
İnsanları ne kadar düşünürsen düşün,
Onların seni o kadar düşünmediklerini öğrendim.
Güven elde edebilmek için yılların gerektiğini,
Ama yok etmek için saniyelerin bile yettiğini öğrendim.
Önemli olanın hayatındaki eşyaların değil,
Hayattaki kişilerin olduğunu öğrendim.
İnsanın ancak 15 dakika çekici olabildiğini,
Ondan sonra alışıldığını öğrendim.
Kendimi karşılaştırmak için başkalarının en iyi yaptıklarını değil,
Kendi en iyi yaptıklarımı kıstas almam gerektiğini öğrendim.
İnsanlar için olayların değil, onların daha önemli olduklarını öğrendim.
Her ne kadar ince kesersen kes,
Kestiğinin her zaman iki yüzü olacağını öğrendim.
Sevdiğin kişilere sevgi dolu sözler söylemen gerektiğini,
Belki bunun onu son defa görüşün olabileceğini öğrendim.
Her ne kadar onu çok düşünsen de,
Yine de gidebileceğini öğrendim.
Kahramanların, yapılması gerekenleri ne pahasına olursa olsun,
Yapanlar olduğunu öğrendim.
İnsanların seni hep hesapsız sevdiğini,
Ama bunu nasıl göstereceklerini bilemediklerini öğrendim.
Sinirlendiğimde gerçekten buna değse bile,
Asla acımasız olmamam gerektiğini öğrendim.
Gerçek dostluğun ve gerçek aşkın aramızda uzak mesafeler olsa bile

büyüdüğünü öğrendim.

Birisinin seni istediğin gibi sevmemesi,

Onun seni tüm benliğiyle sevmediği anlamına gelmediğini öğrendim.

Bir arkadaşın ne kadar iyi olursa olsun seni üzeceğini

Ve senin yine de onu affetmen gerektiğini öğrendim.

Bazen başkaları tarafından affedilmenin yetmediğini öğrendim.

Kendini de affetmeyi öğrenmelisin.

Kalbin ne kadar kırılmış olursa olsun,

Dünyanın senin acılarından dolayı durmayacağını öğrendim.

Geçmişimiz ve durumumuzun olduğumuz kişiliği etkilediğini,

Ama olmamız gerekene karşı sorumlu olduğumuzu öğrendim.

İki kişinin tartışmasının, birbirlerini sevmedikleri anlamına gelmediğini öğrendim.

Ve tartışmadıkları zaman da sevdikleri anlamına gelmediğini…

Bazen kişiliğini eylemlerinin önüne koyman gerektiğini öğrendim.

İki kişinin tamamen aynı olan bir şeye baktıklarında bile

Farklı şeyler görebildiklerini öğrendim.

Hayatlarında her zaman dürüst bir şekilde daha ileriye gitmek isteyen kişilerin,

Sonuçları önemsemediklerini öğrendim.

Seni doğru dürüst tanımayan kişilerin,

Hayatını birkaç saat içinde değiştirebileceklerini öğrendim.

Verebileceğin bir şey kalmadığında bile bir arkadaşın ağladığında,

Ona yardım edebilecek gücü bulabileceğini öğrendim.

Yazmanın, konuşmak kadar duygusal gayret gerektirdiğini öğrendim.

En fazla önemsediğim kişilerin, benden hep uzaklaştırıldıklarını öğrendim.

İnsanları üzmeden ve duyarlı olarak kendi fikirlerini söylemenin

Çok zor olduğunu öğrendim.

Sevmeyi,
Ve sevilmeyi öğrendim…

Öğrendim…

Can Yücel

7. BÖLÜM

BİLİMSEL YAYINLARDAKİ ÖNEMLİ YAZIM KURALLARI

Bu bölümde ele alınan konular:

7. BİLİMSEL YAYINLARDAKİ ÖNEMLİ YAZIM KURALLARI

7.1. Bilimsel Yayınlarda Genel Yazım Kuralları

7.2. Bilimsel Yayınlarda Kaynak Yazımı

7.2.1. TDK'ye göre kaynak yazımı

7.2.1.1. Metin içinde göndermelerin yazımı

7.2.1.2. Metin sonunda kaynakların yazımı

7.2.2. APA'ya göre kaynak yazımı

7.2.2.1. Metin içinde göndermelerin yazımı

7.2.2.2. Metin sonunda kaynakların yazımı

7.3. Bilimsel Yayınlarda "Kaynakça" Yazımı

7.1. Bilimsel Yayınlarda Genel Yazım Kuralları

Bilimsel yayınlardaki yazım kuralları, dergi, kitap ya da sempozyuma göre değişse de genel geçerliği olan kurallardan oluşur.

Bu kurallardan bazıları şöyle sıralanabilir:

1. **Yazı tipi,** dünyada genel kabul gören, bilgisayar ortamında yaygın olarak kullanılan yazı tiplerinden olmalıdır: *Times (Times New Roman), Calibri, Verdana, Arial…*

   Bunlar arasında en yaygın kullanılanı *Times New Roman*'dır.

2. **Metnin yazı tipi boyutu,** öncelikle *12 punto* veya *11* ya da *10 punto* olmalıdır.

3. **Birinci dereceden başlıklar** *(Bölüm başlıkları)* tamamı büyük harflerden oluşacak şekilde, *metnin yazıldığı puntodan 1 ya da 2 birim büyük* (Meselâ, 11 punto ile yazılan metinde 12; 12 punto ile yazılan metinde 13 ya da 14 punto) olmalı ve *kalın (koyu)* yazılmalıdır.

4. **İkinci dereceden başlıklar,** kelimelerin ilk harfleri büyük olacak şekilde ve metnin yazıldığı punto ile ve *koyu* yazılmalıdır.

5. **Üçüncü dereceden ve sonraki derecelerden oluşan alt başlıklar ve ara başlıklar** ise, ilk kelimenin ilk harfi büyük olacak şekilde metnin yazıldığı punto ile ve koyu yazılmalıdır.

6. **Yazıdaki dipnotların puntosu,** metnin puntosundan 2 birim küçük olmalıdır. (Meselâ, 12 punto için 10 punto gibi)

7. **Satır aralığı,** 1 veya 1,5 ya da ikisi arasında bir değer olmalıdır.

8. **Sayfa kenar boşlukları,** özel bir kenar boşluğu ölçüsü istenmemişse, *üst: 2,5 cm, alt: 2,5 cm, sağ: 2,5 cm* ve *sol 2,5 cm* şeklinde olabilir.

9. **Sayfa numarası,** genelde sayfa altında sağ alt köşede ya da ortada verilmelidir.

10. **Metin ve dipnotlar** *"iki yana yaslı"* yazılmalıdır.

11. Paragraf başlarında *tab* tuşu, paragraf aralarında *enter* tuşu kullanılmamalıdır.

12. Başlıkların yazımında, alt başlıklara, ana başlığa bağlı olarak numara verilmelidir:

1. *BÖLÜM*

1. *DÜNYA DİLLERİ*

1.1. *Yapılarına Göre Dünya Dilleri*

1.1.1. *Yalın (Tek heceli) diller*

1.1.2. *Çekimli diller*

1.1.3. *Eklemeli (Bitişken) diller*

1.2. *Kökenlerine Göre Dünya Dilleri*

1.2.1. *Hint-Avrupa dilleri ailesi*

1.2.2. *Çin-Tibet dilleri ailesi*

1.2.3. *Hami-Sami dilleri ailesi*

1.2.4. *Ural dilleri ailesi*

1.2.5. *Altay dilleri ailesi*

13. **Başlık**; içerikle uyumlu, içeriği öz ve en iyi ifade edecek şekilde olmalı ve kalın *(koyu)* yazılmalıdır. Başlık, en fazla 10-12 kelime arasında olmalıdır.

14. **Yazar adı,** başlığın iki satır altına; başlığı ortalayacak şekilde ya da sağ tarafa yaslı olarak soyadın tamamı büyük, diğer bilgilerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Yazarın varsa unvanı da adının önüne yazılmaldır. Ad ve soyadın altına yazarın kurumu, e-posta adresi ve telefonu da yazılmalıdır:

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU
Atatürk Üniversitesi
Kâzım Karabekir Eğitim fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı
Erzurum
hdoglu@atauni.edu.tr
0507 1014327

Bu yazımda yalnızca yazarın unvanı ve adı soyadı kalın (koyu) yazılır.

Birden çok yazar söz konusu ise, akademik unvanı üstün olan üstte diğerleri onun altında yer alacak şekilde, akademik unvanın aynılığı durumunda ise alfabetik sıralamaya uygun olacak şekilde yazar isimlerine yer verilmelidir.

Yazar/yazarlar ismi, makale başlığının altında; iletişim bilgileri ise dipnotla ilişkilendirilerek dipnot şeklinde sayfa altında yazılabilir.

Yazar ve iletişim bilgileri italik olarak da yazılabilir.

15. Yazıların başında kısa bir Türkçe *"Özet"* ve en fazla 5 sözden oluşan *"Anahtar sözcükler"* (Anahtar sözler) bulunmalıdır.

Özet, makalenin bütün önemli noktalarını vurgulamalı; ya tek paragraftan ya da en fazla üç paragraftan oluşmalı, 200 kelime civarında sınırlandırılmalıdır.

"Özet" ve *"Anahtar sözler"*, bazı dergilerde yayımlanırken bazı dergilerde ise yer almayıp internetteki ağ sayfalarında yayımlanır.

"İngilizce özet" istenen yazılarda ise bu özet *(Abstract)*, Türkçe *"Anahtar sözler"*in iki satır altına yazılır ve İngilizce anahtar sözler de bu özetin altına yazılır.

16. **Metin içinde göndermeler ad, basım yılı ve sayfa numarası** olarak parantez içinde belirtilmelidir. *(Korkmaz 1997: 619)*.

17. **Beş satırdan az alıntılar,** satır arasında ve tırnak içinde *eğik yazı* ile beş satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan bir buçuk santimetre içeride, blok hâlinde, 10 punto *eğik yazı* ve tek satır aralığıyla verilmelidir.

18. **Dipnotlar** sadece açıklamalar için kullanılmalı, sayfa altında ve numaralandırılarak verilmelidir.

19. **Yararlanılan kaynaklar,** metin sonunda *"Kaynakça"* bölümünde 10 punto ile alfabetik olarak verilmelidir. Kaynakçada sadece bilimsel yayında kullanılan eserler yer almalıdır.

20. *Tablo*, *şekil* ve *grafik* gibi normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması durumunda; tablo, şekil ve grafik için başlıklar, numaralandırılarak verilir: *"Tablo: 1"*, *"Grafik: 3"*, *"Şekil: 7"* gibi.

7.2. Bilimsel Yayınlarda Kaynak Yazımı

Türkiye'de yayımlanan bilimsel yayınlarda uluslararası yazım kuralları hâline gelmiş *"APA kuralları"* denilen *Amerikan Psikologlar Birliği* (American Psychological Association) tarafından yayımlanan kurallar geçerli kabul edilmekte ya da buna uyulmaktadır. Özellikle uluslararası düzeyde yayın yapan ve bu düzeydeki indekslerde taranan ya da taranma çabası içinde olan dergilerde bu kurallar esas alınmaktadır. Bunun yanı sıra gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yayın yapan bazı dergilerde ise Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan yazım kuralları

esas alınmaktadır. Kaynak gösteriminde de Kurumun kendi yayınlarında takip ettiği kaynak gösterimi esas alınmaktadır.

Şimdi bu kaynaklara göre kaynakların yazımına bakalım:

7.2.1. TDK'ye göre kaynak yazımı

Önemli: Bu yazımda noktama işaretlerine ve italik yazımlara çok dikkat edilmelidir.

7.2.1.1. Metin içinde göndermelerin yazımı

Kaynak içinde göndermeler, parantez içinde belirtilir:

(Köprülü 1944: 15)

(Yazarın soyadı yayın tarihi: sayfa numarası)

Bu künye yazılımının açılımı aşağıdaki gibidir:

Yazarın adından önce parantez açma

Önce yazarın soyadı

Soyadından sonra yayının basım tarihi

Yayın tarihinin ardından iki nokta üst üste

Sayfa numarası

Sayfa numarasından sonra parantezi kapatma

Önemli: Göndermeler (referanslar) dipnotlar şeklinde değil, *"Harvard (Bağlaç) Sistemi"* olarak adlandırılan ve *yazar soyadı* (kurum ve rapor adı vs.), *tarih* ve *sayfa numaraları*nın verildiği sisteme göre yapılmalıdır.

Mesela, Numan Külekçi'ye ait 1996 yılında yayımlamış bir kitabın 35. sayfası makalede kullanıldıysa, makalenin sonunda kaynağın tam kimliği verilmek şartıyla yazı içerisinde referans *(Külekçi 1996: 35)* şeklinde verilir. Eğer gönderme TDK'nin 1994 yılındaki raporunun 48. sayfasına yapılıyor ise şöyle verilmelidir: *(TDK Raporu 1994: 48)*

Konu ile doğrudan ilgili olmayıp makalede yer alması gerektiğine inanılan bilgiler, metin içerisinde ilgili sözcüğün sağ üst köşesine dipnot numarası verile-

rek, aynı numara ile **sayfa altına** (metnin puntosundan 2 punto düşük –mesela 11 punto ile yazılmış bir metinde 9 punto- 1 satır aralığı ile) dipnot olarak verilir.

Göndermelerin yazımında dikkat edilecek durumlardan bazıları da şöyledir:

Birden fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde sadece ilk yazarın soyadı ve "vd." yazılmalıdır:

(Gökay vd. 2002: 18).

Metin içinde, gönderme yapılan yazarın adı veriliyorsa kaynağın sadece yayın tarihi yazılmalıdır:

Tanpınar (1976: 131), bu konuda …

Yayım tarihi olmayan eserlerde ve yazmalarda sadece yazarların soyadı, yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. eserlerde ise eserin ismi yazılmalıdır.

İkinci kaynaktan yapılan alıntılarda, asıl kaynak da belirtilmelidir:

Köprülü (1926, Çelik 1998'den).

Kişisel görüşmeler, metin içinde soyadı ve tarih belirtilerek gösterilmeli, ayrıca kaynaklarda da belirtilmelidir. İnternet adreslerinde ise mutlaka kaynağa ulaşma tarihi belirtilmeli ve bu adresler kaynaklar arasında da verilmelidir:

www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com [Erişim: 15.12.2014]

7.2.1.2. Metin sonunda kaynakların yazımı

* Kaynaklar soyad esas alınarak alfabetik olarak sıralanır.
* Kaynaklar yazılırken yazarın unvanı *(Prof. Dr., Doç. Dr., Yrd. Doç. Dr., Alb.)* yazılmaz.

  Adalı, Oya (2009), *Anlamak ve Anlatmak*, İstanbul: Pan Yayıncılık.

  Ercilasun, Ahmet Bican (2004), *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

  http://www.tdk.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster (Erişim: 19.12.2009)

  Oktayoğlu, Sinan (2006), '*Bye-Bye*' *Türkçe*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
* Aynı yazarın aynı yılda yayımlanmış birden fazla makale veya kitabı mevcutsa, yayın yılının sonuna *"a, b"* gibi harfler yazılır:

  Korkmaz Zeynep (1992 a), *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz Zeynep (1992 b), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

* Yazarın birden çok yayını kullanılacaksa, eser isimleri alfabetik olarak sıralanır ya da yayın tarihi önce olandan sonra olana doğru veya sonra olandan önce olana doğru sıralanacaktır:

Meriç, Cemil (2000), *Bu Ülke*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, Cemil (2007 a), *Jurnal*, Cilt 1, İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, Cemil (2007 b), *Jurnal*, Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, Cemil (2009), *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Aynı yazarın yayınları aşağıdaki gibi de verilebilir:

Develi, Hayati (2002), *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmesi ve Uyumlar,* Ankara: TDK Yayınları.

_____ (2003), *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair Risâle-i Garîbe,* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Metin sonunda kaynaklar şöyle gösterilir:

1. Süreli yayınlar (Dergiler)

Makalelerin kaynakçada gösteriminde iki türlü kullanım bulunmaktadır:

1. Künyenin tamamı verilirken yayım yeri ve yayınevinin gösterilmediği yazım şekli (Bu, daha çok kullanılmaktadır.)

2. Künyenin tamamının verildiği yazım şekli.

1.1. Tek yazarlı makale

Yazarın Soyadı, adı (Yayım tarihi), "Makale adı", *Derginin adı,* Sayı numarası: Makalenin yer aldığı sayfa numarası aralığı.

Yazarın Soyadı, adı (Yayım tarihi), "Makale adı", *Derginin adı,* Sayı numarası: Makalenin yer aldığı sayfa numarası aralığı, Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Bu künye yazılımının açılımı aşağıdaki gibidir:

Önce yazarın soyadı (İlk harfi büyük, diğerleri küçük)
Soyadından sonra **virgül**
Yazarın adı (ilk harfi büyük, diğerleri küçük)
Yazarın adından sonra **parantez içinde** yayının basım tarihi
Yayın tarihinden sonra **virgül**
Çift tırnak içinde makalenin adı ("ve", "ile" bağlaçları hariç, bütün kelimelerin ilk harfi büyük, diğerleri küçük)
Makalenin adının ardından **virgül**
Makalenin yayımlandığı dergi (Sağa eğik-italik; ilk harfi büyük, diğerleri küçük)
Derginin adından sonra **virgül**
Sayı numarası
Sayı numarasından sonra **iki nokta**
Makalenin yer aldığı sayfa numarası aralığı (Sayfa numaraları arasına kısa çizgi)
Sayfa numarası aralığından sonra **virgül**
Derginin basım yeri (İlk harf büyük, diğerleri küçük)
Basım yerinin ardından **iki nokta**
Basım evinin adı (ilk harf büyük, diğerleri küçük; "Yayınları" vb. ifadeler muhakkak kullanılmalı)
Basım evinin ardından **nokta**.

Gözaydın, Nevzat (2001), "Atatürk Dönemi İle İlgili Almanya Dış İşleri Arşivindeki Belgeler-VII", *Türk Dili*, 599: 575-586.

Gözaydın, Nevzat (2001), "Atatürk Dönemi ile İlgili Almanya Dış İşleri Arşivindeki Belgeler-VII", *Türk Dili*, 599: 575-586, Ankara: TDK Yayınları.

Veyis, Fatih (2015), "Türk Edebiyatı Dersi Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Turkish Studies,* 10 (11), 1609-1620.

1.2. İki yazarlı makale

Yazarlardan ilkinin soyadı, adı ve yazarlardan diğerinin soyadı, Adı (Yayım tarihi), "Makalenin adı", *Derginin adı*, Sayı numarası: Sayfa numarası aralığı.

GÖLE, Nilüfer ve BENDIX, Reinhard (1997), "Gelenek ve Modernite Tartışmaları", *Comparitive Studies in Society and History*, IX, 3: 2-12.

GÖLE, Nilüfer and BENDIX, Reinhard (1997), "Tradition and Modernity Reconsidered", *Comparitive Studies in Society and History*, IX, no: 3, pp. 2-12.

2. Kitaplar

2.1. Tek yazarlı kitap

Yazarın soyadı, adı (Yayım tarihi), *Kitabın adı,* Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Bu künye yazılımının açılımı şu şekildedir:

Önce yazarın soyadı (İlk harfi büyük, diğerleri küçük)

Soyadından sonra **virgül**

Yazarın adı (ilk harfi büyük, diğerleri küçük)

Yazarın adından sonra **parantez içinde** yayının basım tarihi

Yayın tarihinden sonra **virgül**

Kitabın adı ("ve", "ile" bağlaçları hariç, adı oluşturan kelimelerin ilk harfi büyük, diğerleri küçük)

Kitabın adının ardından **virgül**

Kitabın basım yeri (İlk harf büyük, diğerleri küçük)

Basım yerinin ardından **iki nokta**

Basım evinin adı (ilk harf büyük, diğerleri küçük; "Yayınları" vb. ifadeler muhakkak kullanılmalı)

Basım evinin ardından **nokta**.

Korkmaz, Zeynep (1992), *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Ankara: TDK Yayınları.

Olcay, Selahattin (1995), *Erzurum Ağzı (İnceleme-Derleme-Sözlük)*, Ankara: TDK Yayınları.

2.2. İki yazarlı kitap

Yazarlardan ilkinin soyadı, adı ve yazarlardan diğerinin soyadı, Adı (Yayım tarihi), *Kitabın adı,* Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Buran, Ahmet ve Alkaya, Ercan (2007), *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

2.3. Çok yazarlı kitap

Çok yazarlı kitabın kaynakçada gösteriminde iki türlü kullanım bulunmaktadır:

1. Yazarlardan önde gelenin ad ve soyadının yazımıyla başlayan yazım şekli
2. Yazarlardan önde gelenin soyad ve adının yazımıyla başlayan yazım şekli

Yazarlardan en önde geleninin (ismi önce yazılan) adı soyadı ve diğerleri (Yayım tarihi), *Kitabın adı,* Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Yazarlardan en önde geleninin soyadı, adı ve diğerleri (Yayım tarihi), *Kitabın adı,* Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Üçten fazla yazarlı olan kitapların bibliyografik künyesi verilirken ilk yazarın soyadı, adı yazılır; diğer yazarlar için de "ve diğerleri" yabancı kaynaklar için de "et al." kısaltması kullanılır. Ya da bütün yazarların adı ve soyadı sırasıyla yazılır.

Selâhattin Olcay ve diğerleri (1988), *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara: TDK Yayınları.

Olcay, Selâhattin vd. (1988), *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara: TDK Yayınları.

2.4. Editörlü kitap

Yazarın soyadı, adı (Yayım tarihi), *Kitabın adı*, (ed. kısaltması ile editörün adı soyadı), Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.

Parlak, Hatice (2009), *Türk Dili El Kitabı*, (ed. Mustafa Durmuş), Ankara: Grafiker Yayınları.

Bölüm yazılacak olursa;

Parlak, Hatice (2009), " Dil bilgisi", *Türk Dili El Kitabı*, (ed. Mustafa Durmuş), Ankara: Grafiker Yayınları.

2.5. Çeviri kitap, derleme kitap, yayıma hazırlama kitap

Yazarın soyadı, adı (Yayım tarihi), *Kitabın adı*, (çev. kısaltması ile çeviri yapanın **adı soyadı), Yayım yeri: Yayımlayan yayınevi.**

Kitabı çeviren, derleyen, yayıma hazırlayanın ismine yazar ve eser bilgisinden sonra yer verilir:

Shaw, Stanford (1982), *Osmanlı İmparatorluğu*, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul: Sermet Matbaası.

2.6. Kurum yayını kitap

Kurumun adı (Yayım tarihi), *Kitabın Adı,* Yayım Yeri: Yayımlayan yayınevi.

TDK (1998), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.

2.7. Ansiklopedi maddeleri

Madde yazarının soyadı, adı (Yazılış tarihi), "Madde başlığı", Ansiklopedinin adı, Cilt nosu: Sayfa Aralığı, Yayın yeri: Yayınevi.

İpekten, Haluk (1991), "Azmî-zâde Mustafa Hâletî", *İslâm Ansiklopedisi*, C 4: 348-349, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

2.8. Kitap bölümü

Yazarın soyadı, adı (Basım tarihi), "Kitap bölümünün adı", *Kitabın adı* (Baskı sayısı), Cilt, Sayfa aralığı, Basım yeri: Yayınevi.

TR Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2000). "Nitel Araştırmanın Planlanması", *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (2. baskı), s. 49-91, Ankara: Seçkin Yayınları.

3. Tez

Tez yazarının soyadı, adı (Tezin yazıldığı tarih), *Tezin tam başlığı*, Tezin hazırlandığı üniversitenin bulunduğu şehir: Üniversitenin adı: tez tipi.

Dursunoğlu, Halit (2002), *Öğrenci Seçme Sınavlarındaki (ÖSS) Türkçe Sorularının Ortaöğretimdeki Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programları ile Karşılaştırılması,* Erzurum: Atatürk Üniversitesi: Basılmamış Doktora Tezi.

4. Yazma eserler

Yazar, *Eser adı,* Kütüphane, Koleksiyon, Katalog numarası, yaprağı.

Âsım, *Zeyl-i Zübdetü›l-Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, A. Emirî Efendi, No. 1326, vr. 45a.

5. Elektronik kaynak

Yazarın soyadı, Yazarın adı, "Mesajın başlığı", İnternet adresi, (Erişim tarihi).

Ahmet Yesevi Üniversitesi, "bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi Yayın İlkeleri", http://bilig.yesevi.edu.tr/index.php?menu=27, (Erişim: 10.02.2016).

7.2.2. APA'ya göre kaynak yazımı

Bu konu, Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü tarafından ELYADAL dizisi altında yayımlanan AKADEMİK YAZIM KURALLARI KİTAPÇIĞI esas alınarak hazırlanmıştır. (4. Baskı, Kasım 2015) Konu, bu eserden hemen hemen olduğu gibi iktibas edidlmiştir.

4. Baskıyı Yayına Hazırlayanlar: Dilay Eldoğan, Leman Korkmaz, Elif Helvacı, Zuhal Yeniçeri, Doğan Kökdemir

Akademik aşırmacılık (intihal) ve doğru kaynak (iktibas) gösterim şekilleri

Amerikan Psikologlar Birliği (APA, 2010) tarafından yayımlanan etik kurallara göre bir araştırmacının bir başkasına ait fikirleri kaynak göstermeden kullanması, etik ihlal olarak kabul edilmekte ve bu ihlal "aşırmacılık (plagiarism/intihal)" olarak tanımlanmaktadır (APA Etik Kodu 8.11).

Aşırmacılık maddelerinden bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kitap, dergi, ansiklopedi gibi yazılı materyallerden bir metnin izinsiz kopyalanması
- İnternet üzerindeki kaynaklardan bir metnin izinsiz kopyalanması ya da yapıştırılması
- İnternet sitelerinden makale, bildiri, sunum, ödevlerin kopyalanması
- Bir başka araştırmacıya ait çalışmanın izin alınmadan kullanılması
- Alıntı yapılan metnin alıntılayan tarafından kendisine ait olduğunun iddia edilmesi
- Bir dilden diğerine tercüme edilen materyali kişinin kendisine aitmiş gibi göstermesi
- Alıntılanan bir metnin basitçe değiştirilerek alınması
- Alıntılanan metnin izin alınmadan farklı bir amaç için (ödev vb.) kullanılması (Köklü, 2002)

Aşırmacılık örnekleri

Orijinal metin: *Bilimsel yayınlarda yazarlık hakkı ve sırasının belirlenmesi birçok disiplinde üzerinde daha çok durulan bir konu haline gelmiştir. Bu eğilimin profesyonel açıdan çok önemli olan yayın yapma ve yazarlık haklarının korunması ile olan ilişkisi açıktır. Ancak bu eğilimin görece yeni ve bariz bir nedeni olduğu da söylenilebilir (Değirmencioğlu ve Demirutku, 1999, s. 111).*

Aşırmacılık (Örnek 1): *Bilindiği gibi bilimsel yayınlarda yazarlık hakkı ve sırasının belirlenmesi birçok disiplinde üzerinde daha çok durulan bir konu haline gelmiştir. Bu eğilimin profesyonel açıdan çok önemli olan yayın yapma ve yazarlık haklarının korunması ile olan ilişkisi açıktır. Ancak bu eğilimin görece yeni ve bariz bir nedeni olduğu da söylenilebilir.*

Aşırmacılık (Örnek 2): *Yazarlık haklarının ve sırasının belirlenmesi, birçok bilimsel disiplin için üzerinde* çok durulur *bir konu hâline gelmiştir. Söz konusu* eğilimin yayın yapma ve yazarlık haklarının korunması ile ilişkisi *gayet* açıktır. *Diğer yandan bu eğilimin oldukça açık ve yeni bir nedeni olduğunu söylemek mümkündür.*

Örneklere bakıldığında yazarlara ve yayına ait tanımlayıcı bilgilere yer verilmemektedir. Bu durum, aşırmacılık yapılan yazıda yer alan bilgilerin yazara ait olduğu düşüncesine yol açmaktadır ve bilgilerin asıl sahibinin yazarlık hakkının ihlali ile sonuçlanan etik bir suça sebebiyet vermektedir.

Aşırmacılık etik bir ihlaldir ve öncelikle yazarların kendi denetimine bırakılmıştır. Ancak farklı kurumlar, kendileri belirledikleri takdirde aşırmacılığa farklı yaptırımlar uygulayabilmektedirler. Aşırmacılık nedeniyle geçmişte akademik dereceleri ya da çalışma izinleri iptal edilen bilim adamları olduğu bilinmektedir. Konuya duyarlı üniversitelerde; akademisyenlerin, öğrencilerin çalışma veya projelerinde aşırmacılık belirlenmesi durumunda disiplin soruşturması da açılabilmektedir.

Yayınlanan her yeni çalışmanın yeni bilgiler içerdiği, bu yeni bilgilerin kuramsal ve yöntemsel olarak kavramsallaştırılabilmesi aşamasında ve gerekli olduğunda daha önce yayınlanmış bilgilere kaynak gösterilerek yer verildiği göz önünde bulundurulduğunda, yazarın kendisine ait daha önce yayınlanmış eserlerinde yer alan bulguları dahi yeniden kullanırken etik kurallara uyması ve gerekli kaynak bildirimini uygun şekilde yapması gerekmektedir. Aksi takdirde yazar kendisine ait eser üzerinde aşırmacılık ve dolayısıyla etik ihlal yapmış olacaktır.

Aşırmacılığı önlemek için başka bir araştırmacıya ait fikirleri içeren sözler aynı şekilde, değiştirilmeden kullanılıyorsa tırnak işareti içinde verildikten sonra, başka sözcüklerle yeniden ifade ediliyorsa yeniden yorumlandıktan sonra fikir sahibi kaynak gösterilmelidir. Böylelikle başkalarının fikirlerini sahiplenme hatasına düşülmez ve fikir sahibinin hakları korunmuş olur.

7.2.2.1. Metin içinde göndermelerin yazımı

Metin içinde göndermelerin yazımında iki konudan bahsetmek yararlı olacaktır:

Alıntı yapma

Alıntı yapmak, bir yazıda başka bir araştırmacıya ait fikirlere değiştirilmeden yer verilmesidir.

Alıntı yapılırken alıntı yapılan bölüm tırnak içerisinde verilmeli; yazarın soyadı, yayın yılı, alıntı yapılan eserin, materyalin yer aldığı sayfa numarası ya da sayfa numarası olmayan eserin paragraf numarası mutlaka belirtilmeli, alıntı yapılan bölüm özgün kaynaktan hiç hata yapmadan aktarılmalıdır.

Eğer alıntı yapılan bölüm 40 sözcükten kısa ise, bu bölüm cümle içerisine dâhil edilmelidir ve cümle ortasında ya da sonunda alıntı yapılan bölüme yer verilmelidir. Ancak alıntı yapılan bölüm cümle sonunda yer alıyorsa, bu bölüm tırnak içerisinde verilmelidir ve hemen ardından kaynak belirtilerek nokta konulmalıdır.

Alıntı Yapma

Örnek 1:

Değirmencioğlu ve Demirutku'ya (1999) *göre "bilimsel yayınlarda yazarlık hakkı ve sırasının belirlenmesi birçok disiplinde üzerinde daha çok durulan bir konu"* ***(s. 111)*** *olmaya başlamıştır. Bu durumun profesyonelliğin önemli bir parçası olan yayın yapma ve yazar haklarının korunması ile ilgisi olduğu açıktır.*

Eğer alıntı yapılan bölüm 40 sözcükten uzun ya da daha fazla ise tırnak işaretleri yerine ayrı bir paragraf halinde, blok hizalama yapılmalıdır ve sol kenardan bir paragraf içeride verilmelidir.

Örnek 2:

Bu konuya ilişkin bazı araştırmacılar aşağıdaki görüşü savunmaktadırlar: Bilimsel yayınlarda yazarlık hakkı ve sırasının belirlenmesi birçok disiplinde üzerinde daha çok durulan bir konu haline gelmiştir. Bu eğilimin profesyonel açıdan çok önemli olan yayın yapma ve yazarlık haklarının korunması ile olan ilişkisi açıktır. Ancak bu eğilimin görece yeni ve bariz bir nedeni olduğu da söylenilebilir ***(Değirmencioğlu ve Demirutku, 1999, s. 111)****.*

Örnek 3:

Önemli: Alıntı yapılan metinde aynı cümle içinde kelimeler atlanılarak yazılıyorsa üç nokta (…) ile, eğer bazı cümleler atlanıyorsa dört nokta (….) ile belirtilmelidir.

Bilim, dünyamızda olup biten olguları betimleme ve açıklama yoluyla anlama girişimidir. Olguları betimleme, onları saptama, sınıflama ve dile getirme gibi işlemleri kapsar. … Bilimin açıklama yönüne gelince bu konu bizi çok daha geniş sorunlara götürecek niteliktedir. … Hipotez, doğa yasası, teori, nedensellik ve olasılık ilkeleri gibi kavramları ele almaya ihtiyaç vardır ***(Yıldırım, 1991, s. 95)****.*

Açımlama (Paraphrasing)

Açımlama; metin içerisinde, doğrudan alıntı yapmak yerine araşrırmacının alıntı yaptığı bilgi ya da düşünceleri kendi süzgecinden geçirerek yeniden yorumlanmasıdır.

Yeniden yorumlama sürecinde de, alıntı yapılan eserin yazarının soyadı, yayın yılı, sayfa ya da paragraf numarasının belirtilmesi etik olandır; alıntı yapılan esere ve yazara saygının gereğidir.

Örnek:

Bilimsel çalışmalarda yazarların haklarının korunması ve yazarlık sıralamasının belirlenmesi, birçok disiplinin üzerinde durduğu bir konudur. Oldukça yeni olduğu söylenilebilecek bu eğilimin yazar haklarının korunması ile ilişkisi açıktır ve bariz bir nedeni olduğu da söylenebilir ***(Değirmencioğlu ve Demirutku, 1999, s. 111)****.*

Metin içinde kaynak gösterme

Daha önce yapılmış yayınlarda yer alan ve metin içerisinde kullanılan bilgilere yer verilirken mutlaka fikir sahibi yazarın adı ve araştırmanın yayın yılı metin içerisinde belirtilmeli ve metnin sonundaki kaynakça listesinde alfabetik sıra ile okuyucuya sunulmalıdır. Böylece okuyucunun ilgili materyale kolaylıkla ulaşması sağlanır ve orijinal metnin yazarının hakları korunmuş olur. Metin içinde ve sonunda yer alan yazar isimleri ve yayın yıllarına yer verilirken yazım hatalarına karşı dikkatli olunmalıdır. Metin içerisinde gösterilen iki tür kaynak metin sonundaki kaynakça listesinde yer almaz. Bunlardan bir tanesi, İncil, Kur'an gibi klasik eserler, bir diğeri ise kişisel iletişim yolu ile elde edilen bilgilerdir.

Metin içinde kaynak gösterilirken atıf yapılan yayın sahibinin soyadı ve yayının tarihi iki şekilde gösterilebilir:

İlk seçenek, yazarın soyadına ve araştırmanın yayın tarihine metin içerisinde yer verilmesidir (*metin içinde kaynak gösterme*).

***Kessler (2003)** erken başlangıçlı sosyal anksiyete bozukluğunun tedaviye dirençli olduğu bulgusuna ulaşmıştır.*

İkinci seçenek, metin içinde cümlenin tamamlanıp ardından ilgili bulguya ait kaynağın gösterilmesidir (*parantez içinde kaynak gösterme*).

> *Yapılan bir araştırmada, major depresif bozukluğun madde kötüye kullanımı ve madde bağımlılığı ile yüksek eş tanı oranına sahip olduğu gösterilmiştir **(Kessler, 2003)**.*

Kaynak belirtme şekilleri, çalışmanın yazarlarının sayısına göre değişiklik gösterebilir:

1. Tek yazar, tek çalışma

Metin içinde kaynak ilk defa belirtilirken	Börekçi (2009)
Metin içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	Börekçi (2009)
Parantez içinde kaynak ilk defa belirtilirken	(Börekçi, 2009)
Parantez içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	(Börekçi, 2009)

2. İki yazar, tek çalışma

İsmail Doğan, Erdal Aydoğmuş; **Türk'e Ad Veren Türkler**

Metin içinde kaynak ilk defa belirtilirken	Doğan ve Aydoğmuş (2013)
Metin içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	Doğan ve Aydoğmuş (2013)
Parantez içinde kaynak ilk defa belirtilirken	(Doğan ve Aydoğmuş, 2013)
Parantez içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	(Doğan ve Aydoğmuş, 2013)

3. Üç, dört, beş yazar, tek çalışma

Dilay Eldoğan, Leman Korkmaz, Elif Helvacı, Zuhal Yeniçeri, Doğan Kökdemir; **Akademik Yazım Kuralları Kitapçığı**

Metin içinde kaynak ilk defa belirtilirken	Eldoğan, Korkmaz, Helvacı, Yeniçeri ve Kökdemir (2015)
Metin içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	Eldoğan ve diğer. (2015)
Parantez içinde kaynak ilk defa belirtilirken	(Eldoğan, Korkmaz, Helvacı, Yeniçeri ve Kökdemir, 2015)
Parantez içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	(Eldoğan ve diğer., 2015)

4. Altı ve üstü yazar, tek çalışma

Zeynep Korkmaz, Hamza Zülfikar, Mehmet Akalın, Ahmet B. Ercilasun, İsmail Parlatır, Tuncer Gülensoy, Necat Birinci; *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*

Metin içinde kaynak ilk defa belirtilirken	Korkmaz ve diğer. (2001)
Metin içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	Korkmaz ve diğer. (2001)
Parantez içinde kaynak ilk defa belirtilirken	(Korkmaz ve diğer., 2001)
Parantez içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	(Korkmaz ve diğer., 2001)

5. Kurum veya grupların yazar olduğu çalışma

Türk Dil Kurumu; Yazım Kılavuzu

Metin içinde kaynak ilk defa belirtilirken	Türk Dil Kurumu TDK (2012)
Metin içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	TDK (2012)
Parantez içinde kaynak ilk defa belirtilirken	(Türk Dil Kurumu [TDK], 2012)
Parantez içinde aynı kaynak tekrar belirtilirken	(TDK, 2012)

6. Yazarsız yayınlar için kaynak gösterme

Anonim olarak atıfta bulunulur.

..... (Anonim, 1976).

..... (Anonymus, 1976).

7. Soyadı aynı, ilk adları farklı yazarlar için kaynak gösterme

Aynı soyada sahip araştırmacılar tarafından yayınlanan araştırmalarda, aynı soyada sahip ilk yazarın ilk isminin baş harfleri de verilir.

..... R. D. Burns'un (1959) ve P. A. Burns'un (1986) araştırmalarında...

..... J. M. Goldberg ve Neff (1961) ve M. E. Goldberg ve Smith (1972)...

..... M. A. Light ve Light (2008) ve I. Light (2006) yaptıkları araştırmada...

8. Aynı yazara birden fazla yayın için kaynak gösterme

Farklı yıllar için; (Smith ve Travis, 1991, 1993)

Aynı yıl için; (Smith ve Travis, 1991a, 1991b)

9. Aynı bulguya birden fazla yayın kaynak gösterme

Yazar soyadına göre alfabetik sırayla verilir, yazar soyadları ve yayın yılı noktalı virgül ile birbirlerinden ayrılır.

..... (Çırakoğlu, 2012; Eldogan ve Barışkın, 2014; Kökdemir, 2007).

10. Çeviri kaynaklar için kaynak gösterme

Çeviri kaynaklar için yazar ve çevirinin yılı yazılır ya da yayının orijinal tarihi ve çeviri tarihi birlikte verilir.

(Aristotle, çev. 1931)

(Aristotle, trans. 1931) ya da James (1890/1983)

11. Kişisel iletişim için kaynak gösterme

Mektuplar, iç yazışmalar, telefon konuşmaları ve benzeri iletişimlere metin içinde atıf yapılabilir ancak bunlar kaynakçada yer almaz. Metin içinde atıf yapılırken ise kişisel iletişime ilişkin bilgilere oldukça detaylı yer verilmelidir.

..... N. H. Şahin (kişisel iletişim, 10 Mart 2005)

..... T. K. Smith (personal communication, April 25, 2009)

12. Metin içinde aktarma (İkincil kaynaklar)

Bir araştırma raporunda yer alması istenilen fakat orijinal kaynağa ulaşılamadığı ya da dil farklılığı nedeniyle orijinal metnin anlaşılamadığı koşullarda ikincil kaynaklar kullanılabilir. Bu durumda, metin içinde orijinal metnin adı ile birlikte aktarma yapılacak olan ikincil kaynak belirtilmelidir. Araştırma raporunun kaynakça bölümünde ise aktarma yapılan ikincil kaynak mutlaka yer almalıdır.

"Die Traumdeutung (Rüyaların Yorumu)" kitabında Freud (1899), bilinçaltının önemini vurgulamıştır (akt. King, 2008).

In his well known book "Die Traumdeutung", Freud (1899) stressed the importance of unconscious (as cited in King, 2008).

***

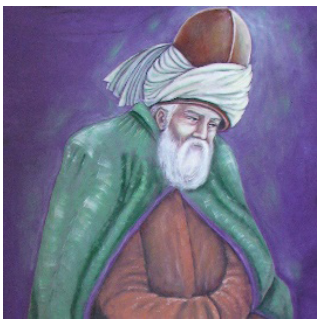

Biraz tefekkür
(Mevlânâ'nın 7 öğüdü)

1. Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol!
2. Şefkat ve merhamette güneş gibi ol!
3. Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol!
4. Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol!
5. Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol!
6. Hoşgörülü olmada deniz gibi ol!
7. Ya olduğun gibi görün, ya göründüğün gibi ol!

7.2.2.2. Metin sonunda kaynakların yazımı

Metin içinde yapılan tüm atıflara (kişisel iletişim hariç) metin sonunda yer alan "*Kaynakça*" bölümünde yer verilmelidir.

* Kaynakça bölümünde yer alan kaynaklar, yazarların soyadını temel alarak alfabetik sıraya göre sıralanmalıdır. Kaynaklar, çift aralıklı ve asılı girintili şekilde verilmelidir.

Balkaya, İ. S. (2005). *Ali Fethi Okyar*. Ankara: TTK.

Kafkasyalı, A. (2002). *İran Türk edebiyatı antolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

King, L. A. (2008). *The science of psychology: An appreciative view*. Boston: McGraw Hill.

Yılar, Ömer (2007). *Halk bilimi ve eğitim*. Ankara: Pegem A.

- Metin içinde aynı yazara ait birden fazla atıf yer alıyorsa eserlerin yayın yılına göre sıralama yapılır, yılı erken olan yayın önce yazılır:

  Cruise, T. (2003)

  Cruise, T. (2005)

- Metin içinde atıf yapılan yayınların yazarları aynı fakat yayın yılları farklı ise yayın yılı önce olan kaynak önce gösterilir. Yayın yılı da aynı ise bu defa yayının başlığının ilk harfi ölçüt olarak alınır.

  Glodbing, D. ve Carlson, S. (2004)

  Glodbing, D. ve Carlson, S. (2009)

- Metin içinde aynı yazara ait birden fazla atıf yer alıyorsa ve bazı yayınlara farklı yazarlar da eşlik ediyorsa, yayın yılı gözetilmeksizin önce yazarın tek başına yaptığı yayına yer verilir. Marcus, K. (2003)

  Marcus, K., Allain, D. ve Espan S. (1998)

- Metin içinde atıf yapılan ilk yazar aynı kalıyor ve ikinci veya üçüncü yazarlar değişiyorsa, ikinci yazarın soyadına göre alfabetik sıralama yapılır; eğer ikinci yazarlar da aynıysa üçüncü yazarın soyadına göre sıralama yapılır.

  Glodbing, D. (1998)

  Glodbing, D. ve Carlson, S. (2004)

  Glodbing, D. ve Freit, S. (2003)

- Kaynakçada belirtilen kurum/grup isimleri kısaltma olarak değil açık olarak verilmelidir. Türk Psikologlar Derneği (1997)

7.3. Bilimsel yayınlarda "Kaynakça" yazımı

1. Süreli Yayınlar

1.1. Tek yazarlı makale

Yazarın soyadı, Yazarın Adının Baş Harfi. (Yıl). Makalenin adı. *Süreli Yayının Adı*, Cilt (Süreli yayının sayısı), Sayfa aralığı.

Bu künye yazılımının açılımı aşağıdaki gibidir:

Önce yazarın soyadı (İlk harfi büyük, diğerleri küçük)

Soyadından sonra **virgül**

Yazarın adının ilk harfi (Büyük harfle)

Yazarın adının ilk harfinden sonra **nokta**

Noktadan sonra **parantez içinde** yayının basım tarihi

Yayın tarihinden sonra **nokta**

Makalenin adı (Adı oluşturan kelimelerden yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük diğerleri küçük, diğer bütün kelimelerin tamamı küçük harflerle ve düz karakterlerle)

Makalenin adının ardından **nokta**

Makalenin yayımlandığı dergi (Sağa eğik-italik; ilk harfi büyük, diğerleri küçük)

Derginin adından sonra **virgül**

Sayı numarası

Sayı numarasından sonra **virgül**

Makalenin yer aldığı sayfa numarası aralığı (Sayfa numaraları arasına kısa çizgi)

Sayfa numarası aralığından sonra **nokta**

TR Gücüyeter, B. (2013). Kazak tiyatrosunun oluşumuna genel bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD)*, Güz (19), 79-92.

İNG Coren, S. (1986). An efferent component in the visual perception of direction and extent. *Psychological Review*, 93(4), 391-411.

1.2. İki yazarlı makale

Birinci yazarın soyadı, Adının baş harfi. ve İkinci yazarın soyadı, Adının baş harfi. (Yıl). Makalenin adı. *Süreli Yayının Adı*, Cilt (Süreli yayının sayısı), Sayfa aralığı.

TR Özkaptan, C. ve Tekinalp, O. (2003). Uzay uygulamalarında küçük uyduların yeri ve maliyet etkenleri. *Pivolka*, 1(7), 3-13.

İNG Kirkman, B. L., & Rosen, B. (1999). Beyond self management: Antecedents and consequences of team empowerment. *Academy of Management Journal*, 42, 58-74.

1.3. Üç-yedi yazarlı makale

Birinci yazarın soyadı, Adının baş harfi., İkinci yazarın soyadı, Adının baş harfi. ve Üçüncü yazarın soyadı, Adının baş harfi. (Yıl). Makalenin adı. *Süreli Yayının Adı*, Cilt(Süreli yayının sayısı), Sayfa aralığı.

TR Ergezer, H., Dikmen, M. ve Özdemir, E. (2003). Yapay sinir ağları ve tanıma sistemleri. *Pivolka*, 1(4), 14-17.

İNG Wright, G. N., Philips, L. D., Whalley, P. C., Choo, G. T., Ng, K., & Tan, I. (1978). Cultural differences in probabilistic thinking. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 9(3), 285-299.

1.4. Yediden fazla yazarlı makale

Birinci yazarın soyadı, Adının baş harfi., İkinci yazarın soyadı, Adının baş harfi., Üçüncü yazarın soyadı, Adının baş harfi., Dördüncü yazarın soyadı, Adının baş harfi., Beşinci yazarın soyadı, Adının baş harfi., Altıncı yazarın soyadı, Adının baş harfi., ….Son yazarın soyadı, Son yazarın adının baş harfi. (Yıl). Makalenin adı. *Süreli Yayının Adı*, Cilt(Süreli yayının sayısı), Sayfa aralığı.

TR Çak, H. T., Karabekiroğlu, K., Kültür, E. Ç., Tarakçıoğlu, M. C., Kaya, R., Say, G. N., …Varol, F. (2015). Anne ve baba adaylarında psikiyatrik belirtiler ile doğum sonrası depresyon ve infantile kolik arası ilişki: Çok merkezli bir takip çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 87-98.

İNG Rosler, A., Ulrich, C., Billino, J., Sterzer, P., Weidauer, S., Bernhardt, T., … Kleinschmidt, A. (2005). Effects of arousing emotional scenes on the distribution of visuaspatial attention: Changes with aging and early subcortical vascular dementia. *Journal of Neurological Sciences*, 229, 109-116.

2. Kitaplar

2.1. Tek yazarlı kitap

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Kitabın adı* (Baskı Sayısı). Basım Yeri: Yayınevi.

Bu künye yazılımın açılımı şöyledir:

Önce yazarın soyadı (İlk harfi büyük, diğerleri küçük)

Soyadından sonra **virgül**

Yazarın adının ilk harfi (Büyük harfle)

Yazarın adının ilk harfinden sonra **nokta**

Noktadan sonra **parantez içinde** yayının basım tarihi

Yayın tarihinden sonra **nokta**

Kitabın adı (Adı oluşturan kelimelerden yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük diğerleri küçük, diğer bütün kelimelerin tamamı küçük harflerle ve italik karakterlerle)

Kitabın adının ardından **nokta**

Baskı sayısı varsa, kitabın adının hemen ardından parantez içinde baskı sayısı

Baskı sayısından sonra **nokta**

Kitabın basım yeri (İlk harf büyük, diğerleri küçük)

Basım yerinin ardından **iki nokta**

Basım evinin adı (ilk harf büyük, diğerleri küçük; Türkçe eserlerde "Yayınları" vb. ifadeler kullanılırken, yabancı eserlerde "yayınları" vb. ifadeler kullanılmamalı)

Basım evinin adından sonra **nokta**

TR Kazgan, G. (2000). İktisadi düşünce (9. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

İNG Blalock, H. M. (1987). *Social statistics* (7th ed.). NY: McGraw - Hill.

2.2. İki yazarlı kitap

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. ve Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Kitabın adı* (Baskı Sayısı). Basım Yeri: Yayınevi.

TR Kökdemir, D. ve Demirutku, K. (2000). *Akademik yazım kuralları kitapçığı*. Ankara: Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.

İNG Granham, A., & Oakhill, J. (1997). *Thinking and reasoning* (4th ed.). Oxford: Blackwell.

2.3. Çeviri kitap

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Kitabın adı* (Baskı sayısı). (Çevirmenin adının baş harfi. Çevirmenin soyadı, Çev.) Basım Yeri: Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi).

TR Yalom, I. D. (1998). *Kısa süreli grup terapileri: İlkeler ve teknikler* (N. H. Şahin, Çev.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1983).

İNG Demidov, V. (1986). *How we see what we see* (A. Repyev, Trans.). Moscow: Mir Publishers. (Original work published 1986).

2.4. Editörlü kitap

Birinci editörün soyadı, Birinci editörün adının baş harfi. ve İkinci editörün soyadı, İkinci editörün adının baş harfi. (Ed.). (Yıl). *Kitabın adı* (Baskı sayısı). Basım Yeri: Yayınevi.

TR Savaşır, I. ve Şahin, N. H. (Ed.). (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

İNG Goldstein, W. M., & Hogarth, R. (Eds.) (1997). *Research on judgement and decision making*. Cambridge: Cambridge University Press.

2.5. Kitap bölümü

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. ve Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). Kitap bölümünün adı. *Kitabın adı* (Baskı sayısı) içinde (Cilt, Sayfa aralığı). Basım yeri: Yayınevi.

TR Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Nitel araştırmanın planlanması. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (2. baskı) içinde (s. 49-91). Ankara: Seçkin Yayınları.

İNG Kuhn, T. S. (1971). The priority of paradigms. *In The structure of scientific revolutions* (3rd ed.) (pp. 43-52). Chicago: The University of Chicago Press.

3. İnternet kaynakları

3.1. Süreli yayınlar

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yayınlanma tarihi). Makalenin adı. *Yayının Adı*, Cilt(Sayı), Sayfa aralığı. Araştırma Tarihi, İnternet adresi

TR İlbaş, Ç. (2004). Siber dünyanın bombacıları. *Pivolka*, 3(13), 5-6. 24 Eylül 2004, http://www.elyadal.org/pivolka/13/siber. html

İNG Vandenbos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Roke of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117123. Retrieved October 13, 2001, from http://jbr.org/article. html

Önemli Not: İnternet üzerinden ulaşılan ve değiştiği düşünülen bir yayın kullanılıyorsa, yayına ulaşılan tarih kaynakçada belirtilmelidir.

3.2. Veri tabanından alınan dergi makalesi

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). Makalenin adı. *Yayının Adı*, Cilt(sayı), sayfa aralığı. Alınma tarihi, Veri tabanının adı.

TR Eldogan, D. ve Barışkın, E. (2014). Erken dönem uyumsuz şema alanları ve sosyal fobi belirtileri: Duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü var mı? *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 108-115. 19 Ağustos 2015, JSTOR.

İNG Kökdemir, D. ve Yeniçeri, Z. (2009). Terror management in a predominantly Muslim country: The effects of mortality salience on university identity and on preference for the development of international relations. *European Psychologist*, 15(3), 165174. Retrieved October 18, 2011, from APA PsychNET.

3.3. Çevrimiçi (Online) kitap

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Kitabın adı*. İnternet sitesi

TR Özsoysal, F. (2002). *Tiyatro metinlerinde alımlama ve metin stratejileri*. http://www.altkitap.com/kitap.asp?kitapid=16

İNG O'Keefe, E. (2006) *Egoism and the crisis in Western values*. Retrieved from http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp ?itemID=135

3.4. Çevrimiçi (Online) gazete makalesi

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Tam Yayın Tarihi). Makalenin adı. *Gazetenin adı*. İnternet sitesi

TR Batur, A. ve Yüksel, G. (2000, 14 Haziran). Namus borcu ödendi. *Milliyet*. http://www.milliyet.com.tr/2000/06/14/yasam/yasa. html

İNG Brody, J. E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. Retrieved from http://www. nytimes.com

3.5. Yazar ve tarih belirtilmeyen internet belgesi

Belgenin başlığı. (t.b.). *Belgenin yer aldığı kaynak*. İnternet adresi

Belgenin başlığı. (n.d). Belgenin yer aldığı kaynak. İnternet adresi

TR Diyet ve diyabetle ilişkili gerçek nedir? (t.b.). *Diyabet ve Beslenme*. http://www.turkdiab.org/page.aspx?u=80&s=89

İNG Heuristic. (n.d.). *In Merriam-Webster's online dictionary*. Retrieved from http://www.m-w.com/dictionary/heuristic

3.6. Diğer çevrimiçi kaynaklar

3.6.1. Video

Bellofolletti. (2009, April 8). *Ghost caught on surveillance camera* [Video file]. Retrieved from http://www.youtube.com/ watch?v=Dq1ms2JhYBI&feature=related

3.6.2. Podcast

Yeniçeri, Z. (2012, Ekim 19). *Batıl inançlar ve eleştirel düşünme* (Ses Dosyası). https://itunes.apple.com/tr/podcast/batinanclar-ve-elestirel/id438059426?i=122769979&mt=2

3.6.3. DVD online

American Psychological Association (Producer). (2000). *Responding therapeutically to patient expressions of sexual attraction* [DVD]. Available from http://www.apa.org/pubs/ videos/

3.6.4. Forum ya da Liste Msg

Kökdemir, D. (2004, 1 Ağustos). *Kesin inanç üzerine* [tbdforum4115]. http://merkez.tbd.org.tr/listeler/tbd-forum/2004 /Aug/0001.html

4. Resmî yayınlar

Resmî Yayının Basılmış Olduğu Kurumun Adı. (Yıl). *Makalenin adı* (Basım seri no). Basım Yeri: Yayın Evi. Resmi Yayının Basılmış Olduğu Kurumun Adı. (Yıl). Makalenin adı (Basım seri no). İnternet adresi

TR TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). *Stratejik plan 2007 - 2011* (Yayın no. 3052). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

İNG U.S. Department of Health and Human Services, National Institute of Mental Health, National Heart, Lung, and Blood Institute. (2003). *Managing Asthma: A guide for schools* (NIH Publication no. 02-2650). Retrieved from http://www.nhlbi. nih.gov/health/prof/lung/asthma/asth_sch.pdf

5. Tezler

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Tezin başlığı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi / Yayınlanmamış doktora tezi). Üniversitenin adı, Üniversitenin Bulunduğu Şehir.

TR İpek, C. (1999). *Resmi liseler ile özel liselerde örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

İNG Hughey, A. C. (1933). *The treatment of the Negro in South Carolina fiction* (Unpublished master's thesis). University of South Carolina, Carolina.

6. Bilimsel toplantı ve sempozyum

6.1. Sözlü sunum

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl, Ay). *Sözlü sunumun adı*. Bilimsel Toplantının Adı, Toplantının gerçekleştiği şehir.

TR Cengiz, Ö. Y. (2015, Mayıs). *Terapistte, danışanda ve terapi ilişkisinde değişim: Bir şema terapi olgu sunumu*. VII. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu, Ankara.

İNG Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

6.2. Poster sunumu

Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi. (Yıl, Ay). *Poster sunumun adı*. (Poster). Bilimsel Toplantının Adı, Toplantının gerçekleştiği şehir.

TR Aslankara, M., Kayacılar, C., Zengin, A., Ocak, H. ve Nurten, A. (2011, Nisan). *Sıçanların farklı östral evrelerinde uygulanan akut kuyruk şoku stresinin teta dalgaları üzerine etkisi*. (Poster). 10. Ulusal Sinirbilim Kongresi, İstanbul.

İNG Lindberg, S. M., & Hyde, J. S. (2007, March). *Mother-child interactions during mathematics homework: Socialization of gender differentiation?* Poster presented at the biennial meeting of the Society for Research on Adolescence, Chicago, IL.

7. Medya kaynakları

7.1. Yazarı belli olmayan gazete makalesi ya da haberi

Makalenin adı. (Yıl, Gün Ay). *Gazetenin adı*, sayfa aralığı.

TR Karar seçimi etkilemez. (2003, 24 Ocak). *Radikal*, 6.

İNG New drug appears to sharply cut risk of death from cholesterol. (1993, July 15). *The New York Times*, 12.

Uyarı: Yazarı belli olmayan gazete makaleleri ya da haberleri için mümkünse ilgili internet sitesi belirtilmelidir.

7.2. Yazarı belli gazete makalesi ya da haberi

Yazarın soyadı, Yazarın adını baş harfi. (Yıl, Gün Ay). Makalenin adı. *Gazetenin adı*, Sayfa aralığı.

TR Türker, Y. (2003, 2 Şubat). Godot'nun 50.yılı. *Radikal*, s. 1-4.

İNG Schwartz, L. (1992, November 3). Obesity and its effects. *The Washington Post*, pp. 1-4.

7.3. Ulusal ya da uluslararası olarak ulaşılabilen film ya da video

Yapımcının soyadı, Yapımcının adının baş harfi. (Yapımcı) ve Yönetmenin soyadı, Yönetmenin adının baş harfi (Yönetmen). (Yıl). *Filmin adı* [Film]. Yapım yeri: Yapımcı Firma.

TR Akpınar, N. (Yapımcı) ve Erdoğan, Y. (Yönetmen). (2004). *Vizontele Tuba* [Film]. Türkiye: BKM Film.

İNG Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). *Really big disaster movie* [Motion Picture]. United States: Paramount Picture.

7.4. Televizyon programından bir bölüm

Senaristin soyadı, Senaristin adının baş harfi. (Senarist) ve Yönetmenin soyadı, Yönetmenin adının baş harfi. (Yıl). Bölümün adı (Televizyon Programı Bölümü). *Televizyon Programının Adı*. Yayınlandığı yer: Yayın Kurumu.

TR Birlik, S. (Senarist) ve Tunç, T. (Yönetmen). (2014). İlk imtihan [Televizyon Programı Bölümü]. *Sırlar Dünyası*. Türkiye: STV.

İNG Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate [Television series episode]. *House*. New York: Fox Broadcasting.

7.5. Ses kaydı

Bestecinin soyadı, Bestecinin adının baş harfi. (Telif hakkı tarihi). Eserin adı [seslendirenin adı "tarafından kaydedildi" - Besteci ile eseri seslendiren farklıysa]. *Albümün adı*. [kayıt türü]. Yer: Firma. (Kayıt tarihi telif hakkı tarihinden farklıysa kayıt tarihi)

TR Selçuk, M. N. (1999). Aziz İstanbul. Üstad [CD]. İstanbul: YKY Müzik.

İNG Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. *On Captain fantastic and the brown dirt cowboy* [CD]. London: Big Pig Music Limited.

8. Broşür

Kurumun adı. (Yıl). *Broşürün başlığı* (Baskı sayısı) [Broşür]. Yazarın soyadı, Yazarın adının baş harfi: Yazar

TR Türk Psikologlar Derneği. (1999). *Depremin psikolojik sonuçlarını hafifletme* (4. baskı) [Broşür]. Türk Psikologlar Derneği Deprem Özel Çalışma Grubu: Yazar.

İNG Research and Training Centurion Independent Living. (1993). *Guidelines for reporting and writing about people with disabilities* (4th ed.) [Brochure]. Lawrence, KS: Author.

Kaynakça yazımı ile ilgili önemli bazı hatırlatmalar

1. Hazırladığınız makale, rapor ya da ödev Türkçe hazırlanıyorsa, kaynakçada belirtilen kaynaklar yazılırken yazarların isimleri arasında "ve" kullanılır. Hazırladığınız araştırma raporu ya da ödev İngilizce hazırlanıyorsa, kaynakçada belirtilen kaynaklar yazılırken yazarların isimleri arasında "&" işareti kullanılır ve "&" işaretinden önce "," kullanılır.

2. Kitaplara ait kaynaklar yazılırken kitabın adından sonraki parantez içinde kitabın baskı sayısı belirtilir. Birinci baskı için herhangi bir baskı sayısı belirtilmez.

3. Makale ve kitap isimleri kaynakçada belirtilirken, yalnızca ilk sözcüğün ilk harfi büyük, diğerleri küçük yazılır. Özel isimler ve iki noktanın ardından gelen ilk sözcük bu kurala dahil değildir.

4. Kaynakçada dergi makalelerine ait kaynaklar belirtilirken, cilt numarasından sonra parantez içinde verilen dergiye ait sayı numaraları, yalnızca derginin o sayısı birinci sayfadan başlıyorsa verilir. Bazı dergiler her sayıda bir önceki sayının sayfa numarasını devam ettirmektedirler. Bu durumda kaynakçada sayfa numarası belirtmeye gerek yoktur.

5. Editörlü kitap, görsel ve işitsel medya, internet sitesi gibi bazı kaynaklar kaynakçada belirtilirken yabancı diller ve Türkçe arasında bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin; İngilizce yazılmış editörlü kitaplar kaynakçada belirtilirken kitabın adından önce "in" kullanılırken, Türkçe editörlü kitaplarda "in" yerine kitabın adı ve baskısından sonra "içinde" sözcüğü kullanılmaktadır. Benzer biçimde internet sitelerinden ya da veri tabanlarından alınan İngilizce makalelerin kaynakçada belirtilmesinde "from", "retrieved" gibi bazı sözcükler kullanılmaktadır. Bu türdeki Türkçe yapıtlar kaynakçada gösterilirken; "from" ve "retrieved" sözcükleri yerine Türkçe sözcükler kullanmaya gerek yoktur.

6. Yazar ve tarih belirtilmeyen internet belgelerinde, belgenin başlığı yazıldıktan sonra kullanılan "(b.t.)" bilinmeyen tarih anlamına gelmektedir. İngilizce makalelerde bilinmeyen tarih "(n.d.)" [no date] ile gösterilmektedir.

***

Biraz Tefekkür

(Vecizeler-Atasözleri)

Sözün âfeti yalan, ilmin âfeti unutmak, ibadetin âfeti ihmalkârlık, cömertliğin âfeti minnet, yiğitliğin âfeti zulüm, güzelliğin âfeti bencillik ve soyluluğun âfeti ise onunla övünmektir. **Hz. Muhammet** (sav)

Kulun dili doğru olmadıkça, kalbi doğru olmaz; kalbi doğru olmadıkça da, imanı doğru olmaz. **Hz. Muhammet (sav)**

Hiçbir acı, cehaletten daha fazla zahmet verici değildir. **Hz. Ali** (ra)

İnsanı maskara eden, dilidir. **Sâdî**

İnsan, konuşmayı konuşarak öğrenir. **Mustafa İslâmoğlu**

Akıllı adam hem kitapları, hem de doğrudan doğruya hayatı okur. **Lin Yutang**

Her bildiğini söyleme, her söylediğini bil! **Clavdıus**

Çocuklarınızı kuzu gibi büyütmeyiniz ki, ileride kuzu gibi güdülmesinler. **Sâdî**

İnsan ne kadar yükselirse, gönlü o kadar alçalmalıdır. **Cicero**

Rüyaları gerçekleştirmenin en kısa yolu uyanmaktır. **Emerson**

Önyargıları yok etmek, atom çekirdeğini parçalamaktan daha zordur. **Aenstein**

Yaşamın uzunluğu değil, nasıl yaşanıldığı önemlidir. **M. L. King**

Bilgi büyük adamı alçak gönüllü yapar, normal adamı şaşırtır, küçük adamı ise kibirlendirir. **Brigitte**

Gideceğiniz yeri bilmiyorsanız, vardığınız yerin önemi yoktur. **P. F. Drucker**

Fırsatlar da bulutlar gibi çabucak geçer gider. **Hz. Ebubekir (ra)**

Eğitim, insanın okulda öğrendiği her şeyi unuttuğunda arta kalandır. **Aenstein**

Tarih değil, hatalar tekerrür eder. **II. Abdülhamid**

Hedefi olmayan gemiye hiçbir rüzgâr yardım edemez. **Montaigne**

8. BÖLÜM

GÜNLÜK HAYATTA ÇOK KULLANILAN BAZI YAZIŞMA TÜRLERİ

Bu bölümde ele alınan konular:

8. GÜNLÜK HAYATTA ÇOK KULLANILAN BAZI YAZIŞMA TÜRLERİ

8.1. Dilekçe

8.2. Öz geçmiş

8.3. CV

8.4. Sunum Dosyası Kapağı / Ödev kapağı

Günlük hayatımızda çokça kullandığımız yazışma türlerinden bazıları şunlardır:

8.1. Dilekçe

Bir dileği, isteği, durumu ya da şikâyeti bildirmek veya herhangi bir konuda bilgi edinmek amacıyla gerçek ya da tüzel kişiler tarafından; resmî ya da özel kuruluşlara yazılan resmî yazışma türüdür.

Dilekçede aslolan, anlatılmak isteneni en az kelime ile anlatmaktır. Dilekçe metni ne kadar kısa tutulursa, o kadar makbuldür.

Dilekçe, günlük hayatta en çok kullanılan yazışma türlerinden olmasına rağmen en fazla yanlış yapılan yazışmadır. Bu nedenle dilekçe yazarken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Şimdi onları görelim:

- Çizgisiz, beyaz A4 kâğıt kullanılmalıdır.
- Elle yazılması durumunda siyah veya mavi uçlu kalemler; bilgisayarla yazılması durumunda yaygın yazı tipleri (*Times New Roman, Calibri, Arial…)* kullanılmalıdır.
- **El yazısı ile yazılan dilekçelerde** yazı güzel ve okunaklı olmalı; bunun için yazıya özen göstermelidir.
- Kâğıdın yalnız bir yüzü (ön yüzü) kullanılmalı; diğer yüzüne (arka yüzü) kesinlikle bir şey yazılmamalıdır.
- **Dilekçeler resmî yazışmalardır;** kâğıt üzerinde karalama, çizme, silinti ya da kazıntı olmamalı; yanlış bir yazım nedeniyle yazı üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmamalıdır. Böyle durumlarda dilekçe yeniden yazılmalıdır.
- **Kâğıdın kenar boşlukları**, normal boşluk ölçüleri olan, üstten 2,5 cm, sağdan 2,5 cm, soldan 2,5 cm, alttan 2,5 cm ölçülerinde olmalıdır.
- **Makam adı,** dilekçe metnini ortalayacak şekilde, kâğıdın üst kısmından 2,5 cm.lik ölçünün başladığı yerden yazılır.

Önemli: Sunum (arz) makamın adı yazılırken dikkat edilmesi gereken hususlar:

- Sunulan makamın adı iki şekilde yazılabilir:

1. Tamamını büyük harflerle yazmak

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

2. Kelimelerin ilk harflerini büyük diğerlerini küçük harflerle yazmak

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına

Uyarı: Başlıklarda geçen "ve" bağlacı yazılırken, "v" harfi küçük yazılır.

- Makam adı bilgisayarda yazılırken metnin puntosundan daha büyük punto ile ya da kalın (bold) yazılırsa daha doğru olur. (Metnin puntosu 12 ise, makam adı 12 punto ile kalın/bold ya da 14 punto ile yazılabilir.)

ASELSAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

ASELSAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

- Ülkemizin başkenti Ankara'da olduğu bilinen kurum adları (Bakanlıklar, Başkanlıklar, Genel Müdürlükler) yazılırken "Ankara" yazmaya gerek yoktur:

  İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA

  TÜRK DİL KURUMU BAŞKANLIĞINA

  KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

- Makam adı genel bir isim ise, bulunduğu yer yazılır. (Makam adının tamamı büyük harfler yazılmışsa bulunduğu yerin tamamı büyük harflerle yazılır; ilk harfi büyük, diğerleri küçük yazılmışsa bulunduğu yer de ilk harfi büyük, diğer harfleri küçük yazılır.

Önemli: Makamın bulunduğu yer, başlığın son harfiyle aynı hizada bitirilir:

TEİAŞ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

ERZURUM

TEİAŞ 13. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

ELAZIĞ

Millî Eğitim Müdürlüğüne

Tokat

İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Gemlik

- Arz makamının bulunduğu yer, makam adında belirtilmişse, artık alt satıra yazmaya gerek yoktur:

  TEİAŞ **ERZURUM** BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

- Kısaltmaları da çok yaygın kullanılan makam adlarında, açılımı çok uzun değilse, kısaltma kullanılmaması tercih edilmeli (Bu durum, makama duyulan saygının da bir işaretidir):

DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE (Tercih edilmesi gereken)

DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

ERZURUM

TMO BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

ERZURUM

Uyarı: Kelime hâline gelmiş, açılımı neredeyse unutulmuş, kurum adlarında kısaltma kullanılması daha doğru olur:

ASELSAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
BOTAŞ TANAP Kamulaştırma Direktörlüğüne
TEİAŞ Bölge Müdürlüğüne
Erzurum

- Kısaltmaların kullanıldığı makam adlarında kısaltmaların arasına nokta konmaz ("T.C." hariç, büyük harflerin kullanıldığı hiçbir makam, kuruluş adında harfler arasına nokta konmaz):

TCK Genel Müdürlüğüne
DHMİ Erzurum Havalimanı Başmüdürlüğüne

- Arz makamının bağlı olduğu üst makam, (Bu ad, yeri de belirten bir içeriğe sahip olduğu için) yazılabilir de yazılmayabilir de:

Uyarı: Bu durumda üst makam adı, ilk satırda; alt makam adı, alt satırda ortalanarak yazılır:

Atatürk Üniversitesi
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Atatürk Üniversitesi
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Erzurum

- Makam adı yazılırken bazı kuruluşlarda "Makamına" ifadesi kullanılabilir:

VALİLİK **MAKAMINA**
ERZURUM

Kaymakamlık **Makamına**
Aziziye

Uyarı: Bu tür makam isimlerinde bulunduğu yer başına getirilerek de yazılabilir:

ERZURUM VALİLİĞİNE
Aziziye Kaymakamlığına

- Makam adının sonuna gelen ekler, kesme işaretiyle ayrılmaz:

Edebiyat Fakültesi **Dekanlığına**
Sosyal Bilimler Enstitüsü **Müdürlüğüne**
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü **Başkanlığına**

- **Dilekçe metni**, makam adı ya da bulunduğu yerin iki satır altından başlatılır (İki satır boş bırakılır).
- Dilekçe, en doğru hâliyle, 3 paragraftan (veya 3 bölümden) oluşur; ancak, son yıllarda, özellikle kısa metinli dilekçelerde, 2 paragraflı kullanım yaygınlaşmıştır.

1. paragraf (Giriş paragrafı): Tek cümleden oluşur; arz makamına kendimizi tanıttığımız bölümdür.

2. paragraf (Gelişme paragrafı): Bir ya da daha fazla cümleden oluşur. Dilekçede anlatılmak istenen bu bölümde anlatılır; durumun veya istenenin anlatıldığı bölümdür.

Önemli: Dilekçeye eklenecek belgeler varsa; onlar da, bu bölümün son cümlesinde ifade edilir:

"İstenen belgeler ekte sunulmuştur."

"İstenen belgeler aşağıdaki gibidir ve ekte sunulmuştur."…

3. paragraf (Sonuç paragrafı): Bir cümleden oluşur. Bu cümle, dilekçelerdeki ortak cümledir.

Gelişme bölümündeki anlatıma göre *"Gereğini arz ederim."*, *"Bilginize sunar, gereğini arz ederim."*, *"Gereğinin yapılmasını arz ederim."* gibi ifadeler kullanılır.

Üst makamlar alt makamlara yazmışsa; *"Gereğini rica ederim."*, *"İvedilikle hâlledilmesini rica ederim."* gibi ifadeler kullanılır.

Önemli: Dilekçelerde iki paragraflı kullanım çok yaygınlık kazanmıştır; ancak **dilekçenin anlaşılırlığı ve bilgilerin karmaşıklığını önleme açısından dilekçeyi en az 3 paragraftan oluşturmak daha doğru olur.** Dilekçe metni uzunsa, giriş, gelişme ve sonuç paragraflarının kullanılması zaten zaruriyet olur.

- Dilekçe metni bitirildikten sonra 1 satır boşluk bırakılarak sağ alt köşeye; üste **dilekçenin tarihi**, altına dilekçe sahibinin **imza**sı, onun altına da dilekçe sahibinin **adı ve soyadı** yazılır.

Uyarı: Ad ve soyad yazılırken soyadın tamamının büyük, adın ilk harfinin büyük diğerlerinin küçük yazılması daha doğrudur. Ad ve soyadın tamamı büyük harflerle de yazılabilir.

- Sol alt köşeye, dilekçe sahibinin ad ve soyadının yazıldığı satırın altına, **adres** yazılır.

Önemli: Adres yazılırken kâğıdın estetik görüntüsü açısından adresin yana doğru değil aşağıya doğru uzatılması daha doğrudur.

- Adresin altına, dilekçe verenin; *"**T.C. kimlik numarası**"*, *"**Telefon numarası**"* ve *"**e-posta adresi**"* yazılır.
- Bir üst maddedeki bilginin ardına, varsa, dilekçeye eklenmesi gereken belgeler; *"Ek", "Eki", "Ekler"* başlığı altında eklenir:

Önemli:

- Ek, tek belgeden oluşuyorsa, *"Ek"* ya da *"Eki"* başlığı kullanılır ve hemen ardına yazılır:

Ek: Sürücü Belgesi Fotokopisi (1 adet)

- Ek, birden çok belgeden oluşuyorsa, *"Ekler"* başlığı kullanılır ve hemen bu başlığın yanına kaç adet belge eklenecekse sayısı belirtilir:

Ekler (3):

1. Nüfus cüzdan fotokopisi (1 adet)
2. Diploma örneği (1 adet)
3. Fotoğraf (6 adet)

- Dilekçeye eklenen **ek** ya da **ekler**, gelişme bölümü paragrafında belirtilir.

"… ekte sunulmuştur." şeklinde ifade edilir. Bu ifade, gelişme bölümü paragrafının son cümlesi olur.

- Dilekçeye eklenecek belgeler, ek sıra numarasına göre, ataçla sol üst köşeden, dilekçe kâğıdının arkasına iliştirilir.

Dilekçe örnekleri:

KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakültenizin Sınıf Öğretmenliği Bölümü 07090043 numaralı öğrencisiyim. 2008-2009 öğretim yılına ait "Öğrenci Kimlik Kartı"mı kaybettim.

Gereğini arz ederim.

08.12.2009

A. Erzincan

Ahmet ERZİNCAN

T.C.: …….

Tel: 0 5……

E-posta: …….

Adres:

Gez Mah.

Cengiz Topel Cad.

Kutluyer Apt. 13/2

Yakutiye-Erzurum

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakültenizin İktisat Bölümü 170956037 numaralı öğrencisiyim. Öğrenim Kredisine başvurabilmem için "Not Transkripti" almam gerekiyor.

Gereğini arz ederim.

08.12.2016

N. Karacan

Nazan KARACAN

T.C.: …….

Tel: 0 5……

E-posta: …….

Adres:

Nene Hatun Kız Yurdu

Yakutiye-Erzurum

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakültenizin İngilizce Öğretmenliği Ana Bilim Dalı 02090633 numaralı öğrencisiyim.

Tokat'ta özel bir kurumda görev yapan babamın adıma verilecek üniversite yardım ödeneğinden yararlanabilmesi için işyerine verilmek üzere *"Öğrenci Belgesi"* gerekmektedir.

Adı geçen belgenin düzenlenerek tarafıma verilmesini arz ederim.

12.11.2012

A. Baksı

Aslıhan BAKSI

T.C.:

Tel: 0 5…….

E-posta:

Adres:

Hasan Basri Mah.

Şahika Apt.

A Blok Kat: 4 No: 13

Palandöken-Erzurum

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
İSTANBUL

2006 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliğinden mezun oldum.

Müdürlüğünüze bağlı herhangi bir ilköğretim okulunda "Sözleşmeli Öğretmen" olarak çalışmak istiyorum. İstenen belgeler ektedir.

Gereğini arz ederim.

10.10.2009

F. Özata

Faik ÖZATA

T.C.:

Tel: 0 5…….

E-posta:

Adres:

Ulubatlı Hasan Mah.

Kahramanlar Sok.

No: 13/2

Pendik-İSTANBUL

Ekler (4):

1. Nüfus Cüzdan örneği (1 adet)
2. Diploma örneği (1 adet)
3. Fotoğraf (3 adet)
4. Öz geçmiş (1 adet)

8.2. Öz Geçmiş

Öz geçmiş; kendimizi, kendi ağzımızdan, kendi kalemimizden tanıttığımız, anlattığımız yazılardır. Bazen de üçüncü şahısları kendi ağzımızdan ya da onların ifadelerinden hareketle tanıttığımız yazılardır.

Günlük hayatta en fazla kullanılan yazım türlerinden biri, öz geçmiştir.

Bazı kurumlar **matbu (resmî) öz geçmişler**i kullanırken; bazıları, insanların kendilerini nasıl, ne kadar ifade ettiklerini görebilmek düşüncesiyle kişilerin **kendi yazdıkları (özel) öz geçmişler**i makbul kabul etmekte ve bunları kullanmaktadırlar.

Öz geçmiş, birçok yerde, hakkımızda en önemli referans, değerlendirme olarak kabul edilir. Bu nedenle öz geçmişin özenli ve doğru hazırlanması gerekir.

Öz geçmiş yazarken dikkat edilmesi gereken hususlar:

- Çizgisiz, beyaz A4 kâğıt kullanılmalıdır.
- Elle yazılması durumunda siyah veya mavi uçlu kalemler; bilgisayarla yazılması durumunda yaygın yazı tipleri (*Times New Roman, Calibri, Arial…)* kullanılmalıdır.
- **El yazısı ile yazılan öz geçmişlerde** yazı güzel ve okunaklı olmalı; bunun için yazıya özen göstermelidir.
- Kâğıdın yalnız bir yüzü (ön yüzü) kullanılmalı; diğer yüzüne (arka yüzü) kesinlikle bir şey yazılmamalıdır.
- 1 sayfayı geçmemelidir.
- **Öz geçmişler resmî yazışmalardır;** kâğıt üzerinde karalama, çizme, silinti ya da kazıntı olmamalı; yanlış bir yazım nedeniyle yazı üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmamalıdır. Böyle durumlarda Öz geçmiş yeniden yazılmalıdır.
- **Kâğıdın kenar boşlukları**, normal boşluk ölçüleri olan, üstten 2,5 cm, sağdan 2,5 cm, soldan 2,5 cm, alttan 2,5 cm ölçülerinde olmalıdır.
- Paragraf ölçüsü bilgisayar ortamında bir tab tuşu kadar olup el ölçüsüyle bir parmak genişliğinde olmalıdır.
- *Öz Geçmiş"* başlığı, kâğıdın yazım alanını ortalayacak şekilde en üst satıra yazılır.
- *"Öz Geçmiş"* başlığının altına yazıyı ortalayacak şekilde bir satır boşluk bırakılarak ad ve soyad yazılır.

Önemli: Ad soyad yazılırken adın ilk harfi büyük, diğerleri küçük; soyad yazılırken tamamı büyük harflerle yazılmalıdır. Ad ve soyadın tamamı da büyük harflerle yazılabilir.

- Ad soyadın bir satır altından itibaren öz geçmiş yazılmaya başlanır.
- Öz geçmişte her bir ayrıntı için bir paragraf kullanılması daha doğru olur. Bu sebeple öz geçmiş çok sayıda paragraftan oluşur. Buna göre;

1. paragraf veya 1. satır

Bu paragrafta, **doğum tarihi** ve **yeri** yazılır.

Önemli: Öz geçmiş kendi ağzımızdan ya da üçüncü şahıs ağzından yazılabilir. Öz geçmişimizi kendi ağzımızdan yazmamız daha doğru bir tercih olur. Başkalarının öz geçmişini yazarken di'li geçmiş zaman kullanılır.

***1969'da** Erzurum'da doğmuşum.*

***1969 yılında** Erzurum'da doğmuşum.*

***1 Mayıs 1969'da** Erzurum'da doğmuşum.*

***01.05.1969 tarihinde** Erzurum'da doğmuşum.*

Başkalarının öz geçmişi yazılırken, cümleler aşağıdaki gibi olur:

*1989'da Antalya'da **doğmuş.***

*1981 yılında Trabzon'da **doğdu.***

Uyarı: Doğum yeri ile nüfusa kayıtlı olunan yer birbirinden farklı olabilir; bu duruma da öz geçmişte değinilebilir:

1989 yılında Bayburt'ta doğmuş olup Erzurum ili, Aziziye ilçesi, Yoncalık köyü nüfusuna kayıtlı bulunmaktayım.

Uyarı: Öz geçmişimizi kendimiz yazarken miş'li geçmiş zaman ekinin kullanılması daha doğru olur:

1969 yılında Erzurum'da doğmuşum.

2. paragraf veya 2. satır

Bu paragrafta **okul öncesi dönem** bilgilerine yer verilir:

Okul öncesi nerede ya da nerelerde geçmişse isim olarak belirtilir:

Okul öncesi dönemim Erzurum'da, doğduğum köyümde geçti.

3. paragraf veya 3. satır

Bu paragrafta **ilköğrenim** ve **ortaöğrenim** bilgilerine yer verilir:

Önemli: Burada ayrıntıya girmek çok gerekli değildir. Bu nedenle sadece bu öğrenimlerin yapıldığı şehir, ilçe ya da köy adlarını yazmak yeterlidir.

İlköğrenimimi Bayburt'un Masat köyünde; orta öğrenimimi ise Bayburt ve Erzurum'da yaptım.

İlköğrenimimi İstanbul ve Ankara'da; ortaöğrenimimi ise Ankara ve İzmir'de yaptım.

Uyarı: Eğer ortaöğrenimden sonra bir öğrenim hayatı olmamışsa ortaöğrenim bilgisinin ayrıntılı verilmesinde fayda vardır.

4. paragrafta **yükseköğrenim** bilgilerine yer verilir:

- Lisans eğitiminin hangi yıllar arasında hangi üniversitede, hangi fakültede, hangi bölümde yapıldığı belirtilmelidir. Burada önce üniversite, ardından fakülte, ardından da bölüm yazılır.

1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldum.

Önemli: Yüksek lisans ve doktora eğitimi yapılmışsa o bilgilere de bu paragrafta yer verilmelidir. Burada hangi üniversitede, hangi enstitüde, hangi ana bilim dalında tez çalışması yapıldığı belirtilmelidir. Tez adı da yazılabilir.

1996 yılında, yüksek lisans; 2002 yılında doktora eğitimimi yaptım.

Yüksek lisans eğitimime 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında başladım ve 1996 yılında bu eğitimimi "Şeyhülislam Muhammed Şerif Efendi; Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divan'ının Tenkitli Metni" adlı çalışmayla tamamladım.

Doktora eğitimime 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında başladım ve 2002 yılında bu eğitimimi "ÖSYM Tarafından yapılan ÖSS ve ÖYS Sınavlarındaki Türkçe Sorularının Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı ile Karşılaştırılması" adlı çalışmayla tamamladım.

5. paragrafta alınan eğitimler, sahip olunan **katılım belgesi** ve **programları** bilgilerine yer verilir.

Hangi eğitim, hamgi tarihlerde, nerede, kim tarafından verilmiştir? Belirtilmeli.

Burada sıralama şöyle olmalıdır: Eğitimin adı, verildiği yer, veren kişi ya da kurum, tarih.

Birden fazla eğitim alınmışsa, tarihi öce olandan sonra olana doğru bir sıralama yapılır.

Lisans eğitimim sırasında "Etkili İletişim Teknikleri", "Etkili Konuşma ve Yazma Teknikleri" konularında eğitim aldım; bu eğitimlerim, katılım belgelidir.

Etkili İletişim Teknikleri, Atatürk Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, Eğitimci: Halit Dursunoğlu

Etkili Konuşma ve Yazma Teknikleri, Atatürk Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, Eğitimci: Halit Dursunoğlu

6. paragrafta **yabancı dil seviyesi** ile ilgili bilgilere yer verilir.

B2 düzeyinde İngilizce, Arapça ve Farsça bilmekteyim.

7. paragrafta **bilgisayar kullanımı** ile ilgili bilgilere yer verilir.

8. paragrafta **iş hayatı ya da tecrübesi** ile ilgili bilgilere yer verilir.

1989 yılında "Santral Memuru" olarak başladığım i hayatımı, 1994-2002 yılları arasında "Araştırma Görevlisi", 2002-2011 yılları arasında "Yrd. Doç. Dr.", 2011-2016 yıllarında "Doç.", 2016 yılından bugüne de "Prof." unvanıyla öğretim üyesi olarak sürdürmekteyim.

9. (son) paragrafta ise **mevcut durum**la ilgili bilgilere yer verilir.

Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım.

Öz geçmiş Oluşturma

- Bir öz geçmiş, 9 cümleden (Her cümle, bir paragraf olarak yazılabilir) oluşturulabilir. Bu cümlelere; *durumumuza, becerimize, ilgi alanlarımıza* göre birkaç cümle daha eklenebilir.

1969 yılında Erzurum'da doğmuşum. **(1. cümle)**

Okul öncesi dönemim Erzurum ve Bayburt'ta geçti. **(2. cümle)**

İlk öğrenimimi, Bayburt'ta; orta öğrenimimi, Erzurum'da yaptım. **(3. cümle)**

1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünden mezun oldum. **(4.cümle)**

Lisans eğitimim sırasında etkili konuşma ve yazma, etkili iletişim teknikleri, diksiyon ve fonetik, iş ve hayatta bireysel stratejiler gibi konularda eğitimler aldım, bu eğitimlerime ait katılım belgelerim bulunmakta; benzeri konularda birkaç seminer ve konferansa daha katıldım. **(5. cümle)**

A2 seviyesinde İngilizce; B1 seviyesinde, Farsça; C1 seviyesinde, Arapça bilmekteyim. **(6. cümle)**

Bilgisayar programlarından Office Programlarını; Word, Excel ve PowerPoint'i iyi derecede kullanmaktayım. **(7. cümle)**

İş hayatıma 1989 yılında Atatürk Üniversitesinde "Santral Memuru" olarak başladım. 1994-2002 yılları arasında "Araştırma Görevlisi", 2002-2011 yılları arasında "Yrd. Doç. Dr.", 2011-2016 yılında "Doçent", 2016 yılından bugüne de "Prof." unvanıyla öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım. **(8. cümle)**

Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım. **(9. cümle)**

Önemli: Özgeçmişteki cümlelerde dikkat edilmesi gereken hususlar

1. cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

* Doğum ifadesini kullanırken «miş»li geçmiş zaman kullanmak daha doğru olur:

"… yılında …. doğmuşum."

İlk cümle, aşağıdaki şekillerde de olabilir:

"1969 Erzurum doğumluyum."

"1969'da Erzurum'da doğmuşum.",

"1969 yılında Erzurum'da doğmuşum."

"Din görevlisi bir baba ile ev hanımı bir annenin 6 çocuğundan birincisi olarak 1969 yılında Erzurum'da dünyaya gelmişim."

2. cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Artık bu dönemden sonra di'li geçmiş zaman eki kullanılır. Dolayısıyla cümle sonunun di'li geçmiş zaman ekiyle bitmesi gerekir.

3. Cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Birkaç yerde eğitim alınmışsa, (Mesela, liseyi birkaç şehirde okumuşsak) *"tamamladım"* ifadesini;

"Lise öğrenimimi Erzurum'da ***tamamladım."***

- Tek yerde eğitim alınmışsa, *"yaptım"* ya da *"gördüm"* ifadesini kullanalım:

"Lise öğrenimimi Erzurum'da ***yaptım / gördüm."***

- *"Ortaokul mezunu"* ya da *"Lise mezunu"* olarak bir iş başvurusu yapılmışsa, bu tür başvurular için yazılan öz geçmişlerde, ortaokul ve lise isimleri yazılmalıdır; bu, gerekli bir bilgi olur. Lise mezunu olarak müracaat edildiğinde *"bölüm"* de varsa; bu da muhakkak belirtilmelidir.
- *"Üniversite mezunu"* olarak bir iş başvurusu yapılmışsa, bu tür başvurular için yazılan öz geçmişlerde;

"Ön lisans mezunları" lise ismini ve varsa bölüm ismini de yazabilir; bu, gerekli bir bilgi olur. Çünkü bazı ön lisans programlarında lise eğitiminin hangi okulda, hangi bölümde yapıldığı önemlidir.

"Lise öğrenimimi Erzurum Endüstri Meslek Lisesinde, Makine Bölümünde yaptım."

Lisans mezunlarının ortaokul ve lise isimlerini yazmasına gerek yoktur; bu, teferruat olur. Lisans mezunlarında aslolan bitirilen lisans programıdır.

4. Cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Bu cümlede sıralama önemlidir: Önce yıl belirtilerek ardından üniversite, fakülte ve bölüm adı yazılır.
- Cümlenin sonu, *"bitirdim"* ya da *"mezun oldum"* ifadeleriyle bitirilebilir.
- Bitirdiğimiz fakülte ve bölümde derece yapmışsak, genel not ortalamamız iyi ise, önemli başarılar elde etmişsek; bunu da burada belirtebiliriz:

"Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünü 1.likle bitirdim."

"İnşaat Mühendisliği Bölümünden 3.65 AGNO ile mezun oldum."

5. Cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Hem kişisel gelişim hem meslekî gelişim açısından öğrenim hayatının dışında alınan eğitimler çok önemli olduğu için; öz geçmişte, bu anlamda alınan eğitimler varsa mutlaka belirtilmeli. Bu eğitimler, gelişim ve değişime ne kadar açık olduğumuzun en iyi göstergesidir; bu bakımdan, çok değerlidir. İş müracaatlarında işe alım uzmanları, bu durumu çok dikkate alırlar.

'Etkili İletişim Teknikleri' eğitimi aldım.

- Yapılan ya da içinde yer alınan proje ya da projeler olduysa bundan da muhakkak bahsetmeli. Günümüzde özellikle proje tabanlı çalışmalar çok önemli hâle geldiği için böyle bir çalışmanın içinde olduysak bunu belirtmeliyiz.

"11. Sınıf öğrencisi iken 'Köylerimizde Yaşayan Halk Kültürü: Halk Hikâyeleri" projesinde yer aldım."

- Öğrenci kulüp ya da topluluklarında faal olduysak bunu da belirtmeliyiz. Bu oluşumlar içindeki rolümüzden, yaptığımız faaliyetlerden de bahsedebiliriz.

"Üniversitemizin Eğitim Gönüllüleri Topluluğunda faal olarak çalıştım."

"Ekonomi Kulübünde başkanlık yaptım."

6. Cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Bildiğimiz dil veya dillerden bahsederken; seviyemiz, düzeyimiz konusunda çok gerçekçi olmalıyız. Bunun için yabancı dil seviyeleri ile ilgili olarak aşağıda kısaca verilen bilgiler yararlı olacaktır:
- **A1 (Başlangıç seviyesi);** temel dil bilgisi yapılarını, günlük konuşma kalıplarını, başkalarıyla gündelik koşmaları yapılabilecek kadar bir seviye.
- **A2 (Başlangıç seviyesinin bir üstü);** dilin genel kurallarını, kendimizi ifade edebilecek, başkalarıyla biraz daha önemli konuşmalar yapabilecek, yazılı olarak bir şeyler ifade edebilecek kadar bir seviye.
- **B1 (Orta seviyenin başlangıcı);** dilin kurallarına hâkim, başkalarını da ifade edebilecek, konuşma ve yazma becerilerinin biraz daha geliştiği bir seviye.
- **B2 (Orta seviyenin üstü);** okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinde iyi noktaya gelinmiş, dilin inceliklerinin ve ifade imkânlarının iyi düzeyde bilindiği seviye.

C1 (İleri seviye); okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinde ileri düzeye gelinmiş, akademik düzeyde makale yazma düzeyine ulaşılmış seviye.

C2 (En ileri seviye); dilin ana dili kadar bilindiği, bütün becerilerde en üst düzeyde becerilere sahip olunan; makale, rapor, kitap yazabilecek seviye.

7. Cümlede dikkat edilmesi gereken hususlar

- Öz geçmişimizde bilgisayar kullanımımızdan bahsederken, bu konuda da aynen yabancı dil seviyemizde olduğu gibi çok gerçekçi olmalıyız.
- Çağın gereği, donanımlı olmak mecburiyetindeyiz. Bunu gösteren en önemli işaret, bilgisayar kullanımındaki durumumuzdur. İşe alımlarda kurumlar ya da işverenler ihtiyaç doğrultusunda belli programların bilinmesini istemektedirler. Bu nedenle bu konudaki durumumuzdan mutlaka bahsetmeliyiz.

- İş müracaatları için istenen öz geçmişlerde, başvuru yaptığımız pozisyonla ilgili bilgisayar programlarından bahsedebiliriz. Başvuracağımız alanla alakası olmayan programlardan bahsetmenin pek de gereği yoktur.
- Bilgisayar kullanım düzeyimiz ile ilgili, önce, kullanımı yaygın olan programlardan bahsedebiliriz. *Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint), Outlook, Access.*
- Bir önceki maddede belirtilen programların dışında, müracaat etiğimiz pozisyonla ilgili, aşağıda belirtilen programlardan hangisini biliyorsak onlardan da bahsetmemiz çok yararımıza olacaktır:

İşletim Sistemleri Programları; *Microsoft, Apple, Mac OS, Linux, Unix, Pardus…*

Grafik Programları; *Adobe Photoshop, Adobe İllustrator, Adobe InDesign, Adobe Flash ve ActionScript, Free Hand, Adobe Dreamweawer, Coreldraw, 3D Studio Max, Freehand Firevorks…*

Çizim Programları; *AutoCAD, Solidworks, Catia, Inventor, MasterCAM, Unigraphics, Pro/ENGİNEER, 3D Studio Max, Blender, ArchiCAD, Allplan, Maya, GIMP, Artweaver, Krita...*

Veritabanı Programları; Filemaker, MySOL, PostgreSOL, Oracle, Sybase, MsSOL, Berkeley DB, DB2, Firebird, Ms Access Ooo Veri Tabanı, Informix, Sybas, Paradox…

Muhasebe Programları; Eta, Logo, Netsis, Lks, Orka, Mikro, Luca, Axasoft, Akınsoft, Cesasa, Verim Ticari, Demsoft, Tilasoft, Türev, Netadam, Basecom, Asyasoft, Nisa, Dia, Asistan, Atia, Aymet, Bilsoft, Datasoft, Dynamicube, Fenesoft, Kursoft, Lila, Noyax, Ofisassist, Paraşüt...

- İş tecrübelerimizden bahsedebiliriz. **(8. cümle)**

"Bir yıl bir Muhasebe Bürosunda çalıştım."

"İki yıl bir Çağrı İletişim Merkezinde çalıştım."

- Mevcut durumumuzdan bahsedebiliriz. **(9. Cümle)**

"Hâlen, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım."

Bunların dışında; öz geçmişte, şu durumlardan da bahsedilebilir:

- İtibarlı, önemli kuruluşlara üye isek bunları da yazabiliriz. **(10.cümle)**

"2017'den beri Genç İş Adamları Derneğine üyeyim."

"İnşaat Mühendisleri Odasına üyeyim."

- Uğraştığımız bir sanat dalı varsa ondan bahsedebiliriz. **(11. cümle)**

"Amatör anlamda, yazı (hat) sanatıyla uğraşmaktayım."

"Şiire ilgiliyim, bazı denemelerim var."

- Uğraştığımız bir spor dalı varsa ondan bahsedebiliriz. **(12. cümle)**

"Amatör olarak Tekvando ile uğraştım, bazı müsabakalarda aldığım derecelerim var."

- Önemli zevk ve hobilerimiz varsa, onlardan bahsedebiliriz. **(13. Cümle)**

(Müzik) *"Arabesk müzikle büyüdüğüm için hayatımda arabeskin yeri apayrı; ama şimdilerde daha çok sanat müziği dinliyorum. Sanat müziği icra etmeyi de seviyorum."*

(Gezi yapmak) *"Sık sık seyahat ediyorum. Özellikle Karadeniz bölgesi beni büyülüyor. Yeni yerler keşfetmeyi, yeni insanlar görmeyi çok seviyorum."*

(Kitap okuma) *"Kitaplardan çok istifade ediyorum. Özellikle Necip Fazıl ve Cemil Meriç'ten okumalar yapıyorum. Nâzım Hikmet ve Özdemir Asaf'tan şiirler okumayı çok seviyorum."*

(Televizyon) *"Diriliş Ertuğrul" dizisi, geçmişimle bağ kurmama vesile oldu. Tarihe olan ilgim arttı. Dizdeki bazı sözler ve türküler beni çok etkiliyor."*

Önemli: İş müracaatlarında istenen öz geçmişlerde, talip olunan pozisyonla ilgili bahsedilmesi gereken bir konu ya da durum varsa bu da belirtilebilir:

Mesela, *"sürücü belgesine sahip olma"* önemli ise, bu durumdan bahsedilebilir.

Özgeçmiş Örneği

Öz Geçmiş"in A4 kâğıdı üzerindeki düzeni

Öz Geçmiş

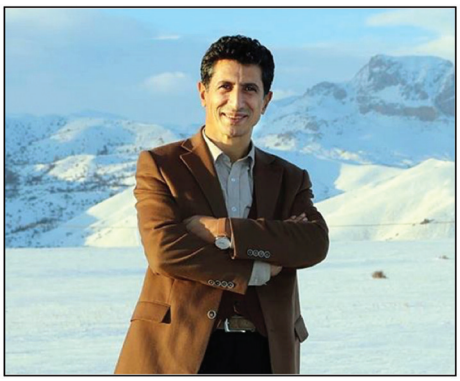

Halit DURSUNOĞLU

1969'da Erzurum'da doğmuşum.

İlköğrenimimi, Bayburt'ta; orta öğrenimimi, Bayburt ve Erzurum'da yaptım.

1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldum.

1996 yılında yüksek lisans; 2002'de doktora eğitimimi tamamladım.

Lisans eğitimim sırasında "Etkili İletişim Teknikleri", "Etkili Konuşma ve Yazma Teknikleri" konularında eğitim aldım; bu eğitimlerim, katılım belgelidir.

A2 düzeyinde İngilizce, B1 düzeyinde Arapça ve Farsça bilmekteyim.

Microsoft Office programlarından Word, Excel, PowerPoint programlarını kullanıyorum.

İş hayatıma 1989 yılında Atatürk Üniversitesinde "Santral Memuru" olarak başladım. 1994-2002 yılları arasında "Araştırma Görevlisi", 2002-2011 yılları arasında "Yrd. Doç. Dr.", 2011-2016 yılında "Doçent", 2016 yılından bugüne de "Prof." unvanıyla öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım.

Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayım.

Ek (2):

Etkili İletişim Teknikleri Semineri Katılım Belgesi (1 adet)

Etkili Konuşma ve Yazma Teknikleri Belgesi (1 adet)

Biraz hisse (Kıssa)

Padişah ve Rüya Tabircisi

Padişah, bir gece rüyasında tüm dişlerinin döküldüğünü, yemek bile yiyemez hâle geldiğini görür. Sıkıntı içinde uyanır. Vezirini çağırıp sarayın rüya tabircisinin hemen huzuruna getirilmesini buyurur.

Uyku sersemi tabircibaşı yanına gelince, padişah rüyasını anlatıp sorar:

- Tabircibaşı, bu rüya hayır mıdır, şer midir? Neye işarettir, hele bir söyle?

Tabircibaşı biraz düşünür; sonra üzülerek ve çekinerek:

- Şerdir, Padişahım, der ve devam eder:

- Uzun yaşayacaksınız; ama ne yazık ki, tüm yakınlarınızın gözlerinizin önünde birer birer ölüp sizi yapayalnız bıraktıklarını göreceksiniz.

Bir an sessizlik olur; ardından padişah kükrer:

- Tez atın şunu zindana, felaket habercisi olmak neymiş öğrensin!

Tabircibaşı, yaka paça götürülüp zindana atılır. Padişah bir başka tabircinin bulunmasını emreder. Huzura getirilen ikinci tabirciye de rüyasını anlatıp sorar:

- Hayır mıdır, şer midir? der.

İkinci tabirci de önce biraz düşünür; ama sonra hafifçe tebessüm ederek cevap verir:

- Hayırdır, hayırdır Padişahım! der ve devam eder: - Bu rüya, tüm yakınlarınızdan daha uzun yaşayacağınızı, en uzun ömürlü sizin olacağınızı gösterir. Daha nice seneler boyu ülkenizi yönetebileceksiniz.

Padişah, ağzı kulaklarında buyurur: - Bu tabirciye iki kese altın verin!

Başından sonuna durumu izleyenler, .tabirciye sorar:

- Aslında sen de tabircibaşı da aynı şeyi söylediniz. Neden onu cezalandırdı da seni ödüllendirdi?

Tabirci güler:

- Elbette aynı şeyi söyledik; ama önemli olan, ne söylediğin değil, nasıl söylediğindir.

8.3. CV

Önemli: Bu konu hazırlanırken, internetteki bazı sitelerden yararlanıldı: "https://www.cvmaker.com.tr", "https://www.iukmk.org.tr", "https: cv-hazirlama.com".

CV, iş müracaatı için müracaat edilen kuruma sunulan belgedir. Bir başka tanımla; iş müracaatında bulunan kişinin öz geçmişiyle, eğitim ve çalışma hayatıyla ilgili bilgiler verdiği, müracaat ettiği işle ilgili kazanımlarını, tecrübelerini, birikimlerini anlattığı belgedir.

Günümüzde iş müracaatlarında hemen her kurum CV istemektedir. Bunun yanı sıra, kurum içi veya kurumlar arası atamalarda da CV istenmektedir. Bir başka ifadeyle, istikbalimizle ilgili atacağımız her adımda artık CV istenmektedir.

CV Hazırlama

CV hazırlanırken bilinmesi gereken ilk husus, kusursuz bir CV'nin olmayacağının bilinmesidir. Bu nedenle endişe etmeye gerek yoktur. CV hazırlanırken diğer bir önemli husus da, başvurulan pozisyon ve kurumun dikkate alınmasıdır.

CV hazırlarken, CV'de neler bulunması gerektiği bilindikten sonra CV'yi hazırlamak zor olmayacaktır. CV'de bulunması gerekenler şunlardır:

- Fotoğraf
- Kişisel bilgiler
- Eğitim bilgileri
- İş/staj deneyimi
- Beceriler
- Sertifikalar
- İlgi alanları
- Referanslar

Önemli: CV'de verilen bilgiler, sözlü mülakatlarda jürinin elindeki en önemli verilerdir. Mülakatta sorulan soruların bir kısmı CV'ye göre sorulur; bu da unutulmamalı.

CV hazırlanırken, özel hazırlanabilecek CV'lerin yanı sıra bazı hazır şablonlardan da yararlanılabilir. Bunlardan bazıları dünyanın tanınmış üniversitelerinin adını taşıyan ve muhtemelen onların kullandıkları şablonlardır: *Auckland, Edinburgh, Priceton, Otago, Berkeley, Harvard, Standford, Cambridge, Oxford*…

Bu bilgilerden hareketle, anlaşılacağı üzere, iki tür CV'den söz edilebilir:

1. *Müracaat eden kişi tarafından hazırlanan CV'ler (Özel CV'ler)*
2. *Müracaat edilen kurum tarafından ya da belli şablonlara göre hazırlanmış CV'ler*

Şimdi bunları görelim:

1. Müracaat eden kişi tarafından hazırlanan CV'ler (Özel CV'ler)

Bu CV'lerde önce; CV'nin yazılacağı kâğıdın sağ ya da sol üst kısmına, kimlik bilgilerinin verileceği kısmın üstüne güncel bir *fotoğraf* yapıştırılır. Fotoğrafın karşısına *isim* ve *soy isim, adres, ikamet yeri, telefon numarası/numaraları, e-posta adresi* yazılır. Bunların yanı sıra varsa *internet sitesi, sosyal medya profillerinin linkleri* (Instagram, twitter, facebook gibi) de verilebilir.

Bunların akabinde *öğrenim bilgileri*nden, *iş deneyimleri*nden, *kişisel becerileri*den, *kulüp ya da topluluklardaki aktivitelerden*, *bilinen dilleri*den, *alınan kurslar (eğitim) ve sertifikalar*dan, *yapılan stajyerlikler*den, *dâhil olunan projeler*den, *sosyal sorumluluk çerçevesinde yapılan gönüllülük faaliyetleri*nden, *ilgi alanları*ndan (hobilerden) bahsedilir.

Bu bilgilerin ardından *referanslar* yazılır. Bir CV'de en az 2, en fazla 3 referans yazmak doğru olur. Hakkımızda en doğru ve en iyi bilgi verecek kişiden başlamak üzere referansımız olan kişilerin, meslekleri ve telefonlarını yazılır.

Sahip olunan sertifika ve belgeler yazılırken alındığı tarih ve kurum da muhakkak yazılmalıdır. Bunlar belgelenir ve CV'ye eklenir ya da iliştirilirse daha doğru olur.

Bu tür CV hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlar

1. Kâğıt düzeninde dikkat edilmesi gereken hususlar

- Çizgisiz, beyaz A4 kâğıt kullanılmalıdır.
- **CV, el yazısıyla ya da bilgisayar ortamında yazılmalıdır.** Elle yazılması durumunda siyah veya mavi uçlu kalemler; bilgisayarla yazılması durumunda yaygın yazı tipleri (*Times New Roman, Calibri, Arial…)* kullanılmalıdır.
- El yazısı ile yazılan CV'lerde yazı, güzel ve okunaklı olmalı; bunun için yazıya özen gösterilmelidir.
- Kâğıdın yalnız ön yüzü kullanılmalı; arka yüzüne kesinlikle bir şey yazılmamalıdır.
- Mümkünse 1 sayfayı geçmemeli; bilgiler sığdırılamadı ise 2. sayfa kullanılmalı; ama 3. sayfa kullanılabilecek kadar uzun olmamalı.

- **CV'ler resmî yazışmalardır;** kâğıt üzerinde karalama, çizme, silinti ya da kazıntı olmamalı; yanlış bir yazım nedeniyle yazı üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmamalıdır. Böyle durumlarda CV yeniden yazılmalıdır.
- **Kâğıdın kenar boşlukları**, normal kenar boşlukları ölçülerinde (Üst: 2,5 cm, Alt: 2,5 cm, Sağ: 2,5 cm, Sol 2,5 cm) olmalıdır.
- Paragraf ölçüsü bilgisayar ortamında bir tab tuşu kadar olup el ölçüsüyle bir parmak genişliğinde olmalıdır.
- *"CV"* başlığı ya da sadece ad soyaddan oluşan bir başlık kâğıdın yazım alanını ortalayacak şekilde en üst satıra yazılır.

Önemli: Ad soyad yazılırken adın ilk harfi büyük, diğerleri küçük; soyad yazılırken tamamı büyük harflerle yazılmalıdır. Ad ve soyadın tamamı, büyük harflerle de yazılabilir.

- Kimlik bilgilerinin ardından *"Öğrenim Bilgileri"* ve diğer başlıklar birer satır boşluk bırakılarak yazılır.

2. İçerikte dikkat edilmesi gereken hususlar

- **CV'nin uzunluğu**

İnsan kaynakları uzmanlarının sunulan bir sürü **CV** arasından sizin *CV*'nizi keşfetmesi zor olacaktır. Bundan dolayı CV kısa ve öz hazırlanmalı; uzun anlatımlardan kaçınılmalıdır.

CV'yi tek bir sayfaya sığdırmak doğru olacaktır. İdeal olarak bir sayfayı geçmemelidir. Bir sayfaya sığabilecek bilgileri, gereksiz bir takım bilgilerle uzatmanın gereği yoktur. Yazılanları akılda kalabilecek nitelikte, anahtar kelimelerle anlatmak daha doğru olacaktır.

- **Fotoğraf**

CV'de fotoğraf çok önemlidir; yazılanlar kadar önemlidir, dense abartı olmaz. CV'deki fotoğraf, vesikalık olmalı ve bu fotoğraf, kişiyi en iyi yansıtan nitelikte olmalıdır. Mankenlik ajansına uygun fotoğraflar gibi olmamalıdır. Güler yüzlü, tebessüm eden, enerjik görünen bir bakışın hâkim olduğu bir fotoğraf, doğru bir fotoğraf olacaktır. Böyle bir fotoğraf, bakanlar üzerinde olumlu izlenimler bırakacaktır.

- **e-mail (e-posta), telefon, adres**

CV'mizi gönderdiğiniz kişilerin bizimle irtibata geçebilmek için, CV'mize yazmış olduğumuz adres ve irtibat numaralarından başka bir olanaklarının olmadığını unutmamalıyız. e-posta adresi, telefon numaraları, adres; CV içinde bulunan en hayati bilgilerdendir. Varsa eğer, ikinci bir e-posta veya telefon da yazılırsa,

bu da doğru olur.

- **Eğitim**

Yeni mezun ya da öğrenci iseniz bu bölümü mümkün olduğunca uzun tutup iş tecrübenizden daha önce yazmanızda fayda vardır. Başvurduğunuz pozisyonla ilgili olarak, pozisyonu destekleyebilecek derslerinizi listeleyebilirsiniz. Eğer belli bir iş tecrübesine sahipseniz, eğitim kısmını, iş tecrübesinden sonra yazmanız daha doğrudur. Okullarınızı yazarken aşağıda yazılı olan bilgilere mutlaka yer verin: *Bölüm adı ve yeri, mezuniyet yılı, mezuniyet derecesi*; bunların yanı sıra yaptığınız *özel projeler, yer aldığınız projeler, aldığınız kurslar, katıldığınız eğitim ve seminerler* ile son olarak başvurduğunuz pozisyona uygun teknik becerilerinizi yazılabilirsiniz.

- **İş tecrübesi**

İş tecrübesine sahip iseniz bu bölümün CV'nizin en önemli kısımlarından biri olduğunu unutmayın. CV'nizi inceleyen kişi daha önceki tecrübelerinize, başarılarınıza ve o şirkete neler katmış olduğunuza bakarak kendi şirketlerine uygun olup olmadığınıza karar verir. Şirketlerin kendilerine yapılan başvuruları değerlendirmede çok değişik kriterleri olabilir. Ancak bunlar arasında satış artışı ve verimliliğin artması gibi hususlar en çok dikkate alınanlardır. Bu nedenle varsa bu tip başarılarınızı CV'nizde öne çıkarın. Bu bölümde, daha önce çalıştığınız işyerlerinin adlarına ve o yerlerdeki pozisyonunuzun başlayış ve bitiş tarihlerine ve unvanınıza yer veriniz.

- **İş / kariyer hedefi**

İş / kariyer hedefinizin CV'nizde yer almasını istiyorsanız bunu son derece açık ve sınırları çizilmiş bir şekilde ifade etmelisiniz. Bunu yaparak, işverenin sizi istediğinizden başka bir pozisyonda konumlandırmasının önüne geçmiş olursunuz. Doğru bir ön mektup ile başvurumuzun değerlendirilme şansını artırabileceğini unutmamalıyız.

"Bugüne kadar edindiğim iş tecrübelerimi ve eğitimlerimi en iyi şekilde kullanarak kariyerime ..... alanında devam etmek istiyorum." gibi.

- **Yabancı dil**

Eğer herhangi bir yabancı dil bilmiyorsanız, CV'nizde bu bölüme hiç yer vermeyin. Bir ya da daha çok sayıda yabancı dil biliyorsanız bunları derecelendirme yaparak yazın. Başvurduğunuz işyerine karşı, görüşme sırasında ya da daha sonraki zamanlarda zor duruma düşmemek için, dil bilginizi ölçmek için yapılacak testte çıkacak olası sonuçları göz önüne alarak derecelendirme yapmanız doğru olacaktır.

- **Aktiviteler ve hobiler**

Kendinizi olduğunuzdan başka biri gibi göstermeye çalışmayın. Genellikle bu bölümde kişiler gerçek hayatlarında hiçbir zaman ilgi duymadıkları ya da hakkında hiçbir şey bilmedikleri aktiviteleri yazarlar. Sırf yazmış olmak için gerçekte yapmadığınız şeyleri yazmayın. Eğer gerçekten kitap okuyorsanız ne tür kitaplar okumaktan hoşlandığınızı belirtebilirsiniz.

- **Referanslar**

CV'de referanslar hayatî önem taşır. Özellikle kararsızlık durumlarında referansların söyleyecekleri belirleyici olabilir. Ancak unutulmaması gereken bir durum daha var ki; o da, insan kaynakları uzmanlarının ya da işverenlerin çoğu zaman CV'deki referanslarla yetinmedikleridir. Bunun için özellikle mülakattaki durum daha belirleyicidir. Bu durumu kuvvetlendirmek için de referansların söyleyecekleri çok önemlidir. Referanslar, kişiliğimiz ya da çalışma sistemimiz hakkında doğru bilgileri verecek kişilerdir; onun için de çok iyi seçilmelidirler. Genelde 3 referans yeterlidir. Referans listesine yazılacak kişilerin *ad ve soyadı, unvanı/pozisyonu, iş ve ev adresleri* ile *telefonları* mutlaka yazılmalıdır. Referans olarak yazılan kişiler de muhakkak durumdan haberdar edilmeli ki bu durum, aleyhimize bir durum oluşturmasın.

- **Ön mektup**

CV gönderirken ön mektup yazmama gerek yok, nasıl olsa kimse okumuyor gibi düşünceler taşıyorsanız yanılıyorsunuz. Ön mektupta kendinizle ilgili CV'de belirtemediğiniz önemli ve altını çizmekte yararlı gördüğünüz özelliklerinizi belirtebilirsiniz. Ön mektup aynı zamanda fikirlerinizi nasıl organize edebildiğiniz ve kendinizi ne açıklıkta belirtebildiğinizin aynası olarak algılanır.

Ön mektupta dikkat edilmesi gereken bazı önemli hususlar:

- Ön mektubunuzu gönderdiğiniz kuruma ya da sektöre göre özelleştirin.
- Başvurduğunuz şirketin size neler katabileceğinden çok, sizin onlara neler katabileceğinizden bahsedin.
- Kariyer hedeflerinize odaklanın.
- Genel anlamda, hem eski işyerlerini hem de yaşamınız hakkında herhangi bir negatif olaydan bahsetmeyin.
- Anlatmak istediğiniz konunun etrafında dolaşarak anlatmayın, kısa ve öz biçimde anlatmaya çalışın.
- Mektubu bir sayfadan fazla uzatmayın.
- Mutlaka ve mutlaka iki kere hatta üç kere tekrar geriye dönüp mektubu kontrol edin.

- Ön mektubu ve CV'nizi göndermeden evvel, arkadaşlarınıza okutarak onların fikirlerini alın.

Örnek Bir Ön Mektup

Sn. Murat Yılmaz

İnsan Kaynakları Direktörü

AAA A.Ş.

…… / İSTANBUL

1 Ocak 2020

Sayın Murat Yılmaz,

1 Ocak 2020 tarihinde İnsan Kaynakları gazetesinde çıkan ilanınızdaki İnsan Kaynakları Müdürü pozisyonu ile ilgileniyorum.

İnsan Kaynaklarında çeşitli sektörlerdeki 15 yıla yakın iş deneyimimin, ilanda belirtilen «Tüm İK fonksiyonlarının kurulması, koordinasyonu ve uygulanması»nda bana önemli bir avantaj kazandıracağı inancındayım.

Ayrıca, İngiltere'deki dört yıllık iş deneyimim, dinamik bir ortamda ve uluslararası bir çalışma ortamında insan kaynakları tecrübesi kazanmamın yanı sıra Avrupa'daki profesyonel iş hayatına ve Avrupa kültürüne alışmamı sağladı. Ekte sunduğum özgeçmişimde birikimim ve becerilerim ile ilgili detaylı bilgi bulabilirsiniz.

Kuruluşunuzda kariyerime devam etmek istiyor, konu ile ilgili cevabınızı bekliyorum.

Saygılarımla,

…… (İsim / Soy isim)

Diğer hususlar

CV'nin bir dosya ile sunulması doğru olur. Bu dosyada CV'nin yanı sıra bulunması gerekenler:

- CV'nin kaydedildiği bir CD ya da bellek
- Ön mektup

Kolay erişebileceğiniz yerlerde ön mektubunuzun ve CV'nizin kopyalarını, farklı şekillerde (mektup, fax ve e-posta dosyası) saklayın. Gönderi yaptıktan sonra hangi firmaya, ne zaman gönderdiğinizin kayıtlarını tutun.

CV örnekleri:

Fotoğraf

HALİL İBRAHİM ÖZDEMİR

Abdi İpekçi Cad. Başak Sok. No:12/7 Narlıdere/İZMİR

Ev: (232) 999 99 99, İş: (232) 999 99 99, Cep: (532) 999 99 99

E-mail: ahmetozd@superonline.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Uyruğu	: T.C.
Doğum Yeri	: İstanbul
Doğum Tarihi	: 01.01.2000
Askerlik Durumu	: 07/2023 tarihine kadar tecilli
Medeni Durum	: Bekâr

İŞ/KARİYER HEDEFİ

Ulusal ya da uluslararası şirketlerde görev almak

EĞİTİM DURUMU

2006-2010	: Atatürk Üniversitesi, Makine Mühendisliği
2002-2006	: Atatürk Lisesi

PROJE VE STAJLAR

06/2009-08/2009	CCC A.Ş. Fabrika Stajı
01/2009-02/2009	DDD Ltd. Stajyer-Ürün Yönetim
07/2008-08/2008	EEE A.Ş. Stajyer-Pazarlama Bölümü

YABANCI DİL

İngilizce: B1

Çince: A2

BİLGİSAYAR

Windows NT, Microsoft Ofis 98; Excel, Word, PowerPoint, Access

AKTİVİTELER

2018	Makine Mühendisliği Mezuniyet Programı Organizasyonu
09/2017-07/2018	Makine Mühendisliği Kulübü'nde Başkan Yardımcılığı
	Fabrika gezileri düzenlenmesi

İLGİ ALANLARI

Dağcılık, Kayak, Gitar çalmak

REFERANSLAR

Ali Yavuz, BBB A.Ş. Genel Müdürü. Tel: 0.212.999 99 99

Suna Yılmaz, AAA A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi. Tel: 0.212.999 99 99

Fotoğraf

Aylin ER

Tel: 0 (212) 338 26 99
0 (533) 321 42 54

Adres: Atatürk Mah. Merkez Sok.

No: 14 Daire: 5 Bebek/İstanbul

E-mail: ayliner@hotmail.com

Doğum Tarihi	: 17.11.1975
Doğum Yeri	: İstanbul
Uyruğu	: T.C.
Medeni Durum	: Bekâr

Eğitim Durumu

2000 -....	: İstanbul Teknik Üniversitesi Metelurji ve Malzeme Müh. Malzeme Prog.
Yüksek Lisans Eğitimi	
1999 - 2000	: İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Öncesi İngilizce Hazırlık
1995 - 1999	: Yıldız Teknik Üniversitesi (İstanbul) Makine Mühendisliği Lisans Eğitimi
1986 - 1994	Galatasaray Lisesi (İstanbul)
1981 - 1986	Özel İnal Ertekin Ana ve İlköğretim (Bursa)

Askerlik İle İlişiği	Yok
Yabancı Diller	Fransızca (B2 Seviyesinde)
	İngilizce (A2 Seviyesinde)

Deneyimler 2000 - .... ABC A.Ş. /XYZ Holding Pazarlama - Satış Sorumlusu (Fransa, İtalya, Belçika ve Kuzey Afrika Ülkeleri)

ABC otomotiv, beyaz eşya, elektrik-elektronik, inşaat vs. gibi sektörlere döküm parça imal eden, üretiminin %60'ını ihraç eden ve yıllık 40 milyon Euro olan sektörün öncü kuruluşlarından biridir. 2000 senesinde müşteri temsilcisş ıkaraj başladığım görevimi Pazarlama Sorumlusu olarak sürdürmekteyim. Başlıca sorumluluklarım; Yeni pazarların ve müşterilerin araştırılması, mevcut müşteriler ile ilişkilerin geliştirilmesi, teklif hazırlama, tekliflerin, devreye alınacak ve alınan yeni projelerin takibi, seriye giren parçalar için satış ve fiyatlandırma politikalarının belirlenmesi, yurtiçi-yurtdışı fuar organizasyonları, yurtdışı firma ziyaretleri ve teknik toplantılar.

Staj 1999 DEF A.Ş. (Bursa) 4 Haftalık yaz praatiği (Tesis İşletmesi ve Yönetimi)
1998 GHL A.Ş. 6 Haftalık yaz pratiği (Döküm, Ergitme Ocakları, Isıl İşlem ve Met. Üretim Sistemleri)

Katıldığı Kurslar 2000 - 2001 RGA Yönetim Danışmanlık Ltd. Şti.
Müşteri hizmetleri yönetimi
Müşteri memnuniyeti
İletişim becerileri

1999 İnterlang Dil Merkezi
İngilizce Dil Kursu (8 Ay)

Referanslar

Ahmet Gündoğan, YTÜ Öğretim Üyesi. Tel: 0.507 9999999 - 0.212.999 99 99

Remzi Bayındır, Beşiktaş Belediyesi Yazı İşleri Müdürü, .Tel: 0.530 9999999 - 0.212.999 99 99

2. Müracaat edilen kurum tarafından ya da belli şablonlara göre hazırlanmış CV'ler (Hazır CV'ler)

Önemli: Burada örnek olarak verilen CV'ler, https://www.cvmaker.com.tr/cv-sablonlari adresinden olduğu gibi alınmıştır.

Edinburgh şablonu (İİBF, SBF Mezunları için)

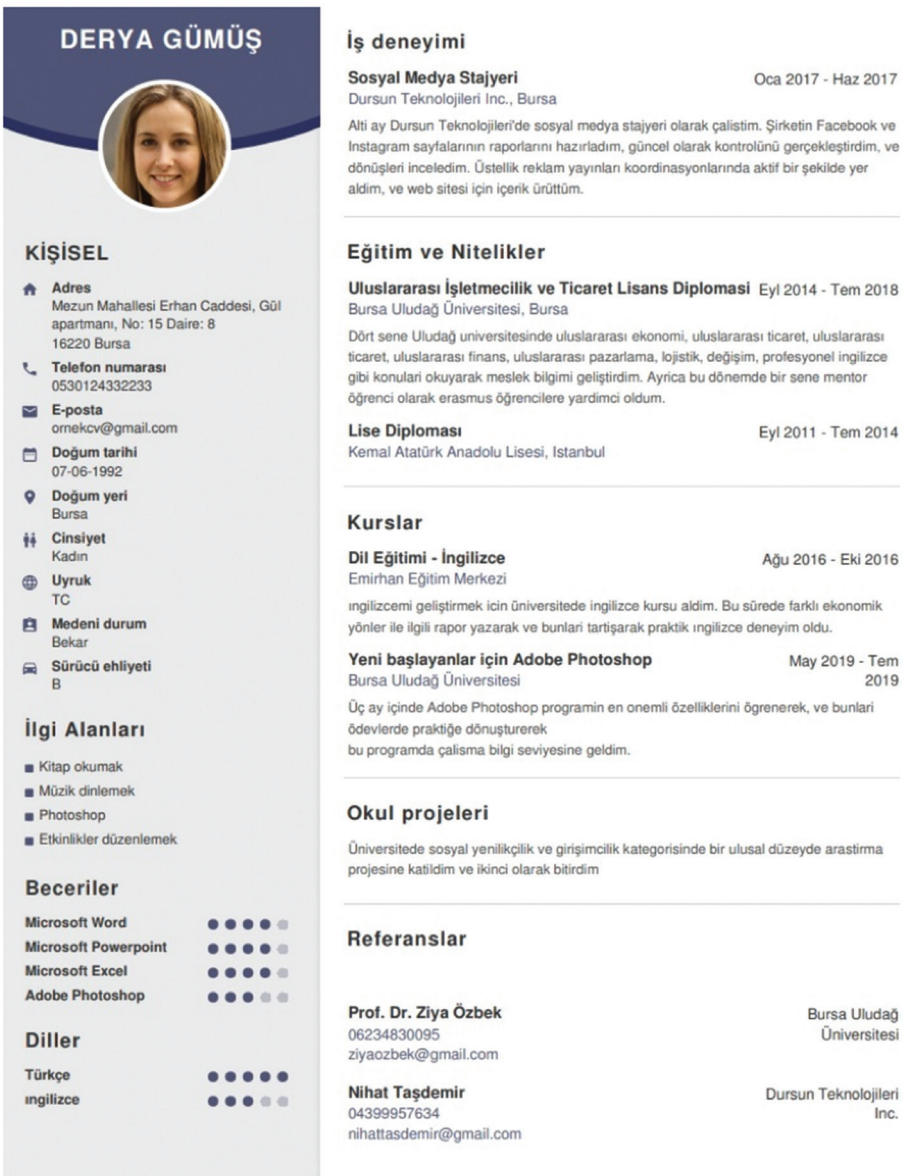

DERYA GÜMÜŞ

KİŞİSEL

Adres
Mezun Mahallesi Erhan Caddesi, Gül apartmanı, No: 15 Daire: 8
16220 Bursa

Telefon numarası
0530124332233

E-posta
ornekcv@gmail.com

Doğum tarihi
07-06-1992

Doğum yeri
Bursa

Cinsiyet
Kadın

Uyruk
TC

Medeni durum
Bekar

Sürücü ehliyeti
B

İlgi Alanları

- Kitap okumak
- Müzik dinlemek
- Photoshop
- Etkinlikler düzenlemek

Beceriler

Microsoft Word
Microsoft Powerpoint
Microsoft Excel
Adobe Photoshop

Diller

Türkçe
ıngilizce

İş deneyimi

Sosyal Medya Stajyeri Oca 2017 - Haz 2017
Dursun Teknolojileri Inc., Bursa

Alti ay Dursun Teknolojileri'de sosyal medya stajyeri olarak çalistim. Şirketin Facebook ve Instagram sayfalarının raporlarını hazırladım, güncel olarak kontrolünü gerçekleştirdim, ve dönüşleri inceledim. Üstellik reklam yayınları koordinasyonlarında aktif bir şekilde yer aldim, ve web sitesi için içerik ürüttüm.

Eğitim ve Nitelikler

Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Lisans Diplomasi Eyl 2014 - Tem 2018
Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Dört sene Uludağ universitesinde uluslararası ekonomi, uluslararası ticaret, uluslararası ticaret, uluslararası finans, uluslararası pazarlama, lojistik, değişim, profesyonel ingilizce gibi konulari okuyarak meslek bilgimi geliştirdim. Ayrica bu dönemde bir sene mentor öğrenci olarak erasmus öğrencilere yardimci oldum.

Lise Diploması Eyl 2011 - Tem 2014
Kemal Atatürk Anadolu Lisesi, Istanbul

Kurslar

Dil Eğitimi - İngilizce Ağu 2016 - Eki 2016
Emirhan Eğitim Merkezi

ıngilizcemi geliştirmek icin üniversitede ingilizce kursu aldim. Bu sürede farklı ekonomik yönler ile ilgili rapor yazarak ve bunlari tartişarak praktik ıngilizce deneyim oldu.

Yeni başlayanlar için Adobe Photoshop May 2019 - Tem 2019
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üç ay içinde Adobe Photoshop programin en onemli özelliklerini ögrenerek, ve bunlari ödevlerde praktiğe dönuşturerek
bu programda çalisma bilgi seviyesine geldim.

Okul projeleri

Üniversitede sosyal yenilikçilik ve girişimcilik kategorisinde bir ulusal düzeyde arastirma projesine katildim ve ikinci olarak bitirdim

Referanslar

Prof. Dr. Ziya Özbek
06234830095
ziyaozbek@gmail.com
Bursa Uludağ Üniversitesi

Nihat Taşdemir
04399957634
nihattasdemir@gmail.com
Dursun Teknolojileri Inc.

Harvard Sablonu (Mühendis)

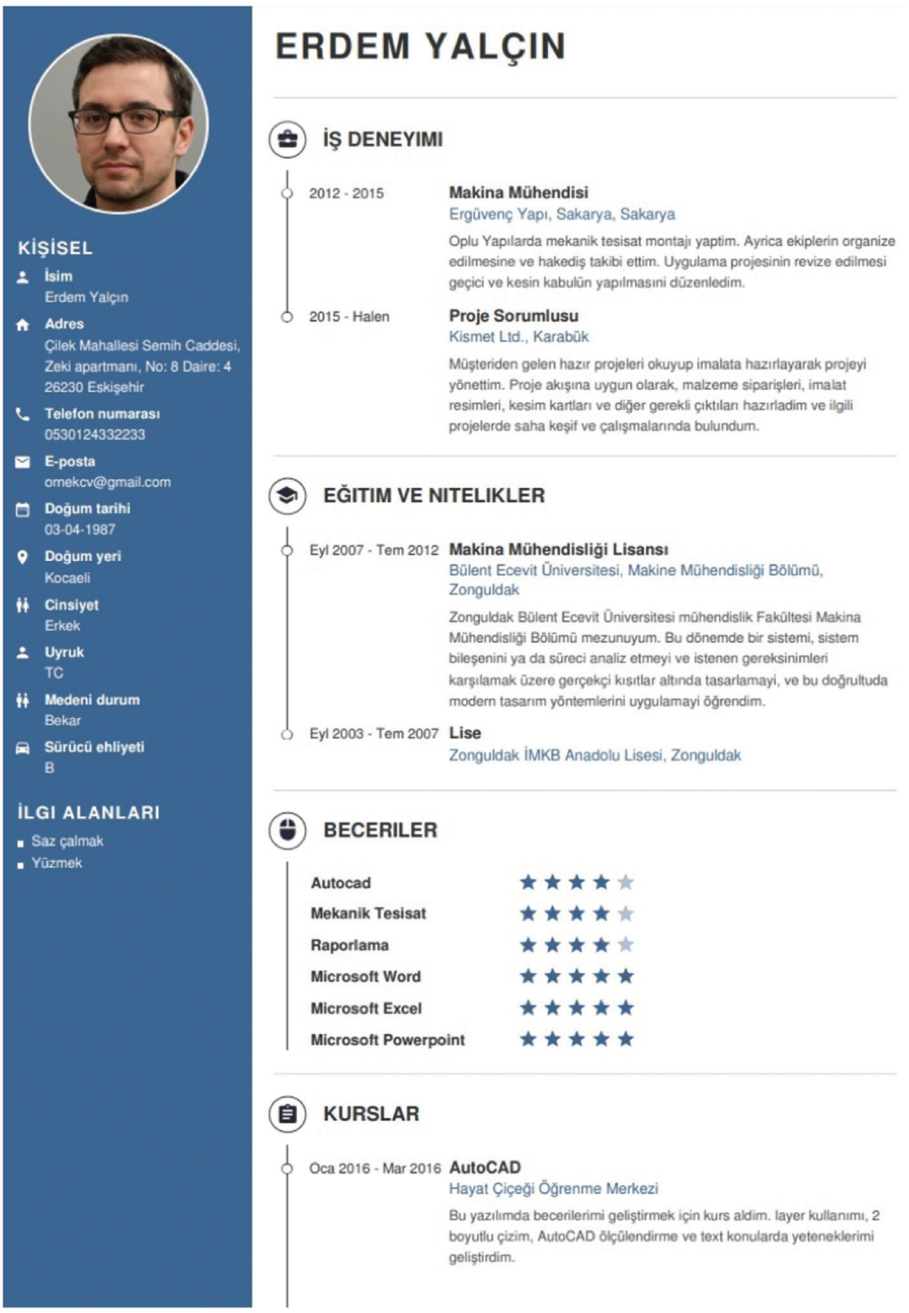

ERDEM YALÇIN

KİŞİSEL

İsim
Erdem Yalçın

Adres
Çilek Mahallesi Semih Caddesi,
Zeki apartmanı, No: 8 Daire: 4
26230 Eskişehir

Telefon numarası
0530124332233

E-posta
ornekcv@gmail.com

Doğum tarihi
03-04-1987

Doğum yeri
Kocaeli

Cinsiyet
Erkek

Uyruk
TC

Medeni durum
Bekar

Sürücü ehliyeti
B

İLGI ALANLARI

- Saz çalmak
- Yüzmek

İŞ DENEYIMI

2012 - 2015 **Makina Mühendisi**
Ergüvenç Yapı, Sakarya, Sakarya

Oplu Yapılarda mekanik tesisat montajı yaptim. Ayrica ekiplerin organize edilmesine ve hakediş takibi ettim. Uygulama projesinin revize edilmesi geçici ve kesin kabulün yapılmasını düzenledim.

2015 - Halen **Proje Sorumlusu**
Kismet Ltd., Karabük

Müşteriden gelen hazır projeleri okuyup imalata hazırlayarak projeyi yönettim. Proje akışına uygun olarak, malzeme siparişleri, imalat resimleri, kesim kartları ve diğer gerekli çıktıları hazırladim ve ilgili projelerde saha keşif ve çalışmalarında bulundum.

EĞITIM VE NITELIKLER

Eyl 2007 - Tem 2012 **Makina Mühendisliği Lisansı**
Bülent Ecevit Üniversitesi, Makine Mühendisliği Bölümü, Zonguldak

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi mühendislik Fakültesi Makina Mühendisliği Bölümü mezunuyum. Bu dönemde bir sistemi, sistem bileşenini ya da süreci analiz etmeyi ve istenen gereksinimleri karşılamak üzere gerçekçi kısıtlar altında tasarlamayi, ve bu doğrultuda modern tasarım yöntemlerini uygulamayi öğrendim.

Eyl 2003 - Tem 2007 **Lise**
Zonguldak İMKB Anadolu Lisesi, Zonguldak

BECERILER

Autocad	★★★★☆
Mekanik Tesisat	★★★★☆
Raporlama	★★★★☆
Microsoft Word	★★★★★
Microsoft Excel	★★★★★
Microsoft Powerpoint	★★★★★

KURSLAR

Oca 2016 - Mar 2016 **AutoCAD**
Hayat Çiçeği Öğrenme Merkezi

Bu yazılımda becerilerimi geliştirmek için kurs aldim. layer kullanımı, 2 boyutlu çizim, AutoCAD ölçülendirme ve text konularda yeteneklerimi geliştirdim.

Auckland Şablonu (Öğretmen)

YASEMIN BULUT

KİŞİSEL

İsim
Yasemin Bulut

Adres
Duduk Mahallesi Abdullah Caddesi, Adalet apartmanı, No: 12 Daire: 6
20150 Antalya

Telefon numarası
0342994391100

E-posta
ornekcv@gmail.com

Doğum tarihi
17-05-1989

Doğum yeri
Denizli

Cinsiyet
Kadın

Uyruk
TC

Medeni durum
Bekar

Sürücü ehliyeti
B

İLGI ALANLARI

- Voleybol
- Politika
- Dünyayı gezmek

BECERILER

Iletişim ●●●●○
Sabır ●●●●○
Organize ●●●●○
Geribildirim ●●●●○

İŞ DENEYIMI

Sınıf Öğretmeni — Eyl 2018 - Halen
Antalya Susam Eğitim Kurumları, Antalya

Sınıf Öğretmeni — Şub 2017 - Haz 2018
Denizli Pamukkale Eğitim Kurumları, Denizli

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni — May 2015 - Oca 2017
Teomanpaşa Lisesi, Antalya

EĞITIM VE NITELIKLER

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Lisansı — Eyl 2011 - Tem 2015
Selçuk Üniversitesi, Konya

Üniversitedeki döneminde Türk dili ve edebiyatı, okuma-dinleme-konuşma-yazma eğitimine ait bilgi ve beceriler ile Türk kültürünün temel özelliklerinin ortaokul öğrencilerinin düzeyine uygun biçimde aktarılmasını ve uygulanmasında gerekli öğretim yöntem ve teknikleri etkili kullanmayı öğrendim. Ayrica edınılen ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlamayi ile değerlendirmeyi öğrendim

Anadolu Lisesi — Eyl 2007 - Tem 2011
Bahar Tutku Anadolu Lisesi, Denizli

KURSLAR

Eğitimde Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı — 2013
Hacibadem Öğrenme Merkezi

Bu kursta öğrencilere nasıl tarayıcı kullanılacağını, ve temel donanım ve yazılım bilgisi konularda ders vermeyi öğrendim.

Çatışma ve stres yönetimi — 2014
Gulyabani Öğrenme Merkezi

Zaman yönetimi ile stresi ve çatışmayı engellemeyi öğrendim. Ayrica toplumsal, kişisel ve örgütsel çevreyle daha iyi bir şekilde iletişim yeteneği kazandım.

REFERANSLAR

Mesut Yıldırım — Teomanpaşa Lisesi
0930663904562
Mesutyıldırım@gmail.com

Esra Bayram — Denizli Pamukkale Eğitim Kurumları
0145248805560
Esrabayram@gmail.com

Berkeley Şablonu (Hemşire)

Melike Özbek

KİŞİSEL

İsim	**Melike Özbek**
Adres	**Ciftlik Mahallesi Melek Caddesi, Emek apartmanı, No: 5 Daire: 2, 27580 Gaziantep**
Telefon numarası	**0342994391100**
E-posta	**ornekcv@gmail.com**
Doğum tarihi	**07-10-1980**
Doğum yeri	**Gaziantep**
Cinsiyet	**Kadın**
Uyruk	**TC**
Medeni durum	**Evli**
Sürücü ehliyeti	**B**

İş deneyimi

Ameliyathane Hemşiresi 2014 - Halen

Medical Bahce Gaziantep Hastanesi, Gaziantep

Medical Bahce Hastanesinde yillardir zevkle calisiyorum. Şu anki işimde en önemli sorumluluklarımı böyle tarif edebilirim:
- Genel anestezi, epidural / spinal anestezi ve IV sedasyon geçirecek (veya geçirmiş) hastaların ameliyat öncesi ve sonrası bakımını sağlamak
- Tüm hastaları hava yolu ve ağrı yönetimi için izleyin
EKG değişikliklerini, laboratuvar değerlerini ve hemodinamik izlemeyi yorumlama
- Yüksek riskli intravenöz tedaviler ve kan bileşenleri alan hastalara bakım sağlamak
- Süreklilik boyunca cerrahi bir bakım planı geliştirerek peri-op'da doğrudan hasta bakımı yapın
- Bilinçli sedasyon ve kan / kan ürünleri uygulamasını yapabilir ve izleyebilir
- Ameliyat öncesi ve sonrası / işlem öncesi ve sonrası hastalar için bakım planı önermek

Hemşire 2006 - 2014

Ergüvenç Özel Hastanesi, Ankara

Mezun olduktan sonra Ankara'da hemen yeni bir macera bulabildim. Hemşire olarak farklı görevlerim olsa bile, en önemli görevlerimi böyle tarif edebilirim:
- Yaşlıların genel muayenesini yapmak,
- Hastalanması halinde teşhis ve tedavisini sağlamak
- Gerektiğinde hastaneye sevk etmek
- Yaşlıların ilaç takip ve tedavilerini uygulamak.
- Kuruluşun olanakları dikkate alınarak yaşlıların günlük sağlık kontrollerini yapmak
- Kuruluş personeline ve personelin bakmakla yükümlü olduğu yakınlarına sağlık hizmeti vermek
- Kuruluşların revir sarf malzemelerini sağlamak, korumak, ve gerekli kayıtları tutmak

Eğitim ve Nitelikler

Hemşirelik (yuksek lisans) Eyl 2004 - Tem 2006

Ankara Üniversitesi, Ankara

Bu dönemde hemşirelik bakımını denetleyebilmeyi ve değerlendirlemeyi, acil haller dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamayı, hasta ve sağlıklı bireyin sağlık alanı ile ilgili eğitim gereksinimini belirleyebilmeyi,ve aile hekimliği uygulamasında yürürlüğe konulan mevzuattaki görevleri yapabilmeyi öğrendim.

8.4. Sunum Dosyası Kapağı / Ödev Kapağı

Kapak hazırlamada dikkat edilecek hususlar:

1. Çizgisiz beyaz kâğıt kullanılmalıdır.
2. Kapaktaki yazılar özenle yazılmalı ve okunaklı olmalıdır.
3. Kapağın kenar boşlukları, normal boşluk ölçüleri olan, üstten 2,5 cm, sağdan 2,5 cm, soldan 2,5 cm, alttan 2,5 cm ölçülerinde olmalıdır.
4. Kapağın üst kısmına, varsa, kurum logosu; logonun altına, sunum makamı; onun 2 cm altına, dersin adı ve dosyanın içerik adı; onun 5 birim altına, konu; onun 5 birim altına, hazırlayanla ilgili bilgiler; onun 3 birim altına, dersin hocasının ismi (unvanıyla birlikte); onun 2 birim altına da, şehir ve yıl yazılır.
5. *"Hazırlayan"*, *"Ders Hocası"* başlıklarında ve isimlerin dışındaki kısımlarda küçük harfler kullanılmaz.
6. Kapakta en büyük yazı tipi boyutu konunun adı yazılırken kullanılır. (Konunun adı, 16 puntodan oluşturuldu ise diğer başlıklar da ona göre 14 ya da 12 punto olarak yazılır.)
7. Kapakta kenar çerçeveleri kullanılması kapağı görsellik bakımından güzel gösterir. Kenarlıklar ve gölgelendirmeler kullanıldığında estetik süslemelerden de yararlanılabilir.

Bunun yanı sıra sunum dosyası hazırlanırken kapağın arkasından gelen yaprakta "*İçindekiler*" kısmı oluşturmak doğru olur.

Sunum dosyası kapağı örneği:

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
(12 punto, kalın, 1 satır aralığı, Times New Roman)

"TÜRKÇE ÖĞRETİMİ" DERSİ
ARAŞTIRMA ÖDEVİ
(14 punto, kalın, 1 satır aralığı, Times New Roman)

İLKÖĞRETİM 1. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE GÖRÜLEN OKUMA ZORLUKLARI VE SEBEPLERİ
(16 punto, kalın, 1,5 satır aralığı, Times New Roman)

Hazırlayan
Haşmet BUDAK
060617062
Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Ana Bilim Dalı
(14 punto, kalın, 1 satır aralığı, Times New Roman)

Ders Hocası
Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU
(14 punto, kalın, 1 satır aralığı, Times New Roman)

ERZURUM-2019
(12 punto, kalın, Times New Roman)

KAYNAKLAR

Adalı, Oya (2004), *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Ağca, Hüseyin (2001), *Sözlü ve Yazılı Anlatımda Türkçenin Kullanımı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Akalın, Mehmet (2001), *Dil Yazıları*, (haz. Recep Toparlı), Ankara: TDK Yayınları.

Akalın, Şükrü Halûk vd. (2008), *Resimli Okul Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Akalın, Şükrü Halûk vd. (2008), *Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Akar, Ali (2006), *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Akbayır, Sıddık (2003), *Dil ve Diksiyon Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Aksan, Doğan (2009), *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dil Bilim)*, Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, Doğan(2000), *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını,* İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2008), *Türkçenin Gücü: Türk Dilinin Zenginliklerine Tanıklar*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2005), *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Ömer Asım (1999), *Ana Yazım Kılavuzu*, İstanbul: Adam Yayınları.

Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman (2004), *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Altıntaş, Günel (1998), *Nasıl Yazılır Nasıl Yazılmaz Yazım / İmlâ Kılavuzu*, İstanbul: Seçme Kitaplar Yayınevi.

Altun, Mustafa (2004), "Alfabe Değişiminin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", Cumhuriyetin 81. Yılına Armağan, *Sakarya Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi,* Adapazarı.

American Psychological Association (2010), *Publication Manual of the American Psychological Association* (6. Baskı), Washington: DC, APA.

Atabay, Neşe ve diğerleri(2004), *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Ayverdi, İlhan (2006), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük 1-3*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Bakiler, Yavuz Bülent (2007), *Sözün Doğrusu 1*, İstanbul: TEV Yayınları.

Bakiler, Yavuz Bülent (2005), *Sözün Doğrusu 2*, İstanbul: TEV Yayınları.

Banarlı, Nihad Sami (1999), *Türkçenin Sırları,* İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Banguoğlu, Tahsin (2007), *Türkçenin Grameri,* Ankara: TDK Yayınları.

Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü (2015), *Akademik Yazım Kuralları Kitapçığı*, (Haz. Dilay Eldoğan, Leman Korkmaz, Elif Helvacı, Zuhal Yeniçeri, Doğan Kökdemir), Ankara: Başkent Üniversitesi Yayınları.

Baytop, Turhan (2007), *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Beyatlı, Yahya Kemal (2005), *Edebiyata Dair*, İstanbul: İstanbul Fetih Derneği Yayınları.

Beyreli Latif ve diğerleri (2008), *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Bozkurt, Fuat (2000), *Türkiye Türkçesi,* Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

Bozkurt, Fuat (2004), *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem,* İstanbul: Kapı Yayınları.

Börekçi, Muhsine (2009), *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, Erzurum: Eser Ofset.

Bulut, Mesut (2008), *1996, 2000 ve 2005 Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzlarının Karşılaştırılması*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Buran, Ahmet ve Alkaya, Ercan (2007), *Çağdaş Türk Lehçeleri,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Cevizoğlu, M. Hulki (2008), *Ey Türk İstikbalinin Evladı*, İstanbul: Ceviz Kabuğu Yayınları.

Cevizoğlu, M. Hulki (2004), *Türkiye ve Türkçe Üzerine Oynanan Oyunlar*, İstanbul: Ceviz Kabuğu Yayınları.

Cevizoğlu, M. Hulki (2002), *Türk Olmak*, İstanbul: Ceviz Kabuğu Yayınları.

Cevizoğlu, M. Hulki (2002), *Tarih Türkler'de Başlar*, İstanbul: Ceviz Kabuğu Yayınları.

Caferoğlu, Ahmet (1984), *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Caferoğlu, Ahmet (1995), *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler*, Ankara: TDK Yayınları.

Çotuksöken, Yusuf (2005), *Türkçe Yazım Kılavuzu*, İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

Delice, İbrahim (2000), *Sözcük Türleri*, Sivas: Asitan Yayınları.

Delice, H. İbrahim (2003), *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2009), *Türk Dili El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2009), *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demircan, Ömer (2004), *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Deny, Jean (2004), *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi),* Ankara: TDK Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (2000), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, (Yay. Haz. Aydın Sami Güneyçal), Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Dil Derneği (1989), *Yazım Kılavuzu*, Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Doğan, Ahmet (1997), *İmla Kılavuzu (Yazım Kılavuzu),* Ankara: Akçağ Yayınları.

Doğan, İsmail (2014), *Türk Dili ve Kompoziyon Bilgisi*, Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.

Doğan İsmail ve Aydoğmuş, Erdal (2013), *Türk'e Ad Veren Türkler*, Ankara: Altınpost Yayınları.

Doğan, Mehmet (2005), *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Pınar Yayınları.

Durmuş, Mustafa (2009), *Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı,* (ed. Mustafa Durmuş), Ankara: Grafiker Yayınları.

Dursunoğlu, Halit (2017), *Türkiye Türkçesi Ses Bilgisi,* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ediskun, Haydar (2004), *Türk Dilbilgisi Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ercilasun, Ahmet B. (2007), *Makaleler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, Ahmet B. (2007), *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, Ahmet B. (1993), *Türk Alfabeleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, Ahmet B. (2004), *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, Ahmet B. (1993), *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ercilasun, Ahmet B. ve Zülfikar, Hamza (2000), *İmlâ Kılavuzu,* Ankara: TDK Yayınları.

Ergenç, İclal (2002), *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü,* İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Ergin, Muharrem (2004), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergin, Muharrem (1995), *Üniversiteler İçin Türk Dili,* İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergin, Muharrem (1999), *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Gabain, A. Von (2007), *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yayınları.

Gencan, Tahir Nejat (2001), *Dilbilgisi,* İstanbul: Ayraç Yayınevi.

Giray, Ülkü (1998), *Yanlışları ve Doğrularıyla Güzel Konuşma ve Dilimize Yerleşmiş Arapça-Farsça Sözcükleri Okuma Kılavuzu*, Ankara: Bilgi Yayınları.

Göz, İlyas (2003), *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Gülensoy, Tuncer (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Gülensoy, Tuncer (2000), *Türkçe El Kitabı,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Gülensoy, Tuncer (1995), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Gülsevin, Gürer (2007), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları.

Gündüz, Mustafa ve Sarıca, Salih (1995), *Güzel Konuşma-Yazma-Kompozisyon*, İstanbul: Fil Yayınevi.

Güneyçal, Aydın Sami (2002), *Türkçenin Şikâyeti Var: Açıklamalı Örneklerle Yaygın Dil Yanlışları*, İstanbul: Aydın Kitabevi Yayınları.

Hengirmen, Mehmet (1998), *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara: Engin Yayınevi.

Hepçilingirler, Feyza (2004), *(Öğretenlere ve Öğrenenlere) Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Heyet, Cevat (2008), *Türk Dilinin ve Lehçelerinin Tarihî Seyri*, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara: TDK Yayınları.

Karaağaç, Günay (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Karaağaç, Günay (2012), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ yayınları.

Karaalioğlu, Seyit Kemal (1995), *Sözlü/Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Karadağ, Metin (1999), *Sözlü Anlatım Bilgileri*, Ankara: Ürün Yayınları.

Karahan, Leylâ (1997), *Türkçede Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, Leylâ (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.

Karaörs Mehmet M. (2005), *Türk Lehçelerinde Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Koç, Nurettin (1996), *Yeni Dilbilgisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Korkmaz, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2005), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2005), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar II*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep ve diğerleri (2001), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara: Yargı Yayınevi.

Korkmaz, Zeynep (1997), *Atatürk ve Türk Dili Belgeler II*, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (1992), *Atatürk ve Türk Dili Belgeler I*, Ankara: TDK Yayınları.

Köktekin, Kâzım (2008), *Eski Anadolu Türkçesi*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

Meriç, Cemil (2000), *Bu Ülke*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Muallimoğlu, Nejat (1999), *Türkçe Bilen Aranıyor*, İstanbul: Avcı Ofset Matbaacılık.

Naskali, Emine G. (1997), *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Olgun, Yusuf (1996), *Türk Dili / Kompozisyon,* İstanbul: Alfa Basım Yayın.

Oğuzkan, A. Ferhan ve Kavcar, Cavit (2003), *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Özkan, Mustafa ve Sevinçli, Veysi (2012), *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, İstanbul: Akademik Kitaplar.

Özkan, Mustafa (2000), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, Mustafa ve Yelten, Muhammet (2002), *Türkçe'nin Sözlüğü*, İstanbul: Babıâli Kültür Yayıncılık.

Özkırımlı, Atilla (2001), *Türk Dili / Dil ve Anlatım,* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özön, Nejat (1999), *Büyük Yazım Kılavuzu*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Özsoy, Bekir Sami ve BULUT, H. Hadi (2000), *Üniversiteler İçin Türk Dili Ders Kitabı (Yazılı ve Sözlü Anlatım)*, İzmir: Akademi Kitabevi.

Püsküllüoğlu, Ali (2008), *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Püsküllüoğlu, Ali (2001), *Türkçenin Yazım Kılavuzu*, Ankara: Arkadaş Yayınları.

Safa, Peyami (1999), *Osmanlıca Türkçe Uydurmaca*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Sağır, Mukim (2002), *İlköğretim Okullarında Türkçe Dilbilgisi Öğretimi,* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Serdar, Tahsin (1995), *Türkçe Edebiyat Dilbilgisi Kompozisyon Güzel Konuşma ve Yazma Terimler-Kavramlar Sözlüğü Öğrenciler İçin Geniş Açıklamalı-Örnekli,* İstanbul: Engin Yayıncılık.

Sinanoğlu, Oktay (2006), *'Bye-Bye Türkçe*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Şenbay, Nüzhet (2000), *Söz ve Diksiyon Sanatı*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Taşer, Suat (2000), *Konuşma Eğitimi*, İstanbul: Papirüs Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2008), *Yazım Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2007), *Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Etkileşimli Yoğun Diski*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2007), *İlköğretim Okulları İçin Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Etkileşimli Yoğun Diski,* Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2008), *Yazım Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2009), *Derleme Sözlüğü 1-6*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2009), *Tarama Sözlüğü 1-8*, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2009), *Su Ürünleri Terimleri Sözlüğü*, (haz. Su Ürünleri Terimleri Çalışma Grubu), Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2012), *Yazım Kılavuzu*, Ankara: TDK Yayınları.

Tekin, Talat (2008), *Orhon Yazıtları*, Ankara: TDK Yayınları.

Tepeli, Yusuf ve diğerleri (2009), *Türk Dili*, İstanbul: Lisans Yayınları.

Timurtaş, Faruk Kadri (1997), *Makaleler (Dil ve Edebiyat İncelemeleri)*, (haz. Mustafa Özkan), Ankara: TDK Yayınları

Tuna, Osman Nedim (1997), *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi İle Türk Dilinin Yaşı Meselesi*, Ankara: TDK Yayınları.

Tüzcet, Yaman (2003), *Ekrandaki Mürkçemiz: Aktör Gözüyle TV'deki Türkçe Yanlışları ve Davranış Bozuklukları*, İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.

Ülkütaşır, M. Şakir (2009), *Atatürk ve Harf Devrimi*, Ankara: TDK Yayınları.

Vurgun, Nuray ve Baltaş, Şöhret (2006), *İlköğretim Yazım (İmla) Kılavuzu,* İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınlar.

Yalçın, Şiar (1998), *Doğru Türkçe*, İstanbul: Metis Yayınları.

Yardımcı, Mehmet (1996), *Türkçede Seslerle İlgili Kurallar ve Noktalama İşaretleri*, Ankara: Ürün Yayınları.

Zülfikar, Hamza (1996), *Türkçede Ses Yansımalı Kelimeler*, Ankara: TDK Yayınları.

Zülfikar Hamza (1993-2007), 'Doğru Yazalım Doğru Konuşalım' Makaleleri, *Türk Dili*, Sayı 571-666.

İnternet kaynakları:

http://www.akmb.gov.tr/Menu.aspx?AltMenuId=73 (10.02.2016)

http://bilig.yesevi.edu.tr/index.php?menu=27 (10.02.2016)

http://psy.baskent.edu.tr/docs/AYKK_04.pdf (15.01.2016-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (08.09.2015-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (08.09.2015-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&view=bati (08.09.2015-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_seslissozluk&view=seslissozluk (08.09.2015-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas (08.09.2015-10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=100:Turk-Dili-Arastirmalari-Yilligi-BELLETEN-Yayin-Ilkeleri&catid=44:suereli-yaynlarmz (10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=66:Turk-Dili-Dergisi&catid=44:suereli-yaynlarmz (10.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=602:Turk-Dunyasi-Dil-ve-Edebiyat-Dergisi-&catid=44:suereli-yaynlarmz (10.02.2016)

http://tdkterim.gov.tr/bts/ (10-20.12.2009)

http://www.tdk.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx? (10-20.12.2009)

http://tdkterim.gov.tr/seslisozluk (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/atasoz/ (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/ (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/bts/ (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/tarama/ (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/bati/ (10-20.12.2009)

http://www.tdkterim.gov.tr/bati/?kategori=bakdetay2&sozid=BTS (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_T%C3%BCrk%C3%A7esi (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_dil_alfabesi (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_alfabesi (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Orhun_Alfabesi (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Eski_Uygur_alfabesi (10-20.12.2009)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1ca_harfler-ğ (10-20.12.2009)